ئوتتۇرا-باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى ئۈچۈن

ئۇيغۇر خەلق ماقال-تەمسىللىرى

تۈزگۈچى: ئابلىز ئەمەت

شىنجاڭ خەلق باش نەشرىياتى
شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

维吾尔谚语：维吾尔文 / 阿不里孜·艾买提著. — 乌鲁木齐：新疆人民出版社，2013.8
(中学生适用)
ISBN 978-7-228-16923-8

Ⅰ.①维… Ⅱ.①阿… Ⅲ.①维吾尔族 — 谚语 — 汇编 — 中国 — 青年读物 — 维吾尔语(中国少数民族语言)②维吾尔族 — 谚语 — 汇编 — 中国 — 少年读物 — 维吾尔语（中国少数民族语言）Ⅳ.①I277.7

中国版本图书馆CIP数据核字(2013) 第183098号

编　　者　阿布力孜·艾买提
责任编辑　艾尔肯·希力甫
责任校对　阿孜古丽·克力木
封面设计　买买提·诺比提
出　　版　新疆人民出版总社
　　　　　新疆人民出版社
电　　话　0991-2827472
地　　址　乌鲁木齐市解放南路348号
邮　　编　830001
印　　刷　乌鲁木齐军星印刷厂
发　　行　新疆维吾尔自治区新华书店
开　　本　880×1230毫米　32开本
印　　张　10.75
版　　次　2013年11月第1版
印　　次　2013年11月第1次印刷
印　　数　1-3000
定　　价　26.00 元

كىرىش سۆز

ماقال ـ تەمسىللەر ــ خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنىڭ مۇھىم ژانىرلىرىنىڭ بىرى بولۇپ، كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ ئۇزاق مۇددەتلىك تارىخىي كۈرەش، مەدەنىيەت، ئىشلەپچىقىرىش، ئىجتىمائىي ئالاقە ۋە تۇرمۇش تەجرىبىلىرىنىڭ ئەڭ ئىخچام يەكۈنى، شۇنداقلا ئەجدادلىرىمىز ئەقىل ـ پاراسىتىنىڭ جەۋھىرىدۇر. ئۇ ئىخچام قۇرۇلما، جانلىق ئوبراز ھەمدە پەلسەپۋىلىكى چوڭقۇر، تەربىيەۋى ئەھمىيىتى كۈچلۈك بولغان ئۆزگىچە تىل شەكلى ئارقىلىق كۆپ تەرەپلىمە مەزمۇنلارنى ئومۇملاشتۇرۇپ ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدۇ.

ھالبۇكى، ھەرقانداق كىشى ئۆز پىكرىنىڭ قايىل قىلىش كۈچىنى ئاشۇرۇش ۋە مەقسىتىنى توغرا، دەل جايىدا ئىپادىلەش ئۈچۈن ماقال ـ تەمسىللەرگە مۇراجىئەت قىلىدۇ. مەيلى ئېغىز تىلى ياكى ئەدەبىي تىلدا بولسۇن، بىز ئۇنىڭدىن ئايرىلالمايمىز. جايىدا قوللىنىلغان ماقال ـ تەمسىللەر تىلىمىزغا بىر خىل سېھرىي كۈچ بېغىشلاپ، تىلنىڭ ئىپادىلەش كۈچى ۋە بەدىئىيلىكىنى ئاشۇرىدۇ.

ئۇيغۇر تىلى ماقال ـ تەمسىللەرگە ئىنتايىن باي تىل بولۇپ، قەدىمكى زامانلاردىن تارتىپ خەلقىمىز ئارىسىغا كەڭ تارقىلىپ، مەدەنىيەت مىراسلىرى قاتارىدا ئەۋلادتىن ـ ئەۋلادقا داۋاملىشىپ كەلدى ۋە بېيىپ مۇكەممەللەشتى. ئۇنىڭغا ۋارىسلىق قىلىش، ئۇنى تونۇتۇش ھەمدە كېيىنكى ئەۋلادلارغا يەتكۈزۈش بىزنىڭ باش تارتىپ بولمايدىغان بۇرچىمىز، ئەلۋەتتە.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

دېمەك، تىلىمىزدىكى ئىستېمال رولى كەڭ، قىممىتى يۇقىرى بولغان بۇ «ھېكمەتلىك سۆز»لەرنى ئىزاھلاپ لۇغەتلەشتۇرۇش بۈگۈنكى پەن - مائارىپ ئېھتىياجىنىڭ تەقەززاسى، شۇنداقلا ئوقۇ - ئوقۇتۇشنى يۇكسەلدۇرۇشتە ئوقۇغۇچىلارغا خاس ئىشلەنگەن «ماقال - تەمسىللەر ئىزاھلىق لۇغىتى»نىڭ بولماسلىقى نۆۋەتتە تولدۇرۇشقا تېگىشلىك بىر بوشلۇق. دەل مۇشۇ زۆرۈرىيەت بىلەن ئەستايىدىل تەييارلىق قىلىش ئارقىلىق ئوقۇغۇچىلار ئۇچۇن ۋەتەنپەرۋەرلىك، ئىتتىپاقلىق، راستچىللىق، سەمىمىي - سادىقلىق، ئەدەپ - ئەخلاق، غايە تەربىيەسى كۈچلۈك بولغان بىر قىسىم ماقال - تەمسىللەرنى تاللاپ، بۇ كىتابنى تۈزۈپ چىقتىم. ئىشىنىمەنكى، بۇ لۇغەت ئوقۇرمەنلەرنىڭ پايدىلىنىشىغا ئەسقاتىدىغان بىردىنبىر ھەمراھى بولالايدۇ.

لۇغەتنى تۈزۈشتىكى پرىنسىپلار

1. لۇغەتكە جەمئىي 1800 ماقال - تەمسىل كىرگۈزۈلدى. ھەربىر ماقال - تەمسىل مەنبەلەرگە ئاساسەن ئىزاھلىنىپ، ئىزاھلارنىڭ ئىخچام، توغرا بولۇشىغا ئەھمىيەت بېرىلدى.

2. لۇغەتتىكى ماقال - تەمسىللەر ھازىرقى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي تىلىنىڭ ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە تىزىلدى.

3. لۇغەتتىكى ماقال - تەمسىللەرگە بېرىلگەن ئىزاھلارنىڭ مۇتلەق كۆپچىلىكىدە ئىستېمال مەنىسى ئاساس قىلىنىپ، چۈشىنىشلىك بولۇشى ئىلگىرى سۈرۈلدى.

4. لۇغەتتىكى ماقال - تەمسىللەر ئىزاھلانغاندا، تەڭداش ئىزاھلارنىڭ ئوتتۇرىسىغا پەش (،)، تەڭداش بۆلەكلەرنىڭ ئوتتۇرىسىغا چېكىتلىك پەش (؛) قويۇلدى.

5. لۇغەتتىكى ھەربىر ماقال - تەمسىل ئۇچۇن بېرىلگەن ئىزاھلارنىڭ مۇتلەق كۆپچىلىكى مىسال بىلەن چۈشەندۈرۈلدى.

6. ئوقۇرمەنلەرنىڭ پايدىلىنىشىغا قولايلىق بولۇشى ئۈچۈن لۇغەتتىكى ماقال - تەمسىللەرنىڭ تەۋەلىكى ئەسكەرتىلدى.

تۈزگۈچىدىن

مۇندەرىجە

ئا 1
ئە 42
ب 60
پ 97
ت 110
ج 141
چ 147
خ 156
د 162
ر 176
ز 179
س 183
ش 202
غ 205
ق 208
ك 230
گ 243
ل 250

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

م 252
ن 265
ھ 270
ئو 278
ئۇ 285
ئۆ 290
ئۈ 301
ۋ 303
ئې 305
ئى 311
ي 320

ئا

ئابدالغا كەپسەن بەرسە جىڭىڭ راستمۇ، دەپتۇ.

بۇ تەمسىل بىراۋنىڭ خالىسانە ياردىمىگە مىننەتدارلىق، رازىمەنلىك بىلدۈرۈشنىڭ ئورنىغا بەزى كىشىلەرنىڭ ئىنسابسىزلىق قىلغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئابرۇيىنى پۇلغا سېتىۋالغىلى بولماس.

بۇ ماقال ئادەم ئېسىل خىسلىتى بەدىلىگە ئېرىشىدىغان ھۆرمەت، ئىناۋەت، نوپۇزنى ماددىي نەرسە ياكى ساختىلىق بىلەن پۇلغا كەلتۈرگىلى بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئابرۇيۇڭنى ياشلىقتىن ساقلا،
چاپىنىڭنى يېڭى چېغىدىن (ساقلا).

بۇ ماقال كىشىلەرنى ئۆز ئابرۇيىنى ياشلىق مەزگىلىدىن باشلاپ ساقلاشقا دەۋەت قىلىدۇ.

ئابرۇيۇم ئالا چاپان.

بۇ تەمسىل ياخشى كىيىم ـ كېچەك ئادەمگە ھۆسن ۋە زىننەت بېغىشلايدىغانلىقىنى، ھۆرمەتكە ئىگە قىلىدىغانلىقىنى، شۇڭا ئاشقى كۆرۈنۈش، سالاپەتمۇ مۇھىم ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاپەت كۆرمەي دېسەڭ ھوشيار بول.

«ھوشيار بولساڭ، ئاپەت كۆرمەيسەن» دېگەن ماقالنىڭ ئىزاھىغا قاراڭ.

ئاپتاپ يەرنى تاۋلايدۇ،
جاپا ئەرنى (تاۋلايدۇ).

بۇ ماقال ئاختارما قىلىنغان يەر قۇياش نۇرىغا تويۇنۇپ

كۆچەيگىنىدەك، قىيىنچىلىق، مۇشكۇل شارائىتنىڭ ئادەمنى چېنىقتۇرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئات ئاتاڭمۇ ئىشەنچ قىلغىلى،
قاق قوزۇقنى باغلىۋەت.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق بىر ئىشتا ھوشيار، ئېھتىياتچان بولۇش، ھەرگىز بىخەستەلىك قىلماسلىق، ئېھتىمالغا يېقىن، كۈتۈلمىگەن ئاۋارىچىلىك ۋە ئوڭۇشسىزلىقلارنىڭ ئالدىنى ئېلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئات ئايلىنىپ ئوقۇرنى تاپار.

بۇ تەمسىل ئۆز بېشىمچىلىق بىلەن ئۆز يۇرتىنى، قىلىۋاتقان ئىشىنى تاشلاپ، باشقا ياققا كەتكەنلەر ئاخىر ئايلىنىپ يۇرۇپ، ئەقىل تېپىپ يۇرت ـ ماكانىغا، ئىش ئورنىغا قايتىپ كېلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئات ئايىغان ئات مىنەر،
كىيىم ئايىغان تون كىيەر.

بۇ ماقال ئېھتىياجلىق مال ـ مۈلۈك، نەرسە ـ كېرەك، بۇيۇملارنى تېجەپ، ئاسراپ ئىشلەتكەندە، ئۇنىڭدىن ئۇزاق مۇددەت پايدىلانغىلى، ئورۇنسىز چىقىملارنى تېجەپ قالغىلى، ھال ـ كۈننى ياخشىلىغىلى بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئات ئايىغىنى تاي باسار.

بۇ تەمسىل باللار ئاتىنىڭ ئىزىنى باسىدۇ، ئىشلىرىغا ۋارىسلىق قىلىپ داۋاملاشتۇرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئات تاپقۇچە ئېشەك مىن.

بۇ تەمسىل تۇرمۇشتا ھەركىم ئۆزىنىڭ ئەھۋالىغا يارىشا ئىش كۆرۈش، زورمۇزور سۆلەتۋازلىق قىلماسلىق كېرەك؛ ياخشىنى تاپقۇچە، تېپىلغىنىغا شۈكۈر قىلىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتقا مىنگەشمە، مىنگەشكەندىن كېيىن ئۈندەشمە.

بۇنىڭ مەنىسى «ئات كەينىگە مىنگەشمە، مىنگەشكەندىن كېيىن ۋاي دېمە» دېگەن تەمسىل بىلەن ئوخشاش بولۇپ، بىر ئىشقا ئالدىراپ تۇتۇش قىلماسلىق، تۇتۇش قىلغانىكەن، قەتئىي ئىرادە باغلاپ تۇرلۇك قىيىنچىلىقلارغا چىداش ۋە يېرىم يولدا يالتىيىۋالماي، ئاخىرىغىچە داۋاملاشتۇرۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئات قولدا سىنىلار،
دوست يولدا، قۇش ئوۋدا (سىنىلار).

بۇ تەمسىل ھەرقانداق نەرسىنىڭ يارامىلىق ياكى يارامسىزلىقى ئىشلىتىلىش جەريانىدىن؛ ئادەمنىڭ سەممىمىي ـ سادىق، ۋاپادار ياكى ۋاپاسىزلىقى ئەمەلىيىتىدىن مەلۇم بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئات قېرىسا مۇدۇرەر.

بۇ تەمسىل ئادەم ياشانغاندا كۈچ ـ ماغدۇرىدىن كېتىپ، كېسەلگە تاقابىل تۇرۇش ئىقتىدارى ئاجىزلاپ تۈرلۈك كېسەللىكلەردىن خالىي بولالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئات كىشنەشكىچە،
ئادەم سۆزلەشكىچە.

بۇ ماقال ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە كىشىلەر ئادەمگەرچىلىك قائىدىسى بويىچە سالاملىشىش، ئەھۋاللىشىش، سىرداشىش

ئارقىلىق بىر - بىرى بىلەن تونۇشىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئات مىنىپ ئاتامغا باقمىدىم.

بۇ ماقال ھوقۇق، مەرتىۋە، بايلىققا ئېرىشكەندە ئۆتمۈشىنى ئۇنتۇپ، ئاتا - ئانا، ئۇرۇق - تۇغقان، يېقىنلىرىدىن يۈز ئۆرۈيدىغان، ئۇلارغا مېھىر - شەپقەت قىلمايدىغان ئادەملەرنىڭ ئالا كۆڭۈللۈكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتنى بەيگىدە سىنا،
مەردنى مەيداندا (سىنا).

بۇ ماقال ئاتنىڭ يارامىلىق - يارامسىزلىقى چاپقاندا، بەسلەشكەندە مەلۇم بولغىنىدەك، مەرد ئادەم ئېغىر كۈنلەردە ئەل - يۇرت ئۈچۈن بارلىقىنى بېغىشلىغان باتۇرلۇق ئىشىدىن مەلۇم بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتنى تەپمەيدۇ دېمە،
ئىتنى چىشلىمەيدۇ (دېمە).

بۇ تەمسىل ئات بىلەن ئىت ھايۋان بولغاچقا، ئۇنىڭدىن دائىم ھەزەر ئەيلەشنىڭ مۇھىملىقىنى، كىشىلىك تۇرمۇشتا ئادەملەر بىلەن مۇناسىۋەت قىلغاندا ھوشيار، سەزگۈر بولۇپ، كۈتۈلمىگەن كۆڭۈلسىزلىكلەردىن ساقلىنىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتنىڭ تەپكىنىگە ئات چىدايدۇ.

بۇ تەمسىل بىر تۈردىكى ھايۋانلار بىر - بىرىنىڭ تېپىكلىرىگە چىدىغاندەك، مەرد ئادەملەر ئۆزئارا جېدەللىشىپ، زىيان - زەخمەتكە ئۇچراپ قالسىمۇ، ئاداۋەت ساقلاشماي، كەڭ قورساقلىق بىلەن بىر - بىرىنى ئەپۇ قىلىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتنىڭ تەپكىنى ھار ئەمەس، ئېشەكنىڭ تەپكىنى ھار.

بۇ تەمسىل مەرد، باتۇر، ياخشى ئادەملەرنىڭ ئۆزئارا قىلغان - ئەتكىنى، خاپىلىقى بىر - بىرىگە ئېغىر كەلمەيدۇ؛ يات -

ھېيرى، يامان ئادەملەرنىڭ قىلغان - ئەتكىنى ياخشىلارغا ھار كېلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتمۇ ئۆلمىسۇن، ھارۋىمۇ سۇنمىسۇن.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشتا ئىككى تەرەپنىڭ ھېچقايسىسىغا زىيان يەتكۈزمەي، مەسىلىنى ئەقىلگە مۇۋاپىق، توغرا بىر تەرەپ قىلىشنى بىلدۈرىدۇ.

ئات ئورنىغا ئېشەك باغلىما.

بۇ تەمسىل ھەركىم، ھەرنەرسە ئۆزىگە مۇناسىپ كېلىدىغان ئورۇندا تۇرسا مۇۋاپىق بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئات ئىگىسىنى ئات كەينىگە مىنگەشتۈرمەپتۇ.

بۇ تەمسىل بىراۋنىڭ مال - مۈلۈك، نەرسە - كېرەك، جابدۇق - سايمانلىرىنى ئارىيەت ئېلىپ قايتۇرۇپ بەرمەي، ئۆزىنىڭ قىلىۋالىدىغانلارنىڭ مۇتتەھەملىك، يولسىزلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئات يوق يەردە ئېشەكمۇ ئات.

بۇ تەمسىل ئات تېپىلمىغان ئەھۋالدا ئېشەكنى ئاتنىڭ ئورنىدا ئىشلەتكىلى بولغاندەك، ئىختىساسلىق كىشىلەر بولمىغان ئەھۋالدا ئاددىي ئادەملەرمۇ زۆرۈر تېپىلغاندا ئۆزىنىڭ ئارتۇقچىلىقىنى جارى قىلدۇرۇپ، ھاجەتتىن چىقىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتا - ئانا دۇئاسى ئوتقا - سۇغا پاتۇرماس.

بۇ ماقال ئاتا - ئانىلارنىڭ تەلىمىنى، نەسىھەتىنى ئاڭلاپ شۇ بويىچە ئىش قىلغان پەرزەنتلەر ھەرگىز يامان كۈنگە قالمايدۇ، بەختسىزلىككە ئۇچرىمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتا بالىسى بولغۇچە يۇرت بالىسى بول.

بۇ ماقال ھەركىم ئۆز مەنپەئەتىنى كۆزلىمەي، ئەل - يۇرت ئۈچۈن كۆيۈنۈپ، ياخشى ئىش قىلىدىغان، پەزىلەتلىك، ئۇلۇغۋار كىشىلەردىن بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتا دۈشمىنىنى ئۆزىگە دوست تۇتما.

بۇ ماقال ئاتا خالىمىغان ئىشنى قىلماسلىق، ئاتا يامان كۆرگەن، تاپتىن چىققان، ئاداۋەتخور ئادەملەر بىلەن باردى - كەلدى قىلماسلىق، ئۇنداق ئىش - ھەرىكەت ۋە ئادەملەردىن ھەزەر ئەيلەش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتا رازى — خۇدا رازى.

بۇ ماقال ئاتا - ئانىنى رازى قىلىش پەرزەنتلەرنىڭ باش تارتىپ بولمايدىغان قەرزى، مەجبۇرىيىتى ئىكەنلىكىنى، ئاتا - ئانىنى رازى قىلغان پەرزەنتلەردىن خۇدامۇ، ئەل - يۇرتمۇ رازى بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتا سۆزى ئېتىلغان ئوق.

بۇ ماقال ئاتىنىڭ گەپ - سۆزى، نەسىھەتى پەرزەنتلەر ئۈچۈن مۇقەددەس قارار، ئۇنى ئۇلۇغ، ئەھمىيەتلىك بىلىش، ئەستە ساقلاش، ئۇنىڭغا ئەمەل قىلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتا كەسپى بالىغا مىراس.

بۇ ماقال ئاتىنىڭ ياخشى ياكى يامان ھۈنەر - كەسپىنى بالىسى ئېگىلەيدۇ. ئاتىنىڭ ياخشى كەسپىنى ئۆگەنگەنلەر روناق تاپىدۇ، يامان كەسپىنى ئۆگەنگەنلەر خاراب بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتاڭ باردا دوست ئىزدە،
ئېتىڭ باردا يول (ئىزدە).

بۇ ماقال ھەركىم دوست - يار، لايىقىنى ئاتا - ئانىسىنىڭ باردا تاللاش، ئۆيلۈك - ئوچاقلىق بولۇش كېرەكلىكىنى؛ ياش ۋاقتىدا، مادار، ئىمكانىيەتنىڭ باردا تىرىشىپ ئۆگىنىش، ئەقىل تېپىپ نەزەر دائىرىنى كېڭەيتىش، بىرەر ئىشنىڭ بېشىنى تۇتۇپ ئېگىلىك تىكلەپ، كەسىپ قىلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتاڭغا نېمە قىلساڭ، بالاڭدىن شۇنى كۆرىسەن.

بۇ ماقال ھەركىم ئاتا - ئانىسىنى قەدىرلەش، ھالىدىن ئوبدان خەۋەر ئېلىپ رازى قىلىش كېرەكلىكىنى؛ ياخشىلىق قىلغان ھالاۋەت، يامانلىق قىلغان مالامەت كۆرىدىغانلىقىنى؛ ئاتا - ئانىنى قاقشاتقان، رەنجىتكەن كىشى بالىلىرىدىن ياخشى ئاقىۋەت كۆرمەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتاڭدىن دۇنيا قالغۇچە ھۈنەر قالسۇن.

بۇ ماقال تۇرمۇشتا پۇل، مال، بايلىق ھەرقانچە كۆپ بولسىمۇ، ئىشلەتكەنسېرى تۈگەيدىغانلىقىنى، بىلىم، ھۈنەر - كەسىپ ئېگىلىگەن ئىنسان ئۈچۈن تۈگىمەس بايلىق ئاتا قالدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتاڭ مىراب بولغۇچە يېرىڭ باشتا بولسۇن.

بۇ ماقال بىرەر ئىشتا ئاتا - ئانىنىڭ ئەمەلگە، باشقىلارنىڭ خەيرخاھلىقى - ئىلتىپاتىغا تايىنىپ نەتىجە يارىتىش، ياخشى كۈنلەرگە ئېرىشىش خىيالىدا بولغاندىن كۆرە، ئۆزىنىڭ كۈچىگە، ئۆزىنىڭ تەبىئىي ئىمكانىيىتىگە تايىنىپ نەتىجە يارىتىش، تىرىكچىلىك قىلىش ھالال بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتاڭنىڭ بالىسى بولغۇچە ئەلنىڭ بالىسى بول.

بۇ ماقال ھەربىر كىشىگە نىسبەتەن خەلق ئاتا - ئانىدىن ئۇلۇغ تۇرىدىغانلىقىنى، خەلقنىڭ ئامانلىقى ئاتا - ئانىنىڭ ئامانلىقىدىن مۇھىم ئىكەنلىكىنى، خەلقنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن بارلىقىنى بېغىشلاش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتاڭ ئۆلسە ئۆلسۇن، ئاتاڭنى كۆرگەنلەر ئۆلمىسۇن.

بۇ ماقال خەلق ئاتا - ئانىدىنمۇ ئۇلۇغ تۇرىدىغانلىقىنى، خەلقنىڭ ئامانلىقى ئاتا - ئانىنىڭ ئامانلىقىدىن مۇھىم ئىكەنلىكىنى، پەقەت خەلق ئامان بولغاندىلا خاتىرجەملىك، بەختلىك تۇرمۇش بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

www.uyghurkitap.com

ئاتام تاپقان بىكار پۇل،
ئۆزۈم تاپقان شېكەر پۇل.

بۇ ماقال ئىشلىمەي، ئەجىر قىلماي ئېرىشكەن بايلىق قەدىرسىز، بەرىكەتسىز بولىدىغانلىقىنى، تەر تۆكۈپ ئىشلەپ تاپقان بايلىق قەدىرلىك، بەرىكەتلىك بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتامنىڭ ئۆلۈشىنى بىلسەم،
بىر تاۋاق كېپەككە سېتىپ يەر ئىدىم.

بۇ ماقال ھەرقانداق بىر كىشى كەلگۈسىدە يۈز بېرىدىغان تاسادىپىي ھادىسىلەرنى ئالدىن بىلەلمەيدىغانلىقىنى؛ كۈتۈلمىگەن ھادىسە يۈز بەرگەندە پۇشايمان قىلىش، ئەپسۇسلىنىش پايدىسىز ئىكەنلىكىنى؛ ئېھتىمالغا قارشى ھوشيار، ئېھتىياتچان، تەدبىرلىك بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتىدىن ھىممەت،
ئوغۇلدىن خىزمەت.

بۇ ماقال ئاتا ـ ئانىلار پەرزەنتلىرىنى تەربىيەلەيدىغانلىقىنى، ئىللىق مېھىر بىلەن غەمخورلۇق قىلىپ ئۆستۈرىدىغانلىقىنى؛ پەرزەنتلەر بۇنىڭغا جاۋابەن ئاتا ـ ئانىنىڭ خىزمىتىنى قىلىپ ئۇلارنى رازى قىلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتىسى ئاتالمىغان قوڭغۇزنى،
بالىسى ئېتىپتۇ توڭگۇزنى.

بۇ ماقال ئەجدادلار قىلالمىغان، ئەمەلگە ئاشۇرالمىغان ئىشلارنى ئەۋلادلار قىلالايدىغانلىقىنى، ۋۇجۇدقا چىقىرالايدىغانلىقىنى، ئەۋلادلار ئەجدادلاردىن ئېشىپ كېتەلەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتىسى تۇرۇپ ئوغلى سۆزلىگەندىن بەز.

بۇ ماقال ئاتا ـ ئانىسى، مويسىپىت، چوڭلار بار سورۇندا

ئۇلارنى بىر چەتكە قايرىپ قويۇپ، ھېچكىمگە گەپ بەرمەي ھەممىدانلىق، بىلەرمەنلىك قىلىدىغان يېتىم ئاقساقال، ئاتكارچى، ئەدەپسىز، نادانلار بىلەن ئالاقە قىلماسلىق، ئۇلارغا ئارىلاشماسلىق، ئۇلاردىن يىراق تۇرۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتىنىڭ كۆڭلى بالىدا،
بالىنىڭ كۆڭلى دالىدا.

بۇ ماقال ئاتا ـ ئانا پەرزەنتىنىڭ بەختى ئۈچۈن بىر ئۆمۈر تىرىشىپ نى ـ نى جاپا ـ مۇشەققەتلەرنى تارتىدۇ، ئۇلارنىڭ سۈيىدە ئېقىپ، ئوتىدا كۆيىدۇ؛ بەزى بالىلار چوڭ بولۇۋالغاندىن كېيىن، ئويۇن ـ تاماشا، ھاۋايى ـ ھەۋەسكە بېرىلىپ، ئاتا ـ ئانىلىرىنىڭ ئەجرىنى، ئۈمىدىنى ئۇنتۇپ، ئۇلارنىڭ خىزمىتىنى قىلماي، ئۇلارنى رازى قىلماي قاقشىتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتىلارنىڭ سۆزى ــ ئۈزۈكنىڭ كۆزى.

بۇ ماقال ئاتا ـ ئانىلارنى، ياشانغانلارنى ئىززەت ـ ھۆرمەت قىلىشتىن تاشقىرى، ئۇلارنىڭ پەند ـ نەسىھەتلىرىنى ئەستە چىڭ تۇتۇپ تۇرمۇش تەجرىبىلىرىنى ئەستايىدىل قوبۇل قىلىشى كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتالمىغاننىڭ ئوقى ئالتە غۇلاچ كېتەر.

بۇ ماقال قولىدىن ئىش كەلمەيدىغان، دائىم لاپ سۆزلەپ، ئاغزىدا شەھەر ئالىدىغان، ئەمەلىيەتتە يوق پوچىلارنىڭ ماختانچاقلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتالمىغان ئوقىدىن كۆرىدۇ،
چىچالمىغان پوقىدىن (كۆرىدۇ).

بۇ ماقال قولىدىن ئىش كەلمەيدىغانلار ئۆزىنىڭ قابىلىيەتسىزلىكىگە تەن بەرمەي، ئىشنىڭ ئاقىۋىتى يامانلاشقاندا

باشقىلاردىن كۆرىدىغان، ئۆزىنى ئاقلاپ، مەسئۇلىيەتنى ئۆزگىگە ئارتىپ قويىدىغان سەمىمىيەتسىز ئادەملەرنىڭ يارامسىزلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتالمىغان ئوقىدىن كۆرىدۇ،
قايتىپ كېلىپ خوتۇنىدىن (كۆرىدۇ).

بۇ ماقال قولىدىن ئىش كەلمەيدىغانلار ئۆزىنىڭ يارامسىزلىقىغا تەن بەرمەي، ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرىغاندا ئايالىدىن كۆرىدىغان، ئۆزىنى ئاقلاپ ئايالى بىلەن جېدەللىشىدىغان نامەردلەرنىڭ يولسىزلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتقان ئوق قايتىپ كەلمەس.

بۇ ماقال تەمسىل ئېغىزدىن چىققان سۆزنى، ۋەدىنى قايتۇرۇۋالغىلى بولمايدىغانلىقىنى، گەپنى بايقاپ سۆزلەش كېرەكلىكىنى، ئېيتىلغان سۆزگە ئىگە بولۇش كېرەكلىكىنى؛ ئۆتۈپ كەتكەن ۋاقىت، ئۆمۈر قايتىپ كەلمەيدىغانلىقىنى، شۇڭا ئۆمۈرنى ئاسراش، قەدىرلەش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاتقان يەردە ئوق قالىدۇ،
چىچقان يەردە پوق (قالىدۇ).

بۇ ماقال خەلق ئۈچۈن بارلىقىنى بېغىشلىغان پەزىلەتلىك كىشىلەردىن شان ـ شۆھرەت، ياخشى نام قالىدۇ، بەتنىيەت ئەسكىلەرنىڭ ئەتراپىدىكىلەرگە كەلتۈرگەن خۇسۇمەت، ئاھانەتلىرىدىن يۈرەكتە داغ قالىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاچ بەچچىخەردىن قاچ بەچچىخەر.

بۇماقال (1) ئۇزاق ۋاقىت ئاچ قالغان ئادەم ئاچلىقنىڭ، يوقسۇزلۇقنىڭ دەردىنى ئۇنتۇمايدۇ، مول ئوزۇق ـ تۈلۈككە، مال ـ دۇنياغا ئىگە بولسىمۇ، كۆڭلىدە يوقسۇزلۇققا قېلىش ۋەھىمىسىدىن خالىي بولالمايدۇ، شۇڭا قورسىقى تويسىمۇ، كۆزى تويمايدىغان ئاچ كۆزلەردىن يىراق تۇرۇش كېرەكلىكىنى

بىلدۈرىدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: قول ـ ئىلكىدە يېتەرلىك مال ـ دۇنيا تۇرۇقلۇق خەقنىڭ قولىدىكىگە كۆزى چۈشىدىغان تەمەخورلاردىن ھەزەر ئەيلەش، يىراق تۇرۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاچ قالمىغۇچە ئاشنىڭ قەدرىنى بىلمەس.

بۇ ماقال ھەر كىم بېشىدىن يوقسۇزلۇق، غۇربەتچىلىك، موھتاجلىق كۈنىنى كەچۈرمىگۈچە مولچىلىققا تولغان ماددىي شارائىتنىڭ قەدرىگە يېتەلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاچچىق ئالدىدا يۈرىدۇ،
ئەقىل كەينىدە (يۈرىدۇ).

بۇ ماقال ھەرقانداق ئىشتا سالماق، ئېغىر ـ بېسىق بولۇش، ئويلىنىپ ئىش قىلىش، ئالدىراڭغۇلۇق، قىزىققانلىق، تېرىككەكلىك قىلماسلىقنى بىلدۈرىدۇ.

ئاچچىق ئەقىلنى كېسىدۇ.

بۇ تەمسىل خاپىلىق، پەرىشانلىق تۈپەيلىدىن كېلىپ چىققان ئالدىراڭغۇلۇق، يەڭگىللىك ئادەمنىڭ زېھنىنى چاچىدۇ، ئەقىلدىن ئازدۇرىدۇ، ھەسرەت ـ پۇشايماندا قالدۇرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاچچىق كەلگەندە ئەقىل قاچىدۇ.

«ئاچچىق ئەقىلنى كېسىدۇ»نىڭ ئىزاھىغا قاراڭ.

ئاچچىقنىڭ دورىسى ـــ سۈكۈت.

بۇ ماقال ئادەم بىرەر ئوڭۇشسىزلىق، كۆڭۈلسىزلىك، خاپىلىققا دۇچ كەلگەندە تېرىكمەي، ئاچچىقلانماي، ئۆزىگە ھاي بېرىپ، سەۋرچان، ئېغىر ـ بېسىق، سالماق بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاچچىقلىك كەلگەندە بارمىقىڭنى چىشلە.

بۇ تەمسىل بىرەر خاپىلىق، قايغۇ، غەزەپ، رەنجىشكە

ئۇچرىغاندا يېنىكلىك، ئالدىراڭغۇلۇق قىلماي، ئېغىر - بېسىق، سەۋر - تاقەتلىك، تەمكىن بولۇپ، ئۆزىنى تۇتۇۋېلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاچ قالغان تاماق تاللىماپتۇ.

بۇ ماقال (1) يوقسۇزلۇقتا قالغان كىشى نېمە تاپسا شۇنى يەپ، قورسىقىنىڭ تويغىنىغا قانائەت قىلىپ، تاماقنى ئىلغىمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: قىيىنچىلىقتا قالغان يوقسۇللار جان ساقلاش ئۈچۈن ئېرىشكەن تىرىكچىلىك شارائىتىغا شۈكۈر قىلىپ، ئىش، ئورۇن، مەرتىۋە قوغلاشمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاچ كۆز تويماس، بېخىل بېيىماس.

بۇ ماقال (1) كۆزى ئاچ، نەپسى يامان ئادەملەر يېمەك - ئىچمەكنى كۆرگەندە نەپسىنى يىغالمايدۇ، تويغىنىنى بىلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: پىخسىق، دۇنياپەرەسلەرنىڭ مال - مۈلكى كۆپەيگەنسېرى شۈكۈر - قانائەت قىلماي، تېخىمۇ كۆپەيتىشكە، بېيىشقا تىرىشىدۇ، ئەمما بېخىللىقىدىن راۋاج تاپالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاچلىقتا تۇتقان قاچاڭنى توقلۇقتا ئۇنتۇما.

بۇ تەمسىل يوقسۇزلۇق، جاپا - مۇشەققەتلىك ئېغىر كۈنلەردە شۇغۇللانغان كەسىپنى، كەچۈرمىشلەرنى ئۇنتۇماي، باياشات، بەختلىك، راھەت كۈنلەرگە ئېرىشكەندە ئەسلەش، ياد ئېتىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاچلىقتىن ئۆلسەڭمۇ ئاتا - ئاناڭنى تاشلىما.

بۇ تەمسىل يوقسۇزلۇق ۋە نامراتلىقتىن ھەرقانچە قىيىنچىلىق تارتسىمۇ زارلانماي، ئاتا - ئانىنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىپ، ئۇلارنى رازى قىلىش، بالىلىق بۇرچىنى ئادا قىلىش

كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاچ نېمىنى يېمەيدۇ،
توق نېمىنى دېمەيدۇ.

بۇ يوقسۇزلۇقتا قالغان كىشى تاماق تاللىماي، يېگىلى بولىدىغان ھەرقانداق يېمەكلىكنى يەۋېرىدۇ؛ تۇرمۇشى ياخشى، «توققۇزى تەل» كىشىلەر باياشات، خاتىرجەملىكتىن باشقىلارنىڭ ئەيىب، قۇسۇرىنى كوچىلاپ، ياخشى - يامانلىرى توغرىسىدا سۆز - چۆچەك قىلىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاچنىڭ دەردىنى توق بىلمەس.

بۇ ماقال (1) يوقسۇزلۇقتىن قورسىقى تويماي ئۆتۈۋاتقان بىچارىلەرنىڭ ئەھۋالىنى «توققۇزى تەل»، قورسىقى توق كىشىلەر چۈشەنمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: بېشىغا كۈن چۈشمىگەن، تۇرمۇشى باياشات، توققۇزى تەل، غەمسىز كىشىلەر يوقسۇل، نامراتلارنىڭ يوقسۇزلۇق تۈپەيلىدىن بېشىغا كەلگەن كەلگۈلۈك، قىيىنچىلىقلىرىنى چۈشەنمەيدۇ، يار - يۆلەك بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئادەم ئادەم بىلەن،
پىستە بادام بىلەن.

بۇ تەمسىل (1) ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە ھەركىم ئۆز خىلى، تەڭتۇشى بىلەن ئارىلاشقاندا، داستىخانغا تىزىلغان مېۋە - چېۋە، قەنت - گېزەكتەك بىر - بىرىگە ماسلىشىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: كىشىلىك تۇرمۇشتا ھەرقانداق ئادەم جامائەتكە ئارىلىشىپ، چىقىشىپ ئۆتۈش لازىملىقىنى، جامائەتتىن ئايرىلىپ قالماسلىقنى بىلدۈرىدۇ.

ئادەم ئەتكەنگە تەزىم ئەت.

بۇ ماقال ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە كىشىلەر بىر - بىرىنى ھۆرمەتلەپ قەدىرلىشىدۇ ياكى بىر - بىرىنى مەنسىتمەي

كەمسىتىشىپ پەسلىك قىلىشىدۇ، مۇبادا بىر كىم سىنى ھۆرمەتلەپ قەدىرلىسە، سەنمۇ ئۇنى ئىززەتلەپ قەدىرلىگىن، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئادەم بالىسىنىڭ باھاسى ئىلىم بىلەن.

بۇ ماقال ئىلىمنىڭ ئۇلۇغلۇقىنى، ئىلىم كىشىگە چەكسىز كۈچ ـ قۇدرەت، ئەقىل ـ پاراسەت، شان ـ شۆھرەت ئاتا قىلىدىغانلىقىنى، ئادەم ئىلىم ئىگىلىگەندىلا ھەرقانداق مۇشكۈلات ئۈستىدىن غالىب كېلەلەيدىغانلىقىنى، يۈز ـ ئابرۇي، ھۆرمەتكە سازاۋەر بولىدىغانلىقىنى؛ بىلىمسىز، نادانلىق ئىنسان ئۈچۈن مەھكۇملۇق بولۇپ، ئەۋلادتىن ـ ئەۋلادقا خارلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئادەم بولمىساڭ ئەقلىڭ بىلەن،
ئەخمەق بولىسەن ساقىلىڭ بىلەن.

بۇ ماقال ھەركىم كىچىكىدىن باشلاپ ئەخلاق، مەدەنىيەتتە ئۈزۈكسىز تەربىيەلىنىپ يېتىلىشىنى، گەپ ـ سۆز، ئىش ـ ھەرىكەتتە كۆپ ئويلىنىپ، ئەقىل ئىشلىتىشىنى؛ ئەقىلسىزلىق بىلەن ياشىغان ئادەم ھەممە ئىشتا كەمسىتىلىپ، مەسخىرىگە ئۇچرايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئادەم دېگەم ھۆل نېمە.

بۇ ماقال كىشىلەرنىڭ روھىي ۋە جىسمانىي ئازابلارغا ھەرقانچە كۆپ ئۇچرىسىمۇ، ئۇنىڭغا بەرداشلىق بېرەلەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئادەم قۇلاقتىن سەمرىيدۇ،
ھايۋان تۇياقتىن (سەمرىيدۇ).

بۇ ماقال پاساھەتلىك ياخشى سۆز، پەند ـ نەسىھەت، ئىللىق مۇئامىلە ئادەمنىڭ روھىنى ئۆستۈرۈپ، كۆڭۈل ئازادىلىكى،

مەنىۋى خۇشاللىق ۋە بىلىم ئاتا قىلىدۇ؛ ھايۋان يېتەرلىك شارائىت دائىرىسىدە ياخشى ئاسرىلىپ، ئوبدان كۈتۈلۈش ئارقىلىق ئەت ئېلىپ يوغىنايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئادەمگە ئەقىل كېرەك،
پاتقاقتا شىغىل (كېرەك).

بۇ ماقال ئادەمنىڭ قەلبىنى يورۇتىدىغان چىراغ، كەم بولسا بولمايدىغان مەنىۋى كۈچ. شۇڭا، بىلىش، پىكىر قىلىش قابىلىيىتىگە ئىگە بولغان ئادەم ئەقلىگە تايىنىپ ھايات كەچۈرىدۇ؛ شىغىل پاتقاقنى قاتۇرۇشنىڭ بىردىنبىر ئامىلى. شىغىل ياتقۇزۇلغان يەردە پاتقاق ھاسىل بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئادەمنى ئارزۇ ئۇچۇرىدۇ،
قۇشنى قانات (ئۇچۇرىدۇ).

بۇ ماقال ئارزۇ ـ ئۈمىد دېمەكتۇر. ئۈمىد ـ ئىنساننىڭ قانىتى. ئۈمىدۋار ئادەم ھەرقانداق ئىشتا پەللىمۇپەللە ئۆرلەپ، نەتىجە قازىنىپ، شان ـ شۆھرەتكە ئېرىشىدۇ؛ قانات ـ قۇشنىڭ يەلكىنى، قاناتسىز قۇش ئۇچالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئادەمنى غەم يەيدۇ،
تۆمۈرنى نەم (يەيدۇ).

بۇ ماقال غەم ـ ئادەمدىكى روھىي يۈك، ئۆمۈرنى خورىتىدىغان زىيانداش، نەم ـ مېتال، ياغاچ قاتارلىقلارنى چىرىتىدىغان زىيانلىق ئامىل ئىكەنلىكى، شۇڭا ئادەم ئۆز ھاياتىدا دۇچ كەلگەن ئوڭۇشسىزلىقلارغا سەۋرچان بولۇشى، كۆڭلى ـ كۆكسىنى كەڭ تۇتۇشى، ئورۇنسىز غەم، خىياللارنى قىلماسلىقى، سالامەتلىكىنى ئاسرىشى كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئادەمنىڭ ئادەملىكى ئاچچىقى كەلگەندە بىلىنەر.

بۇ تەمسىل ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە ئادەم دۇچ كەلگەن

ھەرقانداق بىر ئىشتا ئىبغىر - بېسىقلىق بىلەن ئۆزىنى تۇتۇۋېلىش، ئاچچىقىغا هاي بېرىپ، تەمكىن بولۇشتەك ئېسىل خۇي - پەيلى، ياخشى پەزىلىتى ئارقىلىق تونۇلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئادەمنىڭ ئالىسى ئىچىدە،
هايۋاننىڭ ئالىسى تېشىدا.

بۇ تەمسىل ئىنسان مۇرەككەپ شەيئى بولغاچقا، ئۇنىڭ ئەيىب - قۇسۇرى، خۇي - مىجەزى، قىلىقلىرىنى تاشقى كۆرۈنۈشىدىن بىلىشكە بولمايدىغانلىقىنى؛ هايۋاننىڭ ئەيىب - قۇسۇرى، خۇي، ئىللەتلىرىنى تۇرقىدىن، ئەپتىدىن بىلگىلى بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئادەمنىڭ تېشىغا باقماي ئىچىگە باق.

بۇ ماقال بىر ئادەمنىڭ ياخشى - يامانلىقىنى بىلىشتە، ئۇنىڭغا باها بېرىشتە ئۇنىڭ تەق - تۇرقىغا قاراپ ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭ ئادەمگەرچىلىكى، ئىنسانپەرۋەرلىكى، ئەخلاق - پەزىلىتى، بىلىملىكلىكىدىن ئىبارەت ئىچكى دۇنياسىغا قاراش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئادەمنىڭ قىممىتى سۆز بىلەن،
ئاشنىڭ تەمى تۇز (بىلەن).

بۇ ماقال ئادەم تۇرمۇشتا ئۆزىنىڭ ئىززەت - هۆرمىتى، ئابرۇيى، كەم سۆزلۈكى بىلەن، پاساهەتلىك، مەنتىقلىق، گۈزەل نۇتۇق قابىلىيىتى بىلەن قەدىرلىنىدۇ، تونۇلىدۇ؛ تۇزى تەڭشەلگەن غىزانىڭ تەمى مەززىلىك، يېيىشلىك بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئادەمنىڭ يېتى يوق،
ئالتۇننىڭ دېتى (يوق).

بۇ ماقال ئادەم ئۆزئارا تونۇشۇپ سىرداشسا، بىر - بىرىنى

چۈشىنىپ، باردى - كەلدى قىلىشسا ئۇرۇق - تۇغقاندەك بولۇپ كېتىدۇ؛ ئالتۇن بولغانسىمۇ، ئۆزىنىڭ تەركىبىنىڭ ساپلىقى بىلەن داتلاشمايدۇ، چىرىمەيدۇ، سۈپىتى ئۆزگەرمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئادەمنى نومۇس ئۆلتۈرەر،
توشقاننى قومۇش (ئۆلتۈرەر).

بۇ ماقال ئىنساننىڭ قەدىر - قىممىتى، ئىززەت - ئابرۇيى ئەخلاق ۋە ئار - نومۇسچانلىقى بىلەن ئىپادىلىنىدۇ، چىرىكلىشىپ، تاپتىن چىققان، نومۇسىنى يوقاتقان كىشى خەلقئالەم ئىچىدە رەسۋالىشىپ، ئىزا - ئاھانەتلىك كۈنگە قالىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئادەمنى ئۈمىد ياشنىتىدۇ، غەم قاقشىتىدۇ.

بۇ ماقال ئۈمىدلىك ئادەم ھەرقانداق ئىشتا ئۇتۇق، نەتىجە قازىنىپ، بەختلىك ياشايدۇ؛ غەملىك ئادەمنىڭ روھى يۈكى ئېغىرلاپ، تەشۋىش بىلەن زارلىنىپ، ھەسرەت چېكىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئادەمنىڭ يۈزىگە قارىما، سۆزىگە قارا.

بۇ ماقال بىر ئادەمنىڭ ياخشى - يامانلىقىنى، سەممىمىي ياكى سەممىيەتسىزلىكىنى ئۇنىڭ چىرايى، ئەپتىگە ئەمەس، بەلكى ۋەدىسىگە ئەمەل قىلىدىغان، ھەق گەپ قىلىدىغان، راستچىل، مەردلىكىگە قاراش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئادەم ئۆلمەس،
رىزقى تۈگىمەس.

بۇ ماقال ئادەم ھايات بولسىلا تىرىكچىلىك ئىمكانىيىتىگە ئېرىشەلەيدۇ، ئىشلەپ، جېنىنى بېقىپ، تۇرمۇشىنى قامدىيالايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئادەم يەرنى ئالدىمىسا، يەر ئادەمنى ئالدىماس.

بۇ ماقال يەر ئىنساننىڭ تىرىكچىلىك قىلىش مەنبەسى، بايلىقى بولۇپ، ئۇنىڭدىن قانچىلىك نەپكە ئېرىشىش سىڭدۇرۇلگەن ئەجىرگە باغلىق، يەرگە تىرىشىپ، تۇجۇپىلەپ ئىشلىگەندىلا، يەرمۇ كىشىلەرنى نائۇمىد قويمايدۇ، تېگىشلىك مەنپەئەتكە ئېرىشتۈرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئادىمى يوق ئۆيدە ئۆچكىنىڭ ئېتى ئابدۇراخمان.

بۇ تەمسىل بىر يۇرت ياكى بىر مەھەللىدىكى جامائەتنىڭ ئىچىدە بىرەر بىلىملىك، ئوقۇمۇشلۇق، دانا، ئۆلىما كىشى بولمىسا، بىر قارىتۇرۇك، نادان كىشى ئالىم ئاتىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاداشساڭمۇ كۆپ بىلەن ئاداش.

بۇ ماقال بىرلىك، ئىتتىپاقلىق كۈچ - قۇدرەتكە تولۇپ، ھەرقانداق ئىشتا غەلىبە قازانغىلى بولىدۇ، ئاممىدىن ئايرىلىش، يۆلگۈنچىلىك قىلىش ئىنسانغا بەختسىزلىك، ئاپەت كەلتۈرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاداشقانغا يول كۆرسەت.

بۇ ماقال ئادەم ھاياتلىقىدا تىرىكچىلىكنى قىلالمايۋاتقان، نېمە قىلارىنى بىلەلمەي قايمۇققان، گاڭگىرىغان، ئاجىز، بىچارىلەرگە ماددىي ۋە مەنىۋى جەھەتتىن مەدەت بېرىش، يار - يۆلەك بولۇش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئادىل ئادەمنىڭ، قولى تارازا.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق بىر ئىشتا لىللا، توغرا يول تۇتقان ئادەمنىڭ قىلغان گەپ - سۆزى ئورۇنلۇق، ئىش - ھەرىكىتى دۇرۇس، ئۆلچەملىك بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئارپا تېرىپ، بۇغداي ئالىمەن دېمە.

بۇ تەمسىل ئەقىلدىن تاشقىرى پايدا - مەنپەئەت قوغلىشىدىغان، ئاز ئەجىر قىلىپ كۆپ نەپ ئۇندۇرۇش غەرىزىدە بولغان ھىيلىگەر، ساختىپەزلەرنىڭ شۇملۇقى ئەمەلگە ئاشمايدۇ، بەتنىيەتنىڭ ئىشىدىن ھېچقانداق نەتىجە چىقمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئارپا - تېرىق ئاش ئىكەن،
ئۈنچە - مارجان تاش (ئىكەن).

بۇ ماقال ئىنسان ئاشقا تايىنىپ ياشايدىغانلىقىنى، ئاش بولمىسا جان ساقلىغىلى، كۈن كەچۈرگىلى بولمايدىغانلىقىنى؛ قىممەت باھالىق زىبۇزىننەت بۇيۇملىرىنى ئاشلىقنىڭ ئورنىدا يېگىلى بولمايدىغانلىقىنى، شۇڭا ئاشلىقنى قەدىرلەپ، زايە قىلماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئارتۇق دۇنيا باشنى يارماس.

بۇ تەمسىل تۇرمۇشتا كېرەكلىك بولغان ھەرقانداق بىر نەرسىنىڭ زاپاس، ئارتۇق بولغىنى كىشىگە ھەرگىز زىيادىلىك قىلمايدۇ، ئۇ بەربىر لازىم بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئارتۇق ئۇخلىساڭ ئاچ قالىسەن.

بۇ تەمسىل ئىشتىن قاچىدىغان، بىكار يۈرۈشنى ياخشى كۆرىدىغان، ھۇرۇنلۇقنى ئادەت قىلغان كىشى موھتاجلىققا دۇچ كېلىپ خارلىقتا قالىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئارسلاندەك كۈچلۈك بولسۇن،
تايغاندەك ھوشۇك (بولسۇن).

بۇ تەمسىل، تۇرمۇشتا ئادەم جىسمانىي كۈچ - قۇۋۋەتلىك، ساغلام بولۇشتىن باشقا، يېتەرلىك پەم - پاراسەت، ئەقىل - ئىدراك، سەزگۈرلۈك بولۇشنىڭ لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئارزۇدا ئەيىب يوق.

بۇ ماقال مەلۇم بىر جەھەتتە ئارزۇسىغا يەتكەن كىشى داۋاملىق يېڭى ئارزۇلاردا بولىدۇ. ئومۇمەن، ئادەم ئارزۇدىن خالىي بولالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئارزۇلىغان ئەي بولماس.

بۇ ماقال ئۇزۇقلىنىشقا دىققەت قىلماي ھەددىدىن زىيادە ئەتىۋارلاپ بېقىلغان ئادەم ساقايماس كېسەلگە دۇچار بولۇپ، بىئەجەل ئۆلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئارمانغا تۇشلۇق دەرمان يوق.

بۇ تەمسىل كۈچ ـ قۇۋۋەت ۋە ماددىي شارائىت يوق تۇرۇقلۇق ئەمەلگە ئاشمايدىغان ئارزۇ، تىلەكتە بولۇش — قۇرۇق خام خىيال ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئارىسالدى ئىشەكنى بۆرە يەپتۇ.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق بىر ئىشقا ئىككىلىنىپ، كۆڭۈل توختىتالمايدىغان، جۈرئەت قىلالمايدىغان، تۇراقسىز، مەيدانسىز ئادەملەر پالاكەتكە ئۇچراپ، زاۋال تاپىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاز بولسا ساز بولار،
كۆپ بولسا ماز (بولار).

بۇ ماقال ھەرقانداق بىر ئىشنى باشلىغاندا سان قوغلاشماي، سۈپەتكە كۆڭۈل بۆلۈپ، يارامىلىق، ئەستايىدىل، پۇختا قىلىش كېرەكلىكىنى، سان قوغلىشىپ ئىشلەنگەن مەھسۇلات سۈپەت ئۆلچىمىگە يەتمەي كاسات بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاز بولسا كۆپكە تاۋاپ قىل.

بۇ ماقال ھەركىم ئۆزىنىڭ ئېرىشكەن ماددىي شارائىتىغا، تۇرمۇش ھالاۋىتىگە ئىنساپ، قانائەت بىلەن قاراپ، ئاچ كۆزلۈك،

نەپسانىيەتچىلىك قىلماسلىقنى بىلدۈرىدۇ.

ئاز بولسۇن، ساز بولسۇن.

بۇ ماقال ھەرقانداق بىر ئىشنى باشلىغاندا سان قوغلاشماي، سۈپەتكە كۆڭۈل بۆلۈپ، يارامىلىق، ئەستايىدىل، پۇختا قىلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاز سۆزلەپ كۆپ ئاڭلا،
ئاز يەپ كۆپ چاينا.

بۇ ماقال ئادەم ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە كەمتەر، كەم سۆز بولۇپ، پىشقەدەم، ئاقىللارنىڭ نەسىھەتلىرىنى كۆپ ئاڭلاپ، مەمەدانلىق قىلماسلىقنى؛ تۇرمۇشتا ئاددىي ـ ساددا، پاك ياشاپ، ئەقىل بىلەن ئىش قىلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاز سۆزلە، ئۇز سۆزلە.

بۇ ماقال ئادەم ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە كەمتەر، كەم سۆز بولۇپ، مەنتىقىلىق، پاساھەتلىك، چىرايلىق سۆزلەش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئازغا قانائەت قىلمىغان كۆپتىن قۇرۇق قالار.

بۇ ماقال ئاز نەرسىدىن كۆپ نەرسىلەر ھاسىل بولىدىغانلىقىنى، ھەركىم ئۆزىنىڭ ئېرىشكەن تاپاۋىتىنى ئاز كۆرمەي، قانائەت قىلغاندا كەلگۈسىدە ئۇنىڭدىنمۇ كۆپ تاپاۋەتكە ئېرىشەلەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاز كۆرگەن كۆپ تېڭىرقار.

بۇ ماقال ئوقۇماي، ئۆگەنمەي، ساۋاتسىز، نادانلىقتا ياشىغان كىشىنىڭ ھېچنېمىدىن خەۋىرى بولمايدۇ، ئەتراپتىكى ئۆزگىرىش، يېڭىلىقلارنى كۆرگەندە ھاڭۋېقىپ تەمتىرەپ قالىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاز يەپ ئاسان تىرىل.

بۇ ماقال ھەركىم تاپقان تاپاۋىتى، ماددىي شارائىتىغا يارىشا

ئىش كۆرۈپ، قانائەتچانلىق بىلەن ئاددىي ـ ساددا ياشاپ، كۆڭۈل ئاغرىقى، خاپىلىقتىن ساقلىنىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاز يېگەن كۆندە يەر،
كۆپ يېگەن نېمە (يەر).

بۇ ماقال تاپقىنىغا، نورمال ئۆتتۈۋاتقان كۈنگە قانائەت قىلغان كىشىنىڭ تۇرمۇشى كۈنسېرى روناق تاپىدۇ، قانائەتسىزلىك ئىش ئۇزاق داۋاملىشىدۇ، ھالال نېسىۋىسىگە، كۆرۈۋاتقان كۈنگە رازى بولماي، ئاچ كۆزلۈك، نەپسانىيەتچىلىك قىلغان كىشىنىڭ تۇرمۇشى زاۋال تاپىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاز يىغساڭمۇ ھالال يىغ.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئەقىل ـ پاراسىتىگە تايىنىپ، توغرا كەسىپ بىلەن تىرىكچىلىك قىلىپ، ئاز تاپسىمۇ باشقىلارنى ئالدىماي، قاقتى ـ سوقتى قىلماي، پاكلىق بىلەن ئېرىشكەن ئەجىر مېۋىسى ئارقىلىق بېيىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاستا ماڭغان تاغ ئاشار،
يۈگۈرگەن باغ (ئاشار).

بۇ تەمسىل (1) سەپەردە ئالدىراپ ماڭغاندا كاشىلىغا ئۇچراپ مەنزىلگە يېتەلمەيدۇ؛ ئالدىرىماي، سالماق ماڭغان ئادەم مەنزىلگە خاتىرجەم يېتەلەيدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: ئادەم ھەرقانداق بىر ئىشنى ئېغىر ـ بېسىق، سەۋرچانلىق بىلەن ئاخىرىغىچە داۋاملاشتۇرغاندىلا نەتىجە قازانغىلى بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاسماندىكى غازنىڭ شورپىسىغا نان چىلاپتۇ.

بۇ ماقال ئەمەلگە ئاشمايدىغان قۇرۇق، خام خىيالنى قىلىدىغان، يوقىلاڭ نەرسىلەرنى ئارزۇ قىلىدىغان، شېرىن خىيالغا بەند بولىدىغان ئادەملەرنىڭ خىيالپەرەسلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاسمانغا تۈكۈرسەڭ يۈزۈڭگە چۈشەر.

بۇ تەمسىل ئاقىۋىتىنى ئويلىماي قىلغان ئەخمىقانە ئىش كىشىگە تۈگىمەس كۆڭۈلسىزلىك كەلتۈرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاش بەرگەن قازاننى چاقما.

بۇ تەمسىل باشقا كۈن چۈشكەندە، ئېغىر كۈنلەردە جانغا ئەسقاتقان كىشىنى ياكى كەسىپنى ياخشى كۈنلەرگە ئېرىشكەندە ئۇنتۇماسلىق، يۈز ئۆرۈمەسلىك، ۋاز كەچمەسلىك كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاش بەرگەنگە مۇشت بەرگەن.

بۇ ماقال بىراۋنىڭ باققان، تەربىيىلىگەن ئەجرىگە، ياخشىلىقىغا ۋاپاسىزلىق، ۋىجدانسىزلىق قىلغان قارا يۈز، نائەھلىلىكنى بىلدۈرىدۇ.

ئاش بولسا ئىش بولمسا،
ياز بولسا قىش بولمسا.

بۇ ماقال ئىشلىمەي، بىكار يۈرۈپ يېيىشنى ياخشى كۆرىدىغان، ئويۇن ـ تاماشىغا ئامراق، راھەت ـ پاراغەتنى ئىزدەيدىغان، ئىش خۇشياقمايدىغان، بىكار تەلەپلەرنىڭ ھۇرۇنلۇق پىسخىكىسىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاش تەڭ، نان تەڭ، سول نېمشقا كەڭ.

بۇ تۇرمۇشتا توغرا بولمىغان ئىش ـ ئەمگەك، ھەق ـ دارامەت تەقسىماتىدىكى ناھەقچىلىك ئىستىلىنى؛ كۆز بوياmچىلىق بىلەن ئاز ئەمگەك قىلىپ باشقىلارنىڭ مەنپەئەتىگە چاڭ سالىدىغان ساختىپەزلەرنىڭ ئىش ـ ئەمىلىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاش قەدرىنى بىلمسەڭ، ئاچلىق بەرسۇن جاجاڭنى.

بۇ تەمسىل تۇرمۇشتا ئاز ـ تولا ياخشى كۈنگە ئېرىشىپ،

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئۆتمۈشنى ئۇنتۇغان هالدا ئاش ـ ئوزۇقنى ئىسراپ قىلىدىغان ئازغۇنلار ئاخىر يامان كۈنگە قېلىپ، ئاچلىقنىڭ، يوقسۇزلۇقنىڭ دەردىنى تارتىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاش قەدرىنى يېگەن بىلمەس، تاپقان بىلەر.

بۇ تەمسىل هەرقانداق نەرسىنىڭ قەدىر ـ قىممىتىنى ئەجىر قىلغان، شۇ نەرسىنى ئىشلەپ تاپقان كىشى بىلىدۇ، ئەجىر قىلماي، بىكاردىن نەپكە ئېرىشكەنلەر ئۇنىڭ قەدىر ـ قىممىتىگە يەتمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاش كەلسە ئىمان قېچىپتۇ.

بۇ تەمسىل بىرەر پايدا ـ مەنپەئەت، ياخشى كۈنگە ئېرىشكەندە يېقىن ـ يورۇق، قېرىنداشلىرىدىن يۈز ئۆرۈيدىغان، رەھىم ـ شەپقەت، ياخشىلىق قىلمايدىغان، ئىنسابسىز، بېخىللارنىڭ نامەردلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاشنى باداڭدىن سورا،
ئىشنى كارداڭدىن (سورا).

بۇ ماقال هەر ئىش، هەر نەرسىنى شۇ ئىش، شۇ نەرسىنىڭ ئەھلىدىن، كۆپنى كۆرگەن كىشىدىن سوراپ بىلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاشنى بۇزۇپ ئۇماچ قىلدى،
ناننى بۇزۇپ كۆمەچ (قىلدى).

بۇ ماقال قولىدىن ئىش كەلمەيدىغان گىرى، پەمسىز ئادەم ئىشنى تەلەپكە لايىق قىلالماي ماتېرىيالنى بۇزغاندىن باشقا ئەجرنى زايە قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاشنى كۆرۈپ ئىشنى ئۇنتۇما.

بۇ تەمسىل بىرەر پايدا ـ مەنپەئەت، ياخشى كۈنگە ئېرىشكەندە كەسپىنى تاشلىماسلىق، كەسپىدىن يۈز ئۆرۈمەسلىك كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاش ئۆتنە، ئىش لاپقۇت.

بۇ تەمسىل بىراۋ بىلەن ماددىي ۋە جىسمانىي جەھەتتە ئالغۇ ـ بەرگۈ، ھەمكارلىق مۇناسىۋىتى قىلغاندا، ھەرقايسىسىنى ئۆز يولى بىلەن ۋاقتىدا قايتۇرۇش، ئادىل بىر تەرەپ قىلىش، ئىككى تەرەپ بىر ـ بىرىنى نارازى قىلماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاش يوق، ئىشتىھا يوق.

بۇ ماقال يوقسۇزلۇقتا يەي دېسە غىزا بولمىغاندىكىن، ئۇنىڭغا بېقىپ كىشىدە ئىشتىھامۇ بولمايدۇ، شۇنىڭدەك بىرەر ئىشتا ئارزۇ ـ تىلەكنىڭ ئەمەلگە ئېشىشى ماددىي شەرت ـ شارائىتنىڭ يېتەرلىك بولۇشىغا باغلىق. ماددىي شەرت ـ شارائىتى بولمىغان كىشىدە ئارزۇ ـ تىلەكمۇ بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاغرىق پاتمانلاپ كىرەر، مىسقاللاپ چىقار.

بۇ تەمسىل ئادەم سالامەتلىكىنى ئاسرىماسلىق، مىجەز تەڭپۇڭلۇقىنىڭ بۇزۇلۇشى سەۋەبلىك بىردىنلا كۈتۈلمىگەن ئېغىر كېسەللىككە دۇچار بولىدۇ. ئەمما، ئۇشتۇمتۇت يېقىتقان كېسەللىك ھەرقانچە داۋالانغان تەقدىردىمۇ تەدرىجىي شىپا تاپىدۇ، شۇڭا ئاغرىق كىشى كېسەللىككە جىددىي مۇئامىلە قىلىپ داۋالىنىش بىلەن بىر چاغدا، ساقىيىشنى سەۋرچان پوزىتسىيەدە تۇرۇپ كۈتۈش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاغرىق قالسىمۇ ئادەت قالماس.

بۇ تەمسىل ئاغرىغان كىشى كۆڭۈل قويۇپ داۋالانسىلا كېسەلدىن قۇتۇلىدۇ. ئەمما، ئۇنىڭ ئۆزىگە خاس تۇرمۇش ئادىتى، خۇي ـ مىجەزى، خاراكتېر، ئالاھىدىلىكى ئاسانلىقچە ئۆزگەرمەيدۇ. «ئەسكى» خۇي ـ مىجەزگە پەند ـ نەسىھەت، تەربىيەلەرمۇ كار قىلمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاغرىق كىشى كۆلكە سۆيمەس.

بۇ تەمسىل كېسەل ئادەم ئاغرىق ئازابىدىن كۆڭلى بىئارام، پاراكەندە بولىدىغانلىقىنى، ئويۇن - چاقچاق، گەپ - سۆز خۇشياقمايدىغانلىقىنى، تىنچ مۇھىتنى خالايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاغرىقنىڭ تۈزەلگۈسى كەلسە تېۋىپ ئۆزى كېلەر.

بۇ تەمسىل بىرەر قىيىن ئىشنىڭ ھەل بولغۇسى كەلگەندە كاشىلىسىز ئۆزلۈكىدىن ئوڭغا تارتىپ، تۈرلۈك شەرت - شارائىتلار ئەپلىشىپ، ئوڭۇشلۇق يۈرۈشىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاغرىقنى يوشۇرساڭ، ئۆلۈم ئاشكارا بولار.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئەيىبلىك، يامان ئىشنى بىراۋدىن يوشۇرۇپ، ئۇزاق ۋاقىت خۇپىيانە تۇتقىلى بولمايدىغانلىقىنى، خۇپىيانە تۇتۇلغان قىڭغىر ئىش هامان بىر كۈنى خەلقئالەم ئالدىدا ئاشكارىلىنىپ، رەسۋا بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاغرىماس بېشىمغا ئالتە تاياق.

بۇ تەمسىل تۈز كۆڭۈللۈك بىلەن بىراۋنىڭ ئىشىغا ئارىلىشىۋالغان كىشى ئاقىۋەتتە بىھۇدە كۆڭۈلسىزلىككە ئۇچراپ، كۆڭۈلچەكلىك تۈپەيلىدىن كۈتۈلمىگەن ئاۋارىچىلىك، باش ئاغرىقىغا قالىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاغزىدا بار، كۆڭلىدە يوق.

بۇ تەمسىل ئېيتقانلىرى بىلەن ئەمەلىيىتى بىر - بىرىگە قارىمۇقارشى كىشىلەرنىڭ سەممىيەتسىزلىكىنى، ۋاپاسىزلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاغزىڭ گەپتە بولسىمۇ قولۇڭ ئىشتا بولسۇن.

بۇ ماقال ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە ھەر ۋاقىت ئېھتىياتچان،

كەم سۆز بولۇپ، كۆپ سۆزلەشتىن ساقلىنىش، ئەقلىنى كۆپرەك ئىشلىتىپ، ئىجتىھاتلىق، ئىشچان، تېتىك بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاغزى قايماق، كۆڭلى مايماق.

بۇ ماقال ئادەتتە گەپ - سۆزى يېقىملىق، ئاغزى لەۋەن، مۇئامىلىدە ياخشى بولۇۋېلىپ، ماھىيەتتە كىشىلەرگە ئورا كولايدىغان، ئالا كۆڭۈل، قارا نىيەت كىشىلەرنىڭ رەزىللىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاغزى كۆيگەن «پۈۋ» دەپ ئىچەر.

بۇ ماقال مەلۇم بىر ئىشتا يېڭىلىشىپ ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرىغان ئادەم چوڭقۇر ساۋاق ئېلىپ، بەكمۇ ئېھتىياتچان بولۇپ كېتىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاغزىدىن چىقتى، ساقلىمىغا ياماشتى.

بۇ تەمسىل باشقىلارنىڭ ئىشىغا، سۆھبىتىگە ئارىلىشىۋالىدىغان، سۆزىگە لوقما سالىدىغان، گېپىنى تارتىۋالىدىغان كىشىلەرنىڭ ئاتىكارچىلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاغزى ئوچۇق ئاچ قالماس.

بۇ تەمسىل ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە گەپ - سۆزگە دىققەت قىلىدىغان، ئۆزىنىمۇ، باشقىلارنىمۇ ئايايدىغان، ئېھتىياتچان، پاساھەتلىك سۆزلەيدىغان، ئاغزى لەۋەن، ئىشچان، تېتىك كىشى ھەرقاچان مەئىشەتتىن مەھرۇم بولماي، توق ياشايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاغزى ئىتتىكنىڭ دوستى ئاز.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئالدىراڭغۇلۇق، قىزىققانلىق بىلەن دوستلىرىنى بىھۇدە، ئورۇنسىز رەنجىتىپ خاپا قىلسا دوستلار قاتارىدىن شاللىنىپ روھىي ئازاب ئىچىدە ياشايدۇ، دېگەن مەنىنى

www.uyghurkitap.com

بىلدۈرىدۇ.

ئاغزى ياغلانغاننىڭ تىلى باغلىنار.

بۇ تەمسىل ئەمەلىيەتتە، مەرتىۋىسىگە تايىنىپ نەپسانىيەتچىلىك قىلغان كىشى ھەقدار ئالدىدا يۈزى قىزىرىپ، تەڭقىسلىقتىن سۆزلەشكە جۈرئەت قىلالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاغزى يۇمشاق موزاي قوش ئەمچەك ئېمەر.

بۇ تەمسىل (1) تىلى يۇمشاق، ياۋاش موزاي ئۆز ئانىسىنى ئەمگەندىن باشقا، يات ئىنەكلەرنىمۇ ئېمەلەيدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: باشقىلار بىلەن چىقىشىپ، مۇناسىۋەتتە مۇلايىم بولۇپ، ئىناق، ئىتتىپاقلىشىپ ئۆتكەن كىشىنىڭ ھەممە ئىشلىرى ئوڭۇشلۇق بولۇپ، تۇرمۇشى غەمسىز، توق ياشايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاق بولسۇن، پاك بولسۇن.

بۇ ماقال ھەركىمنىڭ ئەقىل ـ پاراسىتىگە تايىنىپ، توغرا كەسىپ بىلەن تىرىكچىلىك قىلىپ، ئاز تاپسىمۇ باشقىلارنى ئالدىماي، قاقتى ـ سوقتى قىلماي، پاكلىق بىلەن ئېرىشكەن ئەجىر مېۋىسى ئارقىلىق بېيىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاققا قارا يوق،
قارىغا چارە يوق.

بۇ تەمسىل (1) ئاققا قارا مىلەنسە، يۇيۇپ ئاقارتقىلى بولىدۇ، قارىنى ھەرگىز ئاق قىلغىلى بولمايدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: پاك نەرسىگە داغ يۇقمايدۇ، پاسكىنا نەرسىنى ھەرگىز پاك قىلغىلى بولمايدۇ؛ (3) كۆچمە مەنىدە: ئاق كۆڭۈل كىشىلەر قارانىيەت بولمايدۇ، قارانىيەت ئادەم ئاق كۆڭۈل بولالمايدۇ؛ (4) كۆچمە مەنىدە: دوستنى قارىلاشقا بولمايدۇ، دۈشمەننى ئاقلاشقا بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاق كۆڭۈلنىڭ ئېتى ھارماس، كيىمى تۇزۇماس.

بۇ تەمسىل پاك ـ دىيانەتلىك، پەزىلەتلىك، ياخشى ئادەمنىڭ ئەل ئىچىدە مۇشكۈلى ئاسان، ئىشى ئوڭۇشلۇق، توققۇزى تەل، ئىززەت ـ ھۆرمىتى چەكسىز بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاقىل ئەل غېمىدە،
نادان گال (غېمىدە).

بۇ ماقال پەزىلەتلىك، ئالىيجاناب ئادەم ھەرقاچان ئۆز يۇرتىنىڭ، خەلقىنىڭ غېمىنى يەيدۇ، يۇرتى ئۈچۈن بارلىقىنى بېغىشلايدۇ؛ ئوقۇمىغان، تەربىيە كۆرمىگەن، ئىدراكسىز ئادەم ئۆزىنىڭ تۇرمۇشى، تىرىكچىلىكى ئۈچۈن كۆڭۈل بۆلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاقىلغا ئىشارەت، نادانغا جۇۋالدۇرۇز.

بۇ تەمسىل چېچەن، دانا ئادەم ھەر ۋاقىت ئۆزىگە گەپ كەلتۈرمەيدۇ. سەزگۈرلۈكى، ئەقىللىكلىقى بىلەن كىشىنىڭ كۆڭلىدىكىنى تېپىپ ئىش قىلىدۇ؛ ئەقىلسىز ئادەم ئۆزىنىڭ دۆتلۈكى، نادانلىقىدىن باشقىلارنىڭ بۇيرۇقى، ھەيدەكچىلىكى، دەككە ـ دەشنىمىسىز ئىش قىلالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاقىللاردىن ھۆرمەت يانار،
نادانلاردىن كۈلپەت (يانار).

بۇ ماقال بىلىملىك، دانالاردىن كىشىلەرگە ھەر ۋاقىت رەھىم ـ شەپقەت، ياخشىلىق كېلىدۇ؛ بىلىمسىز، قارا قورساقلاردىن كىشىلەرگە ھەر ۋاقىت دەرد ـ ئەلەم، خاپىلىق كېلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاقىل ئۆزىنى ئايايدۇ.

بۇ ماقال دانا، زېرەك ئادەم ئۆزىگە نىسبەتەن ھەر ۋاقىت تەلەپچان بولۇپ، ھەر ئىشتا، گەپ ـ سۆزدە ھوشيارلىق بىلەن

ئىش كۆرۈپ ئۆزىگە گەپ كەلتۈرمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاڭلىغان سۆزنىڭ ئىگىسى يوق.

بۇ ماقال ئىشەنچلىك بولمىغان، ئېقىپ يۈرگەن سۆزلەر خەتەرلىك بولىدىغانلىقىنى، بۇنداق ئىغۋا، ئەپقاچتى سۆزلەرنى ئاڭلىماسلىق، ئۇنىڭغا ئىشەنمەسلىك، ھوشيار بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاڭلىغان قۇلاقتا گۇناھ يوق.

بۇ ماقال بىراۋنىڭ ئەپقاچتى گېپىنى ئاڭلىغان كىشى ئەيىبكار بولمايدۇ، ھەممە ئەيىب گەپ توشۇغان كىشىدە. گەپ توشۇپ، سۇخەنچىلىك قىلىش ـــ تىنىچ، ئىتتىپاقلىقنى بۆلگۈنچىلىك سالىدىغان ئەڭ يامان ئەسكى ئادەت ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالا قاغىدا ئىلىشىڭ بولسا، ئالارسەن بىر كۈنى.

بۇ تەمسىل بىراۋغا قىلىنغان ياخشىلىق، ئۆتكۈزۈپ قويغان ئالغۇ ـ بەرگۈ بىر كۈنى بولمىسا بىر كۈنى قايتىدۇ، ئۇ ھامان ھاجەتكە ئەسقاتىدۇ، ھەرگىز بىكار كەتمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالا ئىنەكنىڭ بالىسى چار قۇيرۇق.

بۇ تەمسىل ھەربىر پەرزەنت ئۆز ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ئىش ـ ئەمىلى، مىجەز ـ خۇلقى، ئەخلاق ـ ئىستىلى بويىچە يېتىلىپ، ئاتىنىڭ ئىش ـ ئەمىلىنى داۋاملاشتۇرىدۇ دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالتە ئاي ئاتقان پاختام بىر چاپانغا يەتمەپتۇ.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشتا ئۇزاق ۋاقىت ئەمگەك سەرپ قىلىپ، ئاقىۋەتتە ئەجىرگە لايىق نەتىجە، كۆزلىگەن ئۇنۇمگە

ئېرىشەلمەي، ئارماندا قېلىشتەك مۇۋەپپەقىيەتسىزلىكنى بىلدۈرىدۇ.

ئالتە ئۆچكىگە يەتتە تېكە.

بۇ تەمسىل ھەرقايسى كەسىپ، ھەرقايسى ساھەلەردە ئەمەلىي ئىشلىگۈچىدىن باشقۇرغۇچىنىڭ كۆپ بولغانلىقىنى، پۇقرادىن ئەمەلدارنىڭ جىقلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالتۇن ئالما، دۇئا ئال.

بۇ ماقال ھەرقانچە كۆپ مال ـ دۇنيا تاپقاندىن كۆرە، ئاتا ـ ئانىنىڭ رازىلىقىنى، رەھمىتىنى ئالغانغا تەڭ بولالمايدىغانلىقىنى، ئاتا ـ ئانىنىڭ، خەلقنىڭ رەھمىتى، رازىلىقى مال ـ دۇنيادىن ئەلا، ئۇلۇغ ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالتۇن چىققان يەر قەدىرلىك.

بۇ تەمسىل بىلىم، ھۈنەر ـ كەسىپ، بايلىقتا كامال تاپقان، مەرىپەتپەرۋەر ئىلىم ئەھلى، زەردارلار توپلاشقان ماكان روناق تېپىپ زەپەر قۇچىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالتۇن چىقىدۇ يەردىن،
بەخت كېلىدۇ تەردىن.

بۇ ماقال يەر ئىنسانىنىڭ تىرىكچىلىك قىلىش مەنبەسى، بايلىقى بولۇپ، ئۇنىڭدىن قانچىلىك نەپكە ئېرىشىش سىڭدۈرۈلگەن ئەجىرگە باغلىق. يەرگە تىرىشىپ، تۇجۇپىلەپ ئىشلىگەندىلا يەر كىشىلەرنى نائۇمىد قويمايدۇ، تېگىشلىك مەنپەئەتكە ئېرىشتۈرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالتۇن كۆرگەندە پەرىشتە يولدىن ئېزىپتۇ.

بۇ تەمسىل پۇل، مال، بايلىق، پايدا ـ مەنپەئەتنى كۆرگەندە نەپسانىيەتچىلىك كويىدا ئەس ـ ھوشىنى يوقىتىپ، ئار ـ نومۇستىن كېچىدىغان، قارا نىيەت، شەخسىيەتچىلەرنىڭ ئاچ

كۆزلۈكنى بىلدۈرىدۇ.

ئالتۇننىڭ قەدرىنى زەرگەر بىلۇر.

بۇ تەمسىل ئېسىل نەرسىنىڭ قەدىر - قىممىتىنى، ياخشىلىقىنى شۇ نەرسىنىڭ ئەھلى، شۇنىڭ بىلەن شۇغۇللانغان كىشى، ماھىرى بىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالتۇن ئوتتا بىلىنەر،
ئادەم مېھنەتتە (بىلىنەر).

بۇ ماقال ئالتۇننىڭ ساپلىقى ياكى ساپ ئەمەسلىكى تاۋلاشتىن مەلۇم بولىدۇ؛ ئادەمنىڭ ئىشچان ياكى ھۇرۇن ئىكەنلىكى ئىش - ئەمگەكتە مەلۇم بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالتۇن ئۈزۈككە ياقۇت كۆز.

بۇ تەمسىل ھەركىم، ھەرنەرسە ئۆز دائىرىسىدە ئىسمى - جىسمىغا لايىق ئورۇندا تۇرۇش، بىر - بىرىگە ماس، جۈپ - جۈپىگە كېلىش ئارقىلىق يارىشىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالدىراشنىڭ تۇۋى ئۆكۈنۈش.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق بىر ئىشتا ئالدىراڭغۇلۇق قىلماي، سالماق، ئېغىر - بېسىق بولۇپ، ئەقىل بىلەن ئىش قىلىش كېرەكلىكىنى، ئالدىراڭغۇلۇق قىلغان كىشى پىشكەللىك، ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچراپ، توگىمەس ھەسرەتكە، پۇشايمانغا قالىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالدىراڭغۇلۇق ئادەم ئۆلتۈرەر.

بۇ ماقال تۇرمۇشتا ئالدىراقسان ئادەم ھەمىشە ئالدىراڭغۇلۇقتىن ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي، ئاچچىقىغا ھاي بېرەلمەي قارامىلىق قىلىپ، جانغا زامىن بولىدىغان قەبىھ ئىشلارنى قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالدىرىغاندا دۆڭگە مۆكۈپتۇ.

بۇ تەمسىل ھەر ئىشقا ئورۇنسىز ئالدىرايدىغان ئادەمنىڭ

ئالدىراڭغۇلۇقىدىن ئىشنى ئەپلەشتۈرۈپ قىلالماي بۇزۇپ قويىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالدىرىغاندا قارىغۇدىن يول سوراپتۇ.

بۇ تەمسىل ھەر ئىشقا ئورۇنسىز ئالدىرايدىغان ئالدىراڭغۇ ئادەم نادانلاردىن ئەقىل سورايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالدىرىغاندا لەببەي تېپىلماس.

بۇ تەمسىل ھەر ئىشقا ئورۇنسىز ئالدىرايدىغان تەنتەك ئادەمنىڭ ئەپلەشتۈرەلمىگەن ئىشىغا ياردەملەشكۈچىلەرنىڭ چىقمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالدىرىغان شەيتاننىڭ ئىشى.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق بىر ئىشتا ئالدىراقسانلىق قىلىش ئەقىلسىزلىكنىڭ بېشارىتى بولۇپ، ئۇ كىشىگە كۆتۈلمىگەن ئوڭۇشسىزلىق ۋە ئېغىر ئاقىۋەتلەرنى كەلتۈرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالدىرىغاننىڭ ئوشۇقى تېيىپتۇ.

بۇ تەمسىل ئالدىراقسان ئادەمنىڭ قىلغىدان ئىشىدىن ھەرقاچان يوچۇق چىقىپ، پىشكەللىك، مۇۋەپپەقىيەتسىزلىك يۈز بېرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالدىرىغاننىڭ ئوشۇقى تېيىپتۇ.

بۇ تەمسىل ئالدىراقسان ئادەمنىڭ قىلغان ئىشىدىن ھەرقاچان يوچۇق چىقىپ، پىشكەللىك، مۇۋەپپەقىيەتسىزلىك يۈز بېرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالدىرىغاننىڭ ئېشكى يىتىۋاپتۇ.

«ئالدىرىغاننىڭ ئوشۇقى تېيىپتۇ»نىڭ ئىزاھىغا قاراڭ.

ئالدىرىغان ئۆردەك كەينىچە چۆمۈلەر.

بۇ تەمسىل ئالدىراڭغۇ ئادەم قىلىۋاتقان ئىشىنى ئەپلەشتۈرەلمەي، ئالدىراڭغۇلۇقىنىڭ زىيىنىنى تارتىدۇ، دېگەن

مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالدىرىغان ئىت تامغا سەكرەر.

بۇ تەمسىل ئالدىراڭغۇ ئادەم ئالدىراڭغۇلۇقىدىن ھەمىشە بىلىپ ـ بىلمەي خەۋپلىك ئىشقا تەۋەككۇل قىلىپ پېشكەللىككە ئۇچرايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالدىرىغان ئىشقا شەيتان ئارىلىشار.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق بىر ئىشنى ياخشى ئويلانماي، ئەقلىنى ئىشلەتمەي، ئالدىراڭغۇلۇق بىلەن قىلغاندا يامان نىيەتلىك ئەسكى ئادەملەرنىڭ ئازدۇرۇشىغا ئۇچراپ، كۈتۈلمىگەن كۆڭۈلسىزلىك، مەغلۇبىيەت يۈز بېرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالدىڭغا ماڭساڭ، كەينىڭگە قارا.

بۇ تەمسىل (1) بىرەر ئىشنى قىلىشتا مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشنى ئويلاش بىلەن بىر چاغدا، يۈز بېرىش ئېھتىمالى بولغان ئوڭۇشسىزلىقلارغىمۇ سەل قارىماي، تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەپ تۇرۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: ھەركىم ياخشى كۈنگە، توق تۇرمۇشقا ئېرىشكەندە ئۆتمۈشنى، جاپا ـ مۇشەققەتلىك كۈنلىرىنى ئۇنتۇماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالغاندا بىسمىللا،
بەرگەندە ئەستاغپۇرۇللا.

بۇ ماقال بىراۋغا ھاجىتى چۈشكەندە چىرايلىق سۆز بىلەن نەپكە ئېرىشۋېلىپ، قايتۇرغۇسى كەلمەيدىغان، بەرگۈچە قارشىلىق قىلىپ ئاچچىقلىنىدىغان كىشىلەرنىڭ ئالغۇ ـ بەرگۈدىكى يولسىزلىق، بىشەملىك، ساختىپەزلىك قىلمىشىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالقىش ئالغان ئامان،
قارغىش ئالغان يامان.

بۇ ماقال بارلىقىنى خەلق مەنپەئەتىگە بېغىشلاپ، پايدىلىق ياخشى ئىشلارنى قىلغان كىشى خەلقنىڭ ياخشى باھاسىغا ئېرىشىپ شاد ـ خۇرام ياشايدۇ؛ خەلققە زىيانلىق، رەزىل ئىشلارنى قىلغان كىشى خەلقنىڭ لەنەت ـ نەپرىتىگە ئۇچراپ، نەزەردىن چۈشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالماقنىڭ بەرمەكى بار،
چىقماقنىڭ چۈشمەكى (بار).

بۇ ماقال تۇرمۇشتا كىشىلەر بىلەن ئالغۇ ـ بەرگۈ قىلغاندا بىراۋدىن ئالغان پۇل ياكى باشقا نەرسىلەرنى قەرەلىدە قايتۇرۇش، قەرزنى سۆرىمەسلىك كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالمىغان ئاتقا ئوقۇر ساپتۇ.

بۇ تەمسىل ۋۇجۇدقا چىقمىغان خىيالىي ئىش ياكى نەرسە ھەققىدە بىھۇدە غەم يەپ، باش قاتۇرۇپ ئاۋارە بولغانلىقنى بىلدۈرىدۇ.

ئالۋاننى گالۋاڭ تۆلەيدۇ.

بۇ تەمسىل ئاجىز، يوقسۇللار كۈچ ـ قۇدرىتى بار ئىمتىيازلىق كىشىلەرنىڭ پايدا ـ مەنپەئەتى، بەختى ئۈچۈن ھەر جەھەتتىن بوزەك بولىدۇ، ھەر خىل بەدەل تۆلەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالمەن دېسەڭ ئاۋۋال بەر.

بۇ ماقال بىرەر نەرسە ياكى پايدا ـ مەنپەئەت، نەتىجىگە ئېرىشىش ئۈچۈن ئالدى بىلەن تېگىشلىك بەدەل تۆلەش، نەپ يەتكۈزۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئالىم بولساڭ ئالەم سېنىڭكى.

بۇ تەمسىل ئىنسان ئۈچۈن ھاياتلىقتا بىلىم ئېلىش ھەممىدىن مۇھىم ئۇلۇغ ئىش، ئادەم بىلىملىك (ئالىم) بولغاندىلا ھەممىگە ئېرىشەلەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئامال تاپقاندىن ئەجەل قاچار.

بۇ تەمسىل ئەقىلنى ئىشلىتىپ پەم ـ پاراسەت بىلەن ئىش قىلغان ئادەم ھەرقانداق قىيىنچىلىق، خەۋپ ـ خەتەرنى يېڭىپ، ئامان ـ ئېسەن، خاتىرجەم ياشايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئامانەتكە خىيانەت.

بۇ بىراۋنىڭ ئىشەنچىسىنى، ئۈمىدىنى يەرگە ئۇرغانلىقنى، يامان نىيەت، قارا يۈزلۈك، سەمىمىيەتسىزلىك قىلغانلىقنى بىلدۈرىدۇ. .

ئامەت كەلسە قوش كەپتۇ.

بۇ تەمسىل تەلەيلىك ئادەمگە ئۈست ـ ئۈستىگە بەخت، ئامەت كېلىپ، ئىشلىرى ئوڭغا تارتىپ، راۋان يۈرۈشىدىغانلىقىنى، مېلىغا مال، پايدا ئۈستىگە پايدا قوشۇلۇپ، تۇرمۇشى روناق تاپىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئامەت كەلسە، ئىشىك ـ تۈڭلۈكتىن كىرەر.

«ئامەت كەلسە قوش كەپتۇ»نىڭ ئىزاھىغا قاراڭ.

ئامەت كەلگەندە قاپمۇ تولىدۇ، خۇرجۇنمۇ (تولىدۇ).

«ئامەت كەلسە قوش كەپتۇ»نىڭ ئىزاھىغا قاراڭ.

ئامەت ئوڭدىن كەلسە تەلەي دۆڭدىن كېلەر.

بۇ تەمسىل تەلەيلىك ئادەمگە ئۈست ـ ئۈستىگە بەخت، ئامەت كېلىپ، ئىشلىرى ئوڭغا تارتىپ، راۋان يۈرۈشىدىغانلىقىنى، مېلىغا مال قوشۇلۇپ تۇرمۇشى روناق تاپىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئامەتنىڭ شېشىسى تۆمۈرچىنىڭ سەندىلىنى سۇندۇرار.

بۇ تەمسىل ئامىتى كەلگەن، تەلەيلىك كىشىنىڭ ھەرقانداق ئىشى ئوڭغا تارتىپ مۇشكۈلى ئاسان، قىلغان ـ ئەتكىنى ئەپلىشىپ، ئويلىغاندىن ئارتۇق راۋان يۈرۈشىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئانا ئايىغىدا جەننەت بار.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئانا ئۆز پەرزەنتىنى ساغلام، ياراملىق قىلىپ ئۆستۈرۈشتە بارلىقىنى بېغىشلايدىغان كۆيۈمچانلىق قەلبى ۋە ئىللىق مېھرى بىلەن پەرزەنتلەر ئۈچۈن جەننەت ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاناڭمۇ پۇل، ئاتاڭمۇ (پۇل).

بۇ ماقال پۇل تۇرمۇشتا تىرىكچىلىكنىڭ بىردىنبىر مۇھىم ۋاسىتىسى بولۇپ، ياتنى ئۆز، ئۆزنى يات قىلىدىغان، يوقنى بار، بارنى يوق قىلىدىغان، «ھەممىگە قادىر» بولغان ماددىي ئامىل ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئانا يۇرتۇڭ ئامان بولسا رەڭگىرويىڭ سامان بولماس.

بۇ ماقال ۋەتەندە تىنچ ـ ئىتتىپاقلىق مۇھىتى بولغاندىلا كىشىلەر شاد ـ خۇرام، بەختلىك تۇرمۇش شارائىتىغا ئېرىشەلەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئانارنى چۆلگە تىك، ئەنجۈرنى كۆلگە.

بۇ ماقال (1) تىكىلگەن دەرەخنىڭ تۇتۇپ ئايىنىشى سۇ، تۇپراق، كىلىمات قاتارلىق بىرقانچە شارائىتقا مۇناسىۋەتلىك. ئانار قۇرغاقچىلىققا (سۇسىزلىققا) چىدامىلىق؛ ئەنجۈر نەملىككە (سۇغا) موھتاج بولۇشتەك ئۆزگىچە ئالاھىدىلىككە ئىگە. شۇڭا، كۆچەتنى ئۆزىنىڭ ئۆسۈش شارائىتىغا ماسلاشتۇرۇپ تىكىشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى بىلدۈرىدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: ھەركىم بىرەر ئىش قىلماقچى بولسا ئورۇن ـ ماكان، پەيت ـ پۇرسەت، ئەمەلىي شارائىتقا قاراش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئانار ئۇرۇقى بىلەن،
گۈل پۇرىقى (بىلەن).

بۇ تەمسىل مېۋە ئۆزىنىڭ شېرىن تەمى ئارقىلىق، گۈل ئۆزىنىڭ خۇشبۇي ھىدى ئارقىلىق نامايان بولىدىغىنىدەك، ھەر ئادەم ئۆزىنىڭ ئوخشاشمىغان ئالاھىدىلىكى، تالانتى بىلەن تونۇلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاۋۋال تائام، ئاندىن كالام.

بۇ ماقال ھەرقانداق ۋاقىتتا تاماق يېيىش، ئوزۇقلىنىش بىرىنچى ئورۇندا، ئىش ـ ھەرىكەت ئىككىنچى ئورۇندا تۇرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاۋۋال تام ئەت، ئاندىن باغ (ئەت).

بۇ بىرەر ئىشنى قىلىشتىن بۇرۇن ئالدى بىلەن ئۇنىڭ زۆرۈر تەييارلىقلىرىنى، شەرت ـ شارائىتىنى ھازىرلاپ، ئاندىن رەسمىي ئىشلەش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاۋۋال چىققان قۇلاقتىن، كېيىن چىققان مۈڭگۈز ئېشىپ كېتىپتۇ.

بۇ تەمسىل شاگىرتلار ئۇستازلاردىن، ئەۋلادلار ئەجدادلاردىن، كېيىنكىلەر ئالدىنقىلاردىن ئېشىپ كېتىش تارىخىي ئەمەلىيەت ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاۋۋال ئويلا، ئاندىن سۆزلە.

بۇ ماقال ھەرقانداق بىر ئىش ـ ھەرىكەت ئۈستىدە پىكىر يۈرگۈزگەندە كەمتەر، ئېھتىياتچان، ئېغىر ـ بېسىق بولۇپ، كۆپرەك ئەقىل ئىشلىتىش، ئالدىراڭغۇلۇق قىلماسلىق، كەم سۆز بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاۋۋال ئىشلە، ئاندىن ئوينا.

بۇ ماقال تىرىكچىلىكتە نورمال ياشاش ئۈچۈن، ئالدى بىلەن تەر تۆكۈپ ئەمگەك قىلىش كېرەكلىكىنى، شۇ ئارقىلىق ئەجرىنىڭ ھالاۋىتىنى كۆرۈش، تۇرمۇشنىڭ پەيزىنى سۈرۈش

كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاياغ تەگدى، بالا تەگمىسۇن.

بۇ ماقال بىر ئىشنىڭ ئاقىۋىتى يامانلىق ۋە كۆڭۈلسىزلىك بىلەن ئاخىرلاشماسلىقى ئۈچۈن ئوڭۇشسىز ئامىللارنىڭ ئالدىنى ئېلىپ، بۇرۇنراق چارە ـ ئامال قوللىنىش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاياغقا چىقماي باشقا يوق.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئاتا ـ ئانا ئالدى بىلەن پەرزەنتلىرىنىڭ غېمىنى يەپ، كەم ـ كوتىسىنى تەل قىلىپ، ئاندىن ئۆزلىرىنىڭ غېمىنى يەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاياغ يۈگۈرۈكى ئاشقا،
ئېغىز يۈگۈرۈكى باشقا.

بۇ ماقال ھەركىم ئويلانماي، يېنىكلىك قىلىپ، كەلسە ـ كەلمەس، قالايمىقان سۆزلىسە يامان كۈنگە قالىدىغانلىقىنى؛ زېرەك، ئېغىر ـ بېسىق، ئىشچان، تېتىك، مۆلايىم بولغاندىلا ياخشى كۈن كۆرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاي تۈندە كېرەك،
ئەقىل كۈندە (كېرەك).

بۇ ماقال ئاي كېچە ئالەمنى يورۇتىدىغان ئىككىنچى قۇياش، ئاي بولمىسا كېچىنى قاراڭغۇلۇق قاپلىغاندەك؛ ئەقىل ئىنساننىڭ بىلىش، پىكىر قىلىش قابىلىيىتى، زېھىن چىرىغى. شۇڭا، ئادەم ئەقىلگە موھتاج ئىكەنلىكىنى، ئەقىلگە تايىنىپ ياشايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئايدا ئورتاق بولماپتۇ،
يىلدا قوشنا (بولماپتۇ).

بۇ ماقال تۇرمۇشتا كىشىلەر بىلەن ئالغۇ ـ بەرگۈ

قىلمايدىغان، ئۆزئارا ھەمكارلاشمايدىغان، قوشنىدارچىلىق قىلمايدىغان كىشىلەرنىڭ ئادەمگەرچىلىكنى بىلمەيدىغان تەبىئىتىنى بىلدۈرىدۇ.

ئايدا يېگەن توق، كۈندە يېگەن ئاچ.

بۇ تەمسىل قانائەتلىك، سەۋرلىك ئادەم تاپقاندا يېسىمۇ، يەنىلا يېگەن ـ ئىچكەندەك كۆز ـ قارنى توق بولىدۇ؛ قانائەتسىز، ئاچ كۆز ئادەملەر دائىم يەپ ـ ئىچىپ تۇرسىمۇ، يەنىلا يېمىگەن ـ ئىچمىگەندەك ئېچىرقاپ تۇرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاي كۆرۈپ كۈن ئال.

بۇ تەمسىل ۋاقىتنىڭ ھەممىدىن قىممەت ئىكەنلىكى، بىرەر ئىش قىلغاندا زۆرۈر بولغان پەيتنى قولدىن بەرمەي چىڭ ئىگىلەپ، يىل ئىچىدە ئاينى، ئاي ئىچىدە كۈننى تاللاش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاينىپ كەتكەن دوست ئەمەس.

بۇ تەمسىل ھالاۋەتتە بىللە بولۇپ، مۇشەققەتتە يۈز ئۆرۈيدىغان، ئىچ سىرىنى ئىگىلەپ زىيانكەشلىك، دۈشمەنلىك قىلىدىغان قارا نىيەت ئادەمنى دوست دەپ ئىشىنىشكە بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاينىڭ بېشىدىن قورققۇچە بەشىدىن قورق.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىش قىلغاندا پەيتنى چىڭ تۇتماي، ئىشنىڭ دەسلىپىدە ۋاقىتنى ئۆتكۈزۈۋېتىپ، كېيىن ئالدىرىغاندىن كۆرە، ھەر ئىشنىڭ پەيتىنى دەسلىپىدە چىڭ تۇتۇپ، ۋاقىتنى كەتكۈزۈپ قويۇشتىن ساقلىنىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئاينىڭ ئون بەشى ئايدىڭ، ئون بەشى قاراڭغۇ.

بۇ تەمسىل ۋەزىيەت ھەمىشە بىردەك تۇرىۋەرمەيدۇ. يامان ئەھۋالنىڭمۇ ياخشى ئەھۋالغا ئۆزگىرىدىغان، قولدىن كەتكەن

بەخت، تەلەيىنىڭمۇ قايتىدىن قولغا يېنىپ كېلىدىغان ۋاقتى بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئايرىلغاننى قار باسار،
بۆلۈنگەننى بوران (باسار).

بۇ ماقال، ئىتتىپاقلىق، بىرلىكنىڭ ئىنسان ئۈچۈن مۇھىم ئىكەنلىكى، ئاممىدىن ئايرىلغان كىشىنى نەس بېسىپ بەختسىزلىككە ئۇچرايدىغانلىقىنى، ئامما بىلەن ئىتتىپاقلىشىپ ئىناق ياشىغان كىشى ھەر جەھەتتىن روناق تاپىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئايساڭ ئۆتسەن،
يامساڭ پۈتسەن.

بۇ ماقال تۇرمۇشتا ھەممە ئادەم بارغا قانائەت قىلىپ، ئاددىي ـ ساددا، پىلانلىق، ئىقتىسادچىللىق بىلەن ئائىلە باشقۇرغاندا تۇرمۇشى كەڭتاشا، كۆڭۈللۈك، خاتىرجەم ئۆتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئە

ئەتىكى قۇيرۇقتىن بۈگۈنكى ئۆپكە ياخشى.

بۇ تەمسىل كېيىن كېلىدىغان پايدا، كەلگۈسىدىكى مەنپەئەتتىن ھازىرقى، كۆز ئالدىدىكى دەمال جانغا ئەسقاتىدىغان مەنپەئەت ئەلا، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەتىگەن تۇرۇپ قوشناڭغا باق.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىش قىلىشتا ۋەزىيەتكە قاراش، ۋەزىيەتكە ماسلىشىش، ئاما بىلەن بىللە بولۇش، ئاممىدىن ئايرىلماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەتىگەندە كۆچەت تىكىپ، كەچتە سايىسىنى ئىزدەپتۇ.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشنى قىلىپ بولغاندىن كېيىن ئۇنىڭ نەتىجىسى، ئۇنۇمى كۆرۈلمەي تۇرۇپ، ئۇنىڭ ھاسىلاتىدىن پايدىلىنىش تەمەسىدە بولۇشتەك ھاماقەت كىشىلەرنىڭ ئالدىراڭغۇلۇقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەتىگەندە نېمە يېسەڭ كەچكىچە شۇ.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق بىر ئىشتا ئادەمنىڭ قەدىمى سەھەردە خەيرلىك، ئوڭۇشلۇق بېسىلسا، ئاخىرىغىچە نەتىجىلىك، مۇۋەپپەقىيەتلىك بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەتىگەنكى مۇشتتىن يانما.

بۇ تەمسىل سودىدا سەھەردىكى تۇنجى خېرىدارنى قۇرۇق قايتۇرماسلىق كېرەك، ئۇنى قۇرۇق قول قايتۇرغان تىجارەتچى كەچكىچە سودا قىلالماي، زىيان تارتىپ پۇشايمان يەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەتىگەن ئوڭمىغان كەچ ئوڭماس.

بۇ تەمسىل ھەركىم بالىلىق چېغىدىن باشلاپ يامان ئادەت، بۇزۇق ئىشلاردىن ئۆزىنى تارتىپ، ئەدەپلىك، قائىدە - يوسۇنلۇق بولۇپ يېتىلمىسە، ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغىچە ئۆگەنگەن خۇي، ئادەتلىرىدىن ۋاز كېچەلمەي، يامان نام - ئاتاق بىلەن دۇنيادىن ئۆتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەتىگە قالغان ئىشقا قار ياغار.

بۇ تەمسىل بىر ئىشنى ئۆز ۋاقتىدا ئورۇنلىماي پاسسىپلىق قىلىپ سۆس تۇرغاندا، تۈرلۈك كاشىلا، ئوڭۇشسىزلىقلار يۈز بېرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەتىيازدا قۇيماق يەپ، كەچ كۈزدە كېكىردىم.

بۇ تەمسىل ھەمىشە بىر ئىشنى ئويلىماي قىلىپ قويۇپ، نەتىجىدە ئۇنىڭ خاتاسىنى ۋاقتى ئۆتكەندىن كېيىن ھېس قىلىپ پۇشايمان يەيدىغان كىشىلەرنىڭ پەمسىزلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەتىيازدىكى ھەرىكەت — كۈزدىكى بەرىكەت.

بۇ تەمسىل يىل بېشىدا جاپادىن قاچماي، تەر تۆكۈپ ئەمگەك قىلغان كىشى يىل ئاخىرىدا باياشات تۇرمۇشنىڭ ھالاۋىتىنى كۆرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەجەل كەلسە ئەقىل قاچار.

بۇ تەمسىل ئۆمرى ئاخىرلىشىپ، كۆرىدىغان كۈنى تۈگىگەن ئادەم جان قايغۇسىدا ئەس - ھوشىنى يوقىتىپ، ئەقلى ئىشلىمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەجىر قىلساڭ تاشقا،
ئاغزىڭ تېگەر ئاشقا.

بۇ ماقال جاپادىن قاچماي، تەر تۆكۈپ ئەمگەك قىلغان

www.uyghurkitap.com

كىشىنىڭ توققۇزى تەل بولۇپ، تۇرمۇشى باياشاتلىقتا ئۆتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەجرلىك كىشى نائۈمىد قالماس.

بۇ تەمسىل ئىشلىگەن، ئەمگەك قىلغان، تەر تۆككەن ئادەم چوقۇم ئەجرىگە يارىشا نەپكە ئېرىشىدۇ، ھەرگىز قۇرۇق قول قالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەخمەق ئەلچى ئىككى تەرەپنى بۇزار.

بۇ تەمسىل قولىدىن ئىش كەلمەيدىغان، ئەقىلسىز، نامەرد كىشىلەر بىلەن مۇناسىۋەت قىلغاندا ھەرقانداق ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرغىلى بولمايدۇ، رويابقا چىقىش مۇمكىنچىلىكى بار ئىشمۇ ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەخمەقتىن ئەقىل سورىما.

بۇ ماقال ئەقىلسىز، نادان كىشىلەر ھەرقاچان باشقىلارغا تۇغرا، ئاقىلانە مەسلىھەت، كۆرسەتمە بېرەلمەيدۇ، ئەكسىچە تۈگىمەس ئاۋارىچىلىككە دۇچار قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەخمەققە مەنسەپ تەگسە قوتانغا زەدىۋال تارتار.

بۇ تەمسىل ئەقىلنى ئىشلەتمەيدىغان، ئىشنىڭ يولىنى بىلمەيدىغان ھاماقەتكە ئەمەل تەگسە، ئۆزىنىڭ بىلگىنىچە ئىش قىلىپ كاشىلا تۇغدۇرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەخمەققە يۈز بەرمە،
ئابدالغا سۆز (بەرمە).

بۇ ماقال ئەقىلسىز، نادان كىشىلەرگە ھەددىدىن زىيادە چىراي ئېچىپ ئارىلاشماسلىقنى، ئۇلارغا يېقىنچىلىق قىلىپ كەتمەسلىكنى، شۇنداقلا ئۇچرىغانلا ئادەمگە ئىچ سىرىنى ئېيتماسلىقنى بىلدۈرىدۇ.

ئەخمەق كۈندۈزى چىراغ ياقىدۇ،
يېغى تۈگەپ كېچىسى ئايغا باقىدۇ.

بۇ ماقال ئەقىلسىز، ھاماقەت ئادەم كېيىنلىكىنى ئويلىماي، تۇرمۇشتا بەتخەجلىك قىلىپ تاپقىنىنى بۇزۇپ - چېچىپ تۈگىتىدۇ، كېيىن يوقسۇزلۇق تۈپەيلىدىن قىينىلىپ موھتاجلىق دەردىنى تارتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەخمەقنى ئەيىبلىمەي ئىشقا سال.

بۇ ئەقىلسىز، ھاماقەت ئادەم ماختاشنى، گوللاشنى، كۆپتۈرۈشنى ياخشى كۆرىدۇ. شۇڭا، بۇ خىل ئادەملەرنى ئالداپ - ئۇچۇرۇپ، لاپ بىلەن ئىشلەتكەندە ھارغىنىنى بىلمەي ئىشلەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەخمەقنىڭ ئەقلى چۈشتىن كېيىن.

بۇ تەمسىل ئەقىلسىز، ھاماقەت ئادەم ئاقىۋىتىنى ئويلىماي، قىلغان ئىشىنىڭ خاتاسىنى مۇۋەپپەقىيەتسىزلىككە ئۇچرىغاندا سېزىپ، تەجرىبە - ساۋاققا ئىگە بولۇپ، ئەس - ھوشىنى تاپىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەخمەقنىڭ چوڭ - كىچىكى يوق.

بۇ تەمسىل ئەقىلسىز ئادەم چوڭ ياكى كىچىك دەپ ئايرىلمايدۇ، پەقەت ھاماقەتلىك بىلەن قىلىپ يۈرگەن ئەخمىقانە ئىشلىرى ئەخمەقلىقنى بىلدۈرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەخمەقنىڭ دوستى تولا،
پىيازنىڭ پوستى (تولا).

بۇ تەمسىل ئەقىلسىز ئادەم ئۆزىنىڭ ھاماقەتلىكىدىن ھېسسىياتقا بېرىلىپ، كۆرۈنگەن ئادەم بىلەن دوست بولىدىغانلىقىنى، ئاقىۋەتتە ۋاپاسىزغا ئۇچراپ، ساختا دوستلۇقنىڭ دەردىنى تارتىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەخمەق ئۆتۈكنىڭ سىرتىدىن پۇتىنى قاشلايدۇ.

بۇ تەمسىل ئەقىلسىز ئادەم ھاماقەت بولغاچقا، ھەمىشە ئويلىماي، ئەقلىنى ئىشلەتمەي، خاتا ئىش قىلىپ قويۇپ، باشقىلارنىڭ مەسخىرىسىگە، كۈلكىسىگە قالىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەخمەق ئىتنى يول قېرىتار.

بۇ تەمسىل پىلانسىزنىڭ ئىشى پۈتمەيدۇ، بىر ئىشنى نەچچە قېتىم قىلسىمۇ، ئۇنىڭدىن نەتىجە چىقىرالماي، ئۆمرى مۇۋەپپەقىيەتسىزلىك بىلەن ئاخىرلىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەدەپتىن ئەمر ئۇلۇغ.

بۇ تەمسىل ئەدەپلىك بولۇش ئۈچۈن قائىدە - يوسۇنغا، قانۇن - تۈزۈمگە، ئەمر - پەرمانغا ئەمەل قىلىش ھەممىدىن مۇھىم ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەدەپنى ئەدەپسىزدىن ئۆگەن.

بۇ تەمسىل ئەدەپنى ئۆگىنىش ئۈچۈن ئەدەپسىزلەرنىڭ ئەخلاقسىزلىق ئىش - ھەرىكىتىنى سەلبىي دەرسلىك قىلىپ، ئۇلارنىڭ ئەدەپسىزلىكىدىن داۋاملىق ئىبرەت ئېلىش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەر بېشىغا كۈن چۈشسە ئۆتۈك بىلەن سۇ كېچەر.

بۇ ماقال تەمسىل ھەركىم بىرەر قىيىن، مۈشكۈل ئىشقا دۇچ كەلگەندە نىجاتلىق تېپىش ئۈچۈن ئەقلىنى ئىشلىتىشكە، تەدبىر كۆرۈشكە مەجبۇر بولۇپ، ھەممە ئىشنى ئۆزى ھەل قىلىشقا كىرىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەرنىڭ قەدرىنى ئەر بىلەر،
زەرنىڭ قەدرىنى زەرگەر (بىلەر).

بۇ ماقال ئېسىل نەرسىنىڭ قەدىر- قىممىتىنى،

ياخشىلىقىنى شۇ نەرسىنىڭ ئەھلى بىلىدۇ. خەلق مەنپەئەتى ئۈچۈن بارلىقىنى بېغىشلايدىغان ساخاۋەتلىك، ئەل سۆيەر ئالىيجانابلارنى ھەممە ئادەم ھۆرمەتلەيدۇ، قەدىرلەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەرنىڭ سەرخىلى ئەل ئارىسىدا،
گۈلنىڭ سەرخىلى گۈل ئارىسىدا.

بۇ ماقال ئاۋام خەلق ئارىسىدىن ئەل - يۇرتنىڭ تەرەققىياتىغا بارلىقىنى بېغىشلاۋاتقان نى - نى پەزىلەتلىك ئالىيجاناب ئەزىمەتلەر تېپىلىدۇ: كىشىلەر ياخشى كۆرىدىغان نەپىس، چىرايلىق، ئېسىل نەرسە، شۇ نەرسىلەر كۆپ جايدا تېپىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەرزان گۆشنىڭ شورپىسى يوق.

بۇ ماقال (1) مەنپەئەت بەرمەيدىغان سۈپەتسىز، ناچار مالنىڭ باھاسى تۆۋەن بولىدۇ؛ (2) جاپا تارتماي، تەر تۆكمەي، ئەجىر قىلماي، بىكاردىن كەلگەن تەييار نەرسىنىڭ قەدىر - قىممىتى، ئەتىۋارى بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەر كىشىگە يەتمىش تۈرلۈك ھۈنەر ئاز.

بۇ تەمسىل ھەر ئادەم ياشلىقىدىن باشلاپ پۇرسەتنى قولدىن بەرمەي كۆپلەپ بىلىم ئېلىش، ھۈنەر - كەسىپ ئۆگىنىش كېرەكلىكىنى، قانچىكى كۆپ ئۆگەنسە كۆپلۈك قىلمايدىغانلىقىنى، بەلكى كېلەچىكىگە پايدىلىق ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەرگە بىر نۆۋەت،
يەرگە بىر نۆۋەت.

بۇ ماقال ھاياتلىقتا ئادەم ھەمىشە بىر خىل ئۆتىۋەرمەيدۇ، جاپا - مۇشەققەت، رىيازەتتىن كېيىن ھالاۋەتكە، بەخت - ئامەتكە مۇيەسسەر بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

www.uyghurkitap.com

ئەرنىڭ غېمى ئەلدە.

بۇ ماقال يۇرتىنى سۆيىدىغان پەزىلەتلىك، ئالىيجاناب ئادەم ھەرقاچان ئۆز يۇرتىنىڭ غېمىنى يەيدۇ، يۇرتىغا كۆيۈنىدۇ، يۇرتى ئۈچۈن بارلىقىنى بېغىشلايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەرنىڭ كۆڭلى ئەۋرىشىم.

بۇ تەمسىل خەلقنى سۆيىدىغان پەزىلەتلىك، ئاق كۆڭۈل ئادەمنىڭ ھەرقاچان باغرى يۇمشاق بولۇپ، ئۆز خەلقىگە مېھىر - شەپقىتىنى ئايىمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەرنىڭ ئىچىگە ئالەم سىغار.

بۇ تەمسىل مەرد، ئاق كۆڭۈل ئادەملەر بىرەر ئىشقا دۇچ كەلگەندە سەۋر - تاقەت، كەڭ قورساقلىق بىلەن مۇئامىلە قىلىدۇ، دەرد - ئەلەم، خاپىلىقىنى ھېچكىمگە بىلىندۇرمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەر ئۆلسە ئېتى قالار،
ئات ئۆلسە ئېگەرى (قالار).

بۇ ماقال ئەل - يۇرتنى سۆيىدىغان، ئاق كۆڭۈل، مەرد، ساخاۋەتلىك كىشىلەر بەختسىزلىككە، ئاپەتكە ئۇچرىسا، ۋاقىتسىز قازا قىلسا، ئۇنىڭ نام - ئاتىقى، ئابرۇيى خەلقنىڭ قەلبىدە ساقلىنىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەر يېڭىلىپ قولغا چۈشەر،
قۇش يېڭىلىپ تورغا (چۈشەر).

بۇ ماقال ھوشيارلىقىنى يوقىتىپ، ئويلىماي، ئەقىل ئىشلەتمەي، بىخەستەلىك بىلەن ئىش قىلغان ئادەم ئورۇنسىز كاشىلىغا، ئاۋارىچىلىككە يولۇقۇپ، تۇيۇق يولغا كىرىپ قالىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەسسالامۇئەلەيكۇم دېسە، بەش تەڭگەمنى بەر دەپتۇ.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتكە دىققەت قىلىشنى، بىغەرەز، ئىنسابسىز ئادەملەرگە يېقىنچىلىق قىلماسلىقنى، مۇبادا چىراي ئېچىپ، يېقىنچىلىق قىلغاندا ئۇلاردىن قۇتۇلۇش مۇمكىن ئەمەسلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەسكى تامدا قۇشقاچ تولا،
نامراتقا پۇتلاش (تولا).

بۇ تەمسىل تام كونىرىغاندا كامار كۆپىيىدۇ، قۇشقاچ ئۇۋىلىغاندا ئەسكى تامغا ئولىشىدۇ؛ ئادەم نامراتلاشقاندا تۇرمۇش قولاشماي، يوقسۇزلۇق دەردى قىينايدۇ، ھەر تەرەپتىن غەم بېسىپ كاشىلا ئاۋۇيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەسكى تۇماققا سېسىق كاللا خېرىدار.

بۇ تەمسىل ھەركىمنىڭ ئۆزىگە يارىشا تەڭدىشى، خىلى بولىدۇ، ئۆزى ياخشى كۆرگەن لايىقى، جۈپتى چىقىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەسكى چاپان ئىچىدە ئادەم بار.

بۇ تەمسىل كەمبەغەل، نامرات، ئېتىبارسىز ئائىلىدىنمۇ نى - نى يارامىلىق، قابىلىيەتلىك، مەشھۇر ئادەملەر تېپىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەسكى چاپان يامغۇردا ياخشى،
يامان تۇغقان ئۆلگەندە (ياخشى).

بۇ ماقال ھەر نەرسىنىڭ قەدرى شۇ نەرسە لازىم بولغاندا بىلىنىدۇ؛ ئۇرۇق - تۇغقان قېرىنداشلار ھەرقانچە يامان، ئەسكى بولسىمۇ، باشقا كۈن چۈشكەندە ئەسقاتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەسكىنى ئەپلىگۈچە ئېسىڭ كېتەر.

بۇ تەمسىل ئىشتىن چىققان كونا نەرسىنى قۇراشتۇرۇش،

رېمونت قىلىش ئىنتايىن تەس، كىشىگە ئاۋارىچىلىك بولغاندەك، تاپتىن چىققان ئادەملەرنى ئۆزگەرتىپ ياخشى ئادەم قىلىشنىڭمۇ ئىنتايىن مۈشكۈل، جاپالىق ئىش ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەسلىسەڭ ئېسىڭگە قونار.

بۇ ماقال ھەركىم ئۆتمۈشنى، بېشىدىن ئۆتكۈزگەن جاپا - مۇشەققەتلىك كۈنلىرىنى ئۇنتۇپ قالماسلىقى كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەسكى ھارۋا يول بۇزار،
يامان ئادەم يۇرت (بۇزار).

بۇ كونىرىغان، ئىشتىن چىققان نەرسە كارغا كەلمەيدۇ، ئاۋارىچىلىك پەيدا قىلىدۇ؛ يامان، ئەسكى ئادەملەر دائىم خەلققە زىيانلىق، بۇزغۇنچىلىق خاراكتېرىدىكى ئىشلارنى قىلىپ، ئەلنىڭ ئامانلىقىغا، خاتىرجەملىكىگە پاراكەندىچىلىك سالىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەقلى كورنىڭ كۆزىمۇ كور.

بۇ تەمسىل كاللىسى ئىشلىمەيدىغان، ئەقىلسىز، نادان ئادەم ھەر ۋاقىت ياخشى - يامانىنى پەرق ئېتەلمەي، ھەق - ناھەقنى ئايرىيالماي ھېسسىياتىغا تايىنىپ ئىش كۆرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەقلى يوق باشتىن سۈيى يوق قاپاق ياخشى.

بۇ تەمسىل كاللىسى ئىشلەيدىغان، زېرەك، چىچەن ئادەم خاسىيەتلىك ئىش ئىزلىرى بىلەن ئەل ئىچىدە ماختىلىدۇ؛ كاللىسى ئىشلىمەيدىغان، ئەخمەق، نادان ئادەم مەسخىرىلىك ئىش - ئەمىلى بىلەن خارلىنىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەقىل بولمىسا كۆز دېگەن تام تۆشۈكى.

بۇ تەمسىل ئەقىل ئىنساننىڭ بىلىش، پىكىر قىلىش،

چۈشىنىش قابىلىيىتى بولۇپ، كۆزنىڭ كۆرۈشى ئەقىلگە باغلىق ئىكەنلىكى، كۆزى كۆرگەن بىلەن ئەقلى، ئەس - ھوشى يوق ئادەمنىڭ كۆزى كامارغا ئوخشايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەقىل توزۇماس،
بىلىم خورىماس.

بۇ ماقال ئەقىل ئىنساننىڭ بىلىم ئىگىلەيدىغان، پىكىر، تەپەككۇر قىلىدىغان زېھىن قابىلىيىتى. ئادەم بىلىم ئىگىلىسە، تەپەككۇر قىلسا ئەقلى، بىلىمى كېمەيمەي، تېخىمۇ تەرەققىي قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەقىلدىن ئارتۇق بايلىق يوق.

بۇ ماقال ئەقىل ئىنساننىڭ تەپەككۇر قىلىدىغان زېھىن قابىلىيىتى. ھەركىم تۇرمۇشتا قابىلىيەتكە تايىنىپ ياشىغاچقا، ئۇ ئادەم ئۈچۈن تۈگىمەس مەنىۋى بايلىق ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەقىلسىز باشنىڭ دەردىنى پۇت تارتىدۇ.

بۇ تەمسىل ئويلىماي، ئەقىل ئىشلەتمەي قىلغان ئىشتىن ياخشى نەتىجە چىقمايدۇ، ئەكسىچە بىرمۇنچە كاشىلا، ئاۋارىچىلىك يۈز بېرىدۇ؛ بۇنىڭ زىيىنىدىن ئەتراپتىكىلەرمۇ خالىي بولالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەقىلسىزنىڭ پەمى يوق،
گەپ - سۆزىنىڭ تەمى (يوق).

بۇ ماقال، بىرەر ئىشتا ئەقلىنى ئىشلەتمەيدىغان، پىكىر يۈرگۈزەلمەيدىغان، پاراسەتسىز، ھاماقەت ئادەم تۇتامى يوق، ۋەزىنسىز، پۇچەك گەپلەرنى قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەقىلسىزنىڭ پەمى يوق،
ئۆتۈكنىڭ چەمى يوق.

بۇ ماقال ئەقىلسىز ئادەم ھەرقانداق ئىشتا پەم -

پاراسەتسىز، چارە - تەدبىرسىز بولىدۇ، تاپقىنىنىڭ بەرىكىتى بولمايدۇ؛ تۇرمۇشى ئىلگىرى باسماي، نامراتلىقتىن قۇتۇلالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەقىلسىزنىڭ ئىپى يوق،
تىڭشىغۇدەك گېپى (يوق).

بۇ ماقال ئەقىلسىز ئادەم پەم - پاراسەتسىز، چارە - تەدبىرسىز بولىدۇ. ئەل ئىچىدە گېپى ئۆتمەيدۇ، ئىناۋىتىمۇ بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەقىل ياشتا ئەمەس، باشتا.

بۇ ماقال ئەقىل ياشقا باغلىق ئەمەس، ئىنساندىن ھەرقانداق ياشتا ئەقىللىق ئادەم چىقىدۇ، ياشانغان ئادەمنىڭلا ئەقىللىق بولۇشى ناتايىن، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەقىللىكنىڭ ئىتى ھارماس، تونى توزۇماس.

«ئاق كۆڭۈلنىڭ ئىتى ھارماس، كىيىمى توزۇماس»نىڭ ئىزاھىغا قاراڭ.

ئەقىللىك ئۆزىنى ئەيىبلەر،
ئەقىلسىز ئۆزگىنى (ئەيىبلەر).

بۇ ماقال كاللىسى ئىشلەيدىغان، چېچەن، زېرەك ئادەم ھەر ۋاقىت تەلەپچانلىق بىلەن ئىش كۆرىدۇ؛ كاللىسى ئىشلىمەيدىغان، ئەخمەق، ھاماقەت، نادان ئادەم دائىم ئۆزىنى قالتىس چاغلاپ، باشقىلاردىن قۇسۇر تاپىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەگرى قوزۇققا دوناي توقماق.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق بىر ئىشنى قىلىشتا قارشى تەرەپنىڭ ئۇسۇلىدىن پايدىلىنىپ، ماھىرلىق بىلەن ئۆزلىرىنى بابلاش، كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەگرى كۆڭۈلدە ئەگمە تولا.

بۇ تەمسىل تاپتىن چىققان، قارا نىيەت ئادەملەر ھەمىشە جەمئىيەتكە، خەلققە زىيان سېلىش كويىدا بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەگرى كىشى ئازىدۇ،
توغرا كىشى ئوزىدۇ.

بۇ ماقال شەخسىيەتچى، قارا نىيەت، يامان ئادەم بۇزغۇنچىلىق كەلتۈرىدىغان ئىشلارنى قىلىپ تاپتىن چىقىدۇ؛ ئاق كۆڭۈل، سەمىمىي ئادەم باشقىلار ئۈچۈن بارلىقىنى بېغىشلاپ، خاسىيەتلىك ئىش ئىزلىرى بىلەن ئەل ئىچىدە يۈز تاپىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەل ئارىلىغان سىنچى،
توقاي ئارىلىغان ئويچى.

بۇ ماقال يۇرت كۆرگەن ئادەمنىڭ كۆزى ئېچىلىپ، نەزەر دائىرىسى كېڭىيىپ، كۆپنى بىلىدۇ؛ باغ ۋە ئورمان كەزگەن ئادەم يالغۇزلۇق تۈپەيلىدىن خىيالپەرەس بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەل ئامان ــ شەھرىڭ ئامان.

بۇ ماقال خەلق ئىچىدە تىنچ - ئىتتىپاقلىق مۇھىتى بولغاندىلا كىشىلەر خاتىرجەملىككە ئېرىشىدۇ، شەھەر گۈللىنىپ ئاۋاتلىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەلدە ئابرۇيۇڭ بولسا چۆلدە يۈكۈڭ قالماس.

بۇ تەمسىل ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە گەپ - سۆزگە دىققەت قىلىدىغان، ئۆزىنىمۇ، باشقىلارنىمۇ ئايايدىغان، ئېھتىياتچان ئادەمنىڭ خەلقئالەم ئىچىدە يۈكسەك ئىززەت - ئابرۇي، ئىناۋەتكە ئېرىشىپ مۇشكۇلى ئاسان بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەلدىن سورىغۇچە يەردىن سورا.

بۇ تەمسىل ھەركىم باشقىلاردىن ياردەم كۈتمەي، تەمەگەرلىكتىن خالىي ھالدا ئۆز كۈچىگە تايىنىپ، ئۆز ئەمگىكى بىلەن ياشىشى كېرەكلىكىنى، باشقىلاردىن بىرنەرسە تەمە قىلىش ياخشى خىسلەت ئەمەسلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەل ئامانلىق تىلەر،
دۈشمەن يامانلىق (تىلەر).

بۇ ماقال خەلق تىنچ، خاتىرجەم، مۇقىملىقنى، شادلىقنى ئۈمىد قىلىدۇ؛ رەقىبلەر پاراكەندىچىلىك، قالايمىقانچىلىق، ئەنسىزلىك، خارابلىقنى ئۈمىد قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەل باسمىغان يەردە كۆپ يۈرمە.

بۇ ماقال ئادەم ئولتۇراقلاشمىغان، چەت ـ ياقا، يالغۇز جايلارغا بارماسلىق، ھەمراھسىز تەنها يول يۈرمەسلىك كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەل بىلەن ئۆلۈم بەجايىكى توي.

بۇ تەمسىل ھەرۋاقىت ھەممە ئىشتا جامائەتتىن ئايرىلماي، جاپادىمۇ، راھەتتىمۇ جامائەت بىلەن بىللە بولۇش لازىم، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەلچىگە ئۆلۈم يوق.

بۇ ماقال بىرەر ئىشنى ھەل قىلىش ئۈچۈن ئىككى تەرەپ ئوتتۇرىسىدا ۋاستە، كېلىشتۈرگۈچى بولغان كىشىدىن ھەرقانداق سەۋەب بىلەن ئاغرىنىشقا بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەلدىن ئەلگە نەپ.

بۇ ماقال ھەركىم ئۆزئارا ئالدى ـ ساتتى، ئالغۇ ـ بەرگۈ

قىلغاندا ئادەمگەرچىلىك يۈزىسىدىن بىر ـ بىرىگە تەشەببۇسكارلىق بىلەن پايدا ـ مەنپەئەت يەتكۈزۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەل رەھمىتى ــ خۇدا رەھمىتى.

بۇ ماقال ھەرقاچان خەلقنىڭ، جامائەتنىڭ ئارزۇ ـ ئۈمىدى، رازىلىقى بويىچە قىلىنغان ئىش ئاللانىڭ رازىلىقىغا، رەھمىتىگە سازاۋەر بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەل سۆيمىگەن ئەر ــ مېۋىسىز قاقشال دەرەخ.

بۇ تەمسىل خەلققە ئاسىيلىق قىلغان، يۈز ئۆرۈگەن، زىيان سالغان ئادەم ئىنسانىي قەدىر ـ قىممىتىدىن مەھرۇم بولۇپ، خۇددى مېۋىسى يوق قۇرۇپ قالغان دەرەختەك ئاقىۋەتتە قالىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەل قايان، سەن شۇ يان.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق بىر كىشى تۇرمۇشتا جاپادىمۇ، راھەتتىمۇ ئەل بىلەن بىللە بولۇپ، ئاممىنىڭ رايى بويىچە ئىش قىلىپ، ئاممىدىن ئايرىلماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەلقىساسۇ مىنەلھەق.

بۇ ماقال قىساس ئېلىش ھەق ۋە توغرا، ئىنتىقام ئېلىش قىلىشقا تېگىشلىك ئىش، قىساس بەربىر ئېلىنماي قالمايدۇ، ئىنتىقام ئېلىش يوللۇق، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەلگە باققان خار بولماس.

بۇ ماقال ھەركىم يۇرتىنى، خەلقىنى سۆيۈپ، بارلىقىنى خەلققە بېغىشلاپ، ئىتتىپاقلىقنى قوغدىغاندىلا ئىززەت ـ ھۆرمەتكە ئېرىشىپ، قەدىر ـ قىممىتى بىلەن ياشايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

www.uyghurkitap.com

ئەلگە قوشۇلساڭ ئەر بولسەن،
ئەلدىن ئايرىلساڭ يەر (بولسەن).

بۇ تەمسىل يۇرتىنى، خەلقىنى سۆيۈپ، خاسىيەتلىك ئىش قىلىپ، پىداكارلىق كۆرسەتكەنلەر نام ـ شۆھرەت، ئىززەت ـ ھۆرمەتكە سازاۋەر بولىدىغانلىقىنى؛ يۇرتىدىن، خەلقىدىن يۈز ئۆرۈگەن، خەلقىنىڭ مەنپەئەتىگە زىيانلىق ئىش قىلىپ، ئىتتىپاقلىقنى بۇزغانلار لەنەتكە ئۇچراپ، زاۋال تاپىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەلگە كىرسەڭ ئېلىڭچە،
سۇغا كىرسەڭ بېلىڭچە.

بۇ ماقال ھەركىم قەيەرگە بارسا، قانداق ئىش قىلسا، شۇ يەرنىڭ شارائىتى، ۋەزىيىتىگە ماسلىشىش، ئەمەلىيەتتىن چەتلەپ، ئالاھىدە بولۇۋالماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەلنىڭ غېمىنى يېگەن ئەر ئۆلمەس.

بۇ تەمسىل ۋەتىنىگە، خەلقىگە كۆيۈنىدىغان، ئۇلارنىڭ مەنپەئەتىگە بارلىقىنى بېغىشلايدىغان، پەزىلەتلىك، ئالىيجاناب ئادەم خەلقنىڭ ھۆرمىتىگە نائىل بولۇپ، نام ـ شەرىپى مەڭگۈ ئۇنتۇلمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەلنىڭ قۇلىقى ئەللىك.

بۇ تەمسىل خەلق، ئامما بۇزۇق، ئەسكى ئادەملەرگە نىسبەتەن ھامان سەزگۈر ئىكەنلىكىنى، ھوشيار، زېرەك بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەل ھىممىتى دەريا.

بۇ تەمسىل خەلقنىڭ دوستقا ۋە ئاق كۆڭۈل، سەمىمىي كىشىلەرگە نىسبەتەن قوينى كەڭ، مېھىر ـ شەپقىتى چەكسىز، مەرھەمەتى، ياخشىلىقى، ياردىمى ھېسابسىز ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەل ئۈمىدىنى ئەر ئاقلار،
ئەر داڭقىنى ئەل ساقلار.

بۇ ماقال ئەخلاقىي ئەقلىي، جىسمانىي جەھەتتە تەربىيە كۆرگەن ياخشى ئادەم ئەل ـ يۇرتى ئۈچۈن بارلىقىنى بېغىشلاپ، ۋىجدان بۇرچىنى ئادا قىلغان تۆھپىكار ئەزىمەتلەرنى خەلق مەڭگۈ ھۆرمەتلەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەل ئىچى ئالتۇن بۆشۈك.

بۇ تەمسىلنىڭ «ئەل قوينى ئالتۇن بۆشۈك» دېگەن ۋارىيانتىمۇ بار بولۇپ، خەلقنىڭ ھىممىتى، مېھىر ـ شەپقىتى زور بايلىق، خەلق دوستقا، سەمىمىي، ئاق كۆڭۈل ئادەمگە قوينىنى كەڭ ئېچىپ، ئىللىقلىق ئاتا قىلىدۇ، غەمخورلۇقىنى ئايىمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەمگەك بىلەن ئەر كۆكىرەر،
يامغۇر بىلەن يەر (كۆكىرەر).

بۇ ماقال ئەمگەك ئىنسانلارغا بەخت ئاتا قىلىدۇ، ئەمگەك قىلغان، ئىشلىگەن ئادەم شاد ـ خۇرام، باياشات ياشايدۇ؛ سۇ ۋە يامغۇر جانلىقلار ئۈچۈن ھاياتلىق بېرىدۇ، سۇغا، يامغۇرغا قانغان يەر يېشىللىققا پۈركىنىپ، چىمەنلىككە ئايلىنىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەمگەكتىن قاچما، مىننەتتىن قاچ.

بۇ ماقال ھەركىم ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىشلەپ، قىلغان ئەجىر بەدىلىگە ياشىشى، خەقنىڭ ھەقسىز، ئەجىرسىز بېرىدىغان ياردىمىدىن ئۆزىنى تارتىشى كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەمگەك قىلساڭ ئاتىقىڭ چىقار،
قىلمىساڭ چاتىقىڭ (چىقار).

بۇ ماقال ئەمگەك قىلغان، ئىشلىگەن ئادەم ئۆز ئەجرىدىن

ھۇزۇرلىنىپ، شاد ـ خۇرام، كۆڭۈللۈك ياشاپ، شان ـ شۆھرەت، ياخشى نام قازىنىدۇ؛ ئەمگەكنى خالىمايدىغان، ئىشلىمەيدىغان، ئىشتىن قاچىدىغان ئادەم ھۇرۇنلۇق خۇي ـ پەيلى بىلەن كىشىلەرگە ئاۋارىچىلىك، كاشىلا تۇغدۇرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەمگەكنىڭ تېگى راھەت.

بۇ تەمسىل جاپادىن قاچماي تەر تۆكۈپ ئىشلەپ ئىرىشكەن نەپ، نەتىجە كىشىنىڭ تۇرمۇشىغا ھۇزۇر- ھالاۋەت، بەخت ئېلىپ كېلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەمگەك ئىتىزدا قالماس.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق بىر ئىشقا سەرپ قىلىنغان ئەجىر، سىڭدۈرۈلگەن ئەمگەك ھەرگىز بىكار كەتمەيدۇ، كىشىگە ھۇزۇر ـ ھالاۋەت بېغىشلايدۇ، بەخت ئاتا قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەمگىكىڭ قاتتىق بولسا يېگىنىڭ تاتلىق بولار.

بۇ ماقال، جاپادىن، قىيىنچىلىقتىن قاچماي، باش چۆكۈرۈپ ئىشلىگەن، ئەجىر قىلغان كىشىنىڭ تاپاۋىتى ھالال بولغاچقا، تۇرمۇشى كۆڭۈللۈك ۋە ھۇزۇرلۇق بولۇپ، يېگىنى تېنىگە سىڭىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەملى يوق سوپىدىن تۇخۇمى يوق توخۇ ياخشى.

بۇ ماقال ھاياتلىقىدا بىرەر كەسىپ بىلەن ئىگىلىك تىكلەپ ئەل ـ يۇرتقا پايدىلىق، ياخشى ئىشلارنى قىلماي، بىرەر نەتىجە، تۆھپە ياراتماي، ئۆمرى بىھۇدە، ئەھمىيەتسىز ئۆتكەن كىشىنىڭ جەمئىيەتتە قىلچىلىك ئورنى، ئىناۋىتى، ئىززەت ـ ھۆرمىتى بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەيىبسىز دوست ئىزدىگەن دوستسىز قالار.

بۇ ماقال كۆڭلىگە ھېچكىم ياقمايدىغان، كىشىنىڭ قۇسۇر، نۇقسانلىرىغا دىققەت قىلىدىغان، كىشىنى ئاسانلىقچە ياراتمايدىغان خورىكى ئۇستۇن ئادەملەر ياخشى دوستقا ئېرىشەلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەيىبنى يوشۇرغان ئەخمەق.

بۇ ماقال ھەرقانداق كەمچىلىك، خاتا ئىشنى باشقىلاردىن يوشۇرۇن، خۇپپىيانە تۇتۇش ھاماقەتلىك، ئەقىلسىزلىك ھېسابلىنىدىغانلىقىنى، ئۇ ھامان بىر كۈنى خەلقئالەم ئالدىدا ئاشكارىلىنىپ رەسۋا بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

www.uyghurkitap.com

ب

باپكار قىرسا بۆزدىن كېتەر،
زەرگەر قىرسا كۆزدىن (كېتەر).

بۇ ماقال ھۈنەرۋەن ـ كاسىپلارنىڭ ماھىرلىقى ياشقا، جىسمانىي قۇۋۋىتىگە باغلىق ئىكەنلىكىنى، ياشانغانسىرى كۈچىدىن، كۆزىدىن ئاجىزلاپ، ئىشنى كۆپ، تېز، چىرايلىق، نەپىس قىلالمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

باتۇر بىر قېتىم ئۆلەر، قورقۇنچاق مىڭ قېتىم (ئۆلەر).

بۇ ماقال جىگەرلىك، قەيسەر ئادەم جەمئىيەتتە خاسىيەتلىك ياخشى ئىش ئىزلىرى بىلەن ئىناۋەت تىكلەپ، قەدىر ـ قىممەتلىك ياشايدۇ؛ يۈرىكى يوق، توخۇ يۈرەك ئادەم جۈرئەتسىزلىكى، يارامسىزلىقى بىلەن ئاممىنىڭ مەسخىرىسىگە ئۇچراپ، ئىزا ـ نومۇس ئىچىدە ھەسرەت چېكىپ ئۆتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

باتۇر چۈشىدە دۈشمەن كۆرەر.

بۇ ماقال قەيسەر، جەسۇر ئادەم ئەل ـ يۇرتنىڭ ئامانلىقىنى، تىنچ، ئىتتىپاقلىقىنى قوغداش ئۈچۈن ھەر ۋاقىت ھوشيار بولۇپ، دۈشمەنگە قارشى سەزگۈرلۈكىنى بوشاشتۇرمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

باتۇر دۈشمەنسىز بولماس.

بۇ ماقال قەيسەر كىشىنى ھەممە ئادەم ياخشى كۆرىدۇ، ھەممە ئادەم قەيسەر، جەسۇر بولۇشنى ئارزۇ قىلىدۇ. لېكىن، ئۇنداق ئادەم تەقىبلىك، رەقىبلىك بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

باتۇرغا بىلەك كېرەك،
يالغانغا يۈرەك (كېرەك).

بۇ ماقال ھەر ئىش، ھەر نەرسىنىڭ ئۆزىگە يارىشا روشەن ئېھتىياجى بولغىنىدەك، قەيسەرلىك، جەسۇرلۇققا كۈچ ـ قۇۋۋەت بولۇش؛ ئويدۇرما قىلىنغان گەپ ـ سۆزگە جۈرئەت، غەيرەت بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

باتۇرغا ئوق كار قىلماس.

بۇ ماقال قەيسەر، جەسۇر ئادەمگە ھەرقانداق قارشىلىق، سۇيىقەست، زىيانكەشلىك، خەۋپ ـ خەتەر تەسىر كۆرسىتەلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

باتۇرلۇق بىلەكتە ئەمەس، يۈرەكتە.

بۇ ماقال ھەرقانداق بىر ئىشنى قىلىشتا قەتئىي ئىرادە، جاسارەت، قەيسەرلىك زۆرۈر ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭسىز جىسمانىي كۈچكە تايىنىپلا باتۇرلۇقنى ئەمەلدە كۆرسەتكىلى بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

باتۇرلۇق بىلەن بۆرە تۇت،
ئەقىل بىلەن تۈلكە (تۇت).

بۇ ماقال دۈشمەننى يوقىتىشتا جۈرئەت، جاسارەت، غەيرەت بولۇشتىن باشقا، يېتەرلىك پەم ـ پاراسەت، يۈكسەك چارە ـ تەدبىر بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بارات ئېيىدا قۇيماق يەپ، سەپەر ئېيىدا كېكىرىپتۇ.

«ھوشۇر ئېيىدا قۇيماق يەپ، سەپەر ئېيىدا كېكىرىپتۇ»نىڭ ئىزاھىغا قاراڭ.

باراڭ لازىم ئەمەس، قاپاق لازىم.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق بىر ئىشتا رەڭۋازلىق، شەكىلۋازلىق، ساختىلىق، ھىيلە ـ مىكىر ئىستىللىرى ئەسقاتماي،

راستچىللىق، توغرىلىق، سەممىيلىك، ھەققانىيلىق كېرەك ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بار بارى بىلەن،
يوق ھالى بىلەن.

بۇ ماقال قولىدا بار، ھاللىق ئادەم بايلىقىنى تېخىمۇ كۆپەيتىشنىڭ كويىدا غەم يەيدۇ؛ قولىدا يوق، نامرات ئادەم يوقسۇزلۇق، پېقىرلىق تۈپەيلىدىن تىرىكچىلىك، جان بېقىش كويىدا غەم يەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بار بولسا تۈرالمايدۇ،
يوق بولسا چىدالمايدۇ.

بۇ ماقال كۆرۈنۈشتە بىراۋغا ھەمتاۋاق، كۆيۈمچان قىياپەتكە كىرىۋېلىپ، ئەمەلىيەتتە خىيالىغا كەلتۈرۈپمۇ قويمايدىغان تەكەللۇپچى كىشىلەرنىڭ ياسالمىلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بار چاغدا ھەپرەڭ،
يوق چاغدا زەپرەڭ.

بۇ ماقال تۇرمۇشتا پىلانسىزلىق، چېچىلاڭغۇلۇق قىلىپ، تاپقىنىنى بۇزۇپ - چېچىپ، كېيىنلىكىنى ئويلىماي بەتخەجلىك قىلغانلار يوقسۇز كۈنگە قېلىپ موھتاجلىقتا ئۆتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

باراڭغا چۈشكەن قاپاقنىڭ ئۆزىگە تۈشلۈق ھالى بار.

بۇ تەمسىل مۇئەييەن قىممىتى بار ھەرقانداق نەرسىنىڭ خارلانمايدىغانلىقىنى، ھامان تېگىشلىك ئېتىبارغا ئېرىشىپ قەدىرلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بار چاغدا ھورى چىقىدۇ،
يوق چاغدا شورى (چىقىدۇ).

بۇ ماقال جاپادىن قاچماي ئىشلىگەن، ئەجىر قىلغان ئادەم غەمسىز، باياشات ياشاپ داڭقى چىقىدۇ؛ جاپادىن قېچىپ

ئىشلىمىگەن ئادەم يوقسۇزلۇق، نامراتلىقتىن قۇتۇلالماي كاشىلىسى، چاتىقى چىقىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بار دەپ تۆكمە،
يوق دەپ كۆپمە.

بۇ ماقال ھەركىم قولىدىكى بايلىقىنى، ئىقتىسادىنى پىلانلىق، تېجەشلىك بىلەن ئىشلىتىش، بۇزۇپ - چېچىپ ئىسراپ قىلماسلىق؛ نامراتلىقتا ئۆتۈۋاتقان كەمبەغەل، يوقسۇللارنى كۆزگە ئىلماي مەسخىرە قىلىپ، ئۆزىنىڭ بايلىقىدىن كۆرەڭلەپ كەتمەسلىك كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بارغا رازى بول، يوققا سەۋر قىل.

بۇ تەمسىل تۇرمۇشتا چېچىلاڭغۇلۇق، بەتخەجلىك، ئىسراپخورلۇق قىلماي، بار - يوققا شۈكۈر - قانائەت قىلىپ، پىلانلىق، تېجەشلىك بىلەن ئائىلە باشقۇرۇش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بارلىق بەزدۈرىدۇ،
يوقلۇق ئۆگىتىدۇ.

بۇ تەمسىل ئادەم «توققۇزى تەل» بولغاندا بېخىللىشىپ، باغرى قاتىدۇ، يېقىنلىرىدىن زېرىكىدۇ؛ ھېچ نەرسىسى بولمىغاندا يوقسۇزلۇققا كۆنىدۇ، موھتاجلىقتىن ھەممىنى قىلىشقا مەجبۇر بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بارلىق ئوخشىتار،
يوقلۇق قاقشىتار.

بۇ ماقال ئادەم بېيىغاندا ھەممە ئىشقا قۇدرىتى يېتىدۇ، ھەرقانداق ئىشنى يۈرۈشتۈرەلەيدۇ، ھەممىنى خۇش قىلالايدۇ؛ نامراتلاشقاندا ھېچقانداق ئىشقا قۇدرىتى يەتمەيدۇ، ھەرقانداق ئىشى يۈرۈشمەيدۇ، ھېچكىمنى خۇش قىلالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بارلىق ياراشتۇرىدۇ،
يوقلۇق تالاشتۇرىدۇ.

بۇ ماقال ئادەم بېيىپ، «توققۇزى تەل» بولغاندا ھەممە كىشى يېقىنلىشىپ، ئىتتىپاق بولۇپ، مۇناسىۋىتى قويۇقلىشىدۇ؛ يوقسۇزلۇقتىن، نامراتلىقتىن كىشىلەر ئۆزئارا يىراقلىشىدۇ، يىرىكلىشىدۇ، زىتلىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بارماقنىڭ كەلمىكى بار.

بۇ تەمسىل ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە بىراۋ بىلەن بېرىش ـ كېلىشنى نورمال قىلىش كېرەكلىكىنى؛ بىراۋنىڭكىدە مېھمان بولغاندا باشقىلارنىمۇ چاقىرىپ مېھمان قىلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بارمايمەن دېگەن تۆگمەنگە يەتتە قېتىم بېرىپتۇ.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق بىر ئىشقا ئويلىنىپ، ئەمەلىي ئەھۋالغا قاراپ لەۋز قىلىش كېرەكلىكىنى؛ ئەمەلگە ئاشۇرالمايدىغان ھەرقانداق بىر ئىشقا ئەمەلىيەتتىن ھالقىپ، ئالدىنئالا ئىپادە بىلدۈرمەسلىك، ئالدىراپ قەسەم قىلماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بارنى ئايىما،
يوققا كايىما.

بۇ ماقال بىرەر ئىشتا ھەركىم ئۆزىنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا، شارائىتىغا قاراپ ئىش كۆرۈش، قولىدىن كەلمىگەن، چامى يەتمىگەن، شارائىتى يار بەرمىگەن ئىشقا كۆچمەسلىك، ئاۋارە بولماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بارنى كۆرسە كۆرەلمەيدۇ،
يوقنى كۆرسە بېرەلمەيدۇ.

بۇ ماقال بەزى خەسىس ئادەملەرنىڭ باشقىلارغا نەپ، ياردەم

بەرمىگەننىڭ ئۈستىگە، باشقىلارنىڭ ھاللىنىپ كېتىشىگە چىدىماي ئىچى تارلىق قىلىدىغان ھەسەتخورلۇقىنى بىلدۈرىدۇ.

بارىغا پاتىھە، يوقىغا ئەتە.

بۇ ماقال ھەركىم ئېرىشكەن تاپاۋىتى، بايلىقىغا شۈكۈر قىلىپ شۇنىڭغا تۇشلۇق ئىش كۆرۈپ، ئېھتىياجىدىكى كەملىكنى تەدرىجىي تولۇقلاش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بار ـ يوقنى بىلمەيدۇ، ھەسەل تارتىدۇ كۆڭلۈم.

بۇ تەمسىل تاپاۋىتى، شارائىتى بىلەن ھېسابلاشماي، ئەمەلگە ئاشمايدىغان ئارزۇ ـ ئىستەك، شېرىن خىيال بىلەن ئىش كۆرىدىغان، تەييارغا ئامراق ئادەملەرنىڭ تەمەخورلۇقىنى بىلدۈرىدۇ.

باسقان ئىزىڭنى بىلىپ باس،
ئالدى ـ ئارقاڭنى كۆرۈپ (باس).

بۇ ماقال (1) بىرەر ئىشنى قىلىشتا مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشنى ئويلاش بىلەن بىر چاغدا، يۈز بېرىش ئېھتىمالى بولغان ئوڭۇشسىزلىقلارغىمۇ سەل قارىماي، تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەپ تۇرۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ؛ (2) ھەركىم ياخشى كۈندە توق تۇرمۇشقا ئېرىشكەندە ئۆتمۈشنى، جاپا ـ مۇشەققەتلىك كۈنلىرىنى ئۇنتۇماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

باشتا سۇ بولسا، ئاياغدا نان بولىدۇ.

بۇ تەمسىل تىرىشچانلىق، جۇملىدىن دېھقانچىلىق سۇغا موھتاج. سۇ بولغاندا دېھقانچىلىق ئوخشايدۇ، تىرىكچىلىك روناق تېپىپ مولچىلىق بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

باشتا قاتتىق ئىش،
ئاياغدا تاتلىق ئىش.

بۇ ماقال جاپا ـ مۇشەققەتتىن قاچماي، ۋاقتىنى چىڭ تۇتۇپ ھالال تەر تۆكۈپ ئىشلىگەن ئىشنىڭ ئاقىۋىتى ھۇزۇر ـ

هالاۋەتلىك بولۇپ، باياشاتلىق قۇچاق ئاچىدۇ، ئادەم قىلغان ئەجرىنىڭ، تارتقان جاپاسىنىڭ راھىتىنى كۆرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

باشتا گەپ بولسا ئاياغدا ئۇن يوق.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىش ئوچۇق ـ ئاشكارا، ئۆزئارا كېڭىشىش ئاساسىدا مەسلىھەت بىلەن قىلىنسا، ئاخىرىدا ھەرگىز چاتاق چىقمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

باش تىل تارازىسىدا تارتىلىدۇ.

بۇ تەمسىل بىراۋنىڭ ئەقىللىقلىكى، كاللىسىنىڭ ئۆتكۈرلۈكى ئۇنىڭ پەم ـ پاراسىتى، گەپ ـ سۆزى، زېرەكلىكى بىلەن ئۆلچىنىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

باشقا كەلگەندە باتۇر.

بۇ ماقال ھەركىم بىرەر قىيىن، مۇشكۇل ئىشقا دۇچ كەلگەندە نىجاتلىق تېپىش ئۈچۈن ئەقلىنى ئىشلىتىشكە، تەدبىر كۆرۈشكە مەجبۇر بولۇپ، ھەممە ئىشنى ئۆزى ھەل قىلىشقا كىرىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

باش قەيەردە بولسا پۇت شۇ يەردە.

بۇ تەمسىل باشتىكىلەر قانداق يول تۇتسا، كەينىدىكىلەر شۇنداق يول تۇتىدۇ، رەھبەر، باشلىق نەگەر باشلىسا، پۇقرا، ئاما شۇ ياققا ماڭىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

باش كەتسە كەتسۇن، سىر كەتمىسۇن.

بۇ تەمسىل باشقىلار بىلىشكە بولمايدىغان بىرەر خۇپىيانە ئىش، سۆز ـ ھەرىكەتنى ئاشكارىلاپ قويۇش بەزىدە ئۆلۈم ۋەقەسىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغانلىقىنى، كىشىلەرگە ئىشىنىپ ئىچ سىرىنى ئېيتىپ قويۇشتىن ساقلىنىپ، ھوشيار، سەگەك بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

باش لىڭشىتقانغا بۆك كونىرىماس.

بۇ تەمسىل بىراۋنىڭ سۆزىگە مەيلى قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، «ھەئە، خوپ، ماقۇل، ئوبدان، شۇنداق» دەپ ئىپادە بىلدۈرۈشتىن كىشىگە ھېچقانداق زىيان يەتمەيدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

باش يېرىلسا بۆك ئىچىدە،
قول سۇنسا يەڭ (ئىچىدە).

بۇ تەمسىل بىر ئائىلە كىشىلىرىنىڭ ئەيىب ـ قۇسۇرلىرى، جاڭجال ـ ماجىرالىرى سىر بولۇپ ئائىلە ئىچىدە قالىدۇ، تاشقىرىغا چىقمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

باشاق سانىماي چاناق سانا.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشنىڭ ئوڭۇشلۇق باشلىنىشىغا قاراپلا ئالدىراپ كۆرەڭلەپ كەتمەي، ئاخىرقى نەتىجىسىگە قاراش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

باغقا كىرگەن ئالما كۆرەر،
چۆلدە قالغان سالما (كۆرەر).

بۇ تەمسىل كىمكى ئاممىدىن ئايرىلماي، ئىلىم ـ مەرىپەتكە بېرىلگەندە ئەل ئىچىدە قەدىرلىنىپ، باياشاتلىقتا تۇرمۇشنىڭ ھالاۋىتىنى كۆرىدۇ؛ كىمكى ئاممىدىن ئايرىلىپ، ئىلىم ـ مەرىپەتكە بېرىلمەي، نادانلىق بىلەن ياشىغاندا نامراتلىقتىن تۇرمۇشنىڭ جاپاسىنى تارتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

باغ قىلساڭ چىت قىل،
مال قىلساڭ ئىت (قىل).

بۇ ماقال بىرەر ئىشنى قىلىشتىن بۇرۇن ئالدى بىلەن ئۇنىڭ زۆرۈر تەييارلىقلىرىنى، شەرت ـ شارائىتىنى ھازىرلاپ، ئاندىن رەسمىي ئىشلەش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

www.uyghurkitap.com

باغنى باقساڭ باغ بولار،
پاتمان ـ پاتمان ياغ (بولار).

بۇ ماقال ھەركىم پايدا كۆرۈۋاتقان نەرسىدىن داۋاملىق پايدىلىنىش ئۈچۈن ئۇنىڭغا ئاز ـ تولا چىقىم قىلىپ، بەدەل تۆلەپ، ئەجىر سىڭدۈرگەندىلا، داۋاملىق ھۇزۇر ـ ھالاۋىتىنى كۆرەلەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

باقساڭ باغ بولىدۇ،
باقمىساڭ داغ (بولىدۇ).

بۇ ماقال تۇجۇپىلەپ پەرۋىش قىلىنىغان، ئەجىر سىڭدۈرۈلگەن ئېگىلىك گۈللەپ ياشنايدۇ، تۈگىمەس مەنپەئەت بېرىدۇ؛ ئەكسىچە، بولۇشىغا قويۇۋېتىلگەن، پەرۋىش قىلىنمىغان، ئاسرالمىغان ئېگىلىك زىيان كەلتۈرۈپ چىقىرىپ كىشىنى ھەسرەتتە قويىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

باغلىغان ئىت ئوۋغا يارىماس.

بۇ تەمسىل ئوقۇتماي، ھۈنەر ـ كەسىپ بىلەن تەربىيەلىمەي، ئىجتىمائىي تۇرمۇشتىن ئايرىپ، بېكىنمىچىلىك، قامال ئىچىدە بېقىلغان بالا قابىلىيەتسىز چوڭ بولۇپ، ھېچنېمىگە يارىمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بالا بالا بولغۇچە ئانىسى موما بولار.

بۇ ماقال ھەرقانداق ئانا پەرزەنتىنى تەربىيەلەپ قاتارغا قوشقۇچە بارلىقىنى پەرزەنتى ئۈچۈن بېغىشلاپ، ياشلىق باھارى، كۈچ ـ قۇۋۋىتىدىن ئايرىلىپ قېرىپ مۈكچىيىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بالا بولسا شوخ بولسا،
بولمىسا يوق بولسا.

بۇ ماقال ئەس ـ ھوشى جايىدا ئەمەس، دەلدۈش، دۆت، لايغەزەل بالا ئەمەلىيەتتە ئاتا ـ ئانىغا يۈك ئىكەنلىكى، شۇڭا

بالىلارنى چاققان، جەبدەس، جۇشقۇن، زېرەك قىلىپ تەربىيەلەش ھەممىدىن ئەۋزەل ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بالا زاكىسىدىن مەلۇم.

بۇ تەمسىل بالىنىڭ چوڭ بولغاندا يارامليق ياكى يارامسىز ئادەم بولىدىغانلىقى ئۇنىڭ كىچىك ۋاقتىدىكى ئىش ـ ھەرىكىتىدىن مەلۇم بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بالا قۇش ئۇچۇشنى بىلەر، قونۇشنى بىلمەس.

بۇ تەمسىل ئۆسمۈرلەر ھەرقانداق ئىش ـ ھەرىكەتكە ئىنتىلىشچانلىق بىلەن قىزغىن ھەۋەس قىلىدۇ، ئىشنىڭ ئالدىنى كۆرۈپ، كەينىنى ئويلىمايدۇ. بۇ بالىلاردىكى گۆدەكلىك خۇسۇسىيەتنى بىلدۈرىدۇ.

بالا قىلغان ئىشى چالا.

بۇ تەمسىل بالىلار ئادەتتە ئويۇنغا ئامراق كېلىدۇ، قۇرامىغا يەتمىگەچكە، ئەقىل، پەم ـ پاراستى كەمچىل بولىدۇ، شۇڭا تاپشۇرۇلغان ئىشنى كۆڭۈل قويۇپ، پۇختا، تەلتۆكۈس ئىشلىمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بالا كۆرگەننى دورايدۇ،
قېرى كۆرگەننى سورايدۇ.

بۇ ماقال ئۆسمۈرلەر قۇرامىغا يەتمىگەچكە ئەقىل ـ پاراستى كەمچىل بولىدۇ، توغرا بىلەن خاتانى، ياخشى بىلەن يامانني پەرق ئېتەلمەيدۇ، شۇڭا باشقىلارنىڭ ئىش ـ ھەرىكەتلىرىنى دوراشقا قىزىقىدۇ، بۇلارنى يېتەكلەپ توغرا بولغان تەربىيەنى كۈچەيتىشكە ماھىر بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ؛ ياشانغانلار ھاياتلىق قانۇنىيىتى بويىچە ئەقىل ـ ئىدراك، جىسمانىي جەھەتتە چېكىنىۋاتقانلىقتىن كۆرگەننى سورايدىغان بالىلارچە مىجەزگە ئۆزگىرىپ تەمەخورلۇقتا ئادەتلىنىپ قالىدۇ. شۇڭا، ئۇلارنىڭ رايىغا بېقىپ تەلىپىنى بەجا كەلتۈرۈش ئەۋلادلارنىڭ

مەجبۇرىيىتى ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بالا يىغلىمىغۇچە ئانا ئەمچەك سالماس.

بۇ تەمسىل كۆزلىگەن نەرسىنى قولغا كەلتۈرۈش، مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن ھەركىم ئۆز ئەھۋالىنى، ھاجىتىنى يۇقىرىغا ئېيتىپ، ياردەم بېرىشنى ئۆتۈنۈش، ھەل بولۇشىنى تەلەپ قىلىش لازىم، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بالا ـ قازا دەرەخ بېشىدا ئەمەس، ئادەم قېشىدا.

بۇ تەمسىل بالا ـ قازا، كېلىشمەسلىكنى ئالدىن كۆرگىلى، مۆلچەرلىگىلى بولمايدۇ؛ ئۇ بىپەرۋا، بىخۇد، گالۋاڭ، ئېھتىياتسىز ئادەملەرگە يېقىن، ئېھتىياتچان ۋە ھوشيارلاردىن يىراق تۇرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بالا ـ قازا كەلسە، قوشلاپ كېلەر.

بۇ تەمسىل بىتەلەي ئادەمنىڭ بەختى، ئامىتى قاچسا، ئۇست ـ ئۇستىگە نەس بېسىپ، ئىشلىرى چىپپىگە تارتىپ يۇرۇشمەيدۇ، كۆڭۈلسىزلىك، كەلگۈلۈكتىن خالىي بولالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بالا كەلسە قوش، ئامەت كەلسە تاق.

بۇ تەمسىل ئاپەت، قازا غايىبانە ھادىسە. كىمكى ھوشيارلىقىنى يوقىتىپ، بىخەستەلىك قىلسا ئاسانلا ئۇست ـ ئۇستىلەپ بالاغا يولۇقىدۇ؛ ئامەت بىر خىل جاپالىق ئەجىرنىڭ نەتىجىسى، ئۇ ئىشچانلارنىڭ ئەمگىكى بەدىلىگە كېلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بالا كەلسە قوشلاپ كېلىدۇ،
بىر ـ بىرىنى باشلاپ (كېلىدۇ).

بۇ ماقال ئادەم بىرەر كەلگۈلۈككە دۇچار بولغاندا، ئۇنىڭ تۇيەيلىدىن كېيىنكى ئىشلىرىمۇ تۆپە ـ تۆپىلەپ ئويلىمىغان

پېشكەللىك، مۇشكۇللۇككە دۇچ كېلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

باي بايغا باقار،
سۇ سايغا (ئاقار).

بۇ ماقال سۇ يۆنىلىشى بويىچە يۇقىرىدىن پەسكە ئاقىدىغانلىقى مۇقەررەر بولغىنىدەك، ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە پۇلى بار، مەرتىۋىلىك ئادەملەر ھەر ۋاقىت پۇلدار، مەرتىۋىلىكلەرگە بولۇشۇپ، ئىش ـ ھەركىتىنى قوللايدۇ، بىر ـ بىرىگە پايدا يەتكۈزىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

باي بىلەن دەۋالاشما،
باتۇر بىلەن چېلىشما.

بۇ ماقال پۇلدار ئادەم ماددىي كۈچىگە تايىنىپ ھەر جەھەتتىن ئۇستۇنلۇككە ئېرىشەلەيدۇ؛ كۈچتۈڭگۈر ئادەم جىسمانىي كۈچىگە تايىنىپ ھەممىنى يېڭەلەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بايدىن ئەمەلدار چىقسا، كەمبەغەلدىن دانا چىقار.

بۇ تەمسىل مال ـ دۇنياسى كۆپ پۇلدار ئادەملەر بايلىقىنى ھوقۇق، مەرتىۋىگە بېغىشلاپ مەنسەپكە ئېرىشەلەيدۇ؛ يوقسۇل، نامراتلار بار ـ يوققا قانائەت قىلىشتەك غەيرىتى، سەۋرچانلىقى، ئىشچانلىقى، ئىجتىھاتى ئارقىلىق تۇرمۇش تەجرىبىسى بىلەن دانىشمەن بولالايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

باينىڭ ئارغامچىسى بولسا، كەمبەغەلنىڭ كۆلاسى بار.

بۇ تەمسىل پۇلدار ئادەملەرنىڭ مال ـ دۇنيا، تەئەللۇقاتى بولسا، كەمبەغەل، نامراتنىڭ سەۋرلىك ئىشچان روھى بىلەن ئۆزىگە تۇشلۇق تىرىكچىلىك قورالى بار، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

باينىڭ ئېشىدىن كەمبەغەلنىڭ مۇشتى ياخشى.

بۇ تەمسىل پۇلدار ئادەمنىڭ بىرەر پايدا ـ مەنپەئەت،

يارىمىغا بەدەلسىز ئېرىشكىلى بولمايدۇ، ئېرىشكەن تەقدىردە تاپا - تەنە، مىننەتنى تۈگىمەيدۇ؛ كەمبەغەلنىڭ ئىش - ھەرىكىتى، يارىمى مىننەتسىز، خالىس بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

باي يۇرتنىڭ ئوزۇقى،
باتۇر يۇرتنىڭ قوزۇقى.

بۇ ماقال مال - دۇنيا، بايلىق ئەلنىڭ تۇرمۇش مەنبەسى، مۇلچىلىقنىڭ كاپالىتى، باياشاتلىقنىڭ ئاساسى، جەڭدىكى پەيتلەردە مەردلىك، باتۇرلۇق كۆرسەتكەنلەر ئەلنىڭ پەخرى، تۈۋرۈكى ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بەتنىيەتنىڭ يولى تار.

بۇ تەمسىل بىراۋغا يامانلىق ئويلايدىغان سۇيىقەستچى، قارا نىيەت ئادەملەر ئاخىر چىقىش يولى تاپالماي، خەلقئالەم ئالدىدا شەرمەندە بولۇپ، تېگىشلىك جازاسىنى تارتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بەخت تاقنى جۈپ قىلىدۇ،
قازا جۈپنى تاق (قىلىدۇ).

بۇ ماقال تەلىيى كەلگەن ئىككى يات ئادەم تونۇشۇپ، تويلىشىپ ئەر - خوتۇنلۇق تۇرمۇشنى باشلايدىغانلىقىنى؛ ئەجەل، ئۆلۈم خاتىرجەم ياشاۋاتقان ئەر - خوتۇن، ئاشىق - مەشۇقلارنى بىر - بىرىدىن ۋاقىتسىز ئايرىپ، بويتاقلىق، تۇللۇق ئاقىۋەتكە قالدۇرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بەختى بار تاپىدۇ،
بەختى يوق چاپىدۇ.

بۇ ماقال تەلەيلىك ئادەم ھەرقانداق ئىش قىلسا يۈرۈشۈپ، ئۇنۇم - نەتىجە يارىتىدۇ؛ تەلەيسىز ئادەم ئىشى يۈرۈشمەي، تىرىكچىلىكنىڭ ھەلەكچىلىكىدە تىنىم تاپمايدۇ. دېگەن مەنىنى

بىلدۈرىدۇ.

بەرسەڭ يەيمەن، ئۇرساڭ ئۆلىمەن.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشقا ئىچى قايىنمايدىغان، ئىش خۇشياقمايدىغان، تەمەگۈيلۇققا ئادەتلەنگەن، ھېچكىمدىن ئۇيالمايدىغان، ھۇرۇن ئادەملەرنىڭ تەييارتاپلىقىنى، بىغەرەزلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بەرگەن ئالغانغا يېقىپتۇ،
بەرمىگەن دەريادا ئېقىپتۇ.

بۇ ماقال بىراۋغا شەپقەت قىلغان، ياردەم بەرگەن كىشى ھەركىمگە ياقىدۇ، ماختىلىدۇ؛ بېخىللىق، پىخسىقلىق قىلغان كىشى ھەركىمگە ياقمايدۇ، قارغىشقا ئۇچرايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بەرگەن باتۇر ئەمەس، سورىغان باتۇر.

بۇ تەمسىل قولىدا بار، ھالى ياخشى ئادەم ئۇچۇن بىراۋغا ياردەم بېرىش ھېچ گەپ ئەمەسلىكىنى، قولىدا يوق ئادەم بىرەر نەرسىگە ھاجەت بولغاندا بىراۋدىن ياردەم سوراش ئىنتايىن قىيىن بولۇپ، جۈرئەت تەلەپ قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بەرمەس قىزنىڭ تويلۇقى ئېغىر.

بۇ تەمسىل ماقۇل بولمىغان ئىش، بەرگۈسى كەلمىگەن نەرسىنىڭ شەرتى، تەلىپى يۇقىرى، چىقىمى ئېغىر، باھانىسى كۆپ بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بەرمەسنىڭ ئېشى پىشماس،
ئوچاق بېشىدىن چۈشمەس.

بۇ ماقال بەرگۈسى كەلمىگەن، قارشى ئېلىشنى، مېھمان قىلىشنى خالىمىغان ئادەمنىڭ پوزىتسىيەسى ساختا، مۇئامىلىسى سۇس، باھانىسى كۆپ بولىدۇ، دېگەن مەنىنى

بىلدۈرىدۇ.

بەش بارمىقىم بەش گۈل.

بۇ تەمسىل بىلىم، ھۈنەر ـ تېخنىكا ئىگىلىگەن كىشى ھەممە يەردە ئەزىزلىنىپ، تۇرمۇشتا قىسىلماي باياشات، خاتىرجەم ياشايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بەش قول بىردەك ئەمەس.

بۇ تەمسىل (1) بىر ئاتا ـ ئانىدىن تۇغۇلغان قېرىنداشلار بىر ـ بىرىگە ئوخشىمايدۇ، ھەر خىل ئالاھىدىلىكلىرى بىلەن ئۆزئارا پەرقلىنىدۇ؛ (2) بىر تۇردىكى ھەرقانداق نەرسىنىڭ چوڭ ـ كىچىكى، ئۇزۇن ـ قىسقىلىسى، ياخشى ـ يامىنى، ئەرزان ـ قىممىتى، ئېغىر ـ يېنىكى بولىدۇ، بىردەك، ئوخشاش بولۇشى ناتايىن، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بەگنى بالام دېمە،
بۇقىنى كالام (دېمە).

بۇ تەمسىل كەيپكە، ھەۋەسكە بېرىلگەن بالا تاپتىن چىقىدۇ، ئىشقا خۇشى يوق، ھورۇن، يارامسىز ئادەم بولۇپ قالىدۇ. ئاتا ـ ئانا بۇنداق بالىدىن بىزار بولىدۇ؛ بۇقا ياۋاش كالىلارنى كۆرگەندە بۇ قىلىقى ئەزۋەيلەپ، باشقۇرۇشقا كۆنمەيدۇ، ئىشلەتكىلى بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بورىچى ھالۋىچى بولسا كۆزىنى چاپاق بېسىپتۇ.

بۇ تەمسىل بىر كەسىپ ئەھلى ئۆز كەسپىنى ياراتماي، قىلىپ باقمىغان باشقا بىر يېڭى كەسىپ بىلەن شۇغۇللانسا، ئۇ كىشى ئىشنى ئاقتۇرالماي نەس باسىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بوزەكنى بوزەك ئەتسەڭ ئۇۋالىغا قالىسەن.

بۇ ماقال ياۋاش، بىچارە، ئاجىزلارنى ئانىي تاپماسلىق، كىمكى ئۇلارغا ئازار بېرىپ، ئانىي تېپىپ ئۇۋال قىلسا، ياخشى كۈن

كۆرمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بوغۇزلايمەن دېسەڭ قويمۇ تېپىرلايدۇ.

بۇ تەمسىل بىراۋغا يولسىزلىق قىلىپ، بىھۇدە بوزەك قىلىمەن دېگۈچىگە ھېچكىم قاراپ تۇرمايدۇ، كۈچى يەتمىسىمۇ قارشىلىق كۆرسىتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بوغۇزنى پۈتۈن يېسە، ئايىغىدىن تۈتۈن چىقار.

بۇ تەمسىل تاماقنى ئالدىرىماي چايناپ يېگەندە ئادەمگە لەززەت بېرىدۇ، سالامەتلىككە پايدىسى كۆپ بولىدۇ؛ كىمكى تاماقنى ئالدىراپ چايناپماي يېگەندە ھەزىم بولالماي، ئوغا بولىدۇ، سالامەتلىككە تەسىر يېتىپ كېسەللىككە دۇچار بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بوغۇمسىز يەرگە پىچاق سالما.

بۇ تەمسىل ھەر ئىشنى پەيتىدە، ۋاقتىدا، بابىدا، جايىدا قىلىش، گەپنى ئۆتىدىغان يەرگە قىلىش، پەيتى ئۆتكەندە قىلغان ئىش ۋە سۆز پايدىسىز ئاقىۋەتنى كەلتۈرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بولسا ھەرنېمە ئوخشايدۇ.

بۇ ماقال پۇل ـ بايلىق، ماددىي شارائىت تەل بولغاندىلا ھەرقانداق ئىش ۋۇجۇدقا چىقىدۇ، ھەممە ئىش يۇرۇشۇپ، گۈل ـ گۈلىگە كېلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بولىدىغان زىرائەت كۆكىدىن مەلۇم.

بۇ تەمسىل زىرائەتنىڭ ئوخشايدىغان ـ ئوخشىمايدىغانلىقى ئۇنىڭ مايسىسىدىن مەلۇم بولغىنىدەك، بالىنىڭ چوڭ بولغاندا ياراملىق ياكى يارامسىز ئادەم بولىدىغانلىقى ئۇنىڭ كىچىك ۋاقتىدىكى ئىش ـ ھەرىكىتىدىن مەلۇم بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

بولسا سۇلۇق، بولمسا بىنەم.

بۇ تەمسىل بەختىنى، تەلىيىنى تەقدىرگە باغلاپ ئىش قىلىدىغان تەۋەككۇلچى كىشىلەرنىڭ خاراكتېرىنى بىلدۈرىدۇ.

بولۇشساڭ جانغا بولۇش

بۇ ماقال ھەركىم تىرىكچىلىك جەريانىدا ئەل بىلەن جاپا - مۇشەققەت، راھەت - ھالاۋەتتە بىللە بولۇپ، باشقىلارنىڭ پايدا - مەنپەئەتىگە كۆيۈنۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بوي ئىشلىمەس، قول ئىشلەر.

بۇ تەمسىل ئادەم بويلۇق بولغان بىلەن ئەقىل - ھوشى، پەم - پاراستى بولمىسا، قولىدىن ئىش كەلمەيدۇ؛ لېكىن بويىسىز بولسىمۇ، ئەقىل - ھوشى، پەم - پاراستى بولسىلا قولىدىن ئىش كېلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بوي يەتمىگەن شاپتول ئاچچىق.

بۇ ماقال تىرىكچىلىكتە ھەركىم ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ياشاش كېرەكلىكىنى، باشقىلارنىڭ قىلغان ياردىمى چەكلىك، مىننەتلىك بولىدىغانلىقىنى، تەمەخورلۇق بىلەن ئىشلىمەي، ئەجىر قىلماي نەپكە ئېرىشىش، راھەت كۆرۈش مۇمكىن بولمايدىغانلىقىنى، تەييار تاپلىق تۇرمۇش كىشىگە خورلۇق كەلتۈرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بويۇڭ يەتمىگەن يەرگە قول ئۇزارتما.

بۇ تەمسىل ھەر ئادەم ئۆز خىلى، ئۆز قاياشى بىلەن ئارىلىشىش، مۇناسىۋەت قىلىش، مادارىغا قاراپ ئىش كۆرۈش، سۆزى ئۆتمەيدىغان، كۈچى يەتمەيدىغان، ئەمەلگە ئاشمايدىغان ئىشقا ئۇرۇنۇپ ئاۋارە بولماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بويۇن بولسا بويۇنتۇرۇق تېپىلار.

بۇ تەمسىل ئادەم ھەر ۋاقىت تىرىكلىكنىڭ قەدرى -

قىممىتىگە يېتىشى كېرەكلىكىنى، ھايات بولغاندىلا ماددىي شارائىتقا ئېرىشكىلى، ھەممە ئىشنى قىلغىلى، ئارزۇ - ئارمانغا يەتكىلى بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بويىندا ئىللىتى بارنىڭ ئايىغى سىرقىرار.

بۇ تەمسىل بىرەر گۇناھ ياكى سەۋەنلىك ئۆتكۈزۈپ قويغان ئادەم تەبىئىي ھالدا ئۆزىنىڭ ئەيىبلىك قىلمىشىدىن ئەنسىرەپ ئۆز - ئۆزىدىن خاتىرجەم بولالماي قورقۇنچ ئىچىدە ئۆتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بۇ دۆلەت سەندە تۇرماس،
بۇ مەينەت مەندە (تۇرماس).

بۇ ماقال ئادەم ئۆمۈرۋايەت جاپا - مۇشەققەتلىك قىيىن تۇرمۇشتا ئۆتىۋەرمەيدىغانلىقىنى، راھەت، ھالاۋەت كۆرىدىغان ياخشى كۈنلەرگىمۇ ئېرىشەلەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بۇرنىغا يىمگۈچە موللا بولماس.

بۇ تەمسىل ھەركىم بېشىدىن بىرەر ئىسسىق - سوغۇق كۈننى كەچۈرمىگۈچە، يېڭىلىش، مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىمىغۇچە، ئەقىل، تەجرىبە - ساۋاقتا ئىگە بولالمايدۇ، تۇرمۇشنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى چۈشەنمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بۇرۇن تاغ ئايلىنىپ كەلسە،
ھازىر باغ ئايلىنىپ كېلىدۇ.

بۇ ماقال بىراۋنى بوزەك ئەتكەن، قاقشاتقان، زىيانغا ئۇچراتقان كىشى ئۇزاق ئۆتمەي باشقىلارغا قىلغان ئۇۋالچىلىق، ناھەق ئىشلىرىنىڭ جازاسىنى تارتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بۇرۇتقا خاپا بولسام ساقال چىقتى.

بۇ تەمسىل بىرەر كېلىشمەسلىك، ئوڭۇشسىزلىقتا يولۇققاننى ئاز دەپ، تۆپىلەپ يەنە بىر ئوڭۇشسىزلىق، كېلىشمەسلىككە

يولۇققانلىقنى بىلدۈرىدۇ.

بۇزۇلمايدىغان قىر يوق،
ئېچىلمايدىغان سىر (يوق).

بۇ ماقال ھەقىقەتنى يوشۇرۇپ خۇپىيانە تۇتۇشقا بولمايدۇ، ھەر قانداق سىر ھامان بىر كۇنى ئاشكارا بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بۇغداي تېرىساڭ كۈزگى تەر،
ئارپا تېرىساڭ بوزغا (تەر).

بۇ ماقال ھەر ئىشنى ئۆزىنىڭ قانۇنىيىتى بويىچە ئىشلەش كېرەكلىكىنى، ئۇنداق قىلمىغاندا مەقسەتكە يەتكىلى بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بۇغداي نېنىڭ بولمىسا، بۇغداي سۆزۈڭ يوقمىدى؟

بۇ تەمسىل بىراۋنىڭ ھاجىتىنى، قىيىنچىلىقىنى ھەل قىلالمىغان، دەردىگە دەرمان بولالمىغان تەقدىردىمۇ، كۆڭۈلگە تەسەللى بولغۇدەك سۆزۈڭ بولسا قىل، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بۇغداينىڭ باھانىسىدە قارىمۇق سۇ ئىچىپتۇ.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق بىر ئىشتا بىرەر ياخشى، رەھىمدىل، شەپقەتلىك ئادەمنىڭ خاسىيىتىدىن باشقىلارمۇ ياخشىلىققا ئېرىشىپ، پايدا ـ مەنپەئەتتىن بەھرىمەن بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بۇقا مۆرەيدۇ، پۇتى تىترەيدۇ.

بۇ تەمسىل دائىم چوڭ سۆزلەپ، پو ئاتىدىغان، قولىدىن ئىش كەلمەيدىغان، ئاغزى باتۇر ئادەملەرنىڭ كۆرەڭلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بۇلبۇلغا باغ ياخشى،
كەكلىككە تاغ (ياخشى).

بۇ تەمسىل (1) قۇشلارنىڭ ياشاش، ماكانلىشىش ئالاھىدىلىكى

ھەر خىل بولىدۇ. قۇشلار ئۆزىنىڭ ياشاپ كەلگەن ماكانىنى تاشلىمايدۇ، باشقا يەرگىمۇ كۆنمەيدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: ھەرقانداق كىشىگە ئۆزىنىڭ تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يېرى، يۇرتى ياخشى كۆرۈنىدۇ، ئۆز يۇرتىنى تاشلاپ، كىشىنىڭ يۇرتىدا ياشاش مۇساپىرچىلىقنى كەلتۈرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بۇ يەردە ئوغرى يوق،
ھېلى قويغان ھېلى يوق.

بۇ ماقال كۆرۈنۈشتە ئالتۇن كۆرسىمۇ كۆز قىرىنى سالمايدىغان پاك ـ ديانەتلىك بولۇۋېلىپ، ئەمەلىيەتتە كىشى كۆرمىگەندە ئۇچرىغاننى ئالماي قويمايدىغان سەممىيەتسىز ئادەملەرنىڭ ئالا كۆڭۈللۈكىنى بىلدۈرىدۇ.

بۇيىدىن قاچ،
كەكرىگە چاچ.

بۇ تەمسىل ئۇياتچان، ئار ـ نومۇسلۇق ياخشى ئادەملەرگە ئەگىشىش، جېدەلخور، بىشەم، يامانلاردىن يىراق تۇرۇش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بۆرە بالىسى تاغقا قاراپ ھۇۋلار.

بۇ تەمسىل يولدىن چىققان بۇزۇق، يامان ئادەمنىڭ نەسلى ۋەھشىي، قارا نىيەت بولۇپ، ئەسلىنى ئۇنتۇمايدۇ، باشقىلارنىڭ قىلغان ياخشىلىق، شەپقىتىگە دۈشمەنلىك قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بۆرە تاپسا تەڭ ئورتاق، قاغا تاپسا دەرەخ بېشىدا.

بۇ تەمسىل ئۆزى ئىشلىمەي، ئەجىر قىلماي، باشقىلارنىڭ نەرسىسىگە، تاپاۋىتىگە شېرىك بولىدىغان، ئۆزىنىڭ نەرسىسىنى، تاپاۋىتىنى يوشۇرۇپ، قاچۇرۇپ، باشقىلارغا نەپ بەرمەيدىغان، پىخسىق ئادەملەرنىڭ ئۇستاتلىق، ھىيلىگەرلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

www.uyghurkitap.com

بۆرە قېرىسا ئىتلىقى بار.

بۇ تەمسىل قېرىغان ئادەمنىڭ كەچۈرمىشى كۆپ، تەجرىبىلىك بولۇپ، ھەرقانداق ئىشنى پەم - پاراسەت بىلەن ئەپچىل ھەل قىلالايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بۆرە يوق جاڭگالدا مايمۇن پادىشاھ.

بۇ تەمسىل بىر يۇرت ياكى بىر مەھەللىدىكى جامائەتنىڭ ئىچىدە بىرەر بىلىملىك، ئوقۇمۇشلۇق، دانا، ئۆلىما كىشى بولمىسا، بىر قارىتۇرۇك، نادان كىشى ئالىم ئاتىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بۆرە ھۇۋلاپ ئۆزىنى ئاشكارىلار.

بۇ تەمسىل يامان نىيەتلىك ئادەملەر ئۆزىنىڭ رەزىل سۆز - ھەرىكەتلىرى، ياۋۇز قىلمىشلىرى بىلەن خەلقئالەمگە ئۆزىنى ئاشكارىلايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بۆرە يۈڭىنى پاخپايتىپ ئورۇقلۇقىنى بىلدۈرمەس.

بۇ تەمسىل مەرد، نومۇسچان ئادەم نامراتلىق، يوقسۇزلۇق كۈنگە قالغان تەقدىردىمۇ، ھېچ ئىش بولمىغاندەك، سىرىنى يوشۇرۇپ، بىچارە، ئاجىزلىقىنى بىلىندۈرمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بۆرىدىن قورققان قوي باقماس.

بۇ تەمسىل ئۆلۈمدىن، خەتەردىن، زىياندىن، كۈشەندىدىن قورققان كىشى ھېچ ئىش قىلالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بۆرىنىڭ ئاغزى يېسىمۇ قان، يېمىسىمۇ قان.

بۇ تەمسىل دۈشمەن رەزىل، سۈيىقەستچى بولغاچقا، ئۇ خەلققە يامانلىق، زىيانكەشلىك قىلسىمۇ، قىلمىسىمۇ، ھامان شۈملۈكى، قارا نىيەتلىكى بىلىنىپ تۇرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بۆرىنىڭ بالىسى بۆرە.

بۇ تەمسىل دائىم كىشىگە يامانلىق قىلىدىغان، قارا نىيەت، سۈيىقەستچى ئادەمنىڭ نەسلى ھامان ئەجدادىنىڭ رەزىل خۇي - پەيلىگە ۋارىسلىق قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بۆرىنىڭ خىرىس قىلغىنىدىن،
تۈلكىنىڭ ھىجايغىنى يامان.

بۇ تەمسىل دۈشمەننىڭ ئاشكارا ھۇجۇمى قورقۇنچلۇق بولمايدۇ، ئەكسىچە يوشۇرۇن قىلغان ھىيلە - مىكىرلىك سۈيىقەستى قورقۇنچلۇق بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بۈركۈت بوراندىن قورقماس،
باتۇر ئۆلۈمدىن (قورقماس).

بۇ تەمسىل كىشىلەردە بولۇشقا تېگىشلىك جاپا - مۇشەققەتتىن باش تارتمايدىغان، قىيىنچىلىقتىن قورقمايدىغان، غەيرەتلىك، قەيسەرلىك، جەسۇرلۇق روھنى بىلدۈرىدۇ.

بۈركۈتتىن سارمۇ تۇغۇلىدۇ.

بۇ تەمسىل يۈز - ئابرۇيلۇق، يۇقىرى مەرتىۋىلىك، ئېسىل ئائىلىدىن قابىلىيىتى يوق، قولىدىن ئىش كەلمەيدىغان، يارامسىز ئەۋلادلارنىڭمۇ تۇغۇلۇپ قالىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بۈگۈنكى ئاچچىقنى ئەتىگە قوي.

بۇ ماقال ئادەم بىرەر كۆڭۈلسىزلىككە، خاپىلىققا دۇچ كەلگەندە تېرىكمەي، ئاچچىقلانماي، ئۆزىگە ھاي بېرىپ سەۋرچان، ئېغىر - بېسىق، سالماق بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بۈگۈنكى ئىشنى ئەتىگە قويما.

بۇ ماقال ھەر ئىشنى ئۆز ۋاقتىدا پۈتكۈزۈپ بولۇش، ھەرگىز ئاشۇرۇپ ياكى يېرىم يولدا تاشلاپ قويماسلىق لازىملىقىنى:

ئىشنى ۋاقتىدا بىجىرىپ پۈتكۈزمىگەندە، كېيىنكى ئىشلارنىڭ ئورۇنلىنىشىغا تەسىر يەتكۈزىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بۇگۈن ماڭا، ئەتە ساڭا.

بۇ ماقال ھەر خىل كەلگۈلۈك، ھادىسىلەر تۇيەيلىدىن بىراۋنىڭ بېشىغا كۈن چۈشكەندە تېگىرقىماسلىق كېرەكلىكىنى؛ چۈنكى، باشقىلارنىڭ بېشىغا كەلگەن كېلىشمەسلىك قىسمەتلەر كۈتۈلمىگەندە ئۆزىنىڭ بېشىغا كېلىپ قالىدىغانلىقىنى ئويلاش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بېخىل بايدىن سېخىي گاداي ياخشى.

بۇ تەمسىل ئىچى تار، پىخسىق ئادەم ھەرقانچە بېيىغان بىلەنمۇ ھاجەتمەنلەرگە نەپ بېرىشنى خالىمايدۇ؛ قولى ئوچۇق، مەرد ئادەم ھەرقانچە نامرات بولسىمۇ، ھاجەتمەنلەردىن ھېچ نەرسىسىنى ئايىمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بېخىل جېنىدىن كېچەر، مېلىدىن كەچمەس.

بۇ تەمسىل دۇنيا پەرەس، ئاچ كۆز، پىخسىق ئادەملەر مال – دۇنيا، بايلىق توپلاش كويىدا مال – دۇنيا، بايلىقنى ھاياتىدىن ئەلا بىلىپ ھەرقانداق خەۋپ – خەتەرگە تەۋەككۈل قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بېخىلنىڭ بېغى كۆكەرمەس.

بۇ تەمسىل پىخسىق، ئىچى تار ئادەم پىششىقلىقىدىن ھەسەتخور كېلىدۇ؛ بۇنداق ئادەملەرنىڭ ئىش – ھەرىكىتى ئىلگىرى باسمايدۇ، تۇرمۇشى روناق تاپمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىرەرمەننىڭ بېشىنى ئالارمەن ئوڭلاپتۇ.

بۇ تەمسىل كەمبەغەل، ئاجىزلارغا قىلغان ياخشىلىقلىرىنى مىننەت قىلمايدىغان، قەرزىنى تۆلىيەلمىگەن بىچارىلەرنى خىجالەت – تەڭلىكتە قويمايدىغان پەزىلەتلىك، مەرد ئادەملەرنىڭ

كەڭ قورساقلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بىرىمەن دېگەن قولىغا،
چىقىرىپ قويار يولىغا.

بۇ ئىلىشنىلا بىلىپ، بېرىشنى بىلمەيدىغان، ئىلىم – بىرىمدە سەمىمىيەتسىزلىك قىلغانلار كىشىلەرنىڭ ئىشەنچىسىدىن مەھرۇم بولۇپ، ئۆزىنى ئۆزى مات قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بېشى ئاغرىمىغاننىڭ خۇدا بىلەن كارى يوق.

بۇ تەمسىل ئادەم ئاغرىپ يېتىپ قالغاندا، بېشىغا كۈن چۈشكەندە ئاتا – ئانىسىنى، ئۇرۇق – تۇغقان، قېرىنداشلىرىنى ئەسلەيدىغانلىقىنى، ئۇلارنىڭ قەدرىگە يېتىپ سېغىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بېشى بارنىڭ بۆكى بار.

بۇ تەمسىل ئاتا – ئانىسى، ئىگە – چاقىسى بار كىشىنىڭ ئىززەت – ھۆرمىتى، قەدىر – قىممىتى، ئابرۇيى، ئىناۋىتى بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بېشىدا بارنىڭ قېشىدا بار.

بۇ ماقال ئىززەت – ھۆرمىتى بار، مەرتىۋىلىك، ئابرۇيلۇق ئادەمدە باشقىلارغا ئېھتىياجلىق بولغان ھەممە نەرسە تېپىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بېشىڭغا قىلىچ كەلسىمۇ توغرا سۆزلە.

بۇ ماقال ھەربىر ۋىجدان ئىگىسى دۇچ كەلگەن ھەرقانداق خەۋپ – خەتەر، ئۆلۈم ئالدىدىمۇ قىلچە ئىككىلەنمەستىن ھەقىقەت ئۈچۈن ئادىل، ھەق، راست گەپ قىلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بېشىڭغا ھەر بالا كەلسە، خۇي – پەيلىڭدىن كۆر.

بۇ ماقال ھەركىم بىرەر كەلگۈلۈك، بالا – قازا، ھادىسىلەرگە

دۇچ كەلگەندە باشقىلارنىڭ زىيانكەشلىكى دەپ قارىماي، بەلكى ئۆزىنىڭ ناچار ئەخلاق، خاتا سۆز ـ ھەرىكىتىنىڭ كاساپىتىدىن بولغانلىقىنى بىلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بېشىڭ نەدىن كېتەر ـــ تىلىڭدىن.

بۇ ماقال ھەركىم كۆپ ھاللاردا ئويلىماي دەپ تاشلىغان گەپ ـ سۆزدىن خاتالىشىدىغانلىقىنى، تىل خاتالىقى ئادەمنى تۈرلۈك يامان ئاقىۋەتلەرگە گىرىپتار قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بېشىڭنى سالقىن تۇت،
ئايىغىڭنى ئىسسىق (تۇت).

بۇ ماقال ھەركىم ئاغرىق ـ سىزلاقتىن ساقلىنىش، ساغلام ياشاش ئۈچۈن ئۆزۈقلىنىشقا، كىيىنىشكە ئەھمىيەت بېرىپ، سالامەتلىكىنى ئاسراش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بېشىنى سىلىغاننىڭ قولىنى چىشلەپتۇ.

بۇ تەمسىل بىراۋنىڭ باققان، تەربىيەلىگەن ئەجرىگە، ياخشىلىقىغا ۋاپاسىزلىق، ۋىجدانسىزلىق قىلغان قارا يۈزلۈكنى بىلدۈرىدۇ.

بېغى بارنىڭ تېغى بار.

بۇ تەمسىل (1) باغ كىشىلەرگە بايلىق ۋە راھەت ـ ھالاۋەت ئاتا قىلىدىغان تۈگىمەس خەزىنە ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: ئانا گويا بىر باغنىڭ سىمۋولى، ئۇ پەرزەنتىگە چەكسىز ئىللىق مېھىر ـ شەپقىتى بىلەن غەمخورلۇق قىلغۇچى يۆلەنچۈك، مۇقەددەس بىر پاناھ ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بېغىنى سورىماي ئۈزۈمنى يە.

بۇ تەمسىل بىر نەرسىنىڭ نەدىن كەلگەنلىكىنى سۈرۈشتۈرۈپ ئولتۇرماي، ئۇنىڭدىن بەھرىمەن بولىۋېرىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بىلى ئاغرىمىغاننىڭ نان يېپىشگە باق.

بۇ تەمسىل ئىشلىمەي، ئەجىر قىلماي، تەييارغا ھەييار بولۇپ، ھالاۋەت كۆرۈشنى، باشقىلاردىن ئارتۇق بەھرىمەن بولۇشنى ئىزدەيدىغانلارنىڭ تەييارتاپلىق خۇسۇسىيەتلىرىنى بىلدۈرىدۇ.

بىلى بوشنىڭ گېپى بوش.

بۇ ماقال ئىش خۇشياقمايدىغان، بوشاڭ، ئىرادىسىز ئادەملەر جۇرئەتلىك سۆزلىيەلمەيدۇ، پىكىردە بىر قارارغا كېلەلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىلىق دەريادا سۇغا تەشنا.

بۇ تەمسىل مول ـ مەمۇرچىلىق شارائىتتىمۇ يوقسۇزلۇق، نامراتلىق دەردىدە ئاچلىقتىن قىينىلىدىغان، توق تۇرمۇشقا موھتاج بولىدىغان كەمبەغەللەرنىڭ بارلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بىلىق سازاڭغا، كەكلىك دانغا ئالدىنار.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئادەم ھاياتىدا مەنپەئەت تۈپەيلىدىن ئوخشاشمىغان دەرىجىدە يېڭىلىشقا ئۇچرايدۇ، ئالدىنىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىلىق سۇغا تارتىدۇ،
توشقان سايغا (تارتىدۇ).

بۇ تەمسىل پىكىر ـ مەزھەپتە بىرلىككە كېلەلمەي، ھەركىم ئۆز ئالدىغا ئۆز بېشىمچىلىق بىلەن ئىش كۆرىدىغانلارنىڭ شۆھرەتپەرەسلىك، شەخسىي قەھرىمانلىق خۇسۇسىيەتلىرىنى بىلدۈرىدۇ.

بىتەلەي بۇغداي چاچسا قىياق ئۈنەر.

بۇ تەمسىل بىتەلەي ـ بەختسىز ئادەمنىڭ قىلغان ئىشلىرى ئالغا باسماي، ئوڭۇشسىزلىق، پېشكەللىككە ئۇچرايدىغانلىقىنى،

تاپاۋىتى، دارامىتى زىيانغا ئايلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بىتەلەيگە سۇ كەلسە، ئاللاكۇدىن يار كېتىپتۇ.

بۇ تەمسىل تەتۈر پېشانە، تەلەيسىز ئادەم بىرەر تاپاۋەت، ياخشىلىققا ئېرىشسە، كۈتۈلمىگەن بالا ـ قازا، ھادىسىگە يولۇقىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بىر ئاتا ئون بالىنى باقار،
ئون بالا بىر ئاتىنى باقالماس.

بۇ ماقال ئاتا ـ ئانا قانچىلىك كۆپ بالىسى بولسىمۇ ھەممىسىنى بېقىپ، قاتارغا قوشۇشقا تىرىشىدۇ، لېكىن پەرزەنتلەر چوڭ بولۇپ پۇل تېپىشقا باشلىغاندىن كېيىن، بىر ـ بىرىگە سىلىق سىلىشىپ ئاتا ـ ئانىسىغا ئوبدان قارىماي، ئۇلارنى قىيىن ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىر ئارزۇ ئون ئارزۇنى تۇغدۇ.

بۇ تەمسىل مەلۇم بىر جەھەتتە ئارزۇسىغا يەتكەن كىشى داۋاملىق يېڭى ئارزۇلاردا بولىدۇ. ئومۇمەن، ئادەم ئارزۇدىن خالىي بولالمايدۇ، لېكىن توغرا بولمىغان ئارزۇ ھەرگىز ئەمەلگە ئاشمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىر پاتمان ئالتۇنۇڭ بولغۇچە بىر تاپان يېرىڭ بولسۇن.

بۇ ماقال تىرىكچىلىكتە يەر ـ زېمىن ئالتۇن ـ كۈمۈش، بايلىقتىن ئەۋزەل ئىكەنلىكىنى، پۇل، مال ـ دۇنيانى خەجلىسە تۈگەيدىغانلىقىنى، لېكىن يەر ـ زېمىن تۈگىمەس خەزىنە بولۇپ، ئىشلەتكەنگە تۈگىمەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بىر بىكار ئوننى بىكار قىپتۇ.

بۇ ماقال ئىش خۇشياقمايدىغان، ئېرىنچەك، بوشاڭ ئادەم ئۆزىنىڭ ھۇرۇنلۇق ئادەتلىرىنى باشقىلارغا سىڭدۈرۈپ، ئىشتىن

يالتايدۇرۇپ، بىكار تەلەپ، ئاقىنانچى قىلىپ قويىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىر پىلەكتە مىڭ خەمەك، ھەر بىرىنىڭ تەمى بۆلەك.

بۇ تەمسىل بىر ئاتا ـ ئانىدىن مىجەز ـ خۇلقى، ئەخلاق ـ پەزىلىتى بىر ـ بىرىگە ئوخشىمايدىغان، ياخشى ئەۋلادمۇ، يامان ئەۋلادمۇ دۇنياغا كېلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىر تال باش ــ بىر قوشۇق ئاش.

بۇ ماقال ئاشلىق ھاياتنىڭ ئاساسى ئىكەنلىكى، ئاشلىق بولمىسا، ياشاشقا بولمايدىغانلىقى، شۇڭا ھەممەيلەننىڭ ئاشلىقنى قەدىرلىشى، ھەرگىز زايە قىلماسلىقى لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بىر تال ماياق بىر قازان ئاشنى بۇلغايدۇ.

بۇ تەمسىل (1) پاكىزلىق ھاياتنىڭ ئاساسى ئىكەنلىكىنى، تازىلىققا ئەھمىيەت بېرىش ھەممە كىشىنىڭ سالامەتلىكىگە مۇناسىۋەتلىك ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: بىر ئەسكى ئادەمنىڭ بولمىغۇر ئىش ـ ھەرىكىتى ئائىلىسىنىڭ، ئەھلىمەھەللىسىنىڭ، جامائەتنىڭ شەنىگە داغ كەلتۈرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىر خار بولغان بىر ئەزىز بولماي قالماس.

بۇ تەمسىل ئادەم ئۆز ھاياتىدا ھەمىشە بىر خىل ئۆتمۈۋەرمەيدۇ، مەلۇم سەۋەبلەر تۈپەيلى قەدىر ـ قىممەتكە ئېرىشەلمەي رىيازەت چەككەن كىشى ھامان بىر كۈنى بەخت، ئامەتكە مۇيەسسەر بولۇپ، ئىززەت ـ ھۆرمەتكە ئېرىشىدۇ، خارلىنىپ قالغان نەرسە ئەزىزلىنىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىر خىل تۇرساڭ، يۈز يىل ئۆمۈر كۆرىسەن.

بۇ تەمسىل ئادەم ياشلىقىدىن باشلاپ ھەر خىل كەيپ ـ ساپاغا بېرىلمەي، سالامەتلىكىنى ئاسراپ، بەدەن چېنىقتۇرۇشقا ئادەتلىنىپ ئۇزاق ئۆمۈر كۆرۈشكە ئاساس يارىتىش كېرەك،

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىر سەر ئالتۇنۇڭ بولغۇچە بىر مىسقال ئەقلىڭ بولسۇن.

بۇ ماقال مال ــ دۇنيا، بايلىق قانچىلىك كۆپ بولغان بىلەن خەجلىسە تۈگەيدۇ. ئەقىل ئىنساننىڭ تۈگىمەس زېھىن بايلىقى، ئىنسان ھايات پائالىيىتىدە ئەقىلگە تايىنىپ نى ــ نى ئىشلارنى ۋۇجۇدقا كەلتۈرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىر سۆز بىلەن ئەر ئۆلمەس.

بۇ تەمسىل تۇرمۇشتا كەمچىلىك، سەۋەنلىكسىز ئادەم بولمايدۇ؛ كەڭ قورساق، مەرد ئادەم گەپ ــ سۆز، تەنقىد ئاڭلىسىمۇ ئۆزىنى يوقاتمايدۇ، چۈشكۈنلىشىپ كەتمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىر شاتراق موزاي پادىنى بۇلغار.

بۇ تەمسىل قائىدە ــ يوسۇننى بىلمەيدىغان، تاپتىن چىققان يامان ئادەم ئۆزىنىڭ ئەسكىلىكى بىلەن ئەل ــ يۇرتنىڭ نامىغا داغ كەلتۈرۈپ ئامانلىقنى بۇزىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىر كۆرگەن تونۇش، ئىككى كۆرگەن تۇغقان.

بۇ تەمسىل ئىجتىمائىي تۇرمۇشتا كىشىلەر ئۆزئارا بىر ــ بىرىگە كۆيۈنۈپ، رەھىم ــ شەپقەت قىلىپ، ئادەمگەرچىلىك، ئىناق، ئىتتىپاقلىق بىلەن ياشاش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بىر كۆنلۈك يولداشقا قىرىق كۈن سالام.

بۇ تەمسىل باشقا كۈن چۈشكەندە، ئېھتىياجلىق كۈنلەردە ئەسقاتقان دوست ــ ھەمراھنى ئەستىن چىقارماي، ئۇنىڭغا دائىم ھۆرمەت بىلەن مىننەتدارلىق بىلدۈرۈش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىر كىشى ياققان ئوت يۈز كىشىنى ئىسسىتار.

بۇ ماقال ھەرئىشتا كۆڭۈلنى كەڭ تۇتۇپ، شەخسىيەتچىلىك،

ئىچى تارلىق قىلماي، كەڭ قورساقلىق بىلەن بار ئىمكانىيەتتىن بىرلىكتە تەڭ بەھرە ئېلىپ، ئورتاق ياشاش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بىر گۆرگە سۇ كىرسە، مىڭ گۆردە ئەنسىزچىلىك.

بۇ تەمسىل بىر ئائىلە ياكى بىر مەھەللىدە كۈتۈلمىگەن بىر ھادىسە، ئاپەت يۈز بەرسە ئۆز دائىرىسى بىلەنلا تۈگىمەي، بەلكى ئەل ــ يۇرت پاراكەندىچىلىك ئىچىدە قالىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. مەسىلەن، كونىلار: «بىر گۆرگە سۇ كىرسە، مىڭ گۆردە ئەنسىزچىلىك» دېگەندەك، مەريەم ئېرىنىڭ دەردىدە نېمە قىلارىنى بىلمەيتتى.

بىرلىك بولماي تىرىكلىك بولماس.

بۇ ماقال ئىناق، ئىتتىپاق ئۆتۈشنىڭ ياخشى ئىش ئىكەنلىكى، ئىتتىپاقلىق بولغاندىلا ۋەزىيەت مۇقىم، ئىشلەپچىقىرىش روناق تاپىدىغانلىقى، تۇرمۇش شاد ــ خۇرام، باياشاتلىقتا ئۆتىدىغانلىقنى بىلدۈرىدۇ.

بىر مۇدۇرگەن ئون مۇدۇرەر.

بۇ تەمسىل تۇرمۇشتا ئەقلىنى ئىشلەتمەي، ئۆزىنى تۈتۈۋالالماي يېڭىلىشقان ئادەم ئۆمۈر بويى يېڭىلىشتىن خالىي بولالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىرنى كەسسەڭ ئوننى تىك.

بۇ ماقال ئورمان ئەھيا قىلىش، ئورماننى ئاسراش، مۇھاپىزەت قىلىش ھەممە كىشىنىڭ مەجبۇرىيىتى ئىكەنلىكىنى، دەل ــ دەرەخلەرنى قالايمىقان كەسمەي، بەلكى بوش ئورۇنلارغا كۆپلەپ دەرەخ تىكىپ مۇھىتنى كۆكەرتىشكە تەشەببۇسكار بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بىرنىڭ كاساپىتى مىڭغا.

بۇ بىر ئەسكى ئادەمنىڭ بولمىغۇر ئىش ــ ھەرىكىتى

ئائىلىسىنىڭ، ئەھلىمەھەللىسىنىڭ، جامائەتنىڭ شەنىگە داغ كەلتۈرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىرسى پۇل يىغسا، بىرسى خالتا تىكەر.

بۇ ماقال ئىشچان ئائىلىنىڭ كىشىلىرى خاتىرجەم، باياشات ياشاش ئۈچۈن ئورتاق تىرىشچانلىق كۆرسىتىپ، بىرسى بايلىق توپلىسا، بىرسى ئاش - ئوزۇق ئېلىشنىڭ غېمىنى قىلىپ تۇرمۇشقا ماددىي شارائىت هازىرلاش كويىدا بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بىرسى ئۆلمىگۈچە بىرسى كۈن كۆرمەس.

بۇ ماقال بۇزۇق، قارانىيەت، ئەسكىلەر يوقالمىغۇچە، ئاق كۆڭۈل، رەھىمدىل، ياخشى ئادەملەرگە خاتىرجەملىك بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بىر ياخشىلىق مىڭ بالادىن قۇتقۇزار.

بۇ ماقال بىراۋغا قىلىنغان ھەرقانداق بىر ياخشىلىق ھەرگىز ئۇنتۇلمايدۇ ۋە بىكار كەتمەيدۇ؛ ئۇ ۋاقتى كەلگەندە تۈرلۈك قىيىنچىلىق، پالاكەتتىن ساقلاپ قالىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىر ياخشىلىق ئۇنتۇلماس،
بىر يامانلىق (ئۇنتۇلماس).

بۇ ماقال بىراۋغا قىلىنغان ھەرقانداق بىر ياخشىلىق ياكى يامانلىق ھەرگىز بىكار كەتمەيدۇ ۋە ئۇنتۇلمايدۇ، ئۇ ھامان قايتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىكار بولساڭ كېپەك تاسقاپ يە.

بۇ تەمسىل بىكار يۈرۈش ئادەمنى ئىشتىن چىقىرىپ، ھۇرۇنلاشتۇرۇپ، خەقنىڭ نەزىرىدىن چۈشۈرۈپ قويىدۇ؛ ئىش ئادەمنى چېنىقتۇرىدۇ، بەلگىلىك ھەققە ئىگە قىلىدۇ ۋە

تەييارتاپلىقتىن ساقلايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىكار تۇرغۇچە بىكارغا ئىشلە.

بۇ ماقال ئادەم ھاياتلىقىدا ئىشلىمەي لاغايلاپ يۈرۈش، ئىش خۇشياقماسلىق، ھۇرۇنلۇق بولۇپ، ئۆزىنى ئازابلاپ خارلىنىشقا دۇچار قىلىدۇ، شۇڭا ئۆزىنىمۇ، ئۆزگىنىمۇ خۇش قىلىش ئۈچۈن ھەقلىق ياكى ھەقسىز بولسىمۇ تەر تۆكۈپ ئىشلەشكە، ئەمگەك قىلىشقا ئادەتلىنىپ ياشاش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بىكارچىدىن بىمەززە گەپ چىقار.

بۇ تەمسىل ئىشى يوق، لاغايلاپ يۈرىدىغان لالما ئادەم دائىم ئىتتىپاقلىقتا، مۇقىملىقتا زىيانلىق بولغان تېتىقسىز، بولمىغۇر يامان گەپلەرنى تارقىتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىكارچىنىڭ چولىسى يوق،
قىلغىلى ئىشى (يوق).

بۇ تەمسىل ئىش خۇشياقمايدىغان، بىكار تەلەپ ئادەملەر ئىش تېپىلسىمۇ ئىشلەشنى خالىمايدۇ، كۈنبويى لاغايلاپ، بىكار يۈرۈشنى ياخشى كۆرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىكار ياتقان ئېشەكنىڭ تېزىكى تورلۇق.

بۇ تەمسىل ئىش خۇشياقمايدىغان ھۇرۇن ئادەم ھەمىشە ئۆزىنى قالتىس چاغلاپ چوڭ سۆزلەيدۇ، بىكار يۈرۈپ پو ئاتىدۇ، ۋەزنى يوق گەپ قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىگىز قاپتا ياتماس،
ئۆلۈك تاغاردا (ياتماس).

بۇ تەمسىل ھەرقانداق بىر ۋاستە، چارە - تەدبىر بىلەن ھەقىقەتنى يوشۇرۇپ قالغىلى، ھەق - ناھەقنى ئاستىن - ئۈستۈن قىلغىلى بولمايدىغانلىقىنى، يوشۇرۇلغان سىر ھامان ئاشكارا بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

www.uyghurkitap.com

بىلەككە قارىما، يۈرەككە قارا.

بۇ ماقال بىر ئادەمنىڭ ياخشى - يامانلىقىنى بىلىشتە ئۇنىڭ تەق - تۇرقىغا، جىسمانىي كۈچىگە قاراپ ئەمەس، بەلكى ئادەمگەرچىلىكى، ئىنسانپەرۋەرلىكى، ئەخلاق - پەزىلىتىدىن ئىبارەت ئىچكى دۇنياسىغا قاراش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بىلىكى چوڭ بىرنى يېڭەر،
بىلىمى چوڭ مىڭنى (يېڭەر).

بۇ ماقال ئوقۇغان، بىلىملىك ئادەم ئەقلىي قابىلىيىتى بىلەن ھەر قانداق مۈشكۈلاتقا، رەقىبىگە تاقابىل تۇرۇپ غەلىبىگە ئېرىشەلەيدۇ؛ ئوقۇمىغان، بىلىمسىز، نادان ئادەم جىسمانىي كۈچىگە تايىنىپ، ۋاقىتلىق جان ساقلىيالايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىلىكىڭ توم بولسا دۈشمىنىڭ سالامغا كېلەر.

بۇ تەمسىل ئاغىنە - بۇرادەرلىك تۇرمۇشنىڭ ھەربىر ئادەم ئۈچۈن كەم بولسا بولمايدىغانلىقىنى، دوستى كۆپ ئادەمنىڭ يولى كۆپ، ماددىي ۋە مەنىۋى بايلىقى يېتەرلىك بولىدىغانلىقىنى، رەقىبىگە تاقابىل تۇرالايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بىلگەن بىلمىگە ئىشنەر،
بىلمىگەن نېمىسىگە (ئىشنەر).

بۇ ماقال ئوقۇغان، كۆپنى كۆرگەن، بىلىملىك ئادەم سەۋىيەسىگە، قابىلىيىتىگە ئىشىنىدىغانلىقىنى؛ ئوقۇمىغان، ئىش كۆرمىگەن، بىلىمسىز، قارىتۇرۇك ئادەمنىڭ ئىشەنگۈدەك ھېچ نەرسىسى يوقلۇقىنى بىلدۈرىدۇ.

بىلگەندىن ئۆگەن، بىلمىگەنگە ئۆگەت.

بۇ ماقال ئوقۇغان، بىلىم ئىگىلىگەن ئاق كۆڭۈل، سەمىمىي

كىشىلەرنىڭ ئالىيجانابلىق پەزىلىتىدىن ئىلھاملىنىپ، ئۈلگە ئېلىپ، ئوقۇمىغان، بىلىمسىز، نادان، قالاقلارنى ياخشىلىققا يېتەكلەپ، پەن - مەدەنىيەت بىلىملىرى بىلەن تەربىيەلەش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بىلگەن يولۇڭنى ئاتاڭغا بەرمە.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆزى توغرا، پايدىلىق دەپ بىلگەن ئىشىدىن ياناماسلىق، پىلانىنى بۇزماسلىق، ئۇنى سىر تۇتۇپ، باشقىلارغا ئېيتماسلىق، كىشىنىڭ سالاسىغا كەتمەسلىك لازىم، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىلگىنىڭنى ئەلدىن ئايىما.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئەقلىنى، پەمىنى ئىشقا سېلىپ، قولىدىن كەلگىنىنى، بىلگىنىنى خەلققە بېغىشلاپ، بارلىقىنى خەلقنىڭ مەنپەئەتىگە سەرپ قىلىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىلمەسلىك ئەيىب ئەمەس، سورىماسلىق ئەيىب.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق كىشى ھەممىلا نەرسىنى بىلىپ كېتەلمەيدىغانلىقىنى، بىلمىگەنىنى سوراپ بىلىش كەمچىلىك بولمايدىغانلىقىنى، لېكىن بىلمىگەننى سوراپ ئۆگەنمەستىن بىلەرمەنلىك قىلىش توغرا ئەمەسلىكىنى، تىرىشمايدىغان، ئۆگەنمەيدىغان كىشى ھامان زىيان تارتىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بىلمىگەنگە ياخشىلىق قىلما،
تىڭشىمىغانغا سۆز (قىلما).

بۇ ماقال قىلغان ياخشىلىقنى بىلمەيدىغان، ئادەمگەرچىلىكى يوق، ۋاپاسىز ئادەمگە ياخشىلىق قىلىش ھاجەتسىز ئىكەنلىكىنى، توغرا پىكىر، مەسلىھەتنى ئاڭلىمىغانغا سۆزلىمەسلىك، نەسىھەت قىلماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بىلىپ ئىش قىلغاننىڭ بېلى ئۇشتۇلماس.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشتا ئەقىلگە تايىنىش كېرەكلىكىنى، ئەقىلنى ئىشلەتكەن، پەم ـ پاراسەت بىلەن ئىش قىلغان ئادەم بىھۇدە خاپىلىق، بالا ـ قازاغا ئۇچرىمايدىغانلىقىنى بىلدۇرىدۇ.

بىلىم ئەقىلنىڭ چىرىغى.

بۇ تەمسىل بىلىم كىشىنىڭ زېھىن ـ تەپەككۇر قابىلىيىتىنىڭ ئېشىشىغا ئىمكانىيەت يارىتىپ بېرىدىغان، ئەل ئىچىدە ھۆرمەتكە ئىگە قىلىدىغان تۈگىمەس مەنىۋى بايلىق بولۇپ، كىشىنىڭ قەلب دۇنياسىنى يورۇتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىلىم بىلگۈچىدە،
ئەقىل سەزگۈچىدە.

بۇ ماقال كۆپ ئوقۇغان. كۆپنى كۆرگەن، نەزەر دائىرىسى كەڭ ئادەم كۆپ نەرسىنى بىلىدۇ، بىلىملىك ھېسابلىنىدۇ؛ ھەر قانداق بىر ئىشنى ئالدىن سېزەلەيدىغان، تەسەۋۋۇر ۋە ھېس قىلالايدىغان، چۈشىنەلەيدىغان ئىدراكلىق، زېرەك ئادەم ئەقىللىك سانىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىلىمگەن يەرنىڭ ئوي ـ چوڭقۇرى تولا.

بۇ تەمسىل يات كىشىگە نىسبەتەن كۆرمىگەن، ئەلمى ـ تەلىمىنى بىلمىگەن يەر سىرلىق، مۇرەككەپ بولىدىغانلىقى، شۇڭا بارغان يەرنىڭ ئەھۋالىنى ئىگىلەپ، ۋەزىيەتنى ياخشى بىلىش، تەدرىجىي ماسلىشىش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بىلىمسىز ئادەم ــ مېۋىسىز دەرەخ.

بۇ تەمسىل ئوقۇمىغان، ئىلىم، ھۈنەر ـ كەسىپ ئىگىلىمىگەن، نادان ئادەم خۇددى قۇرۇق قاقشال ياغاچتەك تىرىكچىلىكتە ئۆزىگىمۇ، ئۆزگىگىمۇ، جەمئىيەتكىمۇ بىر تىيىنلىق پايدا ـ نەپ يەتكۈزەلمەيدىغان كېرەكسىز، يارامسىز

ئېلېمېنت ھېسابلىنىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىلىمسىزگە ئىش يوق،
ئىشسىزغا ئاش (يوق).

بۇ ماقال دەۋرنىڭ تەرەققىيات تەلىپىگە ئاساسەن، ئوقۇش، بىلىم ئېلىش زۆرۈر ئىكەنلىكىنى، ئوقۇمىغان، نادان ئادەم ھېچ ئىشقا يارىماي، ئىشسىز قالىدىغانلىقىنى، ئىشسىز ئادەم تىرىكچىلىك قىلالمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

بىلىمسىزلىك نامراتلىقتىن يامان.

بۇ تەمسىل ئادەم تۇرمۇشتا جاپاغا چىداپ ئىشلەش ئارقىلىق نامراتلىقتىن قۇتۇلۇشقا بولىدىغانلىقىنى، لېكىن ئوقۇماي، بىلىم ئالماي، نادانلىقتا ئۆتۈش ئەڭ قورقۇنچلۇق، قۇتۇلغۇسىز نامراتلىق ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

بىلىم ئۆگەنسە كىشى،
كۆككە يېتەر بېشى.

بۇ ماقال ئوقۇغان، ئىلىم، ھۈنەر ـ تېخنىكا ئىگىلىگەن كىشى ئەل ـ يۇرت ئىچىدە قەدىرلىنىپ، يۈكسەك ئىززەت ـ ئابرۇيغا مۇيەسسەر بولۇپ، بىلىمنىڭ شارапىتىدە شان ـ شۆھرەت بىلەن ياشايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىلىم يېنىپ تۇرغان چىراغ،
ھۈنەر ئېقىپ تۇرغان بۇلاق.

بۇ ماقال بىلىم، ھۈنەر ـ كەسىپ ئىگىلىگەن ئادەم ماددىي ۋە مەنىۋى بايلىققا، شان ـ شەرەپكە، ئىززەت ـ ھۆرمەتكە ئېرىشىدۇ، تۇرمۇشتا خاتىرجەم، باياشات ئۆتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىلىملىكنىڭ باھاسى يوق،
بىلىمسىزنىڭ ساپاسى (يوق).

بۇ ماقال ئوقۇغان، ئىلىم، ھۈنەر ـ تېخنىكا ئىگىلىگەن

كىشى ئەل ـ يۇرت ئىچىدە قەدىر ـ قىممىتى يۇقىرى، ئىززەت ـ ئابرۇيى يۇكسەك، ئەتىۋارلىق بولىدۇ؛ ئوقۇمىغان، ئىلىم، هۇنەر ـ تېخنىكا ئىگىلىمىگەن بىلىمسىز، نادان كىشى ئەل ـ يۇرت ئىچىدە هېچ نەرسىگە ئەرزىمەيدىغان، نام ـ ئاتىقى يوق ئېتىبارسىز، كېرەكسىز، تاشلاندۇق ئېلېمېنت هېسابلىنىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

بىلىملىك ئوزار،
بىلىمسىز توزار.

بۇ ماقال ئوقۇغان، ئىلىم، هۇنەر ـ تېخنىكا ئىگىلىگەن بىلىملىك كىشى هەر قاچان، هەر زامان ۋەزىيەتكە ماسلىشىپ راۋاج تاپىدۇ، باشقىلاردىن ئېشىپ كېتىدۇ؛ ئوقۇمىغان، ئىلىم، هۇنەر ـ تېخنىكا ئىگىلىمىگەن بىلىمسىز، نادان كىشى هەرقاچان، هەر زامان ۋەزىيەتكە ماسلىشالماي ئارقىدا قېلىپ زاۋال تاپىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

پ

پاختەكتە بار كۆكۈل تورۇلغىدا يوقمۇ.

بۇ تەمسىل كۆكۈلنىڭ ناهايىتى نازۇك، ئىنچىكە بولىدىغانلىقى، ئەرزىمەس ئىشلار ئۈچۈن باشقىلارنىڭ كۆڭلىنى ئاغرىتماسلىق، كۆڭۈل قالىدىغان ئىشلارنى قىلماسلىق لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پادا باققاندا دوست ئىدۇق،
ياڭاق چاققاندا ئايرىلدۇق.

بۇ تەمسىل جەبىر ـ جاپادا بىللە بولۇپ، هالاۋەت كۆرىدىغان چاغدا قارشى تەرەپنىڭ ۋاپاسىزلىق قىلىپ ئۆز قەدىناسىدىن يۈز ئۆرۈگەنلىكى ۋە ئۇنى تاشلىۋەتكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

پادىچى ئىككى بولسا ئارىدا توقلا ئۆلەر.

بۇ تەمسىل ئىش ئۈستىدە غوجايىن كۆپ بولسا، «ئادەم جىق يەردە ئېشەك هارام» دېگەندەك، ئۆزئارا بىر ـ بىرىگە سىلىق سىلىشىپ، ئىشنى كېچىكتۈرۈپ، بۇزۇپ قويىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پادىشاه ئادىل بولسا پۇقرا مايىل بولار.

بۇ ماقال باشلىقتا نىسبەتەن خىزمەتتە توغرا يول تۇتۇش بىلەن رەهبەرلىك سەنئىتىگە ماهىر بولۇشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى، قول ئاستىدىكىلەر شۇنىڭغا ئاساسەن ئىناق، ئىتتىپاق بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پادىشاهنىڭ ئەمرى ۋاجىپ.

بۇ ماقال دۆلەتنىڭ قانۇنىغا، هۆكۈمەتنىڭ پەرمان، بۇيرۇقىغا

ئەمەل قىلىش، بويسۇنۇش ھەممە كىشىگە ئورتاق بولغان پۈتۈن قۇرالىق مەجبۇرىيەت ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

پادىشاھنىڭ كۆزىدە بولغۇچە كۆڭلىدە بول.

بۇ تەمسىل ئادەتتىكى كىشىلەرگە نىسبەتەن ھەرقايسى قاتلام رەھبەرلىرى بىلەن ياخشى چىقىشىپ، ئىناق بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىشەنچىسىگە ئېرىشىشنىڭ مۇھىم ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

پادىشاھلىق ئەل بىلەن،
تۆمۈرچىلىك يەل بىلەن.

بۇ ماقال ھەرقانداق باشلىق، رەھبەر ئاممىغا تايىنىش، ئاممىغا كۆيۈنۈش بىلەن قۇدرەت تاپىدۇ، ھۈنەرۋەن - كاسىپ ھۈنىرىگە تايىنىپ، ھۈنىرى ئارقىلىق داڭ چىقىرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

پاراسەتسىز پالاكەتكە يولۇقار.

بۇ تەمسىل ئاق - قارىنى، ھەق - ناھەقنى پەرق ئېتەلمەيدىغان دىتسىز ئادەم كۈتۈلمىگەن خېيىم - خەتەرگە، بەختسىزلىككە ئۇچرايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پارقىرىغاننىڭ ھەممىسى ئالتۇن ئەمەس.

بۇ تەمسىل ئادەم چىرايلىق كىيىنىپ، سالاپەتلىك يۈرسىلا ئۇنى ئېسىل، ئۇلۇغ، پەزىلەتلىك دېگىلى بولمايدۇ، بەلكى ئۇنىڭ ياخشى ئادەملىكى پاك - دىيانەتلىك، ئاق كۆڭۈل، ۋىجدانلىق بولۇشى بىلەن ئىپادىلىنىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

پاقىنىڭ بەختىدىن شۇڭقارنىڭ شورلۇقى ياخشى.

بۇ تەمسىل قورقۇنچاق، نامەرد ئادەمنىڭ ئامەتلىك كۈنىدىن، مەرد، باتۇرنىڭ كۆڭۈلسىز، بىتەلەي ئۆتكىنى ئەۋزەل، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

پاكار ئىشەككە ھەركىم مىنەر.

بۇ تەمسىل ياۋاش، ئاجىزلارنى ھەممە ئادەمنىڭ بوزەك قىلغۇسى كېلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پالتا بار يەردە كەكە تور يېمەس.

بۇ تەمسىل تەسىرى چوڭ، كۈچلۈك نەرسە تۇرغان يەردە تەسىرى كىچىك، كۈچسىز نەرسىنىڭ ۋەزنى بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پالتا چۈشكۈچە كۆتەك دەم ئاپتۇ.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىش، ۋەزىپىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن بېتەرلىك شەرت - شارائىت، ئىمكانىيەتنىڭ تەل بولۇشىدىن باشقا پەيت ۋە ۋاقىتنى كۈتۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

پالتىنىڭ سېپىغا موزاي تېزەكلەپ قويۇپتۇ.

بۇ تەمسىل بىراۋغا ياردەم قىلىشنى خالىمايدىغان بېخىل، ئىچى تار ئادەم باشقىلارغا بار نەرسىسىنى ئاياپ ھەر خىل باھانە - سەۋەب بىلەن بەرگۈسى كەلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

پالتىدىن زۇۋان كەپتۇ،
قاتىلدىن ئىمان (كەپتۇ).

بۇ تەمسىل بىراۋغا زىيان يەتكۈزگەن ئەيىبلىك ئادەم پاكىت ئالدىدا ھامان ئۆزىنىڭ جىنايى قىلمىشىنى ئىقرار قىلىشقا مەجبۇر بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پالتىنىڭ چۈلدىسىدا ئوتۇن يېرىپتۇ.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشقا ئەقلىنى ئىشلىتەلمەيدىغان، پەم - پاراستى يوق، ئەخمىقانە ئىش قىلىدىغانلارنىڭ ھاماقەتلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

پالغا ئىشەنمە، پالسىزمۇ يۈرمە.

بۇ تەمسىل بولمىغان ئىشنى ئالدىن مۆلچەرلەيدىغان، ھۆكۈم

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

قىلىدىغان تەخمىنىي پەرەز بولۇپ، ئۇنىڭغا ئىشىنىش توغرا ئەمەسلىكىنى، لېكىن بەزى ھاللاردا ھەر ئېھتىمالغا قارشى پالدىن پايدىلىنىشقىمۇ بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پايدا بىلەن زىيان بىر تۇغقان.

بۇ تەمسىل ئادەم بەزىدە ماددىي ۋە مەنىۋى جەھەتتىن نەپ ـ ھايانغا ئېرىشىدۇ، بەزىدە زىيان ـ چىقىمغا ئۇچرايدۇ. بۇ تىرىكچىلىكتە يۈز بېرىپ تۇرىدىغان نورمال ھادىسە ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

پەس ئۇچقان ئېگىز قونار،
ئېگىز ئۇچقان پەس (قونار).

بۇ ماقال كەمتەر، كىچىك پېئىل ئادەم ئاممىنىڭ ھۆرمىتىگە سازاۋەر بولۇپ، ئۇزۇكسىز ئالغا باسىدىغانلىقىنى؛ ئۆزىنى چوڭ تۇتىدىغان كىبىرلىك ئادەم تەكەببۇرلۇق، چوڭچىلىق خۇيى بىلەن ئاممىنىڭ نەزىرىدىن چۈشۈپ قالىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پەس يەرنىڭ توپىسى تاغ كۆرۈنەر.

بۇ تەمسىل بىلىملىك، ئوقۇمۇشلۇق ياخشى ئادەملەر بولمىغان يۇرتتا نادان، قارا نىيەتلەر ئاقىل، دانا ھېسابلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پەشنى كېسىپ يەڭنى ياماپتۇ.

بۇ تەمسىل ھەر ئىشنى ئەقىل ھەم پەم بىلەن ئويلىنىپ قىلىش، مۇھىم نەرسىنى زۆرۈرىيەتسىز ئىشقا زايە قىلماسلىق، ئەھمىيەتسىز، كىچىك ئىشنى دەپ ئورۇنسىز بەدەل تۆلىمەسلىك لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پەمسىز پەلەمپەيدىن يىقىلار.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشقا ئەقىل، پەم ئىشلەتمەيدىغان، دىتسىز ئادەم خاتا ماڭغان قەدىمىنىڭ تۈپەيلىدىن پېشكەللىككە دۇچار

بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پەمى يوق كىشىنىڭ مەززىسى يوق ئىشىنىڭ.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشقا ئەقلىنى ئىشلەتمەيدىغان، پەمسىز ئادەمنىڭ بېجىرگەن ھەرقانداق ئىشى سۈپەتلىك، پۇختا، كۆڭۈلدىكىدەك بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پوقاقنىڭ ئۇستىگە سۆگەل چىقىپتۇ.

بۇ تەمسىل بىر ئوڭۇشسىزلىق ياكى قىيىنچىلىق ئۈستىگە يەنە بىر قىيىنچىلىق، كەلگۈلۈكنىڭ قوشۇلۇپ كەلگەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

پوقىقا چالما ئاتساڭ ئۆزۈڭگە چاچرار.

بۇ تەمسىلنىڭ «پوقىقا چالما ئاتساڭ يۈزگە چاچرار» دېگەن ۋارىيانتىمۇ بار بولۇپ، قائىدە ـ يوسۇن بىلمەيدىغان، ئەدەپسىز، پەس ئادەملەردىن ھەزەر ئەيلىمەي، ئۇلارغا تېگىپ قويغاندا بىھۇدە ھاقارەتكە ئۇچرايدىغانلىقىنى، ئۇلارنىڭ بىشەملىك قىلىشىغا يول ئېچىپ بېرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پوقنى ئوسۇرۇق بىلەن ياپقىلى بولماس.

بۇ تەمسىل بىرەر خاتالىق ياكى جىنايەتنى ھەرقانداق يول بىلەن يوشۇرۇپ قالغىلى، ھىيلە ـ مىكىر ئىشلىتىپ باستۇرۇۋەتكىلى بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پۇتالمىغان ياغاچ پۇتاقلىق.

بۇ تەمسىلنىڭ «پۇتالمىغان ياغاچ تىكەنلىك» دېگەن ۋارىيانتىمۇ بار. (1) دەرەخنى پۇتاپ تۇرۇش ناھايىتى مۇھىم ئىكەنلىكى، پۇتالغان دەرەخ تۈز، پۇتاقسىز ئۆسۈپ ماتېرىيال بولىدىغانلىقى، پۇتىمىغاندا ھەر تەرەپكە شاخلاپ ماتېرىيالغا يارىمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: ئادەمنى تەربىيەلەش ئىنتايىن زۆرۈر ئىكەنلىكى، تەربىيەلەنگەن ئادەم

نۇقسانسىز، يارامлىق؛ تەربىيەلەنمىگەن ئادەم نۇقسانلىق، يارامسىز بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پۇت پۇتقا ھەمراھ،
قول قولغا (ھەمراھ).

بۇ تەمسىل تىرىكلىكتە كىشىلەر ئۆزئارا ئادەمگەرچىلىك بىلەن بىر - بىرىگە كۆيۈنۈپ، رەھىم - شەپقەت قىلىشنى، مۇشكۇل ئىشلاردا، ئېغىر كۈنلەردە ھەمدەم بولۇشنى بىلدۈرىدۇ.

پۇتتىن يىقىلغان تۇرار، تىلدىن يىقىلغان تۇرالماس.

بۇ تەمسىل پۇتى زەخىملەنگەن ئادەم ساقىيىپ ئەسلىگە كېلەلەيدۇ، خاتا گەپ قىلىپ يېڭىلىشقان ئادەم تەسەۋۋۇر قىلغۇسىز يامان ئاقىۋەتكە قېلىپ مەڭگۈ باش كۆتۈرەلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

پۇتى كىچىك چاققانىنى كىيەر،
پۇتى يوغان تاپقانىنى (كىيەر).

بۇ ماقال تەن قۇرۇلۇشىنى نورمال يېتىلدۈرۈشكە ئەھمىيەت بەرگەن كىشى خالىغان ئاياغنى تاللاپ كىيەلەيدۇ، ئەھمىيەت بەرمىگەنلەرنىڭ پۇتى يوغىناپ، ئاياغ كىيىمدىن قىينىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پۇتى ئۆيگە كىرگۈچە كەشى تۆرگە چىقىپتۇ.

بۇ تەمسىل بىرەر مەنسەپ، مەرتىۋىگە ئېرىشىپلا ئۆزىنى باسالماي، كۆرەڭلەپ، باشقىلارنى كۆزگە ئىلمايدىغان، قائىدە - يوسۇننى بىلمەيدىغان كىشىلەرنىڭ نومۇسسىزلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پۇرۇچتىن پوستەك پۇتەر.

بۇ تەمسىل ئاز نەرسىنىڭ جۇغلىنىشىدىن كۆپ نەرسە ھاسىل بولىدىغانلىقىنى، كىچىك ئىشلار ئارقىلىق نى - نى چوڭ ئىشنى ۋۇجۇدقا چىقارغىلى بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پۇشايمان پايدا بەرمەس.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئىشتىن بۇرۇن ئەقلىنى ئىشقا سېلىپ، ئوبدان پىكىر يۈرگۈزۈش كېرەكلىكىنى، ناتوغرا قىلمىشى ئۈچۈن ئازابلىنىپ، ھەسرەت چېكىش پايدىسىز ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

پۇل ئەقىل ئۆگىتەر،
تون مېڭىشنى تۈزىتەر.

بۇ ماقال پۇل - بايلىق ئادەمنىڭ ھەربىر ئىشىغا قولايلىق تۇغدۇرۇپ، پاراسەت ئاتا قىلىدۇ؛ ياخشى كىيىم ئادەمنى باشقىلار ئالدىدا ھۆرمەت، ئابرۇيغا ئېرىشتۈرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

پۇل بايغا ئاقىدۇ،
سۇ سايغا (ئاقىدۇ).

بۇ ھەر تەرەپتىن سىرغىغان سۇ ئاۋۇپ سايغا ئاقىدىغانلىقىنى؛ ھەر كەسىپ، ھەر ساھەدىكى ئىش - ئوقەتتە دەسمايىسى كۆپ ئادەمنىڭ پايدا، تاپاۋىتى ھەسسىلەپ كۆپىيىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پۇل بولسا جاڭگالدا شورپا.

بۇ تەمسىل پۇل - ئىقتىساد ھەممىنى ھەل قىلىدۇ، پۇل بولسا يوقنىمۇ بار قىلغىلى بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

پۇل بېرىپ يۇرت تالاش،
ئاش بېرىپ تۆر (تالاش).

بۇ ماقال پۇرسەت، شارائىت يار بەرگەندە ئادەم يۇرت كۆرۈپ نەزەر دائىرىسىنى، تۇرمۇش بىلىمىنى بېيىتىش كېرەكلىكىنى، يوقسۇل، نامراتلارغا خەيرخاھ، يار - يۆلەك بولۇپ، خەلقنىڭ ھۆرمىتىگە ئېرىشىشنىڭ يۈكسەك پەزىلەت ئىكەنلىكىنى

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

بىلدۈرىدۇ.

پۇل تاپقان ئەقىل تاپىدۇ.

بۇ ماقال بىر تەڭگىسى بار ئادەمنىڭ بىر تەڭگىچىلىك ئەقلى بولىدۇ، مىڭ تەڭگىسى بار ئادەمنىڭ شۇنىڭغا لايىق ئەقلى بولىدۇ، پۇلى قانچە كۆپەيسە ئەقلىمۇ شۇنچە ئاشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

پۇل تېپىۋالساڭ سانىۋال.

بۇ ماقال ئېرىشكەن تاپاۋەت ۋە بىكاردىن كەلگەن غەنىيمەتنىڭمۇ ئېدىتىنى، ھېسابىنى بىلىش كېرەكلىكىنى، ھېساب - ئېدىتىسىز ئىش تۇتۇشنىڭ خاتا ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

پۇل دۈشمەننى دوست قىلار،
دوستنى دۈشمەن قىلار.

بۇ ماقال مال - دۇنيا، پۇلنىڭ مېھرى ھەممىدىن كۈچلۈك ئىكەنلىكى، پايدا - مەنپەئەت توقۇنۇشىدا ئۇرۇق - تۇغقان، يېقىنلار بىر - بىرى بىلەن زىتلىشىپ، ئادا - جۇدا بولىدىغانلىقى؛ بىر - بىرىگە پايدا - مەنپەئەتى يەتكەن يات - غەيرىيلەر ئۆزئارا يېقىنلىشىپ تۇغقاندەك بولۇپ كېتىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پۇلسىزنى بازار تونۇماس.

بۇ ماقال پۇلى يوق ئادەم كۈن بويى بازار ئارىلىغان بىلەن ھېچكىم بىكارغا بىرنەرسە بەرمەيدىغانلىقىنى، شۇڭا تىرىشىپ ئىشلەپ تۇرمۇشنى ياخشىلاش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

پۇل كەتسە كەتسۇن، يۈز كەتمىسۇن.

بۇ ماقال ئادەم ئۈچۈن يۈز - ئابرۇي، ئىناۋەت، مال - دۇنيا، بايلىقتىن قىممەتلىك، مۇھىم بولۇپ، پۇلغا سېتىۋالغىلى بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پۇلنى پۇل تاپىدۇ.

بۇ ماقال ھەرقانداق تىجارەت، كەسىپكە يېتەرلىك دەسمايە بولمىسا بولمايدىغانلىقىنى، ھالال كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىش جەريانىدا پۇلدىن ئۈنۈملۈك پايدىلىنىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

پۇلنىڭ بىر ئۇچى بىلەكتە، بىر ئۇچى يۈرەكتە.

بۇ ماقال ئىقتىساد — پۇل ھەممىنى ھەل قىلغاچقا، تىرىكچىلىكتە ھەممىگە پۇل بولمىسا بولمايدىغانلىقىنى، پۇلنىڭ مېھرى، رىشتى ھەممىدىن كۈچلۈك ئىكەنلىكىنى، پۇلنى پەقەت ھۈنەر - كەسىپ، ئەمگەك قىلىش ئارقىلىق تېپىشقا بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پۇلۇڭغا ئىشەنگۈچە ئەقلىڭگە ئىشەن.

بۇ ماقال پۇل ئادەمنىڭ قولىدىكى ماددىي نەرسە، ئۇنى خەجلىگەنسېرى كېمىيىدىغانلىقىنى، شۇڭا پۇل ۋە بايلىققا ئىشىنىشتىن كۆرە، ئەقىلگە ئىشىنىشنىڭ توغرا ئىكەنلىكىنى، چۈنكى ئادەم ئەقىلگە تايىنىپ ياشىغاچقا، ئۇ تۈگىمەس، خورىماس مەنىۋى بايلىق ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

پۇلى بارغا بازار،
پۇلى يوققا مازار.

بۇ تەمسىل ئىقتىسادى يېتەرلىك پۇلدار ئادەمنىڭ تۇرمۇشى بازاردەك قاينام - تاشقىن، كۆڭۈللۈك بولىدۇ، يوقسۇل - نامراتلارنىڭ تۇرمۇشى مازاردەك غەمكىن، مەيۈسلۈك بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

پۇلى بارنىڭ گېپى ئوڭ،
پۇلى يوقنىڭ گېپى توڭ.

بۇ ماقال كەمبەغەل - نامراتلارنىڭ دەۋاسى، ئىشى توغرا بولسىمۇ گېپى ئاقمايدىغانلىقىنى، بايلارنىڭ، ھوقۇقدارلارنىڭ

خاتا بولسىمۇ گېپى ئۆتىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پۇلى بارنىڭ يولى بار.

بۇ تەمسىل پۇلدار ئادەمنىڭ جەمئىيەتتە مۇناسىۋەت دائىرىسى كەڭ، ئالاقىسى كۆپ بولۇپ، ھەرقانداق ئىشى راۋان، ئوڭۇشلۇق، مۇۋەپپەقىيەتلىك بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

پۇلى بولسا قوللايدۇ، بولمىسا قوغلايدۇ.

بۇ ماقال نەپ بەرگەن، پايدا يەتكۈزگەن كىشىگە يېقىنچىلىق قىلىپ ياخشى كۆرىدىغان؛ نەپ بەرمىگەن، پايدا يەتكۈزمىگەن كىشىدىن يۈز ئۆرۈپ ئالاقىنى ئۈزىدىغان ئىنسابسىزلارنىڭ شەخسىيەتچىلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

پۇلى تۈگىگەندە پوقىقىنى سىلاپتۇ.

بۇ تەمسىل ھەر ئىشنى ۋاقتىدا، شەرت ـ شارائىتى، ئىمكانىيىتى بار چېغىدا قىلىش لازىملىقىنى، پەيتى ئۆتۈپ، دەسمايىسى قالمىغاندا تەدبىر كۆرۈشنىڭ پايدىسىز ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

پۇل يىغقان باي ئەمەس، نەپسىنى يىغقان باي.

بۇ تەمسىل باي بولۇش ئۈچۈن نەپسىگە بېرىلىپ تاپتىن چىقماسلىق، قاقتى ـ سوقتىلىق قىلماسلىق؛ قولىدىكىگە، بارىغا قانائەت قىلىپ، ھالال ئەجىر بىلەن بېيىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

پۈتمەس ئىشنىڭ بېشىغا، باتۇر كېلەر قېشىغا.

بۇ ماقال جاپا ـ مۇشەققەتتىن قاچمايدىغان، ئىشچان كەسىپ ئەھلىنىڭ قولىدىن ھېچقانداق ئىش قېچىپ قۇتۇلمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پىلەككە ئالدىنىپ خەمەكسىز قاپتۇ.

«پىلەككە ئالدىنىپ خەمەكسىز قاپتۇ»نىڭ ئىزاھىغا قاراڭ.

پىتىنخور تىرناقتىن تۈك ئۈندۈرەر.

بۇ تەمسىل بىراۋنى يوقىلاڭ ئىش تۇغرۇلۇق غەرەزلىك ھالدا قۇسۇر، كەمچىلىك تېپىپ، ناھەق ئەيىبلەپ، ئۇۋال قىلىدىغان تۆھمەتخورلارنىڭ يولسىزلىق قىلمىشلىرىنى بىلدۈرىدۇ.

پىتىنىڭ ئاچچىقىدا چاپاننى ئوتقا ساپتۇ.

بۇ تەمسىل ئېتىبارغا ئېلىنمايدىغان، ئەرزىمەس ئىشلار ئۈچۈن چوڭ نەرسىلەرنى زىيانغا ئۇچراتقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پىتىنىڭ ئۈچىيىگە ھېسىپ قويۇپتۇ.

بۇ تەمسىل بىراۋغا كىچىككىنە مەنپەئەتىنىمۇ بىكارغا ئۆتكۈزۈۋەتمەيدىغان، ئۆزىدىن باشقىغا قىلچىلىك پايدىسى تەگمەيدىغان پىخسىقلارنىڭ بېخىللىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پىچاق دەستىسىنى كەسمەيدۇ.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆزىنى ۋە ئۇرۇق ـ تۇغقان، يېقىنلىرىنى زىيانغا ئۇچرىتىشنى، مەنپەئەتىگە نۇقسان يەتكۈزۈشنى خالىمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

پىچاق گۆشكە ماڭار، سۆڭەككە ماڭماس.

بۇ تەمسىل (1) تىغ يۇمشاق نەرسىگە ئۆتىدىغانلىقىنى، قاتتىق نەرسىگە ئۆتمەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: ياۋاش، ئاجىزنى ھەركىمنىڭ بوزەك قىلغۇسى كېلىدىغانلىقىنى، يامان، بىشەم، ئەسكىگە ھېچكىم تېگەلمەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پىچاقنى ئۆزۈڭگە سال،
ئاغرىمىسا كىشىگە (سال).

بۇنىڭ «پىچاقنى ئۆزۈڭگە سال، ئاغرىمىسا ئۆزگىگە (سال)» دېگەن ۋارىيانتىمۇ بار بولۇپ، ھەرقانداق ئىشتا ئاۋۋال ئەتراپلىق ئويلىنىپ، تەلەپچان بولۇش، ئاندىن باشقىلارغا تەلەپ قويۇش، ئۆزى توغرا تاپمىغان ئىشنى باشقىلارغا زورلىماسلىق كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

پىچاق يارىسى ئۈنتۈلار، تىل يارىسى ئۈنتۈلماس.

بۇ تەمسىل جىسمانىي يارا ساقىيىپ كېتىدۇ، لېكىن تىل ـ ھاقارەت، يامان مۇئامىلىلەر پەيدا قىلغان كۆڭۈل يارىسى ئاسانلىقچە ساقايمايدۇ ھەم ھېچقاچان ئۈنتۈلمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

پىرسىز ئۇستا بولماس،
قىرسىز تاختا (بولماس).

بۇ ماقال ھەرقانداق ئىش، ھۈنەر ـ كەسىپنىڭ بېشى، يېتەكچىسى، ئۇستازى بولىدۇ، يېتەكچىسى يوق ئىش، ئۇستازسىز كاسىپ ھۈنەرۋەن بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

پىرىگە بېقىپ مۇرىت بولار،
ساقالغا بېقىپ بۇرۇت (بولار).

بۇ ماقال ئۇستازى قانداق بولسا، شاگىرتمۇ شۇنداق تەربىيەلىنىدۇ؛ باشلىق قانداق بولسا، قول ئاستىدىكىلەرمۇ شۇنداق بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

پىشماس ئاشنىڭ ئوتى كۆيمەس.

«بەرمەسنىڭ ئېشى پىشماس، ئوچاق بېشىدىن چۈشمەس»نىڭ ئىزاھىغا قاراڭ.

پىلانسىز ئىش،
قېلىپسىز خىش.

بۇ تەمسىل پىلانغا ئاساسلانماي قىلىنغان ئىشنىڭ نەتىجىسى كۆڭۈلدىكىدەك بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پىل بىلەن دوست بولساڭ پىلخاناڭنى راسلا.

بۇ تەمسىل بىراۋ بىلەن مۇناسىۋەت ئورناتقاندا ئۇنىڭ

ئۆمۈمىي ئەھۋالى بىلەن پىششىق تونۇشۇش، ھەر ئېھتىمالغا قارشى كۆتۈۋېلىش سورۇنى تەييارلاپ قويۇش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

پىل تۆشۈكتىن قورقىدۇ،
چاشقان مۈشۈكتىن (قورقىدۇ).

بۇ تەمسىل ھەركىمنىڭ ئۆزىگە تۇشلۇق رەقىبى، رىقابەتچىسى بولىدۇ. ئۇلار رەقىبىنىڭ زىيانكەشلىك قىلىشىدىن، قەستلىشىدىن ھەر ۋاقىت ئۆزىنى قوغدايدۇ، مۇداپىئە كۆرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

پىيازنىڭ پوستى تولا،
ئەخمەقنىڭ دوستى (تولا).

بۇ تەمسىل ياخشى ـ ياماننى پەرق ئەتمەي، ئۇچرىغانلا ئادەم بىلەن ئارىلىشىپ، دوستلىشىدىغان ئەقىلسىز، نادانلارنىڭ ھاماقەتلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

پىيالىگە ئېگىلمەيدىغان چەينەك يوق.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىش، نەرسىگە ھاجىتى چۈشكەن ئادەم ئۆز ئىختىيارى بىلەن ئېھتىياجىنى قاندۇرغۇچىنىڭ ئالدىغا بارىدۇ، تەزىم قىلىدۇ، ئۇنىڭغا يالۋۇرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ت

تاپقىنى قوي سويار، تاپمىغىنى چۈجە خوراز.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆزىنىڭ ئىقتىسادىي ئەھۋالىغا يارىشا ئىش كۆرۈشنى، شارائىتى يار بەرمىگەن ئەھۋالدا ھەشەمەتچىلىك قىلماسلىقنى بىلدۈرىدۇ.

تاپقىنىم پاك، قولىقىم ساق.

بۇ ماقال ئەمگەك قىلىپ، ھالاللىق بىلەن ئىشلەپ تاپقان بايلىق كىشىگە دەرد ـ ئەلەم، خاپىلىق كەلتۈرمەي، ئۆزىگە نېسىپ بولۇپ، ھالاۋىتىنى كۆرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تاپقىنى ناماقۇللۇقتىن ئاشماپتۇ.

بۇ ماقال ئويلىماي، بىپەرۋالىق قىلىپ خاتالىق ئۆتكۈزگەن كىشىنىڭ تاپاۋىتى، بايلىقى كۆڭۈل ئېلىش، ھەق تۆلەش، خاتالىقنى ئوڭشاشقا سەرپ بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تاتلىقنىڭ قەدرىنى بىلمىگەن ھالۋىغا تۇز سالار.

بۇ تەمسىل راھەتلىك، ئەتىۋارلىق تۇرمۇشقا قانائەت قىلماي، قەدىرلىمەي، ھەددىدىن ئېشىپ، ئاچ كۆزلۈك، نەپسانىيەتچىلىك قىلغانلار ئاخىر ئۆز بەختىگە زامىن بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تادان توشقاننىڭ ئۇۋىسى ئۈچ.

بۇ تەمسىل زېرەك، چېچەن ئادەم تىرىكچىلىكتە ھەر ئېھتىمالغا قارشى ھوشيارلىقنى ئۆستۈرۈپ، يۈز بېرىش ئېھتىمالى بولغان خەۋپ ـ خەتەرگە ئالدىن تەييارلىق كۆرۈپ،

ئېگىلىكىنىڭ بىخەتەر راۋاجلىنىشىغا شارائىت ھازىرلايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تادان تۈلكە تومشۇقىدىن ئىلىنار.

بۇ تەمسىل ھىيلىگەر ئادەملەر ھەرقانچە قۇۋلۇق ئىشلەتسىمۇ بەرىبىر قۇتۇلۇپ كېتەلمەيدۇ، ھامان بىر كۈنى ئۆزىنىڭ گەپ ـ سۆزى بىلەن تۇتۇلۇپ قالىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تارتىنساڭ سۆزۈڭنى كىم قىلۇر، ئېرىنسەڭ ئىشىڭنى كىم (قىلۇر).

بۇ ماقال ھەركىم ئۆز ھالىنى ئۆزى سۆزلەش، ئىش ـ غېمىنى ئۆزى قىلىش كېرەكلىكىنى، تارتىنىش، ئېرىنىشنىڭ پايدىسىز ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تارتىنغان ئاچ قالار.

بۇ تەمسىل ئادەم تىرىكچىلىكتە چاققان، چەبدەس، جۈرئەتلىك، تەشەببۇسكار بولۇش كېرەكلىكىنى، بوشاڭلىق، ئوياتچانلىق بىلەن ئىش قىلغاندا ئېگىلىك يارىتالمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تار يەردە ئاش يېگۈچە كەڭ يەردە مۇشت يە.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىش ـ پائالىيەت ئۈچۈن ئۆزىگە يارىشا مۇۋاپىق شارائىت، ئورۇن ـ ماكان بولۇش لازىملىقىنى، كۇشادىسىزلىك ئىش ـ ھەرىكەتكە قولايسىزلىق كەلتۈرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تاز باشقا يېشىل تەقىيە.

بۇ تەمسىل ياش قۇرامى بىلەن ھېسابلاشماي، دائىم غەلىتە كىيىنىشنى، ياراشمىسىمۇ ياسىنىپ يۇرۇشنى ياخشى كۆرىدىغان ئادەملەرنىڭ ئېتىقسىزلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

www.uyghurkitap.com

تاز بولساڭمۇ مەرتىۋەڭ بولسۇن.

بۇ ماقال كىمنىڭ ئەمىلى، مەرتىۋىسى بولسا، شۇنىڭ ھەممە ئىشلىرى يۈرۈشۈپ، توقۇزى تەل، گىپى گەپ بولۇپ، خالىغىنىنى قىلالايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تاز بولسىمۇ مىنىڭ ئاتام.

بۇ ماقال ھەرقانداق ئەيىب - قۇسۇرى بولسىمۇ پەرزەنتلەر ئۈچۈن يەنىلا ئۆزىنىڭ ئاتا - ئانىسى ئوبدان ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تاز تارانغۇچە توي تارقاپتۇ.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشقا تۇتۇنغاندا ئەزمىلىك قىلماي، پەيتنى چىڭ تۇتۇپ، تېز ھەرىكەتلىنىش لازىملىقىنى، سۇسلۇق قىلسا پۇرسەت قولدىن كېتىپ، پىلان ئورۇنلانمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تازغا تارغاق بەرسەڭ، يىلىم تىلەيدۇ.

بۇ تەمسىل ئۆزىنى سورىمايدىغان، بىغەرەز، نائىنساب ئادەم بىلەن ئالاقە قىلغاندا چىراي ئېچىپ قۇتۇلغىلى، بىرنەرسە بېرىپ رازى قىلغىلى بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تازغا مەنسەپ تەگسە چەللىدە ئات چاپتۇرار.

بۇ تەمسىل قولىدىن ئىش كەلمەيدىغان ئالدىراڭغۇ ئادەملەر بىرەر ئەمەل - مەرتىۋىگە ئېرىشسە، كاللىسى قىزىپ خۇدىنى بىلەلمەي ھەر مۇقامدا ئىش قىلىپ، ئالەمنى مالەم قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تاز كارامەتچى كېلەر،
پوقاق دارامەتچى (كېلەر).

بۇ ماقال ئىشقا خۇشى يوق، ئاقنانچى ئادەم ئۇستاتلىقىدىن ھېلىگەر بولىدۇ؛ جاپادىن قاچمايدىغان، ئىشچان ئادەم ئىش -

ئوقەتكە ماھىرلىقىدىن تاپاۋىتى كۆپىيىپ باي بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تاز گۇل تاپسا قىسقىلى جاي تاپالماس.

بۇ تەمسىل كەمبەغەل - يوقسۇللار بىرەر پايدا - مەنپەئەت، ياخشىلىققا ئېرىشكەندە تۈرلۈك توسالغۇ، كاشىلىلارغا دۇچ كېلىپ، ئۇنىڭدىن بەھرىمەن بولالمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تازنى تاز دېسە ئۆلگۈسى كېلەر،
ساقنى تاز دېسە كۈلگۈسى (كېلەر).

بۇ ماقال ئەيىبى بار نۇقسانلىق ئادەم ئۆزىنىڭ ئاجىزلىقىدىن خۇدۇكسىرەيدۇ، ئەيىبى تىلغا ئېلىنسا ھار ئالىدۇ؛ ئەيىب - نۇقسانسىز، پاك ئادەم مەسخىرىگە، بەتنامغا پىسەنت قىلمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تازنىڭ نېمىسى بار — تۆمۈر تارغىقى.

بۇ تەمسىل باشقىلارنىڭ نەرسىسىدىن پايدىلىنىشنى ياخشى كۆرىدىغان، ئۆزىنىڭكىنى ھېچكىمگە تۇتقۇزمايدىغان، ئېلىشنى بىلىپ، بېرىشنى بىلمەيدىغان، ئۆزىنىڭكىنى ھەممىدىن ئېسىل چاغلايدىغان ئىچى تار ئادەملەرنىڭ پىخسىقلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تاش ئاتقانغا ئاش ئات.

بۇ تەمسىل بىراۋغا يامانلىق، زىيانكەشلىك قىلغان كىشىگە يامانلىق بىلەن جاۋاب قايتۇرماي، يەنىلا ياخشىلىق، خەيرخاھلىق قىلىش بىلەن تەسىرلەندۈرۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تاش بىلەن ياڭاق تەڭ بولالماس.

بۇ تەمسىل كۈچلۈكلەر ھامان ئاجىزلاردىن غالىب تۇرىدۇ، ئاجىزلار كۈچلۈكلەرگە ھەرگىز تاقابىل تۇرالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تاش چۈشكەن يېرىدە ئەزىز.

بۇ تەمسىل ھەركىمنىڭ قەدىر - قىممىتى، ئىززەت - ئابرۇيى

تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يېرىدە، ئۆز يۇرتىدا بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تاشنى سوقسا قۇم بولار،
تۆمۈرنى سوقسا قىل (بولار).

بۇ تەمسىل بىر نىيەتتە ئىتتىپاقلىشىپ ھەرىكەت قىلغاندا ھەرقانداق كۈچلۈك رەقىبنىمۇ يەڭگىلى، تارمار قىلغىلى، قاتتىق جىسىمنىمۇ پارچىلاپ ئۇششاقلىغىلى بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تاغدەك ئىشنىڭمۇ تېرىقتەك تۈگۈنى بولىدۇ.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق چوڭ، داغدۇغىلىق ئىش - پائالىيەت ياكى نەرسىنىڭ بەلگىلىك نىشانى، مەقسىتى، سەۋەبى، نېگىزى بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تاغقا چىقسا كېيىك، سۇغا كىرسە بېلىق.

بۇ تەمسىل قايسى ساھە، قايسى كەسىپتە بولسا شۇنىڭغا ماسلىشىپ، شۇنىڭ ئەھلى بولالايدىغان ئادەملەرنىڭ ئۇنىۋېرساللىق قابىلىيىتىنى بىلدۈرىدۇ.

تاغنىڭ زىننىتى قورام تاش،
ئادەمنىڭ زىننىتى ئۇستىباش.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق نەرسىنىڭ ئۆزىگە لايىق ھۆسنى، گۈزەللىكى بولىدىغىنىدەك، ئادەمنىڭ گۈزەللىكى، چىرايلىقلىقى كىيىم - كېچەك، ياسىنىشقا باغلىق ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تاغ يۆتكەلسە يۆتكىلەر، خۇي يۆتكەلمەس.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق زور نەرسىنىمۇ ئورنىدىن يۆتكەشكە، پارچىلاپ ئۆزگەرتىشكە بولىدىغانلىقىنى، بىراق كىشىنىڭ كىچىكىدىن ئادەتلەنگەن تۇغما خۇي - پەيلىنى ئۆزگەرتىش مۇشكۈل ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تاغارنى تۇۋىدە ئايغۇچە ئاغزىدا ئايا.

بۇ تەمسىل باياشاتلىقتا ئىسرىشىش ئۈچۈن تېپىش بىلەن تېجەپ ئىشلىتىشنى بىرلەشتۈرۈش زۆرۈرلۈكىنى، ھەرقانداق نەرسىنى باشتا ئايىماي، ئاخىرىدا چىڭ تۇتۇشنىڭ پايدىسىز ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تاڭ سۆزلىمە تاڭدا كېلۇر،
ئالدىرىمىغىن ئاستا (كېلۇر).

بۇ ماقال بىراۋنىڭ ئەيىبىگە، خاتالىقىغا، بېشىغا كەلگەن كەلگۈلۈك - مالامەتكە ھەيران قېلىپ كۈلمەسلىك، كۆرەڭلىمەسلىك، بۇنداق ئىشلار ئۆزىنىڭ بېشىغىمۇ كېلىپ قېلىشىنى ئۇنتۇماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تالا مۇشۇكى ئۆي مۇشۇكىنى قوغلاپتۇ.

بۇ تەمسىل بىر ئائىلە ياكى كوللېكتىپ ئۆزىنىڭ ئۆي - جاي، يەر - زېمىنىنى قوغدىمىسا، باشقىلار ھەر خىل يوللار بىلەن قانۇنسىز ئىگىلىۋېلىپ، ئۇلارنى غوجايىنلىقىدىن مەھرۇم قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تاللاپ - تاللاپ تازغا ئۇچراپتۇ.

بۇ تەمسىل كۆڭلىگە ھېچنېمە ياقمايدىغان، بىر نەرسىنى كۆپ تاللاپ، ئاسانلىقچە ياراتمايدىغان ئادەملەر ئاخىر ئەرزىمەس، يارامسىز نەرسىلەرگە ئۇچراپ، زىيان تارتىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تاللاپتۇ - تاللاپتۇ، ئاخىر قالماپتۇ.

بۇ تەمسىل ھەر جەھەتتە كېرەكسىز، يارامسىز دەپ شاللىنىپ ئېتىبارغا ئېلىنماي كەلگەن ئادەم ۋە نەرسىلەرنىڭ ئاخىر بىر كۈنى تېگىشلىك ئورنى چىقىپ ئېتىبارغا ئېلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

تاما ـ تاما كۆل بولار.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق كۆپ نەرسىنىڭ خۇددى كاتتا بىنالار دانە ـ دانە خىشتىن پۈتكەندەك ئازدىن جۇغلىنىپ ھاسىل بولىدىغانلىقىنى، شۇڭا بىرنەرسىنى ئاز دەپ كۆزگە ئىلماسلىق خاتا ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تام تۈۋىدىن، دەرەخ ئۇچىدىن، ئادەم ئىچىدىن قېرىيدۇ.

بۇ تەمسىل ئۇلى بوش تام تېز كېرەكتىن چىقىدۇ؛ يىلتىزى چىرىگەن دەرەخ شېخىدىن قېرىيدۇ؛ ئادەم غورىگىل، ناچار ئوزۇقلىنىش، روھىي ئازابلىنىش تۈپەيلىدىن بالدۇر ھالىدىن كېتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تامچە سۇ تاشنى تېشەر.

بۇ تەمسىل، ئىرادىسى مۇستەھكەم قەيسەر ئادەم مۇشكۇللۇككە ئامال تېپىپ، ئالەمشۇمۇل ئىشلارنى قىلالايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تامچە سۇدا تال كۆكىرەر.

بۇ تەمسىل پۈتكۈل ھاياتلىق سۇغا ئېھتىياجلىق ئىكەنلىكىنى، سۇ بىلەن ھەممە ياشنايدىغانلىقىنى، ئاز سۇنىڭمۇ رولى بولىدىغانلىقىنى، ئۇنى ئىسراپ قىلماي، تېجەپ ئىشلىتىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تامغىلىق مال يوقالماس.

بۇ تەمسىل ئادەم ھەر ۋاقىت ئۆزىگە پۇختا بولۇشنى، باشقىلاردىن ئورۇنسىز گۇمانلىنىپ، پۇشايمان، ھەسرەت چەكمەسلىكنى، ئەنلىك، بەلگىلىك مەنقۇلات ئىشەنچلىك بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تام ياقىلىساڭ تام باسار.

بۇ تەمسىل خەۋپ ـ خەتىرى بار، جېدەل ـ ماجىرا، غەلۋە ـ

غوۋغا بولغان يەرگە بارغان ئادەم كۈتۈلمىگەن بالا ـ قازاغا، پېشكەللىككە يولۇقىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تاۋاقنىڭ سىرى كەتسىمۇ سىنى كەتمەس.

بۇ تەمسىل ياخشى جابدۇق ھەرقانچە ئىشلىتىلىپ كونىرىسىمۇ، ئىسكەتى، كۆركەملىكى يوقالمىغاندەك، چىرايلىق، پەزىلەتلىك ياخشى ئادەملەر قېرىپ ياشانسىمۇ، ھۆسنى ـ گۈزەللىكى، ئېسىللىقى يوقالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تاي ئات بولغۇچە ئەر مات بولار.

بۇ تەمسىل بالىلار تەربىيىلىنىپ قاتارغا قوشۇلغۇچە، ئاتا ـ ئانا قېرىپ، مۈكچىيىپ ھالىدىن كېتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تاي ئاتقا يەتكۈزەر،
ئات مۇرادقا (يەتكۈزەر).

بۇ تەمسىل بالىلار چوڭ بولۇپ ئاتا ـ ئانىلىرىغا ئەسقاتقاندا، ئاتا ـ ئانىلارنىڭ كۆڭلى ئەمىن تېپىپ مۇراد ـ مەقسەتلىرىگە يەتكەن بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تاي تېپىرلايدۇ، ھارۋىنى ئات تارتىدۇ.

بۇ تەمسىل بالىلار ھەرقانچە قىزغىن ھەرىكەت قىلسىمۇ ئائىلىنىڭ يۈكىنى يېنىكلىتەلمەيدۇ، ئائىلىدىكى تىرىكچىلىك يەنىلا ئاتا ـ ئانىنىڭ تىرىشچانلىقى بىلەن بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تايىنى ئايىغان ئات مىنەر.

بۇ تەمسىل ئېھتىياجلىق مال ـ مۈلۈك، نەرسە ـ كېرەكلەرنى تېجەپ، ئاسراپ ئىشلەتكەندە ئۇنىڭدىن ئۇزاق مۇددەت پايدىلانغىلى، ئورۇنسىز چىقىملارنى تېجەپ قالغىلى، ھال ـ كۈننى ياخشىلىغىلى بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تاياق تەگكۈچە بېشڭنى تارت.

بۇ ماقال ھەركىم كۈتۈلمىگەن كۆڭۈلسىزلىك، زىيان - زەخمەت، ھادىسىگە يولۇقماسلىق ئۈچۈن ھەر ۋاقىت ھوشيار تۇرۇپ، ئېھتىياتچانلىق بىلەن قوغدىنىش ئارقىلىق ئۆزىنى ئاسراش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تاياق گۆشتىن ئۆتەر،
تىل سۆڭەكتىن (ئۆتەر).

بۇ تاياق - توقماقنىڭ زەربىسى بەدەنگە تەسىر قىلىدىغانلىقىنى؛ تىل، ئاھانەت، ھاقارەتنىڭ زەربىسى ئادەمنىڭ قەلبىگە، يۈرىكىگە، روھىي دۇنياسىغا تەسىر قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تەدبىرىڭ قانداق بولسا تەقدىرىڭ شۇنداق بولار.

بۇ تەمسىل ھەركىمنىڭ روناق تېپىش - تاپماسلىقى، تىرىكچىلىكىنىڭ ياخشى - يامان بولۇشى ئەقلىنى ئىشلىتىش - ئىشلىتەلمەسلىكى، پەم - پاراسەت، ئامالىنىڭ بار - يوقلۇقىغا باغلىق ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تەر بىلەن كەلگەن تەشنالىققا داۋا.

بۇ تەمسىل ھالال ئەجىر - ئەمگەك قىلىپ ئېرىشكەن پايدا - تاپاۋەت تەنگە سىڭىدۇ، ئېھتىياجنى قاندۇرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تەرتىپنى سەن تاپمساڭ، تەرتىپ سېنى تاپىدۇ.

بۇ تەمسىل ئەدەپ - ئەخلاق، قائىدە - يوسۇن، ئىنتىزامنى ئۆگەنمەي، ئۇنىڭغا ئەمەل قىلماي ئۆزۈمچىلىك قىلغان كىشى قانۇن - تۈزۈم، ئىنتىزام تەرىپىدىن باشقۇرۇلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تەر ــ قىلغان ـ ئەتكەننى ھالاللايدۇ.

بۇ ماقال ئەجىر - ئەمگەك سىڭدۈرۈلگەن ھەرقانداق ئىشنىڭ

مېۋىسى پاك بولىدىغانلىقىنى، ئۇنىڭدىن پايدىلىنىش، بەھرىمەن بولۇش ھەقلىق، قانۇنلۇق ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تەرلىگۈچە ئىشلە، تويغۇچە يە.

بۇ ماقال ھالال تەر ئاقتۇرۇشتىن ئېرىنمىگەن ئادەم ئەمگىكىنىڭ ھالاۋىتىنى كۆرۈپ، شاد ـ خۇرام، پاراغەتتە ياشايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تەشنا ئادەم چۈشىدە سۇ كۆرەر.

بۇ ماقال ئادەم ھەر ۋاقىت ئۆزىنىڭ بىردىنبىر ھاجىتى، ئېھتىياجى ھەققىدە غەم يەيدىغانلىقىنى، پۈتۈن دىققىتى شۇنىڭغا مەركەزلىشىپ، كۆڭلىدە دائىم شۇنى ئويلايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تەقدىرگە تايىنىپ ياشىماي تەدبىرگە تايىنىپ ياشا.

بۇ تەمسىل ئادەم ھەر خىل غەيرىي ۋاسىتىگە تايىنىپ ياشاشتىن كۆرە، ئۆزىنىڭ ئەقلىي قابىلىيىتى ۋە ئەمگەك نەتىجىلىرىگە تايىنىپ ياشاش ئارقىلىق تەقدىرىنى بەلگىلەش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تەقدىرنى تەگبىر بۇزار.

بۇ تەمسىل پىشىپ يېتىلمىگەن، تەسەۋۋۇردىكى ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرغاندەك ئالدىنئالا ماختىنىپ داۋراڭ سېلىش ئۆزىنىڭ كېلەچەك ئىستىقبالىنى بۇزغانلىق، بەختىگە زامىن بولغانلىق بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تەگسەڭ تېرىق بولار،
تەگمىسەڭ ئېرىق (بولار).

بۇ ماقال بىرەر مەسىلىگە نىسبەتەن ئېغىر - بېسىق، سوغۇققان، كەڭ قورساق بولغاندىلا زىددىيەت پەسىيىپ، مەسىلە تىنچلىق بىلەن ئاسان ھەل بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

تەڭ تېگى بىلەن، تېزەك قېپى بىلەن.

بۇ تەمسىل ھەركىم ـ ھەرنەرسە ئۆزخىلى، ئۆزتۈرى بىلەن ماسلىشىش، پار كېلىش، جۈپ بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تەگىرىنىڭ كۆنى تېرىقتىن تولا.

بۇ تەمسىل ۋاقىت ئۇنۇم دېگەنلىك بولۇپ، ئۇ تىرىكچىلىكتە ھەممىدىن مۇھىم، قىممەتلىك ئىكەنلىكىنى، شۇڭا ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇپ ئۇنىڭدىن ئۇنۇملۇك پايدىلىنىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تەڭ يېگەن تەنگە سىڭەر،
يالغۇز يېگەن يەرگە (سىڭەر).

بۇ ماقال ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە شەخسىيەتچىلىك، ئىچى تارلىق قىلماي، كەڭ قورساقلىق بىلەن بار ئىمكانىيەتتىن بىرلىكتە بەھرىمەن بولۇپ، ئورتاق ياشاش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تەلەپ قىل، سەۋەب قىل.

بۇ ماقال ئويلىغان ياكى پىلانلىغان بىرەر ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش، ئارزۇ ـ ئۈمىد ئۈچۈن چارە تېپىش، ئامال قىلىش، تەدبىر كۆرۈش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تەلەيسىزنىڭ ئامبىرىغا بۇغداي قۇيسا ئارپا چىقار.

بۇ تەمسىل بىتەلەي ـ بەختسىز ئادەمنىڭ قىلغان ئىشلىرى ئالغا باسماي، ئوڭۇشسىزلىق، پېشكەللىككە ئۇچرايدىغانلىقىنى، تاپاۋىتى، دارامىتى زىيانغا ئايلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تەلۋە ئات مىنسە خۇدانى تونۇماس.

بۇ تەمسىل كاللىسى ئىشلىمەيدىغان گىرى، ئەقىلسىز ئادەم بىرەر ئامەت، مەرتىۋە، ياخشىلىققا ئېرىشكەندە ئۆتمۈشىنى ئۇنتۇپ، ئەل ـ يۇرتتىن يۈز ئۆرۈپ، نامەردلىك، ۋاپاسىزلىق

قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تەلۋە تۆرنى بەرمەس.

بۇ ماقال كاللىسى ئىشلىمەيدىغان، ئەقىلسىز، گىرى ئادەم ئۆزىنىڭ ھالىغا باقماي قارامىلىق بىلەن چوڭلۇق تالىشىپ، باشقىلارنىڭ پايدا ـ مەنپەئەت، ئورۇن، مەرتىۋىگە ئېرىشىشىنى خالىمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تەلىم بېرىش ئۈچۈن تەلىم ئال.

بۇ ماقال بىراۋغا تەربىيە بەرمەكچى، پەند ـ نەسىھەت قىلماقچى بولغان ئادەم ئالدى بىلەن شۇ شەرتنى ئۆزى ھازىرلاپ ئۈلگە يارىتىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تەمەگەرنىڭ تامغىقى قۇرۇق.

بۇ ماقال ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ياشاشقا ئادەتلەنمەي، بىراۋدىن نەپ، رىزىق كۈتۈپ ياشاشقا ئۆگىنىپ قالغان ئادەم يوقسۇزلۇق، نامراتلىقتا ئۆتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تەمتىرىگەن تام سىيلار.

بۇ ماقال ھودۇقۇشتىن يۈرەكسىز بولۇپ كەتكەن ئادەم ھەرقانداق ئىشتا خۇدۇكسىرەپ قوغدىنىش يۈزىسىدىن پاناھ ئىزدەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تەن ساقلىق ــ تەڭدىشى يوق بايلىق.

بۇ ماقال ھاياتلىقتا ئىنسان ئۈچۈن ساغلاملىق، سالامەتلىك ئەڭ قىممەتلىك بىباھا گۆھەر، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تەننىڭ ساقلىقى ــ جاننىڭ راھتى.

بۇ ماقال ھاياتلىقتا ئىنسان ئۈچۈن سالامەتلىك، ساغلاملىق راھەتتە، بەختلىك، كۆڭۈللۈك ياشاشنىڭ كاپالىتى، جاننىڭ ھۇزۇرى ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تەۋرەپ كەتكەن ئەلدىن قورق،
يامراپ كەلگەن سەلدىن (قورق).

بۇ ماقال ئامىنىڭ كۈچى، غەزىپى، قارشىلىقى مىسلىسىز قۇدرەتكە ئىگە، ئۇ خۇددى يامراپ كەلگەن كەلكۈنگە ئوخشاش ئىنتايىن ۋەھىمىلىك، قورقۇنچلۇق بولۇپ، ئۇنىڭغا ھېچ نەرسە تەڭ تۇرالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تەييارتاپ تەييارغا ئاشىق.

بۇ ماقال ئۆزى ئىشلىمەي، باشقىلارنىڭ كۈچىگە تايىنىپ ياشايدىغان ھورۇن ئادەم دائىم باشقىلار تەرىپىدىن تەخلەپ قويۇلغان، ھازىرلانغان ماددىي نەرسىلەرگە ئىگە بولۇشقا خۇشتار ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تەييار گۆشنى يېگەن يولۋاس ئەمەس.

بۇ ماقال ھەركىم تىرىكچىلىكتە ئۆزىنىڭ ئەمگىكىگە تايىنىپ ياشىشى كېرەكلىكىنى، تەييارغا يۈگۈرمەسلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

توپ بولدۇق — توق بولدۇق.

بۇ بىرلىك ـ ئىتتىپاقلىق بولغاندىلا ھەممە ئىش ئوڭۇشلۇق، نەتىجىلىك، تۇرمۇش پاراۋان، باياشات بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

توپ توپقا يىغىلار،
يالغۇز ئازغالغا (يىقىلار).

بۇ ماقال ئۇيۇشقان ـ ئىتتىپاقلاشقانلار بىرەر كېلىشمەسلىك، ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرىغاندا ئامىنىڭ ھىمايىسى، ياردىمى بىلەن قوغدىلىدىغانلىقىنى؛ ئايرىمچىلىق قىلغان، بۆلۈنگەن يېگانىلەر زاۋال تېپىپ يوقىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

توپقا قاراپ تاش ئاتما.

بۇ ھەرقانداق كىشى ئامىغا، خەلققە زىيانلىق، بولمىغۇر

ئىشلارنى قىلماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

توخۇ بۈركۈت بولالماس.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشقا جۈرئەت قىلالمايدىغان، پەم ـ پاراسەتسىز، قورقۇنچاق، نامەرد ئادەم ھەرگىز پالۋان بولالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

توخۇ بىلگىنىنى چىللايدۇ.

بۇ تەمسىل ئادەم ھەرقانداق ئىشتا ئۆزىنىڭ بىلگىنىنى، خالىغىنىنى قىلىش، ئويلىغىنىنى سۆزلەش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

توخۇ تويماس، كۆرگەننى قويماس.

بۇ تەمسىل ئاچ كۆز ئادەم ھەرقانچە يەپ ـ ئىچسىمۇ تويغىنىنى ھېس قىلالماي، داۋاملىق يېگۈسى كېلىپ تۇرىدۇ؛ ئىش ـ ئوقەتتە تاپاۋىتى كۆپەيسىمۇ قانائەت ھاسىل قىلماي، داۋاملىق پايدا ـ مەنپەئەت، نەپ يىغىشتىن يانمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

توخۇ داڭگال چۈشەر،
ئۆچكە جاڭگال (چۈشەر).

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆزىنىڭ بىردىنبىر ھاجەت ـ ئېھتىياجى ھەققىدە غەم يەيدىغانلىقىنى، پۈتۈن دىققىتى شۇنىڭغا مەركەزلىشىپ، كۆڭلىدە دائىم شۇنى ئويلايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

توخۇ كۆرگەننى چوقۇيدۇ،
موللا كۆرگەننى ئوقۇيدۇ.

بۇ تەمسىل توخۇ ئەتىدىن كەچكىچە ئۇچرىغاننى چوقۇپ دانلىغاندەك، ئوقۇمۇشلۇق بىلىم ئەھلى داۋاملىق ئىلىم ئىگىلەش ئىستىكىدە ئۇچرىغانلىكى ساۋاتتىن خەۋەردار بولۇشقا

تىرىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

توخۇنى تاخ دېمە،
مۈشۈكنى پەش (دېمە).

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشتا باشقۇرۇشقا، قائىدە ـ يوسۇنغا خىلاپ كېلىدىغان نامۇۋاپىق سۆز ـ ھەرىكەتتىن ساقلىنىپ، ئېتائەتمەنلىك بىلەن بويسۇنۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

توخۇنى كۆلچەككە ھەيدەپتۇ،
ئۆردەكنى قونداققا (ھەيدەپتۇ).

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىش ـ ۋەزىپىنى كىشىلەرنىڭ كەسىپ ئالاھىدىلىكى، قابىلىيىتى بويىچە ئەمەلىيەتنى چىقىش قىلىپ ئورۇنلاشتۇرۇش لازىملىقىنى، ماس كەلمەيدىغان ۋەزىپىنى تېڭىشقا بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

توخۇنى ئوغرىلىغانمۇ ئوغرى،
تۆخۈمنى يېگەنمۇ (ئوغرى).

بۇ ماقال چوڭ نەرسىنى ئوغرىلىغان بىلەن كىچىك نەرسىنى ئوغرىلىغانمۇ، ئوغرىلىغاننى ساقلاپ بەرگەنمۇ ئوخشاشلا ئوغرىلىققا ياتىدىغان جىنايەت ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

توخۇنىڭ غايىسى بىر چاڭگال دان.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆزىنىڭ بىردىنبىر ھاجەت ـ ئېھتىياجى ھەققىدە غەم يەيدىغانلىقىنى، پۈتۈن دىققىتى شۇنىڭغا مەركەزلىشىپ، كۆڭلىدە دائىم شۇنى ئويلايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

توخۇ ئۈچسا تامغا قونار،
لاچىن ئۈچسا تاغقا (قونار).

بۇ تەمسىل بىر ئىشقا جۈرئەت قىلالمايدىغان، پاراسەتسىز، قورقۇنچاق ئادەمنىڭ تىرىكچىلىك دائىرىسى چەكلىك بولۇپ،

شان ـ شەرەپ قازىنالمايدۇ؛ ھېچنېمىدىن قورقمايدىغان، جۈرئەتلىك، قەيسەر ئادەمنىڭ تىرىكچىلىك دائىرىسى چەكسىز بولۇپ، ئۆزۈكسىز شان ـ شەرەپ قازىنالايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

توشقان تېرىسى ئۈچ كۈن چىدار.

بۇ تەمسىل بىرەر جىددىي ۋە مۈشكۈل ئەھۋالغا دۇچ كەلگەن كىشى سەۋرچان بولۇپ، چىدام، غەيرەت بىلەن بەرداشلىق بېرىش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

توشقاندەك يۈز يىل ياشىغۇچە
يولۋاستەك بىر يىل ياشىغان ئەلا.

بۇ تەمسىل ھەركىم ھاياتلىقىدا ئادىل، توغرا يول تۇتۇپ غورۇرى بىلەن ياشاش، قورقۇنچاقلىق، خۇشامەتچىلىك، يالاقچىلىق قىلىشنى نومۇس بىلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

توشقان ئۆلسە تۈلكە ھازا تۇتۇپتۇ.

بۇ تەمسىل دائىملىق بەھرىمەن بولۇۋاتقان مەنپەئەتىنىڭ تاسادىپىي قولدىن كېتىشى، رىزقىدىن مەھرۇم بولۇش ھەممىنىڭ كۆڭلىنى يېرىم قىلىپ، يىغلىتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

توغرا سۆز تاشنى يارار،
تۆھمەت باشنى (يارار).

بۇ ماقال چىن ۋە ھەق سۆزنىڭ قۇدرىتى چەكسىز بولۇپ، ھەممىنى يېڭەلەيدۇ، قايىل قىلالايدۇ، خاتا سۆز (تۆھمەت) كىشىگە كۆڭۈلسىزلىك ئېلىپ كېلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

توغرا سۆز تۆمۈرنى تېشەر،
سىلىق سۆز قىلىچنى كېسەر.

بۇ ماقال چىن ۋە ھەق سۆزنىڭ قايىل قىلىش كۈچى چەكسىز بولىدۇ، سىلىق گەپ ھەرقانداق قاتماللىقنى

يۇمشىتىپ، كىشىنى تەسىرلەندۈرەلەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

توغرا سۆزنىڭ توقمىقى بار.

بۇ تەمسىل چىن دىلدىن ئېيتىلغان راست گەپ ئاڭلىماققا قاتتىق، ئېغىر تۇيۇلۇپ كۆڭۈلنى رەنجىتسىمۇ، لېكىن پايدىلىق نەتىجە بېرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

توغرا ئېيتقان تۇغقىنىغا ياراپتۇ.

بۇ تەمسىل لىللا گەپ قىلىدىغان ئادەمنىڭ پايدىلىق نەسىھەتلىرى قېرىنداش ۋە يېقىنلىرىنىڭ زىتىغا تېگىپ، نارازىلىقىنى قوزغايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

توقۇناق بالا،
ئىلمەك قازا.

بۇ ماقال ئۇشتۇمتۇت كەلگەن بالا ـ قازا، تاسادىپىي يۈز بەرگەن ئوڭۇشسىزلىق ـ پېشكەللىكنى بىلدۈرىدۇ.

توكۇر ئاتقا تۆمۈر تاقا،
ئەسكى چاپانغا سۆسەر ياقا.

بۇ تەمسىل ياش قۇرامى، ئەيىب، نۇقسانىغا قارىماي، تۇرمۇشتا ئەمەلىيەتتىن ھالقىپ ياسىنىشقا، كىيىنىشكە ئامراق، تېتىقسىز كىشىلەرنىڭ ھەشەمەتچىلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

توكۇرنىڭ يولى كۆپ،
گاچىنىڭ گېپى (كۆپ).

بۇ تەمسىل مۇئەييەن ئەيىب ـ نۇقسانى بار ئادەم ئۆزىنىڭ مېيىپلىكىگە يارىشا سەزگۈر، تەدبىرلىك، پائالىيەتچان كېلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

توكۇر ئۇسسۇلچى، كېكەچ غەزەلچى.

بۇ تەمسىل مۇئەييەن ئەيىب ـ نۇقسانى بار ئادەم ئۆزىگە ماس

كەلمەيدىغان كەسىپكە خۇشتار كېلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

توڭگۇز قوي بولماس،
دۈشمەن ئۆز (بولماس).

بۇ تەمسىل ئەل ـ يۇرتقا ئامانلىق بەرمەيدىغان، كۆپچىلىكنىڭ ئىشىغا بۇزغۇنچىلىق قىلىدىغان سۇيىقەستچىلەرنىڭ رەزىل تەبىئىتى ھەرگىز ئۆزگەرمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تولا سايرىغان بۇلبۇل قەپەسكە چۈشەر.

بۇ تەمسىل ۋەزىيەتكە باقماي، قالايمىقان، كۆپ سۆزلىگەن كىشى ئاقىۋەتتە نەزەربەند ئاستىدا بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تولا كۈلگەندىن پەخەس بول.

بۇ تەمسىل كۈلگۈنچەك ئادەم مەككار، ھىيلىگەر كەلگەچكە، ئۇنىڭدىن ھەزەر ئەيلەپ ھوشيار بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تولا گەپنىڭ مەززىسى يوق،
كەنجى كېۋەزنىڭ غوزىسى (يوق).

بۇ كېچىكىپ تېرىلغان كېۋەز غوزا تۇتالمىغاندەك، ھەددىدىن زىيادە، تەكرار دېيىلگەن سۆزنىڭ ھېچقانداق قىممەت ـ ئەتىۋارى بولمايدىغانلىقىنى، بۇنىڭغا ھېچكىم قۇلاق سالمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

توۋا قىلغانغا تۆگە بەر.

بۇ تەمسىل بىرەر يامانلىق، گۇناھ ئىشلاردىن قول ئۈزۈپ، توغرا يولدا مېڭىشقا نىيەت قىلغان كىشىگە كەڭچىلىك قىلىپ، تىرىكچىلىك يولى بېرىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

تويغان يەرگە توققۇز كۈن تەزىم.

بۇ تەمسىل ھەركىم تىرىكچىلىك ئىشلىرى ئىلگىرى بېسىپ، روناق تاپقان يەرنى ئۇنتۇماسلىق، ئەمەلىي ھەرىكىتى ئارقىلىق قەلبىنى ئىپادىلەش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تۈيغۇچە يە، تەرلىگۈچە ئىشلە.

بۇ ھەركىم باياشات تۇرمۇشقا ئېرىشىش، خاتىرجەم ياشاش ئۈچۈن يېگىنىگە يارىشا بېرىلىپ ئەمگەك قىلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تۇتسا سېپى يوق،
قىچقارسا ئېتى (يوق).

بۇ تېگى ـ تەكتى، نەسەبى ناچار، جەمئىيەتتىكى ئىجتىمائىي ئورنى تۆۋەن، نام ـ ئابرۇيى يوق، ئېتىبارسىز كىشىلەرنى بىلدۈرىدۇ.

تۇرغان تامغا ئۇسسەڭ بېشىڭ يېرىلار.

بۇ تەمسىل كىمكى بىراۋغا قەستەن بىشەملىك قىلىپ، يولسىزلىق بىلەن چېقىلىدىكەن، ئاقىۋەتتە ئۆز جازاسىنى تارتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تۇرغانلارغا تۆۋرۈك بول،
ماڭغانلارغا كۆۋرۈك (بول).

بۇ تەمسىل يوقسۇل، يېتىم ـ يېسىر، ئاجىزلارغا يار ـ يۆلەك، پاناھ بولۇشنى، ئۇلارنى يېتەكلەپ، ئىشلىرىغا ئوڭايلىق تۇغدۇرۇپ، مەدەت بېرىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تۇزاقتىن قورققان قۇش، ئاچا ياغاچقا قونماس.

بۇ تەمسىل باتۇر ـ مەرد ئادەم ھىيلە ـ مىكىرگە ئالدانمايدۇ، خەۋپ ـ خەتەرنى مەنسىتمەيدۇ، ئۆلۈمدىن قورقمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تۇزلۇق قاپاقتىن تۇز، ياغلىق قاپاقتىن ياغ تەپچىيدۇ.

بۇ تەمسىل قارا نىيەت، ئىچى تار ئادەملەرنىڭ ئىش ـ ھەرىكىتىدىن يامانلىق، شۇملۇق ئەكس ئېتىدۇ؛ ئاق كۆڭۈل، رەھىمدىل ئادەملەرنىڭ ئىش ـ ھەرىكىتىدىن ياخشىلىق، خەيرخاھلىق ئەكس ئېتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تۇز ھەققى ـــ خۇدا ھەققى.

بۇ تەمسىل ئاتا ـ ئانا ياكى بىراۋنىڭ ئاش ـ تاماق بېرىپ، تەربىيەلەپ باققانلىقىنى قايتۇرۇشقا تىگىشلىك مەجبۇرىيەت، خۇدا ئالدىدا ئادا قىلىش زۆرۈر بولغان قەرز دەپ تونۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تۇزۇڭنى يەپ تۇزلۇقۇڭنى چاقاي.

بۇ ماقال بىراۋنىڭ باققان، تەربىيەلىگەن ئەجرىنى يەردە قويغانلىقىنى، ياخشىلىققا يامانلىق، ۋاپاغا جاپا قىلغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تۇتقان يەردىن ياغاچ سۇنماس.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق بىر ئىش ـ ھەرىكەت، ھادىسە ئادەمنىڭ ئىرادىسى بويىچە بولماي، ئويلىمىغان ھالدا كۈتۈلمىگەن پەيتتە يۈز بېرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تۇزنى يەپ تۇزلۇقغا تۈكۈرۈپتۇ.

بۇ ماقال بىراۋنىڭ ياخشىلىقى، شەپقىتى، غەمخورلۇقىغا ئېرىشىۋېلىپ، كەينىدىن يۈز ئۆرۈپ، ۋاپاغا جاپا قىلىدىغان يۈزسىزلىكنى بىلدۈرىدۇ.

تۆغقاننىڭ بېغى چىڭ يەردە.

بۇ ماقال بىر نەسەب، بىر ئائىلىگە تەۋە كىشىلەر ھەرگىز بىر - بىرىدىن ئايرىلىپ كېتەلمەيدىغانلىقىنى، ئۇلار ئوتتۇرىسىدىكى قېرىنداشلىق رىشتىسى بىر - بىرىگە مەھكەم باغلاپ تۇرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تۇغۇلغان يەرنىڭ تېشى گۆھەر، سۈيى كەۋسەر.

بۇ تەمسىل ئادەمگە ئۆزىنىڭ ۋەتىنى، تۇغۇلغان يۇرتى ھەر جەھەتتىن ياخشى ئىكەنلىكىنى، ھەركىم ئۆز ۋەتىنىدە ئەركىن - ئازادە، بەھۇزۇر ياشايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تۇغۇلۇپ ئەيىبناق بولماس، تۇرۇپ ئەيىبناق بولار.

بۇ ماقال ئاتا - ئانىلار پەرزەنتلىرىنىڭ ساغلام، تەندۇرۇس ئۆسۈپ يېتىلىشى ئۈچۈن ئەخلاق جەھەتتىن يېتەرلىك تەربىيە بېرىشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى، بۇنىڭغا كۆڭۈل بۆلمەي بىپەرۋالىق قىلىنسا، بالىلار كەپسىزلىك تۈپەيلىدىن جىسمانىي جەھەتتە زەخىملىنىپ، ناكار بولۇپ قالىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تۇمشۇقىغا يېمەي بۇرنىغا سۇ كىرمەس.

بۇ ماقال ئادەم بىرەر ئىش - ھەرىكەت ئۈستىدە پىشكەللىككە ئۇچراپ، زىيان تارتقاندا ئەقىل - پاراسەت، تەجرىبە - ساۋاققا ئىگە بولۇپ ئىبرەت ئالىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تۆت پۇتلۇق ئاتمۇ پۇتلىشىپ يىقىلار.

بۇ تەمسىل ھەر جەھەتتىن تاكامۇللاشقان، كامالەتكە يەتكەن ئادەممۇ تۇرمۇشتا ھەر خىل سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن يېڭىلىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تۆشۈك قولاق نېمىنى ئاڭلىماس.

بۇ تەمسىل خۇپىيانە تۇتۇلغان سىر، مەخپىيەتلىك ھامان بىر كۈنى قولاققا يېتىدۇ، ئاڭلانغان ئىش - ھەرىكەت بەرىبىر كۆزگە چېلىقىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تۆگە بىلەن يانتاقتا چۆككىلى بولماس.

بۇ تەمسىل جاۋابكار بولغۇچى ھەرقانداق يول بىلەن جىنايى پاكىتنى، ھەقىقەتنى يوشۇرۇپ قالالمايدىغانلىقىنى، غەرىزى ئەمەلگە ئاشمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تۆگە سىلكىنسە، ئۇن ئېشەككە يۈك چىقار.

بۇ تەمسىل پۇلدار، سېخىي ئادەمنىڭ بىر قېتىملىق قىلغان خەير - ساخاۋىتى، ھىممىتى كۆپلىگەن نامرات، يوقسۇللار ئۈچۈن مەلۇم تىرىكچىلىك ئاساسى بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تۆگە قانچە بولسا، يېغىرى شۇنچە بولىدۇ.

بۇ تەمسىل ھاللىق ئادەمنىڭ تاپاۋىتى، كىرىمى قانچە كۆپ بولغان بىلەن ئۇنىڭ ئېھتىياجى، غېمى، تۇرمۇش سەرپىياتى ئۆزىگە تۇشلۇق بولىدىغانلىقىنى، ھاجىتىگە لايىق خىراجەت قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

— تۆگە كۆردۈڭمۇ؟
— ياق!

بۇ تەمسىل ھەركىم ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە بىلمىگەن، ئۇقمىغان مۇرەككەپ ئىشلارغا، گەپ - سۆزگە ئارتۇقچە ئارىلاشماسلىقنى، بىھۇدە ئاۋارىچىلىك، باش ئاغرىقىغا قېلىشتىن ساقلىنىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تۆگە مىنىپ تۆگە ئىزدەپتۇ.

بۇ تەمسىل دائىم بىرەر ئىشتا ئەس - ھوشىنى يىغالماي، زېھنىنى ئىشلىتەلمەي، قويغان - تۇتقىنىنى بىلەلمەي، كۆڭۈل بويى ئالدىراپ، چالۋاقاپ يۈرىدىغان كىشىلەرنىڭ ئۇنتۇغاقلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تۆگەڭ نار بولسا يۈكۈڭ يولدا قالماس.

بۇ تەمسىل (1) ئۇلاغ يارامىلىق بولسا، سەپەر جاپا بىلىنمەي،

مەنزىلگە ئۇچۇشلۇق يەتكىلى بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: رەھبەر قابىل بولسا، ھەرقانداق ئىش راۋان يۈرۈشۈپ، ئىش ئاقسىمايدۇ، كاشىلا كۆرۈلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تۆگىدەك بويۇڭ بولغۇچە تۈگمىدەك ئەقلىڭ بولسۇن.

بۇ تەمسىل ئادەمنىڭ بويى ئېگىز، يېشى چوڭ بولغان بىلەن ئەقىللىك، پاراسەتلىك بولۇشى ناتايىن ئىكەنلىكىنى، ئەقىل بوي بىلەن ياشقا باغلىق ئەمەسلىكىنى، ئەقىل - پاراسەت ھەممە كىشىگە ئىنتايىن زۆرۈر ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تۆگىمۇ تۆگە، مايىقىمۇ تۆگە.

بۇ تەمسىل (1) مالنىڭ چوڭىمۇ مال، كىچىكىمۇ مال، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: ئەمەلدارمۇ ئادەم، پۇقرامۇ ئادەم، ھەممە ئادەم ئوخشاش - باراۋەر، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تۆگىنىڭ مازار بىلەن ئىشى يوق.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشتا باشقىلارنى نەزەردە تۇتمايدىغان، ئۆزىنىلا ئويلايدىغان، ھېچنېمىگە پەرۋا قىلمايدىغان، غەم يېمەس ئادەملەرنىڭ بىپەرۋالىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تۆمۈرچى كۆمۈرچى بىلەن دوست.

بۇ ماقال ھەركىم ئۆز ساھەسى، ئۆز كەسپىگە دائىر كىشىلەر بىلەن ئارىلىشىدۇ، باردى - كەلدى، ئىلىم - بېرىم قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تۆمۈرچىلىك يەل بىلەن،
پادىشاھلىق ئەل بىلەن.

بۇ ماقال ھەرقانداق ھۈنەر - كەسىپ ئۆزىگە خاس سايمان، تەدبىر بىلەن يۈرۈشىدىغانلىقىنى؛ ھاكىمىيەت، ھۆكۈمەت ئىشى ئاممىغا تايىنىش، خەلقپەرۋەرلىك بىلەن بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تۆمۈرچىنىڭ پالتىسى يوق،
ياغاچچىنىڭ تۈۋرۈكى (يوق)

ماقال ھەرقانداق ھۈنەرۋەن، كاسىپ تىرىكچىلىك تۆپەيلىدىن ئۆزىگە چىقىنالماي، تۇرمۇشىدىكى كەمچىل تەرەپلىرىنى تولۇقلاشقا يېتىشىپ بولالمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تۆمۈرچىنىڭ قولىدا تۆمۈر ئىمان ئېيتىدۇ.

بۇ تەمسىل ماھىر كاسىپىنىڭ قولىغا چۈشكەن ھەرقانداق چىڭ، قاتتىق نەرسە مۇقەررەر ھالدا ئۇنىڭ رايىغا باقىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تۆمۈرنى قىزىقىدا سوق.

بۇ ماقال شەرت - شارائىتى پىشىپ يېتىلگەن، ۋاقتى - سائىتى كەلگەن ھەرقانداق ئىشنى پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ، كېچىكتۈرمەي بېجىرىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تۆمۈرنى كۈيە يېمەس.

بۇ تەمسىل كۈيە مېتالنى ھەرگىز يېيەلمىگەندەك، نام - مەنپەئەتنى كۆزلىمەيدىغان، ئاق كۆڭۈل، پاك - دىيانەتلىك ئادەمنى ھەرقانداق زىيانداش ئامىل چىرىتەلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تۇتۇنسىز ئوت بولماس،
نۇقسانسىز يىگىت (بولماس).

بۇ ماقال قالانغان ھەرقانداق ئوتنىڭ تۈتۈنى بولغاندەك، ھايات ياشاۋاتقان ھەرقانداق ئادەمنىڭ ئۆزىگە يارىشا ئەيىب، قۇسۇرى بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تۇتۇننىڭ ئاچچىقىنى مورا بىلەر.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق زىيان ياكى دەرد - ئەلەمنى دەل ئۆز

بېشىدىن كەچۈرگەن كىشى بىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تۆرۈككە بىر تاياق،
موللىغا ئون تاياق.

بۇ ماقال بىلىمسىز، نادان ئادەم يىغىلىشسە كۆپ ئەيىبلىنىشكە ئەرزىمەيدۇ، ئوقۇغان ـ ئۇقۇقان، بىلىملىك، ئوقۇمۇشلۇق ئادەم يىغىلىشسە ئاسانلىقچە كەچۈرۈشكە بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تۆگمەن بىر ئايلانغۇچە ئىگىسى يۈز ئايلىنار.

بۇ تەمسىل تىرىكچىلىكتە بىرەر ئائىلىنىڭ ھەر كۈنلۈك تۇرمۇشىنىڭ ئوڭۇشلۇق، خاتىرجەم ئۆتۈشى ئۈچۈن ئائىلە باشلىقى بولغان كىشى كۆپ باش قاتۇرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تۆگمەندە تۇغۇلغان چاشقان گۈلدۈرمامدىن قورقماپتۇ.

بۇ تەمسىل جاپا ـ مۇشەققەت، غۇربەتچىلىكتە ئۆسۈپ يېتىلگەن ئادەم ھەرقانداق ۋەزىيەتكە بەرداشلىق بېرەلەيدۇ، خەۋپ ـ خەتەرگە تاقابىل تۇرالايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تۆگمىنى دەپ تۆگىدىن قۇرۇق قاپتۇ.

بۇ تەمسىل ئاز نەرسىنى دەپ كۆپ نەرسىدىن، ۋاقىتلىق مەنپەئەتنى كۆزلەپ، كەلگۈسىدىكى چوڭ پايدىدىن قۇرۇق قېلىشنى بىلدۈرىدۇ.

تۈلكە بۆرىنى ئالداپتۇ.

بۇ تەمسىل نەپسانىيەتچى كىشىلەر پايدا ـ مەنپەئەت تالىشىپ بىر ـ بىرىگە يۈز ـ خاتىر قىلماي ساختىپەزلىك قىلىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تۈلكە تۇمشۇقىدىن ئىلىنار.

بۇ تەمسىل ھىيلىگەر ئادەم مەلۇم ۋاقىت قۇۋلۇق ـ شۇملۇق بىلەن جان ساقلىسىمۇ، ھامان بىر كۈنى قىلمىشى، مەككارلىقى

ئاشكارىلىنىپ تۇتۇلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تۈلكىنىڭ سوئالىغا خورازنىڭ جاۋابى بار.

بۇ تەمسىل ھىيلىگەر، ئالدامچىلارنىڭ قۇۋلۇق ـ شۇملۇق قىلمىشلىرىغا ھەر ۋاقىت ئېھتىياتچانلىق بىلەن ئىش كۆرىدىغان ھوشيار، سەزگۈر ئادەملەر تاقابىل تۇرالايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تۈلكىنىڭ قۇيرۇقى بىر تۇتام.

بۇ تەمسىل ھىيلىگەر، ئالدامچىلارنىڭ قۇۋلۇق ـ شۇملۇق، ئۇستاتلىقى ئۇزاققا بارماي ھامان ئاشكارىلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تېجمەل كېپەن تاپسا ئۆلۈۋالار.

بۇ تەمسىل ھالال ـ ھارامنى، ئاق ـ قارىنى ئىلغىمايدىغان، تەييارغا ھەييار، پايدا ـ نەپ ئۈچۈن ئۆزىنى ئۇرۇپ تۇرىدىغان مەنپەئەتپەرەس ئادەم بىرەر نەپكە ئېرىشىش يولىدا ئۆلۈمدىنمۇ يانمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تېرەكتىن شاپتۇل تەمە قىلما.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ياشاش كېرەكلىكىنى، كىشىنىڭ بەرگىنى ھېچنېمىگە دال بولمايدىغانلىقىنى، موھتاجلىقتىمۇ تەمەگەرلىك بىلەن ياشاشنىڭ ئىنسانىي خىسلەت ئەمەسلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تېرىساڭ ئالىسەن،
ئىزدىسەڭ تاپىسەن.

بۇ ماقال بىراۋغا ياخشىلىق قىلغان كىشى ياخشىلىقنىڭ، يامانلىق قىلغان كىشى يامانلىقنىڭ نەتىجىسىنى كۆرىدۇ؛ تىرىشقان، ئىجتىھات قىلغان كىشى مەقسىتىگە يېتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

تىرىغان خامان قىلار،
تىرىمىغان ئارمان (قىلار).

بۇ ئىشلىگەن، ئەجىر قىلغان كىشى ئەجرىنىڭ ھوزۇر – ھالاۋىتىنى كۆرىدۇ، تېگىشلىك دارامەتكە ئېرىشىدۇ؛ ئىشلىمىگەن، ئەجىر قىلمىغان كىشى يوقسۇللۇقتىن مەڭگۈ پۇشايمان قىلىپ ھەسرەتتە ئۆتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تىرىغان ئوراپ يەر،
تىرىمىغان سوراپ (يەر).

بۇ ماقال جاپادىن قاچماي تەر تۆكۈپ ئىشلىگەن كىشىنىڭ ئوزۇقى مول بولۇپ، خاتىرجەم، باياشات ياشايدىغانلىقىنى، ئىشلىمىگەن، ھالال تەر ئاقتۇرمىغان ئادەم يوقسۇزلۇقتىن موھتاجلىق ئىچىدە ئۆتىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تېرىق قۇلىقىدىن،
ئادەم كىچىكىدىن.

بۇنىڭ «تېرىق قۇلىقىدىن بەلگىلىك، بالا كىچىكىدىن» دېگەن ۋارىيانتىمۇ بار بولۇپ، زىرائەتنىڭ بولىدىغان – بولمايدىغىنىنى، ھوسۇلىنىڭ ئوخشايدىغان – ئوخشىمايدىغىنىنى مايسىدىن مەلۇم بولغىنىدەك؛ ئادەمنىڭ ئەخلاق – پەزىلەتلىك، قابىلىيەتلىك بولۇش – بولماسلىقى ئۆسمۈرلۈك چېغىدىن مەلۇم بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تىرىمىغاننىڭ چارىكى چوڭ.

بۇ تەمسىل ئىشلىمىگەن، ئەجىر قىلمىغان ئادەمنىڭ ھەقىقىي تەر ئاقتۇرغانلاردىن ئارتۇق ھەق، دارامەتكە ئىگە بولۇشنى شەرت قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تېزەكنى قوزغىساڭ سېسىقى چىقار.

بۇ تەمسىل يولسىز – بىشەم ئادەملەرگە چېقىلغاندا ئۇنىڭ قالايمىقان بىلجىرلاش ۋە ئەدەپسىز گەپلەرنى قىلىشىغا يول

ئېچىلىپ، باشقىلارغا ئاھانەت، ئەسكىلىك قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تېزىنى باسساڭ مېزى چىقار.

بۇ تەمسىل ئەسكىنىڭ بىر ئەيىبىنى يوشۇرسا، يەنە باشقا بىر ئەيىبىنىڭ ئاشكارا بولۇپ قالىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تېشى پال – پال،
ئىچى غال – غال.

بۇ ماقال سىرتىدىن ھەيۋەت، چىرايلىق كۆرۈنگىنى بىلەن ئىچى قۇرۇق؛ كۆركەم، سۆلەتلىك بولغىنى بىلەن تەلەپكە لايىق ئەمەس، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تېكىنىڭ بويىغا قاراپ بۆرە ئاچ قاپتۇ.

بۇ تەمسىل بىرەر قولايسىزلىق، ئوڭۇشسىزلىق تۇپەيلىدىن كۈتۈلگەن ئۈمىد، تەمە، شېرىن ئارزۇنىڭ يوققا چىققانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تېگى دۈشمەن دوست ئەمەس.

بۇ ماقال بۇرۇندىن دۈشمەنلىك بىلەن قارشىلىشىپ، يامان نىيەت بىلەن ئىزچىل ئۆچەكىشىپ كەلگەن ئادەمنى دوست دېگىلى بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تېۋىپ يوق شەھەردە تۇرما.

بۇ ماقال سالامەتلىك، ساغلاملىقنى كاپالەتكە ئىگە قىلىشتا تېبابەتچىلىكنىڭ مۇھىملىقىنى، ئىنسان ھاياتىدا تېۋىپ بولمىسا بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تىرىشچانغا قىرىق ھۈنەر ئاز.

بۇ تەمسىل ئادەم ياخشى ياشاش ئۈچۈن تىرىشىشنىڭ مۇھىملىقىنى، قانچىلىك كۆپ ھۈنەر ئىگىلىسە شۇنچە پايدىلىق ئىكەنلىكىنى، ھۈنەرنى كۆپ بىلگەن كىشى كۆپ جاپا تارتماي،

باياشات كۈن كەچۈرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تىرىشقان كامال تاپار،
ھۇرۇن زاۋال (تاپار).

بۇ ماقال ھەرقانداق ئىشتا قاتتىق ئىرادە بىلەن كۆڭۈل قويۇپ، بېرىلىپ ئىشلىگەن ئادەم مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشىپ نەتىجە قازىنالايدۇ، ئېرىنگەن، بوشاڭلىق - تەييارتاپلىق قىلغان ئادەم ئاخىر خاراب كۈنگە قالىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تىرىك بولۇپ ساندا يوق،
ئۆلۈك بولۇپ گۆردە (يوق).

بۇ ماقال ھاياتلىقىدا ئەل ئۈچۈن پايدىلىق ئىشلارنى قىلمىغان، خەلقنىڭ ياخشى باھاسىغا ئېرىشەلمىگەن ئادەمنىڭ ئىككىلا دۇنيادا قەدىر - قىممىتى، ئىززەت - ھۆرمىتى بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تىرىككە ئۆي تېپىلار، ئۆلۈككە گۆر (تېپىلار).

بۇ ماقال ھايات ياشاۋاتقان ھەرقانداق ئادەم ئۆي - ماكانسىز قالمايدۇ، ئۆلگەن ئادەم مۇقەررەر گۆرسىز قالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تىرىك ئىززەتكە تويماس،
ئۆلۈك دۇئاغا (تويماس).

بۇ ماقال ئۆلگەن ئادەم دۇئاغا موھتاج بولغاندەك، ھايات ياشاۋاتقان ھەرقانداق ئادەم ئۆزىگە يارىشا ئىززەت - ئابرۇيى ۋە قەدىر - قىممىتىنىڭ ئۈزۈكسىز ئېشىشىنى ئارزۇ قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تىكەن بولۇپ پۇتقا كىرگۈچە چىمەن بولۇپ باشقا قادال.

بۇ ماقال خەلققە زىيانلىق ئىش قىلىپ، نەپرەت - قارغىشقا ئۇچرىغاندىن كۆرە، خەلققە پايدىلىق ئىش قىلىپ، ئالقىش -

ھۆرمەتكە سازاۋەر بولۇش ئەۋزەل ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تىلەپ ئالغان تىزغا يەتمەس.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ياشاش كېرەكلىكىنى، كىشىنىڭ بەرگىنى ھېچنېمىگە دال بولمايدىغانلىقىنى، موھتاجلىق ئىلكىدە، تەمەگەرلىك بىلەن ياشاشنىڭ ئىنساني خىسلەت ئەمەسلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تىلى باشقىنىڭ دىلى باشقا.

بۇ ماقال لەۋزىدە تۇرمايدىغان، گەپ - سۆزى ئىشەنچسىز ئادەم ئالدامچى، سەمىمىيەتسىز بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تىلى بىلەن تىكەن تېرىغان ئاغزى بىلەن ئورىدۇ.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆزى تۇغدۇرغان كاشىلا، خاتالىق، سەۋەنلىكنىڭ، ھادىسىنىڭ دەردىنى ئۆزى تارتماي، ئۆكشىماي مۇمكىن ئەمەسلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

تىلىسەڭ تاپارسەن.

بۇ تىرىشچان ئادەم ھاياتىدا نېمىنى ئارزۇ قىلسا، ياخشى كۆرسە، نېمىگە ئىشتىياق باغلىسا، ھامان تىلىكىگە ئېرىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تىلىگەننى تىلىمە،
مۇتتەھەمنى يۆلىمە.

بۇ ماقال ئۆتنە بەرگەن نەرسىنى قايتۇرمىغۇچە سورىماسلىق، تەڭلىك قىلماسلىق كېرەك؛ ئالغۇ - بەرگۈدە سەمىمىيەتسىز، قارا كۆڭۈل، ئۇششۇق ئادەملەرگە ياردەم قىلماسلىق كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تىلىڭنى تارت، چىشىڭ سۇنمىسۇن.

بۇ تەمسىل ئادەم ھەر ۋاقىت ئېھتىياتچان، كەم سۆز بولۇپ، ئورۇنلۇق سۆزلەش كېرەكلىكىنى، بىپەرۋالىق بىلەن كەلسە -

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

كەلمەس، قالايمىقان سۆزلىگەندە كۈتۈلمىگەن كۆڭۈلسىزلىك، يامان ئاقىۋەتكە قالىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تىلىنىڭ تېگىدە تىلى بار.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشتا كۆڭلىدە سىر ساقلايدىغان، راست گېپىنى بىلگىلى بولمايدىغان، ئىككى يۈزلىمىچى ئادەملەرنىڭ سەمىمىيەتسىزلىكىنى بىلدۈرىدۇ. مەسىلەن:

ئىككى يۈزلىمىلىكىڭىز ۋە تىل تېگىدە تىل ساقلىغىنىڭىزمۇ يەتمەمدۇ؟ — دېدى ئاپتاپ ئايىم.

تىنچ كۆڭۈلگە تۈزسىز ئۈماچ.

بۇ تەمسىل تۈز كۆڭۈللۈك بىلەن بىراۋنىڭ ئىشىغا ئارىلىشىۋالغان كىشى ئاقىۋەتتە بىھۇدە كۆڭۈلسىزلىككە ئۇچراپ، كۆڭۈلچەكلىك تۈپەيلىدىن كۈتۈلمىگەن ئاۋارىچىلىك، باش ئاغرىقىغا قالىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ج

جاپا تارتمىغۇچە ھالاۋەت يوق.

بۇ تەمسىلنىڭ «جاپا چەكمەي ھالاۋەت يوق» ۋە «جاپا تارتماي ھالاۋەت يوق» دېگەن ۋارىيانتلىرىمۇ بار بولۇپ، جاپالىق ئەمگەك قىلغان، تەر تۆكۈپ ئىشلىگەن كىشى بەخت ـ سائادەتكە، راھەت ـ پاراغەتلىك تۇرمۇشقا ئېرىشەلەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

جاپا چەكمىگەن ۋاپانىڭ قەدرىنى بىلمەس.

بۇ تەمسىل تەر تۆكۈپ ئىشلىگەن، شۇنداقلا بىراۋنىڭ خالىسانە ياردىمى ۋە ئىلھامى بىلەن قەد كۆتۈرگەن ئادەملا قولغا كەلگەن نەتىجىنىڭ قەدىر ـ قىممىتىگە يېتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

جاپانىڭ تېگى راھەت.

بۇ تەمسىل ھالال تەر ئاقتۇرۇش، جاپا ـ مۇشەققەتلىك ئەمگەك ئارقىلىق راھەت ـ پاراغەتلىك باياشات تۇرمۇشقا ئېرىشكىلى بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

جاغدا قېرىماس،
ئوغرى بېيىماس.

بۇ ماقال كۈچ ـ قۇۋۋىتى، ماغدۇرىدىن قالمىغان ئادەم ئۇزاق ياشايدۇ، ئىقتىسادىي جەھەتتىن باشقىلارنى زىيانغا ئۇچراتقان، مال ـ مۈلكىگە خىيانەت قىلغان ئادەم ئىلگىرى باسمايدۇ، راۋاج تاپمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

جاڭگالدا ھاڭرىغان ئېشەك شەھەردە ھاڭرىيالماس.

بۇ تەمسىل ئۆز مەھەللىسىدە سۆزمەن، ناتىقلىق قىلىپ

خەقنى ئاغزىغا قاراتقان ئادەم، يات يەرگە بارسا يېتىرقاپ سۆزلىيەلمەيدۇ، دەۋر سۈرەلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

جان بار يەردە قازا بار.

بۇ تەمسىل ھاياتلىقتا ئاغرىق ـ سىزلاق، تۈرلۈك ھادىسە، خېيىم ـ خەتەر ۋە ئۆلۈمدىن خالىي بولغىلى بولمايدىغانلىقىنى، تۇغۇلۇش بىلەن ئۆلۈش مۇتلەق بولۇپ، ئۆزئارا باغلىنىشلىق ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

جان باققان باتۇر.

بۇ ماقال ئۆزىنى خار قىلماي، توغرا يول بىلەن ئەجىر قىلىپ، ھاياتلىقتا نورمال كۈن كەچۈرگەن كىشى نوچى، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

جان بولسا جاھان،
ئاش بولسا قازان.

بۇ تەمسىل ئادەم ھەر ۋاقىت تىرىكلىكنىڭ قەدىر ـ قىممىتىگە يېتىشى كېرەكلىكىنى، ھايات بولغاندىلا ماددىي شارائىتقا ئېرىشكىلى، ھەممە ئىشنى قىلغىلى، ئارزۇ ـ ئارمانغا يەتكىلى بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

جان تۇمشۇققا كەلگۈچە جان بەرمە.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىش تۇيەيلىدىن خەۋپ ـ خەتەر، پاجىئە، ئۆلۈم ـ يېتىم ھادىسىسى يۈز بېرىش ئېھتىمالى بولغاندىمۇ ئاخىرقى تىنىققىچە ئۈمىدۋار بولۇپ، ھەرگىز بوشاشماسلىق، تەقدىرگە ئالدىراپ تەن بەرمەسلىك كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

جان راھىتى تەن بىلەن،
تەن راھىتى پەم (بىلەن).

بۇ ماقال ھاياتنىڭ ھۇزۇرى تەن ساغلاملىق بىلەن كۆڭۈللۈك ئۆتكەن ئائىلە تۇرمۇشى ئىكەنلىكىنى، ساغلاملىقنىڭ ھۇزۇرى

ئەقىل ـ پاراسەت بىلەن تەدبىرلىك ياشاش ئارقىلىق بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

جان راھىتى تەن بىلەن،
تەن ساقلىقى پەم (بىلەن).

«جان راھىتى تەن بىلەن، تەن راھىتى پەم (بىلەن)»نىڭ ئىزاھىغا قاراڭ.

جاننى ئاسرىساڭ ۋاقىتنى تۇت.

بۇ ماقال ھەر كىم ھاياتنى قەدىرلەش ـ ئاسراش ئۈچۈن كىچىكىدىن باشلاپ ۋاقىتنى قەدىرلەش ئېڭىنى يېتىلدۈرۈش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

جاھىل ئۆز بېشىنى يەر.

بۇ تەمسىل ھەمىشە دېگىنىنى قىلىدىغان، خاتا يولدىن يانمايدىغان كاج ئادەم ھامان ئېغىر ئاقىۋەتكە قېلىپ، ھالاكەتكە يۈز تۇتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

جاي بەرگەنگە جان بەر.

بۇ تەمسىل بىراۋغا ياشاش ئىمكانىيىتى بېرىپ، باشپاناھ بولغان كىشىگە ياخشىلىق قىلىش بىلەن جاۋاب قايتۇرۇپ، كېرەك بولسا جېنىنىمۇ ئايىماسلىق كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

جايى يوقنىڭ جېنى يوق.

بۇ تەمسىل ئۆي ـ ئىمارەت، تۇرالغۇنىڭ ئادەم ئۈچۈن ئىنتايىن مۇھىم ئىكەنلىكىنى، ئۆي ـ زېمىنسىز كىشىنىڭ ھېچقانداق ئېتىبارى بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

جەڭنىڭ بىرسى جەڭ، توققۇزى رەڭ.

«جەڭنىڭ بىرسىلا جەڭ، قالغان توققۇزى رەڭ»نىڭ ئىزاھىغا قاراڭ.

www.uyghurkitap.com

جەڭنىڭ بىرسىلا جەڭ، قالغان توققۇزى رەڭ.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشنى قىلىش ئۈچۈن ۋاستىگە تايىنىشتىن باشقا ئەقىل - پاراسەت، چارە - ئامال، پەم بولۇشنىڭ مۇھىم ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

جەينەك يېقىن بولسىمۇ چىشلىگىلى بولماس.

بۇ تەمسىل ھەربىر كىشى ئۆز قاياشى، قولۇم - قوشنا، ئەل - ئاغىنە، قېرىنداش، بۇرادەرلىرىگە زىيان يەتكۈزمەسلىك، ئازار بەرمەسلىك كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

جېدەلخورغا گۇۋاھچى بولما.

بۇ تەمسىل ھە دېسە باشقىلار بىلەن جېدەللىشىدىغان، ئۇرۇشقاق ئادەمنىڭ ئىشىغا ئارىلاشماسلىقنى، مۇناسىۋەتسىز ئىشقا شاھىت بولماسلىقنى، ھەركىم ئۆزىنى ئاياش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

جېدەل نەدىن كېلەر — تالاشتىن،
بالا نەدىن كېلەر — قاياشتىن.

بۇ ماقال بىھۇدە، ئورۇنسىز تەگىشىش، كۆڭۈل ئاغرىتقى تۈپەيلىدىن ئۇرۇش - جېدەل يۈز بېرىدۇ؛ ئۇرۇق - تۇغقان، يېقىنلارنىڭ ھەسەتخورلۇقى تىنچ ئائىلىنىڭ ئارامىنى بۇزىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

جېنى بارنىڭ گېلى بار.

بۇ تەمسىل ھەركىم ھاياتلىقتا ئۆزۈقلۇققا تايىنىپ ياشايدىغانلىقىنى، ئاش - ئوزۇقسىز بىر كۈنمۇ ياشىيالمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

جېنىدىن تويغان جاھانغا سىغماس.

بۇ تەمسىل بىرەر سەۋەب تۈپەيلى ھاياتىدىن زېرىككەن ئادەم خەۋپ - خەتەردىن باش تارتماي قارامىلىق قىلىپ باشقىلارغا

جەبىر - زۇلۇم سالىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

جىق بولسا كېتەر،
ئاز بولسا يېتەر.

بۇ ماقال ھەركىم تۇرمۇشىنى پىلانلىق، تېجەشلىك باشقۇرۇپ، ئىنچىكە ھېساب بىلەن ئىش كۆرۈش، ئىسراپچىلىق، بەتخەجلىكتىن ساقلىنىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

جىق گەپ ئېشەككە يۈك.

بۇ تەمسىلنىڭ «ئۇششاق گەپ ئېشەككە يۈك» دېگەن ۋارىيانتىمۇ بار بولۇپ، گەپنى ئاز، مەزمۇنلۇق قىلىش، قۇلاققا ياقمايدىغان، تېتىقسىز گەپتىن ھەزەر ئەيلەش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

جىلە قىلساڭ مۈشۈكمۇ چىشلەيدۇ.

بۇ تەمسىل بىراۋنى ئورۇنسىز خاپا قىلىپ تېرىكتۈرسە، ھەرقانداق ياۋاش بولغان تەقدىردىمۇ جان - جەھلى بىلەن قارشىلىشىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

جىم ياتقان يىلاننى قوزغىما.

بۇ تەمسىل بىراۋغا ھېچبىر خىيالىغا كەلمىگەن ئىشنى داۋراڭكەشلىك بىلەن ئۇقتۇرۇپ، دىققەت - ئېتىبارىنى قوزغاپ، ئىش تېرىماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

جىمغۇرنىڭ چىشى قولتۇقىدا.

بۇ تەمسىل بىراۋنىڭ تۇرقىغا قاراپ باھا بەرمەي، مىجەز - خۇلقى، ئەمەلىي ئىش - ھەرىكىتىگە ئاساسلىنىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

جىمغۇرنىڭ ھۈنىرى ئىچىدە.

بۇ ماقال نورمال شارائىتتا بىراۋنىڭ تەق - تۇرقى، يۈرۈش - تۇرۇشى، جىمغۇرلۇقىغا قاراپلا خاراكتېرىنى بېكىتكىلى

بولمايدۇ، كۆرۈنۈشتە ياۋاش بىلىنگەن ئادەم ئاچچىقى كېلىدىغان ئەھۋالغا يولۇقاندا ھەر بالدىن يانمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

جىندىن قېچىپ ئالۋاستىغا ئۇچراپتۇ.
بۇ تەمسىل كىشىلىك تۇرمۇشتا بىر بەختسىزلىكتىن ئامان قېلىپ، يەنە ئۇنىڭدىنمۇ بەتتەر پالاكەتكە يولۇققانلىقنى بىلدۈرىدۇ.

جىننىڭ قەستى شاپتۇلدا.
بۇ تەمسىل ئېغىزدا دېيىلگەن گەپ بىلەن ئاساسىي مەقسەت ـ مۇددىئا تۈپتىن باشقا ـ باشقا، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

چ

چاپان كۆيسىمۇ كۆيسۇن، قازان قاينىسۇن.
بۇ تەمسىل زىيان ـ چىقىم بولسىمۇ مەيلى، قورساق تويدۇرۇش، جان ساقلاش ھەممىدىن ئەۋزەل، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

چاپان ياقىدىن، تۆگمەن پاقىدىن، ئۇلاغ تاقىدىن تۈزىلەر.
بۇ تەمسىل ھەر نەرسىنىڭ ئۆزىگە يارىشا قۇرۇلما ئېھتىياجى، تۈزۈلمە ئاساسى بارلىقىنى، ئۇنىڭدىن چەتلەشكە ھەرگىز بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

چاپسان بول دېسە، زاغرامنى يەۋالاي دەپتۇ.
بۇ تەمسىل ھېچنېمىدىن غەم ـ ئەندىشە قىلمايدىغان، جاھاننى سۇ بېسىپ كەتسە ئوشۇقىغا ئالمايدىغان، ھەددىدىن ئارتۇق بىغەملىك ـ بىپەرۋالىقنى بىلدۈرىدۇ.

چاپىقىنى ئالىمەن دەپ قارىغۇ قىپتۇ.
بۇ تەمسىل بىلمەيدىغان ئىش ياكى نەرسىنى تۈزەيمەن دەپ بۇزۇپ قويىدىغان مەنمەنچىلەرنىڭ پوچىلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

چاپىنى بارغا مۇشت ئاتاي، جۇۋىسى بارغا تور كەتسۇن.
بۇ ماقال بىرەر سەۋەب تۈپەيلىدىن گەپنى ئوچۇق، توغرىدىن توغرا دېمەي، ئەگىتىپ ـ دارىتمىلاپ قىلغانلىقنى بىلدۈرىدۇ.

چاپىنىغا قارىما، ئادىمىگە قارا.
بۇ تەمسىل بىراۋغا باھا بېرىشتە ھەرگىز سالاپىتى، سىرتقى

كۆرۈنۈشىنى ئاساس قىلماي، بىلىمى، پەزىلىتى، ئىش - ھەرىكىتى، ئەخلاقىغا قاراش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

چاچنىڭ ئۇزۇنى ئۇلاق،
سۇنىڭ سۇزۇكى بۇلاق.

بۇ ماقال كۆرۈنۈشى چىرايلىق - كۆركەم نەرسىنىڭ ياسالما، ساختا بولىدىغانلىقىنى، ھەقىقىي ئېسىللىق ھەرقاچان ساپلىق ۋە چىنلىقتا ئىپادىلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

چارىسىز ئىش بولماس،
چارسىز ئاش (بولماس).

بۇ ماقال ھەرقانداق مۇددىئانى ئەمەلگە ئاشۇرۇشنىڭ ئۆزىگە يارىشا بەلگىلىك ئامال، تەدبىرى بولىدىغانلىقىنى، شۇنداقلا دۇنيادا يۈزدەيۈز ساپ نەرسە مەۋجۇت ئەمەسلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

چاشقان تۆشۈكى ساراي بوپتۇ.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىش تۇيەيلىدىن ھەددىدىن زىيادە قورقۇپ، ئۆزىنى يوشۇرغۇدەك يەر تاپالماي قىيىن ئەھۋالدا قالغان كىشىلەرنىڭ ئەنسىزلىك ھالىتىنى بىلدۈرىدۇ.

چاشقانغا كېپەك ئالدۇرماس،
قوڭغۇزغا تېزەك (ئالدۇرماس).

«يۈندىسىنى ئىت كۆرمەيدىغان، تۇتۇنىنى بۇلۇت (كۆرمەيدىغان)»نىڭ ئىزاھىغا قاراڭ.

چاشقاننىڭ ئەرزى مۈشۈككە.

بۇ تەمسىل رەھىمسىز، تاش يۈرەك ئادەملەرگە ھال - ئەھۋال ئېيتىش ياخشى نەتىجە بەرمەيدۇ، ئۇ بەربىر ئۆچ ئالماي قويمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

چاشقان يىغار، پاقا يەر.

بۇ تەمسىل باشقىلار تەر تۆكۈپ تاپقانغا ھېچقانداق ئەجىر

قىلماي شېرىك بولۇپ ياشاشقا ئادەتلەنگەن كىشىلەرنىڭ تەييارتاپلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

چاقىرسا ئېتى بار،
تۇتسا سېپى (بار).

بۇ ماقال ئەل - يۇرت ئىچىدە ئىززەت - ئابرۇي، ھۆرمەتكە ئىگە، نام - شۆھرىتى بار مەرتىۋىلىك كىشىلەرنىڭ نوپۇزىنى بىلدۈرىدۇ.

چاقماقتا ئاتنى تېگىشكەن ئەخمەق.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشتا پايدا - زىياننى پەرق ئېتەلمەيدىغان، ئەرزىمەس كىچىككىنە مەنپەئەت ئۈچۈن چوڭ بەدەل تۆلەشتىن يانمايدىغان دىتسىز ئادەملەرنىڭ كەم ئەقىللىقلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

چاك باسمىغان ئىشنى چېچەك باسار.

بۇ تەمسىل ئەسلىدىلا ئەپلەشمىگەن، ئوڭۇشلۇق يۈرۈشمىگەن ئىش تۈرلۈك توسالغۇ، كاشىلىلارغا ئۇچرايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

چاڭقىغانغا سۇ بەر،
مۈزلىگەنگە ئوت (بەر).

بۇ ماقال نامرات - يوقسۇللارغا قولىدىن كېلىشىچە غەمخورلۇق قىلىش، ئازار يەتكەن، خاپىلىق تارتقان دەردمەنلەرگە خەيرخاھ، باشپاناھ بولۇش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

چالا موللا ۋاراقلايدۇ،
ئەگرى نوغۇچ تاراقلايدۇ.

بۇ يېتەرلىك بىلىمى يوق، يېرىم چېلەك سۇدەك شالاقشىيدىغان كىشىلەر ھەرقانچە بىلەرمەنلىك قىلسىمۇ،

ئەمەلىي ئىشتا قىيىنلىدۇ؛ يارامسىز نەرسىلەر ھەرگىز يارامىلىق بولالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

چاۋاك ئىككى قولدىن چىقىدۇ.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشنىڭ ۋۇجۇدقا چىقىشى ئۈچۈن ئىچكى ـ تاشقى ئامىل زىچ ماسلىشىشى، ئىككى تەرەپ بىردەك كۈچ چىقىرىشى لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

چاينىماي يۇتقان تاماقنىڭ تەمى يوق.

بۇ ماقال غىزالىنىشقا ئەھمىيەت بېرىپ، تاماقنى ئالدىرىماي چايناپ يېيىش كېرەكلىكىنى، چاينىماي ياكى چالا ـ پۇچۇق چايناپ يۇتقان تاماقنىڭ سالامەتلىككە زىيىنى بولۇپلا قالماي، تەم ـ لەززىتى بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

چاينىماي يېگەن كۆشمەي ئۆلەر.

بۇ تەمسىل ھەركىم سالامەتلىكىنى ئاسراش ئۈچۈن غىزالىنىشقا دىققەت قىلىپ، نەپسىنى يىغىش، تاماقنى قالايمىقان يېمەسلىك كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

چەككىنىم جەبىر ـ جاپا،
ئاڭلىغىنىم تەنە ـ تاپا.

بۇ ماقال تۇرمۇشتا بىر ئۆمۈر جاپا ـ مۇشەققەت تارتقىنىغا يارىشا ھالاۋەت كۆرەلمەي، تىل ـ ھاقارەت، خارلىقتىن قۇتۇلالمايدىغان بەختسىز كىشىلەرنىڭ بىچارىلىك تەقدىرىنى بىلدۈرىدۇ.

چەۋەندازلىق ئاتقا يۈگەن سېلىشتىن مەلۇم.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق كەسىپ ئەھلىنىڭ ماھىرلىقى، شۇ ساھەدە كامالەتكە يەتكەنلىكى ئىشنى باشلىشىدىن، ھەرىكەتتىكى چاققانلىقىدىن مەلۇم بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

چوڭ بولساڭ، كىچىك بول.

بۇ ماقال ئادەم يۈز ـ ئابرۇيى، مەرتىۋىسى ئاشقانسېرى

كەمتەر، كىچىك پېئىل بولۇش، كىبىرلىك قىلماسلىق لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

چوڭ بىلىق كىچىك بېلىقنى يەر.

بۇ تەمسىل كۈچلۈكلەر ئاجىز ـ بىچارىلەرنى بوزەك قىلىدۇ، ئۆزىگە بويسۇندۇرۇپ يەم قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

چوڭ دەرەخنىڭ سايىسى چوڭ بولىدۇ.

بۇ تەمسىل ئامىنىڭ، خەلقنىڭ كۈچ ـ قۇدرىتى، مېھىر ـ شەپقىتى چەكسىز، تەڭداشسىز، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

چوڭنىڭ ئەقلىمۇ چوڭ.

بۇ ماقال ھەرقانداق ئىشقا نىسبەتەن ياشانغان، كۆپنى كۆرگەن، تەجرىبىلىك ئادەملەرنىڭ بىلىدىغىنى، چارە ـ تەدبىرى مول ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

چوڭنىڭ بەرگىنى خۇدانىڭ بەرگىنى.

بۇ تەمسىلنىڭ جانلىق تىلدا كۆپرەك دېيىلىدىغان «باينىڭ بەرگىنى خۇدانىڭ بەرگىنى» دېگەن ۋارىيانتىمۇ بار بولۇپ، ئاتا ـ ئانىنىڭ باغرى كەڭ، ھىممىتى چەكسىز ئىكەنلىكىنى، بارلىقىنى پەرزەنتىدىن ئايىمايدىغانلىقىنى، بۇ ماھىيەتتە خۇدانىڭ رەھمىتى، شەپقەت ـ ئىلتىپاتى ھېسابلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

چوڭ ئىززەت قىلسا كىچىك خىزمەت قىلار.

بۇ تەمسىل چوڭلار كىچىكلەرگە كۆيۈنۈپ غەمخورلۇق قىلسا، كىچىكلەر چوڭلارنى ھۆرمەتلەپ گېپىنى ئاڭلايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

چۆپىدىمۇ يوق، سۈيىدىمۇ يوق.

بۇ تەمسىل يۈز بەرگەن ھەرقانداق ئىشقا قىلچە ئارىلاشمىغان، ھېچقانداق مۇناسىۋەت، ئالاقىسى بولمىغان كىشىلەرنىڭ بىتەرەپلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

چۆچۇرە يېمەكتىن مەقسەت گۆش يېمەك.
بۇ ماقال تەمسىل ئاتاقتا بىر ئىشنى ئوتتۇرىغا چىقىرىپ قويۇپ، ئەمەلىيەتتە شۇ ئارقىلىق ئاساسلىق مۇددىئاغا يېتىشنى بىلدۈرىدۇ.

چۆچۈرنى خام ساناپتۇ.
بۇ تەمسىل بىرەر ئىشنى ئاددىي، يۈزە چاغلاپ خاتا مۆلچەرلىگەنلىكنى، خام خىيال قىلغانلىقنى بىلدۈرىدۇ.

چۆلگە يامغۇر ياخشى،
يوبدانغا چامغۇر (ياخشى).
بۇ ھەرقانداق نەرسە، ئۆزى ئېھتىياجلىق نەرسە بىلەن گۈلى گۈلگە كېلىپ ماسلىشىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

چۈجىنى كۈزدە سانا،
چۆچۈرنى پىشقاندا (سانا).
بۇ ماقال ھەر ئىشنى ۋاقتى كەلگەندە كۆرۈش، ئۇنىڭ نەتىجىسىگە قارىتا ئاخىرىدا يەكۈن چىقىرىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

چۈشلۈك ئۆمرۈڭ بولسا كەچلىك ئوزۇق تاپ.
بۇ تەمسىل ئادەم ھاياتلىقتا ئۆزىنىڭ بۈگۈنىنى كۆڭۈللۈك ئۆتكۈزۈشتىن باشقا، كېيىنكى تۇرمۇشىنىڭ خاتىرجەملىكى ئۈچۈن بەلگىلىك ماددىي ئاساس، مۇئەييەن شەرت - شارائىت تەييارلىشى كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

چۈشمەك ئاسان، چىقماق تەس.
بۇ تەمسىل يامان ئىشلارنى قىلىپ، خەلقنىڭ قارغىش - نەپرىتىگە ئۇچرىماق، ئابرۇي - ئىناۋىتىدىن ئايرىلماق ئاسان؛ خاسىيەتلىك ئىشلارنى قىلىپ، شان - شەرەپكە سازاۋەر بولماق، ياخشى نام ئالماق، مەرتىۋىگە ئېرىشمەك قىيىن ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

چىچەكنىڭ ئېتى يامان،
قىزىلنىڭ يېلى (يامان).
بۇ ماقال يۇقۇملۇق كېسەللىكنىڭ خەتەرلىكلىكىنى، ئۇنىڭ ئالدىنى ئېلىشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى، بۇنىڭغا سەل قارالسا يامان ئاقىۋەت كېلىپ چىقىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

چىچەننىڭ تىلى،
چەبدەسنىڭ قولى.
بۇ تەمسىل چېچەن كىشىنىڭ زېرەك، ئۆتكۈرلۈكى قىلغان گەپ - سۆزى بىلەن؛ چەبدەس كىشىنىڭ چاققانلىقى ئەمەلىي ئىشتىكى چېۋەرلىكى بىلەن ئايرىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

چېچەن يېڭىلسە مىڭ يىللىق.
بۇ تەمسىل بىر ئىشنى تېز پەملىيەلەيدىغان، زېھنى ئۆتكۈر، ھوشيار ئادەم ئازمايدۇ، يېڭىلمەيدۇ، ئەگەر ئازسا ھەرگىز ئۇنتۇمايدۇ، ئېسىدىن مەڭگۈ چىقمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

چېچەن يىگىت يىلان كۆشىگەننى تۇيار.
بۇ تەمسىل بىرەر ئىشنى تېز، ئالدىن پەملىيەلەيدىغان زېرەك، ھوشيار ئادەم باشقىلارنىڭ بەتنىيەتلىك، ھىيلە - مىكىر، نەيرەڭلىرىنى شەكسىز سېزىۋالالايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

چىدىماسنىڭ ئۆيى پايلىماسنىڭ قېشىدا.
بۇ تەمسىل بىرەر ئىشقا بەرداشلىق بېرەلمەيدىغان، ئىرادىسى يوق، غەيرەتسىز ئادەم ھۇرۇننىڭ ھەمراھى ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

چىراغپايدا چاي ئىچكەن «چېچەن»نى كۆرۈڭ.
بۇ تەمسىل ھەرنەرسىنى ئۆز لايىقىدا ئىشلىتەلمەيدىغان، پەم -

پاراسەتسىز، ھاماقەت ئادەملەرنىڭ ئەقىلسىزلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

چىراغ تۈۋى قاراڭغۇ.

بۇ تەمسىل باشقىلارنىڭ كەمچىلىكىنى كۆرۈپ، ئۆزىنىڭكىنى كۆرمەيدىغان، يىراقتىكى ئىشلارغا نەزەر سېلىپ، كۆز ئالدىدىكى ئىشلارغا كۆڭۈل بۆلمەيدىغان ھالەتنى بىلدۈرىدۇ.

چىراي كۆرۈپ ھال سورا.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشتا ئادەمنىڭ مىجەز ـ كەيپىياتىغا، ئەمەلىي ئەھۋالىغا قاراپ مۇئامىلە قىلىش، سىردىشىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

چىرايىڭ ئاقلىقىدىن كۆڭلۈڭ ئاقلىقى ئەلا.

بۇ تەمسىل ئادەمگە نىسبەتەن ھۆسن گۈزەللىكىدىن كۆرە، نىيەتنىڭ توغرىلىقى، قەلبىنىڭ پاكلىقى ھەممىدىن مۇھىم ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

چىشلەيدىغان ئىت چىشىنى كۆرسەتمەيدۇ.

بۇ تەمسىل دۈشمەنلىك قىلىدىغان ئادەم ئالدىنئالا بېشارەت بەرمەيدىغانلىقىنى، بەلكى يامان نىيىتىنى تۈيدۇرماستىن ئىشقا ئاشۇرىدىغانلىقىنى، شۇڭا ھەر ۋاقىت ھوشيار، سەگەك بولۇش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

چىش تۆكۈلۈپ تىل قالىدۇ.

بۇ تەمسىل يۈز بەرگەن ھەرقانداق ئىش ـ ھەرىكەت ئۆز نۆۋىتىدە ئۆتۈپ كېتىدۇ، بولۇنغان گەپ ـ سۆز تۈگىمەيدۇ ۋە ئۇنتۇلمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

چىشى چىققان بالىغا چايناپ بەرگەن ئاش بولماس.

بۇ تەمسىل ياش قۇرامىغا يەتكەن كىشىگە ھەممە جەھەتتىن ئەقىل ئۆگىتىش، يوقىنى تەل قىلىپ بېرىش مۇۋاپىق ئەمەسلىكىنى، ئۆز ئەقلى ۋە كۈچىگە تايىنىپ ياشاشقا

ئادەتلەندۈرۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

چىشىمغا قارىما، ئىشىمغا قارا.

بۇ ماقال ئادەمنىڭ ئادەملىكىنى ئۆلچەشتە ياش قۇرامى، بوي ـ تۇرقىدىن كۆرە، ئەمەلىي ئىش ـ ھەرىكىتى، ياراتقان نەتىجە، تۆھپىسىگە ئاساسلىنىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

چىلانغا چۆل ياخشى،
ياڭاققا كۆل (ياخشى).

بۇنىڭ «چىلاننى چۆلگە تىك، ئەنجۈرنى كۆلگە» دېگەن ۋارىيانتىمۇ بار بولۇپ، باغۋەنچىلىكتە مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ ئۆسۈش، ئايىنىش خۇسۇسىيىتىگە ئاساسەن مۇۋاپىق يەر تاللاپ تىكىش، ئۆستۈرۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

چۈن كىچىك بولسىمۇ كۆڭۈل ئايىنىتىدۇ.

بۇ تەمسىل ئاجىز ـ كىچىك دەپ كۆزگە ئىلمىغان زىيانداش، دۈشمەن ئويلىمىغان يەردىن ھاياتقا زىيان كەلتۈرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

چۈنىنىڭ كۆڭلى گەندىدە.

بۇ تەمسىل يامان ئادەملەرنىڭ غەرىزى نەسلىك، پەسلىك، ئەسكىلىكنى تىلەش ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

خ

خامان ئالماق — شەھەر ئالماق.

بۇ تەمسىل تېرىلغان زىرائەتنى خامانغا يىغىپ، تېپىپ، تازىلاش دېھقانچىلىقتا ئەڭ مۇرەككەپ ۋە مۇشكۇل ھالقىنىڭ بىرسى بولۇپ، خۇددى بىر مەيدان جەڭ قىلىپ شەھەر ئالغانغا باراۋەر ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

خامانغا سېلىنغان ئۆي بەرىكەت تاپالماس.

بۇ تەمسىل جامائەت مال - مۈلكىنى، مەنپەئەتىنى قاقتى - سوقتى قىلىدىغان، زىيانغا ئۇچرىتىدىغانلارنىڭ ھەرقانداق راۋاج تاپالمايدۇ، بەربىر خانىۋەيران بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

خانغا يارىغان ئىشىم تازغا يارىماپتۇ.

بۇ تەمسىل كۆپچىلىككە، ئەل - يۇرتقا يارىغان ئىش كەسىپ ئەھلى بولمىغان، ھەسەتخور ئادەملەرگە يارىماي، قەستەن قۇسۇر تاپىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

خان قوزۇق، پۇقرا ئوزۇق.

بۇ تەمسىل ئەمەلدارلارنىڭ غېمى ئۆز ھۆكۈمرانلىقىنى مۇستەھكەملەشتە ئىكەنلىكىنى، پۇقرالارنىڭ غېمى تىنچ، خاتىرجەم تىرىكچىلىك قىلىپ، توق تۇرمۇشقا ئېرىشىش ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

خەلپەم كۈلمەيدۇ، كۈلسە تېلىقىپ كېتىدۇ.

بۇ تەمسىل بىر ئىشقا نىسبەتەن كۆپ ھاللاردا قېتىپ

تۇرۇۋالىدىغان، ئەمما خۇشى كېلىپ ئارىلىشىپ قالسا چېكىدىن ئاشۇرۇۋېتىدىغان تۇراقسىز ئادەملەرنىڭ پىسخىك ئالاھىدىلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

خەلق «پۇۋ» دېسە بوران چىقار.

بۇ تەمسىل خەلق ھەممىدىن ئۇلۇغ، قۇدرەتلىك بولۇپ، ھەممىگە غالىب كېلەلەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. مەسىلەن: «خەلق (پۇۋ) دېسە بوران چىقار» دېگەن گەپ راست ئىكەن. سەپ - سەپ بويىچە تەۋرەپ، دولقۇنلىنىپ كېتىۋاتقان نامايىشچىلار قوشۇنىنىڭ تىنىقى بىلەنلا شەھەر ئوتتەك قىزىپ كەتكەنىدى.

خەلق ياندۇرغان چىراغنى پۈۋلىگەننىڭ ساقىلى كۆيەر.

بۇ تەمسىل خەلق رايىغا قارشى ئىش تۇتقانلار ئاخىر ھالاكەتكە يۈز تۇتۇپ ئۆز بېشىنى يەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

خورىكى چوڭنىڭ تۇمشۇقى ئىلمەك.

بۇ تەمسىل ھە دېسە تەكەببۇرلۇق، چوڭچىلىق قىلىدىغان ئادەم ھاكاۋۇرلۇقىدىن كىشىلەرنى كەمسىتىپ كۆڭلىنى ئاۋۇندۇرۇشنى ياخشى كۆرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

خۇپتەندىن قېچىپ تاراۋىغا تۇتۇلۇپتۇ.

بۇ تەمسىل بىر ئىشنى تەس كۆرۈپ ئۆزىنى قاچۇرۇپ، قىيىنلىق دەرىجىسى ئۇنىڭدىن ئېشىپ چۈشىدىغان يەنە بىر ئىشقا يولۇققانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

خۇدا بەرسە پەيغەمبەر «غىڭ» قىلماپتۇ.

بۇ تەمسىل خەلق ئاممىسى تەرىپىدىن بېرىلگەن ئابرۇينى ئايرىم شەخسلەر ئىچى تارلىق قىلىپ يوققا چىقىرىۋېتەلمەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

خۇدا بەرسە شەيتاننىڭ كۆزى قىزىرىپتۇ.

بۇ تەمسىل خەلق ئاممىسى تەرىپىدىن بېرىلگەن ھۆرمەت ـ ئابرۇي، شان ـ شەرەپكە قىسمەن ھەسەتخور شەخسلەرنىڭ ئىچى تارلىق قىلىپ، قارشى تۇرغۇسى، تارتىۋالغۇسى كەلگەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

خۇدا بىلىپ پاقىغا قۇيرۇق، ئېشەككە مۈڭگۈز بەرمىگەن.

بۇ تەمسىل باشقىلارغا زىيان ئۇرۇشنىڭلا كويىدا بولغان قارا نىيەت ئادەملەر ھەرگىز ھوقۇق ـ مەرتىۋىگە ئېرىشەلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

خۇدا دېگەن قۇلغا، ئەكېلىپ بېرەر يولغا.

بۇ ماقال ئەل ـ يۇرتنى ئويلىغان، ئەل ـ يۇرت ئۈچۈن كۆيۈنۈپ بارلىقىنى بېغىشلىغانلار خەلقنىڭ ھۆرمەت ـ ھىممىتىگە ئېرىشىدۇ، مۇشكۇلى ئاسان بولۇپ، ھەممە ئىشلىرى يۇرۇشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

خۇدا قارىغۇنى كۆزدىن ئايرىسا ھاسىسىدىن ئايرىماس.

بۇ تەمسىل ئادەم مەلۇم جىسمانىي ئاجىزلىققا گىرىپتار بولسىمۇ، يەنىلا جەمئىيەتنىڭ ياردىمى بىلەن ياشاش ئىقتىدارىدىن مەھرۇم بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

خۇدا كەچ قويسا قويار، ئاچ قويماس.

بۇ تەمسىل ئادەم تىرىكچىلىكتە كەمبەغەل، نامراتلىق تۇپەيلىدىن مەلۇم ۋاقىت يوقسۇزلۇقتا ئۆتسىمۇ، لېكىن ئۆز تىرىشچانلىقى بىلەن ھالىغا يارىشا ياشايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

خۇدا كۆزدىن ئايرىسىمۇ ھاسىسىدىن ئايرىماس.

«خۇدا قارىغۇنى كۆزدىن ئايرىسا، ھاسىسىدىن ئايرىماس»نىڭ ئىزاھىغا قاراڭ.

خۇدانىڭ بەرگۈسى كەلسە قوشلاپ بېرىدۇ.

بۇ تەمسىل ئادەمنىڭ بەخت ـ تەلىيى ئوڭدىن كەلگەندە ئىشلىرى يۇرۇشۇپ، مېلىغا مال قوشۇلۇپ، ئۈستىلەپ پايدا كۆرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

خۇدادىن نالىما، بەندىدىن رەنجىمە.

بۇ ماقال بىرەر ئىشتا كۆڭۈلسىزلىك، مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىغاندا بىراۋغا دادلىماسلىق، بىراۋدىن يامانلىماسلىق، پەقەت ئۆزىنىڭ كەم ئەقىل، پاراسىتى يوق، يارامسىزلىقىدىن كۆرۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

خۇدا ئۇرغاننى يۆلىگىلى بولماس.

بۇ تەمسىل ئاتا ـ ئانىسىنىڭ قارغىشىنى ئالغان، خەلقنىڭ نەزىرىدىن چۈشكەن ئادەم پالاكەت ـ پېشكەللىككە يولۇقىدۇ، ئىشلىرى ئىلگىرى باسمايدۇ، ھەرقانچە يۆلىگەن بىلەنمۇ راۋاج تاپمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

خۇدا ئۇرسا ئاۋۋال ئەقلىدىن ئۇرار.

بۇ تەمسىل ئادەمنى پالاكەت باسقاندا ئالدى بىلەن ئەقلى ـ ھوشىدىن مەھرۇم بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

خۇشال بولغاندا كۆزگە پالاكەت كۆرۈنمەس.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشتا كۇتۇلمىگەن مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشكەن ئادەم غەپلەتتە قېلىپ، خەۋپ ـ خەتەر، پېشكەللىككە يولۇقۇشنى ئويلىمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

خۇشامەتچى بولماي دېسەڭ تەمەدىن نېرى بول.

بۇ تەمسىل ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە ھەركىم ئادىل، توغرا يول تۇتۇش، غەيرىي مۇددىئا بىلەن بىراۋغا ياخشى كۆرۈنۈشكە ئۇرۇنماسلىق، نەپسانىيەتچىلىك كويىدا بىراۋدىن نەپ تەمە قىلماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

خۇشامەتچى بىلىدىن قېرىيدۇ،
ماختانچاق ئاغزىدىن (قېرىيدۇ).

بۇ ماقال ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە كىشىلەر ئوتتۇرىسىدىكى نورمال بولمىغان ناتوغرا ئادەتلەر ھەر ئىككى تەرەپ ئۈچۈن پايدىسىز ئاقىۋەت كەلتۈرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

خۇمداندا خىش تولا،
قىلاي دېسەم ئىش (تولا).

بۇ ماقال ئىش بىلەن خۇشى يوق، ھورۇن ئادەم گەپنى چوڭ قىلىپ، باشقىلارغا ئۆزىنى ئالدىراش كۆرسىتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

خۇينى بىلمىگەن ئاتقا يېقىن بارما.

بۇ تەمسىل (1) خۇيى تونۇش بولمىغان ئاتقا يېقىن بارماسلىق، قارامىلىق قىلىپ زەخىملىنىشتىن ساقلىنىشنى كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: سىرداشمىغان، ناتونۇش ئادەمگە ئارىلىشىشتىن ئېھتىيات قىلىپ، كۈتۈلمىگەن كۆڭۈلسىزلىك يۈز بېرىشتىن ساقلىنىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

خۇيى يامانىنىڭ پەيلى يامان.

بۇ تەمسىل ئەدەپ ـ ئەخلاقنى بىلمەيدىغان، غەيرىي مىجەزلىك ئادەم ھەمىشە باشقىلارغا يامانلىق ئويلايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

خېرىدارنىڭ كۆزى بولسا كاسىپ ئاچلىقتىن ئۆلەر.

بۇ تەمسىل ئىستېمالچىلار مال سېتىۋالغاندا كۆرۈنۈشكە ئەمەس، سۈپىتىگە قاراش؛ ھۈنەرۋەنلەر سۈپەتسىز، ساختا ماللارنى ئىشلەپچىقارماسلىق ۋە خېرىدارلارنى گالۋاڭ چاغلىماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

خېرىدارىڭ بولمىسا زىبالىقىڭ نە كېرەك.

بۇ تەمسىل (1) لايىق چىقمىغان، ھېچكىم مۇھەببەت ئىزھار

قىلمىغان قىزنىڭ ھۆسنى ھەرقانچە چىرايلىق بولغىنى بىلەن ھېچقانداق ئېتىبارى بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: ئىجتىمائىيەتتە ھىمايىچىسى يوق ئادەم ھەرقانچە كۈچ ـ قۇدرىتى بار، يارامىلىق ـ قابىلىيەتلىك ئىكەنلىكىدىن قەتئىينەزەر، ھېچقانداق ئەتىۋارى بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

خىل خىلى بىلەن،
پىچاق قىنى (بىلەن).

بۇ ماقال ھەركىم، ھەرنەرسە ئۆزىگە مۇناسىپ كېلىدىغان ئورۇندا تۇرسا مۇۋاپىق بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

خىلى خىلىغا، گۈلى گۈلىگە.

بۇ تەمسىل بىرەر ئادەم ياكى نەرسىنىڭ ئۆز ئارا بىر ـ بىرىگە ماس كەلگەنلىكىنى، ياراشقان ـ ئەپلەشكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

د

داپ داراڭلىغان، ئېشەك ھاڭرىغان يەردە يۇرۇپتۇ.

بۇ ماقال ئىش خۇشياقمايدىغان بىكار تەلەپ، بەڭباش ئادەملەرنىڭ ئۇدۇل كەلگەن يەرلەرنى كېزىپ، نىشانسىز، مەقسەتسىز لاغايلاپ يۇرىدىغان ساياقلىق ھەرىكىتىگە قارىتىلغان.

دادام قازناقتا يوق.

بۇ ماقال سورالغان سوئالغا لايىقىدا جاۋاب بېرەلمەي، كاللا دېسە پاقالچاق دەيدىغانلارنىڭ ھاماقەتلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

داپقا بېقىپ ئۇسسۇل.

بۇ ماقال ھەرقانداق ئىشنى ۋەزىيەتكە، شەرت - شارائىتقا، ئېھتىياجغا ۋە ئەمەلىي ئەھۋالغا قاراپ ئىشلەش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

دادام مازارغا شەيخ،
مەن تەييارغا (شەيخ).

بۇ ماقال ھېچبىر ئەجىر قىلماي باشقىلارنىڭ ئەمگەك مېۋىسىگە ئىگە بولۇۋالىدىغان، باشقىلار ئاقتۇرغان قان - تەر بەدىلىگە ياشاشنى ئادەت قىلىۋالغان كىشىلەرنىڭ تەييارتاپلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

دام ئۇرغىلى يات يەر ياخشى.

بۇ ماقال ھەركىم ئەمەلىيەتتىن چەتلىمەي ھالىغا بېقىپ سۆزلەشنى، كەلسە - كەلمەس پو ئاتماسلىقنى، لاپ ئۇرۇپ

خەلقئالەم ئالدىدا ئۇياتقا قېلىشتىن ساقلىنىش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

دانا كىشى ئاز سۆزلەپ، كۆپ ئاڭلار.

بۇ ماقال ئىشنىڭ يولىنى بىلىدىغان، ئەقىللىك ئادەم يەنە كەم سۆزلۈكنى ئۆزىگە ئادەت قىلىپ، باشقىلارنىڭ سۆزىنى كۆپرەك ئاڭلاشقا تىرىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دان سۈيى — جان سۈيى.

بۇ ماقال زىرائەتلەر دان تۇتۇشقا باشلىغاندا، داننىڭ تولۇق ۋە توق بولۇشى ئۈچۈن قۇيۇلىدىغان سۇ بولۇپ، مەھسۇلاتقا بىۋاسىتە تەسىر كۆرسىتىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

داننى بۇ يەردىن يەپ، باشقا يەردە تۇخۇملاپتۇ.

«داننى ئۆيدە يەپ، تالادا تۇخۇملاپتۇ»نىڭ ئىزاھىغا قاراڭ.

داننى ئۆيدە يەپ تالادا تۇخۇملاپتۇ.

بۇ تەمسىل بۇ تەرەپتىن مەنپەئەت ئېلىپ، ئۇ تەرەپنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن ئىشلىگەنلىكىنى؛ بۇ تەرەپنىڭ خەيرخاھلىقىغا ئېرىشىپ، ئۇ تەرەپ ئۈچۈن كۈچ چىقارغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

دەرەخ غولىدىن سۇنماس، شېخىدىن سۇنار.

«دەرەخنىڭ تۈۋى سۇنمايدۇ، شېخى سۇنىدۇ»نىڭ ئىزاھىغا قاراڭ.

دەرەخنىڭ تۈۋى سۇنمايدۇ، شېخى سۇنىدۇ.

بۇ تەمسىل ئىناق - ئىتتىپاق ئۆتكەنلەر توزۇمايدۇ، بۆلگۈنچىلەر روناق تاپمايدۇ، ھالاكەتكە مەھكۇم بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دەرد سۆزلەتەر، ئەلەم ئۆلتۈرەر.

بۇ ماقال ئادەم روھىي ۋە جىسمانىي ئازابقا دۇچ كەلگەندە

ھەسرەت چېكىپ زارلىنىدۇ، كۆزىگە ھېچ نەرسە كۆرۈنمەيدۇ، ھەرنېمە بولۇشتىن يانمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دەرد قورۇقى كېتەر، ئاچ قورۇقى كەتمەس.

بۇ تەمسىل كېسەللىك ساقايسا تەسىرى تۇگەيدۇ، جاراھەت ساقايسا بەدەن ئەسلىگە كېلىدۇ؛ جاپالىق تۇرمۇشنىڭ جىسمانىيەتنى خورىتىشى چىرايىغا ئۆچمەس ئىز سالىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دەرد كەلسە جۈپ، دۆلەت كەلسە تاق.

بۇ تەمسىل بىراۋنى ئەس باسقاندا كەينى ـ كەينىدىن پالاكەتكە يولۇقىدۇ؛ بەخت، ھالاۋەت ھەركىمنىڭ قىلغان ئەجرىگە يارىشا بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دەرد كەلگەندە دەرمان كېتەر.

بۇ ماقال (1) ئادەم ئاغرىق ـ سىزلاقتا دۇچ كەلگەندە كېسەللىك ئازابى ھالىدىن كەتكۈزىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: پالاكەت ـ خاپىلىقتا يولۇققان كىشىنىڭ سەۋر ـ تاقەت قىلغۇدەك جاسارىتى قالمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

دەردى يوقتا ۋاي چىشىم دېمە.

بۇ تەمسىل ئاغرىپ باقمىغان ئادەمگە كېسەللىك ھەققىدە ھال ئېيتماسلىقنى؛ غېمى يوق، تۇرمۇشى خاتىرجەم ئادەمگە دادلانماسلىقنى بىلدۈرىدۇ.

دەريا تېشىپ كەتسە ئۆردەكنىڭ نېمە ئىشى.

بۇ تەمسىل تۇرمۇشتا چېچىلاڭغۇ، ھېچنېمىدىن غەم يېمەيدىغان، كەلگۈلۈككە پەرۋا قىلمايدىغان، ئادەتتىن تاشقىرى بىغەم ئادەملەرنىڭ بىپەرۋالىقىنى بىلدۈرىدۇ.

دەريادىكى بېلىقنىڭ باھاسى يوق.

بۇ تەمسىل ھەر ئادەم ياكى نەرسىنىڭ قەدىر ـ قىممىتى

ئۆزى ۋۇجۇدقا كەلگەن ۋە ياشىغان ماكاندا ئېپادىلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

دەريانى بۆلگەن تارام،
قوشۇننى بۆلگەن قارام.

بۇ ماقال دەريانىڭ يۆنىلىشىنى ئېقىن بۇزىدۇ؛ ئامىمىنىڭ بىرلىكىنى تەۋەككۇلچى بۇزىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دەزى يوق تۇخۇمغا چۈشۈن قونماس.

بۇ تەمسىل ئىللىتى يوق، پاك ـ دىيانەتلىك، بېجىرىم ئادەم بۇزۇلمايدۇ، چىرىمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دەشنەم يېگىنىم بەش نان يېگىنىم.

بۇ تەمسىل خەقتىن تىل ـ ئاھانەت ئىشىتىپ دەككە يېسىمۇ، ھار ئالمايدىغان داپ يۈز ئادەملەرنىڭ پەرۋاسىزلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

دەم غەنىيمەت، دىدار غەنىيمەت.

بۇ تەمسىل ھاياتلىقتا ھەركىم ئۇرۇق ـ تۇغقان، يېقىنلىرى بىلەن پات ـ پات يۈز كۆرۈشۈپ تۇرۇش؛ شەرت ـ شارائىت، پۇرسەتنىڭ بارىدا ئارام ـ ھاردۇق ئېلىش تولىمۇ زۆرۈر ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

دەم ئېلىپ دەرمان توپلا.

بۇ تەمسىل (1) چارچىغان ئادەم روھىي، جىسمانىي جەھەتتىن ئارام ئېلىپ، كۈچ ـ قۇۋۋىتىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: ئىقتىسادىي جەھەتتە زىيانغا ئۇچرىغانلار پەم ـ پاراسەت ئىشلىتىپ قايتىدىن قەددىنى كۆتۈرۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

دەۋا قىرىماس، ئالتۇن چىرىمەس.

بۇ ماقال ئالتۇن مېتاللار ئىچىدە ئەڭ ئېسىل ئېلېمېنت

بولغاچقا، بىباھالىقىدىن ھەرقانداق ئەھۋالدىمۇ ساپلىقى ئۆزگەرمەيدىغانلىقى؛ بىرەر ناھەقچىلىك ئۈستىدە قىلىنغان ئەرزنىڭ ۋاقتى ئۆتسىمۇ كونىرىمايدىغانلىقىنى، يەنە قايتىدىن دەۋا قىلسا بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

دەۋاگەر دەۋا قىلماس،
دەۋا قىلسا قۇرۇق قالماس.

بۇ ماقال بىرەر ناھەق ئىش توغرۇلۇق قانۇنىي دەۋاغا چۈشكەن كىشى ئاخىرقى ھېسابتا تېگىشلىك مەنپەئەتكە ئېرىشمەي قالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دەۋاگەر سۈس كەلسە، قازى مۇتتەھەم بولار.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىش توغرۇلۇق ئەرز قىلغان كىشى دەۋاغا جىددىي مۇئامىلە قىلماي، سۈس تۇرسا، سوراقچى ئامالسىز پاسسىپ ھالغا چۈشۈپ قالىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دوپپىغا پاتقان بېشىم جاھانغا پاتمىدى.

بۇ تەمسىل بىرەر مەنسەپ ـ مەرتىۋىگە ئېرىشىپلا، ئۆزىنى بىلەلمەي كۆرەڭلەپ، ھەددىدىن ئېشىپ كەتكەنلەرنىڭ پىسخىكىلىق ھالىتىنى بىلدۈرىدۇ.

دورامچۇقنىڭ ئاغزى پۇچۇق.

بۇ تەمسىل باشقىلارنى كەمسىتىپ، مەسخىرە قىلىدىغانلارنىڭمۇ ئۆزىگە تۇشلۇق ھەر خىل ئەيىب، ئىللەتلىرى بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دوست ئاغرىتىپ ئېيتار،
دۈشمەن كۈلدۈرۈپ (ئېيتار).

بۇ ماقال ياخشى نىيەتلىك ئادەم كۆڭۈل ئاياپ ئولتۇرماي سەمىمىي نەسىھەت قىلىدۇ، يامان نىيەتلىك ئادەم كۆرۈنۈشتە ياخشىچاق بولۇپ، يالغاندىن كۆپتۈرۈپ ماختايدۇ، دېگەن مەنىنى

بىلدۈرىدۇ.

دوست باشقا باقار،
دۈشمەن ئاياغقا (باقار).

بۇ ماقال ياخشى نىيەتلىك سەمىمىي ئادەم ئىشنىڭ ئوڭۇشلۇق، خەيرلىك، تەنتەنىلىك باشلىنىشىغا قارايدۇ؛ يامان نىيەتلىك رەزىل ئادەم ئىشنىڭ كاشىلىغا ئۇچراپ، يۈرۈشمەي مەغلۇپ بولغان ئاقىۋىتىگە قارايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دوست بول سىرىنى بىلىپ.

بۇ تەمسىل دوست تۇتۇشتا ئادەمنىڭ نىيىتى، خۇي ـ پەيلى، خۇسۇسىيىتى، ئىچكى ئەھۋالىنى تولۇق ئىگىلەش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

دوست چىللىسا قالما،
دۈشمەن چىللىسا بارما.

بۇ ماقال دوستقا مۇھەببەت، دۈشمەنگە نەپرەت ئىپادىسىدە مۇئامىلە قىلىش بولۇپ، دوستىنىڭ سورۇنى ئىززەت ـ ھۆرمەت مۇددىئاسىدا ئۇيۇشتۇرۇلغاچقا، بارماي بولمايدىغانلىقىنى، دۈشمەنىنىڭ سورۇنى مەسخىرە، كەمسىتىش، ھەسەتخورلۇق شۇم نىيىتىنى چىقىش قىلغاچقا، بېرىش پايدىسىز ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

دوست سۆزىنى تاشلىما،
تاشلاپ بېشىڭنى قاشلىما.

بۇ ماقال چىن دوستنىڭ ياخشى نىيەت بىلەن بەرگەن مەسلىھەت ـ كۆرسەتمىسىنى ئەستايىدىل ئاڭلاپ، ئۆز خاھىشى بويىچە ئىش كۆرمەسلىك كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

دوستقا تاپا قىلما،
دۈشمەنگە كۈلكە (قىلما).

بۇ ماقال ھەركىم دوستىغا بىھۇدە، ئورۇنسىز تەنە ۋە دوق

قىلماسلىق، يامان نىيەتلىك كىشىلەرگە ئويۇن - تاماشا بولىدىغان ئىشلاردىن ساقلىنىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

دوستقا ئىناق بول،
دۈشمەندىن يىراق (بول).

بۇ ماقال ھەركىم دوستقا رەھىمدىل، شەپقەتلىك، مېھرىبان بولۇپ، يېقىن ئۆتۈش كېرەكلىكىنى؛ دۈشمەن بىلەن چەك - چېگرانى ئاجرىتىپ، مۇناسىۋەت قىلىشتىن ھەزەر ئەيلەش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

دوست كەينىڭدە ماختار،
دۈشمەن ئالدىڭدا (ماختار).

بۇ ماقال ھەقىقىي دوست ھەرگىز قالايمىقان، يۈزتۇرا تەرىپلىمەيدۇ؛ ساختا دوست ئىچكى سىرىنى ئىگىلەش ئۈچۈن كۆرۈنۈشتە ياخشىچاق بولۇپ، يالغاندىن ماختاپ - كۆپتۈرۈپ، خۇشامەتچىلىك قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دوست كېڭەشتە بىلىنەر.

بۇ تەمسىل ھەقىقىي دوست باشقا كۈن چۈشۈپ، ئوڭۇشسىزلىق، مۇشكۈللۈككە دۇچ كەلگەن دوستىغا سەمىمىيلىك بىلەن توغرا يول كۆرسىتىش، مەسلىھەت بېرىشتەك خىسلىتىدىن بىلىنىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دوستنىڭ ئاتقان تېشى باشنى يارماس.

بۇ تەمسىل سەمىمىي نىيەتلىك دوستنىڭ كۆڭۈل ئايىماي، ئاغرىتىپ ئېيتقان گەپ - سۆز، نەسىھەتلىرى زىيانلىق ئەمەسلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

دوستنىڭ دوستلۇقى باشقا كۈن چۈشكەندە بىلىنەر.

بۇ تەمسىل دوستلارنىڭ ئۆزئارا سادىق، ۋاپادار ئىكەنلىكى مۇشكۈل ئەھۋالغا دۇچ كەلگەن دوستىغا رەھىم - شەپقەت،

ياخشىلىق قىلىپ، يار - يۆلەكتە بولالىشىدا كۆرۈلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دوستنىڭ كۆپلۈكى ئەقىل ھەم قۇدرەت.

بۇ تەمسىل ئاغىنە - بۇرادەرلىك كىشىلىك تۇرمۇشتا ھەربىر ئادەم ئۈچۈن كەم بولسا بولمايدىغانلىقىنى، دوستى كۆپ ئادەمنىڭ يولى كۆپ، ماددىي ۋە مەنىۋى بايلىقى يېتەرلىك بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

دوستۇڭنىڭ پوقى پۇرىماس.

بۇ تەمسىل ئاغىنە - بۇرادەر، يېقىن كىشىلەرنىڭ ئىللىتى، ئەيىبى، ئۆتكۈزگەن سەۋەنلىكى، خاپىلىقى دوستلىرىغا ھار كەلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دوستۇڭ ئۈچۈن زەھەر يۇت.

بۇ تەمسىل ھەر كىم دوستىنىڭ بەختى، خۇشاللىقى ئۈچۈن ھەرقانداق دەرد - ئەلەم، خاپىلىقنى سىڭدۈرۈپ، ئۇنىڭغا بەرداشلىق بېرىش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

دوستۇمنىڭ كۆڭلىنى ئاياپ بويۇمدا قالدى.

بۇ تەمسىل ئاغىنە - يېقىنلىرىنىڭ چەكتىن ھالقىغان خۇشاللىقىنى دەپ كۆڭۈلچەكلىك قىلىپ، دوستلۇق پرىنسىپلىرىنى بىر چەتكە قايرىپ قويغان ئادەم كۈتۈلمىگەن كۆڭۈلسىزلىك - خاپىلىقلارغا قالىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

دوك گۆرگە كىرگەندە تۈزىلەر.

بۇ تەمسىل خۇي - پەيلى ناچار، مىجەزى ئەسكى ئادەملەر ئەيىبىنى ئۆلگۈچە تۈزىتەلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دۇتار تارىسى ساتاردا يوق،
بىلىمسىز كىشى قاتاردا (يوق).

بۇ ماقال بىر نەرسىنى ئىككىنچى بىر نەرسە ئۈچۈن

ئىشلەتكىلى ياكى تەڭ ئورۇندا قويغىلى بولمىغاندەك، ئىلىم، مەدەنىيەتتىن خەۋىرى يوق، نادان ئادەمنىڭ ئەل ئىچىدە ئىناۋەت - ھۆرمىتى بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

دۇنيادا ئەخمەق بولمىسا، ئەقىل ئىگىلىرى زېرىكىپ قالار.

بۇ ماقال ئەقىلسىز - نادانلار بىلەن ئەقىللىك - دانا كىشىلەر دۇنيادا بىر - بىرىدىن ئايرىلالمايدىغانلىقىنى، ئەقىللىكلەر ئەقىلسىزلەرنىڭ ھاماقەتلىكىدىن بىزار ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

دۇنيادا ئىككى ئۆلۈم يوق،
بىرسىدىن قۇتۇلغان ھېچكىم (يوق).

بۇ ماقال مەخلۇقاتقا ھاياتلىق ۋە ئۆلۈم بىرلا قېتىم بولىدىغانلىقىنى، دۇنياغا كەلگەن ھەرقانداق مەخلۇقات ئاخىر بىر كۈنى ئۆلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

دۆ غېرىبنى ئۇرار،
ئۆمۈچۈك مۇساپىرنى (ئۇرار).

بۇ ماقال كۈچلۈكلەر، ئۆكتەملەر ھەر ۋاقىت ئاجىز، ياۋاشلارنى بوزەك قىلىدۇ، پۇرسەت تاپسا ھەرباب بىلەن ئۇلارنى ئانى تېپىپ كۈن بەرمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دۆڭنى كۆرۈپ تاغ دېمە.
گۈلنى كۆرۈپ باغ دېمە.

بۇ تەمسىل بويى ئېگىز، بەستلىك ئادەمنى دانا، بىلىملىك دېگىلى بولمايدۇ؛ بىرەر كىچىك نىشان ۋە يىغىلىق چوڭ ئۆزگىرىشتىن بېشارەت بېرەلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دۆلەت كەتسىمۇ كەتسۇن، سۆلەت كەتمىسۇن.

بۇ تەمسىل ئادەم بىرەر سەۋەب تۈپەيلىدىن مال - دۇنيا تەئەللۇقاتىدىن ئايرىلسىمۇ مەيلى، لېكىن ئار - نومۇس، قەدىر -

قىممەت، ئىناۋىتىنى ساقلاپ قېلىشى كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دۆلەت كەلسە قوش كەپتۇ، بالا كەلمىسۇن.

بۇ تەمسىل ئادەم تەلىيى ئوڭدىن كېلىپ بېيىپ، مال - دۇنيا، تەئەللۇقات، راھەت - پاراغەتلىك تۇرمۇشقا ئېرىشكەندە، كۈتۈلمىگەن بەختسىزلىككە يولۇقۇشتىن ئاگاھ بولۇش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

دۆلەت يۈزى ئاق، مەينەت يۈزى قارا.

بۇ تەمسىل مال - دۇنياسى، بايلىقى، مەرتىۋىسى بار كىشىنىڭ يۈزى چوڭ، ئىناۋىتى يۇقىرى بولۇپ، ئەتراپىدىكىلەر خوش - خوش قىلىدىغانلىقىنى؛ كەمبەغەل، نامرات - يوقسۇللارنىڭ يۈز - ئابرۇيى، ئىناۋىتى بولمىغاچ، گېپى ئۆتمەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

دۈشمەن تاش سانىسا خەلق قۇم سانايدۇ.

بۇ تەمسىل نىيىتى يامان سۇيىقەستچىلەر دۈشمەنلىكتە ھەرقانچە زېرەكلىك، ئۇستاتلىق ئىشلەتسىمۇ، خەلقنىڭ پەم - پاراسىتى، ھوشيارلىقى، تەدبىرلىكلىكىدىن ئۈستۈن تۇرالمايدۇ، خەلق ھامان دانالىقى بىلەن ئۇلار ئۈستىدىن غالىب كېلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دۈشمەن سىرىڭنى ئوغرىلايدۇ،
دوست خاتايىڭنى توغرىلايدۇ.

بۇ ماقال نىيىتى بۇزۇق كىشىلەر ھەمىشە باشقىلارنىڭ خۇپىيانە ئىشىنى، مەخپىيەتلىكىنى ئىگىلەيدۇ؛ چىن دوستلۇققا يارايدىغان ئاق كۆڭۈل كىشىلەر دائىم باشقىلارنىڭ ئەيىب - نۇقسانلىرىنى تۈزىتىۋېلىشىغا ياردەم بېرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

دۈشمەن قەست قىلار،
دوست قۇتۇلدۇرار.

بۇ ماقال قارا نىيەت كىشىلەر ھەمىشە باشقىلارغا تۈرلۈك ۋاستىلەر بىلەن زىيانكەشلىك قىلىدۇ؛ ھەقىقىي ۋىجدان ئىگىلىرى دائىم پىداكارلىق كۆرسىتىپ ئاغىنىلىرىنى تۈرلۈك خەۋپ - خەتەرلەردىن ساقلاپ قالىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دۈشمەننى سەل چاغلىساڭ بېشىڭغا چىقىدۇ.

بۇ تەمسىل باشقىلارنىڭ بىخەتەرلىكىگە، مال - مۈلكىگە زىيان سالىدىغان قارا نىيەت كىشىلەرگە سەل قاراپ بىخەستەلىك قىلغاندا ئاپەت كەلتۈرىدۇ، ھەتتا جانغا زامىن بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دۈشمەننى شېكەر بىلەن ئۆلتۈر.

بۇ تەمسىل باشقىلارنىڭ بىخەتەرلىكىگە، مال - مۈلكىگە زىيان سالىدىغان سۇيىقەستچىلەرنى پەم - پاراسەت، ئاقىلانە تەدبىر بىلەن يوقىتىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دۈشمەننى كۈندۈزى ئويلا، كېچىسى پايلا.

بۇ تەمسىل قارا نىيەت، سۇيىقەستچىلەرنىڭ بۇزغۇنچىلىق ھەرىكىتىگە ھەر ۋاقىت ھوشيارلىق بىلەن كۆز - قۇلاق بولۇپ، ئاپەتنىڭ يىلتىزىنى قۇرۇتۇش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دۈشمەنگە ئۆلۈم تىلىگۈچە ئۆزۈڭگە ئۆمۈر تىلە.

بۇ ماقال قارا نىيەت، سۇيىقەستچىلەرنىڭ ھالاكىتىنى كۈتكەندىن كۆرە، ھەركىم ئۆزىنىڭ سالامەتلىكىنى ئاسراپ، ئۇزاقراق ياشاش غېمىدە بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

دۈشمىنىڭنى سەرسان قىل،
مۈشكۈلۈڭنى ئاسان (قىل).

بۇ ماقال قارا نىيەت، سۇيىقەستچىلەرنى يوقىتىش ئارقىلىق ئاسايىشلىققا ئېرىشىپ، نىجاتلىق تېپىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

دۈشمىنىڭنى قاتتىق ئۇر، كالتىكىڭنى ئايىما.

بۇ تەمسىل دۈشمەنگە ھەر ۋاقىت غەزەپ - نەپرەت بىلەن قارشى تۇرۇپ، قىلچە رەھىم - شەپقەت قىلماي، ئەجەللىك زەربە بېرىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دۈشمىنىڭنىڭ كۈلگىنى — سىرىڭنى بىلگىنى.

بۇ تەمسىل رەقىبلەر ھەر ۋاقىت باشقىلارنىڭ ئاجىزلىقىدىن پايدىلىنىپ مەخپىيەتلىكىنى بىلىشكە تىرىشىدۇ، رەقىبلەرنىڭ خۇشال بولۇپ كۆرەڭلىگىنى رەزىل مەقسەتلىرىگە يەتكەنلىكىدىن دېرەك بېرىدۇ؛ دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دېسەڭ گەپ بولىدۇ،
دېمىسەڭ دەرد (بولىدۇ).

بۇ ماقال بىرەر ئەھۋالنىڭ ئەينەن جەريانىنى باشقىلارغا سۆزلەشنىڭ قولايسىز، ئەپسىزلىكىنى، كەلسە - كەلمەس سۆزلىگەندە يامان ئاقىۋەت پەيدا قىلىدىغانلىقىنى، دېمىسە كۆڭۈلدە ساقلىنىپ، ئادەمنىڭ ئىچىنى پۇشۇرۇپ ئەلەم بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

دېھقانچىلىق — چىلىق - چىلىق، بولمىسا غېرىبچىلىق.

بۇ ماقال ھەرقانداق كەسىپتە كۆڭۈل قويۇپ، ئىخلاس بىلەن ئىشلەشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى، قانچىلىك ئەجىر قىلسا، شۇنىڭغا يارىشا نەپ تېگىدىغانلىقىنى، تەر تۆكۈشتىن ئېرىنسە ھېچنېمىگە ئېرىشەلمەي، قۇرۇق قول قالىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

دېھقانغا ھاشار تولا،
چاپچالدا پاشا (تولا).

بۇ ماقال نامرات ئادەمنىڭ ئىش ـ ئوقىتى ھەر خىل ئالۋان ـ سېلىقنىڭ كۆپىيىشى تۈپەيلىدىن ئىلگىرى باسماي تىرىكچىلىكى قولاشمايدىغانلىقىنى، مەدەنىيەتسىز، قالاق جايدا غەيۋەت ـ شىكايەت، پىتنە ـ پاسات پاشىدەك كۆپ بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

دېھقاننىڭ بۇرنىغا يەر پۇراپتۇ.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆز كەسپىگە مۇھەببەت باغلايدىغانلىقىنى، داۋاملىق ئەس ـ يادى شۇنىڭدىلا بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

دىل ئازاردىن خۇدا بىزار.

بۇ تەمسىل بىراۋنى ئۇۋالچىلىقتا ئۇچرىتىپ قاقشاتقان تاش يۈرەك ئادەمنى خۇدا كەچۈرمەيدۇ، ئۇنداق ئادەم خەلقنىڭ نەپرىتىگە ئۇچراپ يامان ئاقىۋەتكە قالىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دىلى بىرنىڭ تىلى بىر.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشتا كۆڭۈل ئارزۇسى، پىكىر ـ تىلىكى، مەقسىتى، نىيەت ـ ئىقبالى پەرقسىز ئادەمنىڭ دىلى بىلەن گەپ ـ سۆزى ئوپمۇئوخشاش بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دىلى بىرنىڭ غېمى بىر.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشتا ئارزۇ ـ تىلىكى، پىكىر ـ مۇددىئاسى، نىيىتى ئوخشاش بولغان كىشىنىڭ ئويلايدىغىنى، كۆڭۈل بۆلىدىغىنى، تەشۋىشى بىر نۇقتىغا مەركەزلىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دىلى زەھەرنىڭ قولىمۇ زەھەر.

بۇ تەمسىل ئىچى تار، دائىم يامانلىقنى ئويلايدىغان، بىرەھىم ئادەمنىڭ ئىش ـ ھەرىكىتىمۇ باشقىلارغا زىيان سېلىش بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

دىلى ھەسەل، قولى گۈل.

بۇ تەمسىل ھىيلە ـ مىكىرنى بىلمەيدىغان، پەزىلەتلىك، رەھىمدىل ئادەم تۇرمۇشتا رەتلىك بولۇپ، قولىدىن ھەممە ئىش كېلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دىمىقى ئۈستۈن ئازگالدا ئۆلەر.

بۇ تەمسىل ئۆزىنى چوڭ تۇتۇپ، باشقىلارنى كۆزگە ئىلمايدىغان، ھاكاۋۇر ئادەملەر ئۆزىنىڭ تەكەببۇرلۇقىدىن نەپرەتكە ئۇچراپ، زاۋال تاپىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دىنسىزنىڭ ئەدىپىنى ئىمانسىز بېرەر.

بۇ تەمسىل ھېچنېمىگە ئېتىقاد قىلمايدىغان، ئىخلاس ـ دىيانىتى يوق، غايىسىز ئادەمنى ئىشەنچ ـ ۋىجداندىن مەھرۇم بىرەھىم ئادەم بابلايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

دىنىم ئۈچۈن ئەمەس، كۆنۈم ئۈچۈن ئوقۇيمەن.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق بىر ئىشنى قىلىشتا ئومۇمىيلىق نەزەردە تۇتۇلغان مۇئەييەن نىشان، غايە، ئەقىدە بولۇش زۆرۈر ئىكەنلىكىنى، ئۆز مەنپەئەتىنى چىقىش نۇقتىسى قىلماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ر

رازى بولمىغان ئاش قورساق ئاغرىتار.

بۇ تەمسىل ئىختىيارىي ھالدا چىن دىلدىن قىلىنمىغان غەمخورلۇق، ياردەم كېيىنكى كۈندە مىننەتكە ئايلىنىپ، كۆڭۈل ئاغرىقى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

راست بىلەن يالغان بىر يەردە جەم بولالماس.

بۇ تەمسىل توغرا - ئادىللىق بىلەن ھىيلە - مىكىر، چىنلىق بىلەن ساختىلىق ئۆزئارا قارىمۇقارشى بولۇپ، ھەرگىز بىر - بىرى بىلەن چىقىشالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

راست گەپكە سوئال يوق.

بۇ ماقال ھەرقانداقلىكى ئىشتا ھەق - توغرا سۆزلىگەن ئادەم ئىشەنچكە ئېرىشىپ، سوراققا ئۇچرىمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

راستلىقى ئاز كىشىنىڭ دوستلۇقى ئاز.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشتا يالغانچىلىق، ئالدامچىلىق، ساختىپەزلىك قىلغان سەممىيەتسىز كىشىنىڭ ئاغىنىدارچىلىقى ئۇزاققا بارمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

راست ئېيتقان قۇتۇلار،
يالغان ئېيتقان تۇتۇلار.

بۇ ماقال ھەر ۋاقىت توغرا، ئادىل، ھەق سۆزلەيدىغان، راستچىل ئادەم خەۋپ - خەتەر، كۆڭۈلسىزلىككە ئۇچرىمايدۇ؛

ئالدامچىلىق، ساختىپەزلىك قىلغان ئادەم ھەرگىز ئامان قالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

رەخت پۇل ئەمەس، ھۈنەر پۇل.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشتا سۈپەت - ئۈنۈمنى، مالنى ئېتىبارغا ئالماي، ساختىلىق، ھىيلە - نەيرەڭ ئىشلىتىپ، رەڭۋازلىقتا بېرىلىدىغان شەكىلۋازلىقنى بىلدۈرىدۇ.

رەختى بارنىڭ بەختى يوق،
بەختى بارنىڭ رەختى (يوق).

بۇ ماقال تىرىكچىلىكتە ئادەملەرنىڭ شەرت - شارائىتى، ئامەت - تەلىيى تەپتەكشى، تولۇق بولمايدىغانلىقىنى، بىر جەھەتتىن تولۇق بولسا، يەنە بىر جەھەتتىن يېتەرسىز بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

رەختىڭگە ئىشەنمە، بەختىڭگە ئىشەن.

بۇ تەمسىل ھەركىم قولىدىكى مال - دۇنيا، بايلىقىغا تەمەننا قويۇپ كۆرەڭلەپ كەتمەسلىكىنى، ئېرىشكەن ئامەت - تەلىيىنى قەدىرلەپ، تىرىشچانلىقىنى بەختىنىڭ ئۇلى قىلىش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

رەڭمۇرەڭ بولاي دەيمەن،
ھېچنىمە رەڭ بولالمايمەن.

بۇ ماقال تۇغما ھۆسن - چىرايىغا قانائەت قىلماي، دائىم ئۆزىنى پەردازلاپ، خىلمۇخىل ئۆزگىرىپ تۇرىدىغان ياسانچۇقلۇق ئادىتىنى يوقىتۇرۇۋالغانلار ئاقىۋەتتە كىشىلەرنىڭ ياخشى كۆرۈشىگە ئېرىشەلمەي، نەزەردىن چۈشۈپ قالىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

رەمچىنىڭ رەمىدىن ئۆزۈڭنىڭ خىيالى ياخشى.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆز تەقدىرى، كېلەچىكى توغرۇلۇق

ئالدامچىلار ئاغزىدىن چىققان ئاساسسىز گەپلەرگە ئىشىنىپ كەتمەي، ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن ئوي ـ پىكرى بويىچە ئىش كۆرۈش ئەۋزەل ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

رەھمى يوق ئادەمدىن رەھمى بار ئىت ياخشى.

بۇ تەمسىل قىيىنچىلىقتا ئۇچرىغانلارغا كۆيۈنمەيدىغان، باغرى قاتتىق ئادەمدىن كۆرە، ياقىنىنى بىلىدىغان، ۋاپادار ھايۋان ئەلا، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

رودۇپاي كالتەكتىن قورقىدۇ.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشتا ئاسان قۇتۇلغىلى بولمايدىغان، بىغەرەز، توخۇ پوقى ئادەمگە تاياق ـ دۇمبا لازىم ئىكەنلىكىنى، ئۇنداقلارنى تەن جازاسى بىلەن باشقۇرۇش ئوڭاي چارە ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

روزنى مەن تۇتسام ھېيتنى باشقىلار ئوينىدى.

بۇ تەمسىل ئىشلىگەنلەر ھالال مېھنەت ئەجرىنىڭ ھالاۋىتىنى كۆرمەي، ئەكس ھالدا ئىشلىمىگەنلەر راھەت كۆرگەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ز

زارلىغانغا كەلمەيدۇ،
قارىغانغا بەرمەيدۇ.

بۇ ماقال ئىشلىمەي ـ ئەمگەك قىلماي، موھتاجلىقتا قېلىپ بىھۇدە قاقشاپ، بىراۋدىن شەپقەت كۈتكەننىڭ ھېچقانداق پايدىسى يوق، ئەجىرسىز تەلمۈرگەن بىلەن ھېچكىم بىر نەرسىنى بىكارغا بەرمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

زارىم بار، زورۇم يوق.

بۇ تەمسىل (1) بىراۋ دەرد ـ ئەلەمگە ئۇچرىغاندا ھەسرەتلىك نالە ـ پەرياد قىلسىمۇ، ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇش ئىلاجى يوقلۇقىنى بىلدۈرىدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: يوقسۇزلۇق، موھتاجلىقتىن ئادا ـ جۇدا بولۇش ئۈمىدى بولسىمۇ، بۇنىڭغا كۈچ ـ مادارى يەتمەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

زاغراڭنى يەپ ناغراڭنى چال.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئېرىشكەن كۈنىگە، تۇرمۇش، ھال ـ ئوقىتىگە شۈكۈر ـ قانائەت قىلىپ، ئارتۇقچە ھەۋەسكە بېرىلمەي، ھاياتنى داۋاملاشتۇرۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

زاغرا نان قېتىقتا ياخشى،
قېرى كالا پېتىقتا (ياخشى).

بۇ تەمسىل ھەركىم ئاش ـ تاماقنى ئۆز ئالاھىدىلىكى بويىچە بىر ـ بىرىگە ماسلاشتۇرۇپ يېيىش لازىملىقىنى؛ بېشىدىن كۆپ ئىسسىق ـ سوغۇق ئۆتكەن پېشقەدەملەر

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

تەجرىبىلىك بولغاچقا، دۇچ كەلگەن مۇشكۇل ئەھۋالغا بەرداشلىق بېرەلەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

زامانەڭ تۈلكە بولسا سەن ئۈنىڭ تايغىنى بول.

بۇ تەمسىل ئادەم ھەر ۋاقىت ۋەزىيەتكە بېقىپ زامانغا لايىق يول تۇتۇش، ئىش ـ ھەرىكىتىدە ئەمەلىيەتنى چىقىش قىلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

زامان تۈزەلسە يامانمۇ تۈزىلەر.

بۇ تەمسىل دەۋر ئۆزگىرىپ، مۇقىملىق، تىنچ ـ ئىتتىپاقلىق ۋەزىيىتى شەكىللەنسە، يامان ئىش ـ ئىللەتلەر ئۆزلۈكىدىن ئۆزگىرىپ كېتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

زامان زورنىڭ،
تاماشا كورنىڭ.

بۇ تەمسىل ۋەزىيەتنىڭ ياۋاش ـ ئاجىزلارنى بوزەك قىلىپ، كەيپ ـ ساپا پەيزىنى سۈرۈپ ياشاشقا ئادەتلەنگەن ئۆكتەملەرگە يول ئېچىپ بەرگەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

زامان ساڭا باقمىسا سەن زامانغا باق.

بۇ تەمسىل كۆپ ھاللاردا ۋەزىيەت، شارائىت كىشىلەرنىڭ ئىراده ـ ئارزۇسىغا باقمايدىغانلىقىنى، شۇڭا ئارامخۇدا كۈن ئۆتكۈزمەكچى بولغان ئادەم ۋەزىيەت، شارائىتقا ماسلىشىش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

زەرنىڭ دوستى تولا،
زەرگەرنىڭ دۈشمنى (تولا).

بۇ ماقال (1) دۇنيا ـ دەپىنە، ئالتۇننى ھەممە كىشى ياخشى كۆرىدۇ، مۇۋەپپەق بولۇشقا تىرىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: ئىلىم ـ مەرىپەتنى ھەممە كىشى ياخشى كۆرىدۇ، بىلىملىك بولۇشنى ئارزۇ قىلىدۇ،

لېكىن ئىلىم ئەھلى، ئالىم ـ ئاقىللار تەقىبلىك ۋە رەقىبلىك بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

زەھەرلىك يىلاننىڭ قاسرىقى ئالا.

بۇ تەمسىل (1) جانلىقلارنى نابۇت قىلىدىغان زىيانداشلار رەڭگارەڭ كۆرۈنۈشتە بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: نىيىتى بۇزۇق، ئالا كۆڭۈل سۇيىقەستچىلەرنىڭ دۈشمەنلىكى، ھىيلە ـ مىكرى خىلمۇخىل بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

زورلۇقنىڭ ئاقىۋىتى خورلۇق.

بۇ تەمسىل قائىدە ـ تۈزۈم، ئادالەتتىن چەتلەپ باشقىلارنى بوزەك قىلىدىغان زۇلۇم ـ زوراۋانلىقنىڭ نەتىجىسى ئېتىبارغا، نەزەرگە ئېلىنمايدىغان خارلىق بىلەن ئاياغلىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

زېرەك تېپىپ سۆزلەيدۇ،
قوپال كۆپۈپ (سۆزلەيدۇ).

بۇ ماقال چېچەن ـ سەزگۈر ئادەم ھەر ۋاقىت كاللىسىنى ئىشلىتىپ، باشقىلارنىڭ كۆڭلىدىكىنى ھوشيارلىق بىلەن پەملەپ، كۆتكىنىدەك گەپ قىلىدۇ؛ كاللىسى ئىشلىمەيدىغان، دۆت، ھاماقەت ئادەم كىچىككىنە بىر ئىش قىلسا مەغرۇرلىنىپ ماختىنىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

زېرەك كىشى خۇشامەتنى دوست تۇتماس.

بۇ تەمسىل ئەقىللىك، چېچەن، ھوشيار ئادەم بىراۋغا ياخشى كۆرۈنۈش مۇددىئاسىدا غەيرىي قىلىقلارنى قىلمايدۇ، خۇشامەتگۈيلۇقنى راۋا كۆرمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

زىرائەتنىڭ كۆكىگە ئىشلىمەي تۈۋىگە ئىشلە.

بۇ تەمسىل ھەرقايسى كەسىپتىكىلەر ئۆزىگە تەۋە ئىشلاردا

ساختىلىق، شەكىلۋازلىق قىلىشتىن ساقلىنىپ، مۇھىمى سۈپەتكە، ئۈنۈمگە ئەھمىيەت بېرىش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

زىغىر تېرىغان يەر ـــ كېزىك بولغان ئەر.

بۇ ماقال زىرائەتلەر ئىچىدە زىغىر يەرنىڭ قۇۋۋىتىنى ئەڭ كۆپ شورىغاچقا، ئېتىز خۇددى ئۇزاق ئاغرىپ ھالسىزلانغان بىماردەك ئاجىزلاپ، تويۇندۇرۇپ ئوغۇتلاشقا موھتاج بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

زىيان ئاچچىق، پايدا تاتلىق.

بۇ ماقال تىرىكچىلىك جەريانىدا ئۇچرىغان بىھۇدە چىقىم، ئوڭۇشسىزلىق كىشىگە دەرد ـ ئەلەم، خاپىلىق كەلتۈرىدىغانلىقىنى؛ ئېرىشكەن نەپ ـ ھايان، مۇۋەپپەقىيەت بولسا شادلىق، ھۇزۇر ـ ھالاۋەت بېغىشلايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

س

ساپ ھاۋا ـــ تەنگە داۋا.

بۇ ماقال سەھەر تۇرۇپ چاڭ ـ توزاندىن خالىي، پاكىز ـ ساپ ھاۋادىن نەپەسلىنىپ، بەدەن چېنىقتۇرۇشنىڭ سالامەتلىككە پايدىلىق ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ساتمىدا قىلغان گەپنى سارايدا قىلغىلى بولماس.

بۇ تەمسىل ھەركىم زامان ـ ماكان، ۋەزىيەتكە قاراپ سۆزلەش، ئاساسى يوق، ئەپقاچتى گەپلەرنى تىڭشىماسلىق ۋە دېمەسلىك كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ساتىراش باشقا قارايدۇ،
ياماقچى ئاياغقا (قارايدۇ).

بۇ ماقال ھۈنەرۋەن ـ كاسىپلار ئۆز ھۈنەر ـ كەسپىنىڭ پىيىدە بولۇش ئارقىلىق، تاپاۋىتىنى كۆپەيتىپ، تۇرمۇشىنى ياخشىلاشقا تىرىشىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ساختا دوست ئاشكارا دۈشمەندىن يامان.

بۇ تەمسىل ئىنچىكە سىرداشمىغان، ھىيلىگەر كىشىلەرگە ئىشىنىپ كېتىش خەۋپلىك ئىكەنلىكىنى، كىشىلىك مۇناسىۋەتتە ھەر ۋاقىت ئالدىنىشتىن ھوشيار بولۇش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ساختىپەز نادانىنى تاپىدۇ، بىلىملىكتىن قاچىدۇ.

بۇ ماقال يالغانچىلىق، ئالدامچىلىققا ئادەتلەنگەن كىشىلەر ئوقۇمۇشلۇق، زېرەكلەردىن نەپ ئالالماي، دائىم كەم ئەقىل،

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ھاماقەتلەرنىڭ ئەخمەقلىقىدىن پايدىلىنىپ ياشايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

سارائىغا سوت يوق.

بۇ تەمسىل ئەقلىدىن ئازغان، ياخشى ـ يامانىنى پەرق ئېتىش ئىقتىدارى يوق ئادەمنىڭ قىلمىش ـ ئەتمىشىنى خاتاغا چىقىرىپ، ئەيىبلەپ، جازالاشنىڭ توغرا ئەمەسلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

سار چۈجىنىڭ چۈكۈلدىغىنىغا خۇش.

بۇ تەمسىل ئۆكتەم ـ زوراۋانلار ئاجىز ـ بىچارىلەرنىڭ بوزەك بولۇپ، قاقشىشىدىن ھۇزۇر ـ لەززەت تاپىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ساردىن لاچىن تۇغۇلۇپتۇ.

بۇ تەمسىل كۆزگە ئىلىنمايدىغان، نەزەر ـ ئېتىباردا يوق ئادەملەردىن ياراملىق، قابىل ئەۋلادلارنىڭ دۇنياغا كېلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

سارنىڭ چۈجىگە ئىچى ئاغرىماس.

بۇ تەمسىل مۇشتۇمزور ـ زومىگەرلەر ئاجىز ـ بىچارىلەرگە ھەرگىز رەھىم ـ شەپقەت قىلمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ساغلام تەندە ساپ ئەقىل.

بۇ تەمسىل سالامەتلىكى ياخشى، تەندۇرۇس ئادەمنىڭ زېھنى ئۆتكۈر، پىكىر قىلىش، ئويلاش قابىلىيىتى تولۇق بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ساقال دېگەن ئۆچكىدىمۇ بار.

بۇ تەمسىل ساقال ئومۇمەن كىشىلەر ئارا ھۆرمەت ـ

ئېھتىرام بىلدۈرۈشنىڭ بەلگىسى ئىكەنلىكىنى، لېكىن ساقاللىق ئادەمنىڭ ھەممىسىگىلا ھۆرمەت ـ ئېھتىرام بىلدۈرۈشكە بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ساقالدىكى ئاشقا قورساق تويماپتۇ.

بۇ تەمسىل ئازغىنا مەنپەئەتتىنمۇ ۋاز كېچەلمەيدىغان، كىچىككىنە پايدا ـ مەنپەئەت ئۈچۈن كۆزى قىزىرىدىغان چوپەي ئادەملەرنىڭ ئاچ كۆزلۈكىنى بىلدۈرىدۇ.

ساقتىن زېرەك گاچا بار،
شاختىن چىڭراق ئاچا (بار).

بۇ ماقال تەندۇرۇس بولغان كىشىلا ئەقىللىك ھېسابلانمايدۇ، تىلسىز كىشىمۇ زېرەك، چېچەن كېلىدۇ؛ شاختىنمۇ مەزمۇت تىرەك بولىدىغان ياغاچ تېپىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ساق كۆز يىغلىسا، قارىغۇ كۆزدىن ياش چىقار.

بۇ تەمسىل بىرەر قىيىنچىلىق، مۇشكۈلاتقا دۇچ كەلگەن بىچارىگە سەممىمىي ھەمدەم بولىدىغان، ئېسىل پەزىلەتلىك، رەھىمدىل ئادەم تېپىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ساقلىقتا خورلۇق يوق.

بۇ تەمسىل ھەر ۋاقىت سالامەتلىكىنى ئاسرىغان، روھىي ھالەتتە تېتىك، ئېھتىياتچان بولغان ئادەم ھەرگىز كەمستىلىشكە ئۇچرىمايدۇ، خارلانمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ساقلىنى ساتقان قېرىدىن ئەمگىكىنى ساتقان بالا ياخشى.

بۇ تەمسىل ھەدېسە يۈز ـ ئابرۇيى، مەرتىۋىسىنى، چوڭلۇقىنى پەش قىلىپ كۆرەڭلەيدىغان، قولىدىن ئىش كەلمەيدىغان مۆتىۋەردىن كۆرە، بىرەر ئىشقا ئەجىر سىڭدۈرۈپ نەتىجە قازانغان ئىشچان ياخشى، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ساقىي بولساڭ ساق بول.

بۇ تەمسىل ئادەم بىرەر ئىشنى قىلغاندا مەسئۇلىيەتچانلىق بىلەن كۆڭۈل قويۇپ، ئەستايىدىل كۈچ چىقىرىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ساڭا قاراپ مەن، ئىشىككە قاراپ دەم.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىش شۇ ۋاقىت ۋە شۇ ئورۇندىكى ئېھتىياج، ئەمەلىي ئەھۋال ۋە زۆرۈرىيەت تۈپەيلىدىن يۈز بېرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سالاغا كەتكەن قىرىندىشىم.

بۇ تەمسىل بىراۋنىڭ ھىيلە ـ مىكىر ئىشلىتىپ قىلغان يالغان ـ ياۋىداق سۆزلىرىگە ئىشىنىپ، ئاسانلا ئالدىنىدىغان ئادەملەرنىڭ كەم ئەقىللىكىنى بىلدۈرىدۇ.

سالامچى بولساڭ تۆرگە ئۆت.

بۇ ماقال ھەر ۋاقىت كەمتەر، ئېھتىياتچانلىق ئادىتىنى يېتىلدۈرۈپ، قائىدە ـ يوسۇنغا ئەمەل قىلغان ئادەم ھۆرمەتكە سازاۋەر بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سانى بار، ساپاسى يوق.

بۇ تەمسىل بىر ئىشنىڭ سان ـ مىقدارىغا كۆڭۈل بۆلۈپ، سۈپىتىگە ئەھمىيەت بەرمەسلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

سانىماي سەككىز دېمە.

بۇ تەمسىل ئەمەلىيەتنى كۆرمەي، تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلماي تۇرۇپ، بىرنەرسىگە تەخمىنىي، قارىسىغا باھا بېرىشنىڭ توغرا ئەمەسلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ساۋابنىڭ قوشى تۆشۈك.

بۇ تەمسىل بىراۋغا رەھىم ـ شەپقەت، ياخشىلىق قىلىپ،

ئاقىۋەتتە ئۇنىڭدىن يامانلىق كۆرگەنلىكىنى ياكى بىرەر تاپا ـ تەنىگە قالغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

سائىتى كەلگەندە سەپەر قىل.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشقا تولۇق تەييارلىق قىلغاندىن باشقا، قولايلىق شارائىت، پۇرسەت ـ پەيتىنى تېپىپ ئاتلىنىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ساياق ئۇچۇن ئىككى دۇنيا بىر قەدەم.

بۇ تەمسىل مۇقىم ماكانى يوق، سەرگەردان ئادەمنىڭ ئايىغى يېنىك بولىدىغانلىقىنى، ئۇ يۇرتمۇيۇرت ئېقىپ يۈرۈپ، جاھان كېزىشكە مەجبۇر ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

سىاياق يۈرگەن تاياق يەر.

بۇ تەمسىل ئەلدىن ئايرىلىپ بېشى قايغان، پۇتى تايغان يەردە ئېقىپ يۈرىدىغان سەرگەردان ئادەم ئەدىپىنى يەپ دەرد تارتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سايغا تاش يۇدۇپ بېرىپتۇ،
جاڭگالغا ئوتۇن (يۇدۇپ بېرىپتۇ).

بۇ ماقال ھەرقانداق ئىشتا ئەمەلىي ئەھۋالنى كۆزدە تۇتۇش كېرەكلىكىنى، رېئال ئېھتىياجغا ماسلاشمايدىغان ئەخمىقانىلىكنى قىلماسلىقنى بىلدۈرىدۇ.

سەپەردە ياخشى ھەمراھ تۇغقان بىلەن ئوخشاش.

بۇ تەمسىل باشقا كۈن چۈشكەندە ھەمدەم بولغان، جانغا ئەسقاتقان ئادەم ياخشىلىق كۆرگۈچىنىڭ قەلبىدە ساقلىنىپ، ئەبەدىي ھۆرمەتلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

سەپەر قىلغان يول بىلەر،
كۆپنى كۆرگەن مول (بىلەر).

بۇ ماقال يۇرت كەزگەن ئادەم قائىدە ـ يوسۇننى، ئىشنىڭ

ئېپىنى بىلىدۇ؛ ئەمەلىيەتنى كۆرگەن، تەجرىبىلىك ئادەمنىڭ بىلىدىغانلىرى جىق بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سەت كۆرۈنگەن سارايغا تۇۋرۇك بولۇر.

بۇ تەمسىل بۇرۇن يامان كۆرىدىغان، چىقىشالمايدىغان ئادىمىنىڭ كېيىنكى كۆنلەردە دىققەت - ئېتىبارغا ئىگە، يارامlıق بولۇپ قالىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

سەركە هوشيار بولسا مالغا ئاپەت كەلمەس.

بۇ تەمسىل چارۋا ماللارنىڭ ئامانلىقى، بىخەتەرلىكى پادىنى باشلايدىغان سەركىنىڭ سەزگۈرلۈكىگە باغلىق بولىغىنىدەك، مەلۇم ئورۇن ياكى يۇرتنى باشقۇرۇشتا رەھبەرنىڭ رولى چوڭ ئىكەنلىكىنى، باشلىق دانا، قابىلىيەتلىك بولسا، پۇقرا جاپا تارتماي، خاتىرجەم - باياشات ياشايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

سەركىسى بولمىغان پادا يولدىن ئازار.

بۇ تەمسىل مەلۇم ئورۇن ياكى يۇرتقا نىسبەتەن يولباشچى رەھبەرنىڭ رولى چوڭ ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭسىز پۇقرا ئىگە - چاقىسىز قېلىپ، خەۋپ - خەتەر، ئوڭۇشسىزلىقتىن خالىي بولالمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

سەللە بىلەن يوتقانغا كىرىپتۇ.

بۇ تەمسىل ئاچقۇچلۇق پەيتلەردە كاللىسىنى ئىشلەتمەي، ئەخمىقانە ئىش قىلىدىغان پاراسەتسىز، هاماقەت ئادەملەرنىڭ ئەقىلسىزلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

سەللە دېگەن يۈك،
ساقال دېگەن تۈك.

بۇ ماقال بىر ئادەمنىڭ ياخشى - يامانلىقى سەللە ئوراپ، ساقال قويۇشى بىلەن ئىپادىلەنمەيدۇ، بەلكى پاك - دىيانەتلىك، پەزىلەتلىك ئىش ئىزلىرى، ئەدەپ - ئەخلاقلىقى بىلەن ئىپادىلىنىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سەللە يوغان ئىمان يوق،
دەرۋازا يوغان بىر نان (يوق).

بۇ ماقال ھەركىم ئۆزىنىڭ ماددىي ۋە مەنىۋى قۇربىگە قاراپ ياسىنىش، ماختىنىش، چوڭچىلىق قىلىشتىن ساقلىنىش؛ ۋەزىيەتكە، ئەمەلىيەتكە بېقىپ ئىش كۆرۈش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سەن بۆرىنى ئايساڭ بۆرە سېنى تالايدۇ.

بۇ تەمسىل ھەركىم دۈشمەنگە يۈز - خاتىر، كەڭ قورساقلىق قىلماسلىقنى، دۈشمەنگە ئىچ ئاغرىتىپ، رەھىمدىللىك قىلغانلار ئاقىۋەتتە دۈشمەنگە يەم بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

سەن تاش سانىساڭ، باشقىلار قۇم سانايدۇ.

بۇ تەمسىل بىر ئادەمنىڭ ئەقىل - پاراسىتىگە قارىغاندا ئامىمىنىڭ ئەقىل - پاراسىتى كۆپ ئىكەنلىكىنى، شۇڭا ھەركىم ئۆزىنى باشقىلاردىن ئەقىللىك، دانا چاغلىماي، كەمتەر بولۇش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

سەن تېرىيسەن بالىلىرىڭ ئورىدۇ.

بۇ تەمسىل ئاتا - ئانىلار تىرىشىپ - تىرمىشىپ بىر ئۆمۈر يىغقان بايلىقىنىڭ راھىتىنى پەرزەنتلىرى كۆرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سەن دېگۈچە مەن دەۋالاي،
گۇناھىمغا مۈشت يەۋالاي.

بۇ ماقال قىلغان - ئەتكىنى خاتا تۇرۇقلۇق سەۋەنلىكىنى بويىنىغا ئېلىش تۈگۈل باشقىلارغا گەپ بەرمەي، مەمەدانلىق قىلىدىغان كىشىلەرنىڭ ئۆكتەملىكىنى بىلدۈرىدۇ.

سەن سالا، مەن سالا،
ئاتقا ئوتنى كىم (سالا).

بۇ ماقال بەزىلەرنىڭ بۇيرۇلغان ئىشنى باشقىلارغا ئىتتىرىپ

سىلىق سالىدىغان، ئاغىز قىلىپ قۇتۇلۇپ قېلىشقا ئۇرۇنىدىغان ياكى پاسسىپلىق بىلەن كېچىكتۈرىدىغان ھورۇنلۇق ئادەتلىرىنى بىلدۈرىدۇ.

سەن ئۆزۈڭنى داڭلىما، كىشى سېنى داڭلىسۇن.

بۇ ماقال بىرەر جەھەتتە ئاز - تولا نەتىجىگە ئېرىشكەندە كۆرەڭلىمەي، ئۆزىنى ئۆزى ماختىماي، كەمتەر، كىچىك پېئىل بولۇپ، ئاممىنىڭ ماختىشىنى قولغا كەلتۈرۈش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سەھەردىكى چۈش — ئوڭۇشلۇقتىكى ئىش.

بۇ تەمسىل يۈز بېرىش ئېھتىمالى بولغان ھەرقانداق ياخشىلىق ياكى يامانلىق ھەر ۋاقىت كىشىنىڭ كۆڭلىگە ئايان بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سەۋەب قىل، تەلەپ قىل.

بۇ تەمسىل كۆڭۈلگە پۈككەن بىرەر ئىشنى بەجا كەلتۈرۈش ئۈچۈن چارە - ئامال قىلىش، تەدبىر قوللىنىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سەۋەب قىلساڭ سېۋەتتە سۇ توختار.

بۇ تەمسىل ئەقىلنى ئىشلىتىپ، پەم - پاراسەت بىلەن ئىش قىلغان ئادەم ھەرقانداق قىيىنچىلىقنى يېڭىپ، نەتىجە قازىنالايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سەۋر قىلساڭ غورىدىن ھالۋا پۈتەر.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشنىڭ ئەمەلگە ئېشىشى ئۈچۈن مەلۇم جەريان كېتىدىغانلىقىنى، شۇڭا ئالدىراڭغۇلۇق قىلماي، تاقەت بىلەن كۈتۈش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

سەۋر قىلغان مۇرادىغا يېتەر.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش جەريانىدا

قىيىنچىلىق ۋە ئوڭۇشسىزلىققا دۇچ كەلگەن ئادەم يېنىكلىك، ئالدىراڭغۇلۇق قىلماي ئېغىرلىق بىلەن بەرداشلىق بەرسە كۆزلىگەن ئارزۇ - ئارمىنىغا يېتەلەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سەۋرنىڭ تۈۋى سېرىق ئالتۇن.

بۇ تەمسىل بىرەر قىيىنچىلىق، ئوڭۇشسىزلىق، پالاكەتكە دۇچ كەلگەندە چىدام بىلەن تاقەت قىلالىغان كىشى ئاخىر بەختكە نائىل بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سودىگەرنىڭ پۇلى — دېھقاننىڭ داڭگىلى.

بۇ تەمسىل تىجارەتتە سودىگەرلەر دېھقاننىڭ ئىشلەپچىقارغان مەھسۇلاتى بىلەن تاپاۋەت قىلىپ نەپ ئالىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سودىگەرنىڭ يولى بىر، رىزقى باشقا.

بۇ تەمسىل تىجارەت بىلەن شۇغۇللىنىدىغان بىر كەسىپتىكى كىشىلەر قانچە كۆپ بولسىمۇ، ھەرقايسىسىنىڭ تاپاۋىتى ئۆزىنىڭ تىرىشچانلىقىغا يارىشا بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سوراپ بەرگۈچە ئۇرۇپ بەر.

بۇ تەمسىل بىرىنەرسىگە موھتاج بولغانلار ياردەم تەلەپ قىلغۇچە تەشەببۇسكارلىق بىلەن ھاجەتمەنگە ھەمدەم بولۇش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

سوراپ بىلىش — ئەيىب ئەمەس.

بۇ تەمسىل بىر ئادەمنىڭ ھەممىلا نەرسىنى بىلىپ كېتەلمەسلىكى ئەيىب ئەمەسلىكىنى، ئەمما بىلمەيدىغان ئىشنى سوراپ بىلىۋېلىشقا ئىنتىلمەسلىك ئەيىب ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

سورا ـ سورا بىلىم ئاپتۇ،
ئۇيلا ـ ئۇيلا كېيىن قاپتۇ.

بۇ ماقال تارتىنماي سورىغانلار كۆپ نەرسىلەرنى بىلىۋالىدىغانلىقىنى، تارتىنچاقلىق قىلغانلار بولسا ھېچنېمە ئۆگىنەلمەي باشقىلارنىڭ كەينىدە قالىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

سورىمىغان سوئالغا جاۋاب بەرمە.

بۇ تەمسىل ھەر ۋاقىت باشقىلارنىڭ ئالدىدا بىلەرمەنلىك قىلىپ كەلسە ـ كەلمەس سۆزلىمەسلىك كېرەكلىكىنى، كىمكى ئالدىراڭغۇلۇق قىلىپ مۇناسىۋەتسىز گەپكە ئارىلاشسا، گېپىدىن چاتاق چىقىپ ئورۇنسىز كۆڭۈلسىزلىككە قالىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

سورىمىغانغا گەپ يوق،
ئۇچرىمىغانغا سالام (يوق).

بۇ ماقال ھەركىم ئۆز ئىشىغا پۇختا بولۇپ، گەپ ـ سۆز، مۇئامىلىدە ئېغىر ـ بېسىق، سالماق بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

سوقۇرنىڭ ھىلىسى شەيتانغا دەرس.

بۇ تەمسىل ئەما ئادەم ھەييار كېلىدۇ، ھېچكىمگە ئالدانمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سۇ ئاققان ئېرىقتا سۇ ئاقماي قالمايدۇ.

بۇ تەمسىل جاپادىن قاچماي قىيىنچىلىقتا چىداپ ئىشلىگەن كىشى قولدىن كەتكۈزۈپ قويغان بەخت ـ ئامەتكە قايتىدىن ئېرىشەلەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سۇ ئانىسى بۇلاقتىن،
سۆز ئانىسى قۇلاقتىن.

«سۆز ئانىسى قۇلاق، سۇ ئانىسى بۇلاق»نىڭ ئىزاھىغا قاراڭ.

سۇ ئەكەلگەن خار، كوزا سۇندۇرغان ئەزىز.

بۇ تەمسىل ئەجىر قىلىپ نەتىجە ياراتقان سەممىي كىشىلەر ئېتىبارغا ئېلىنماي، قولىدىن ئىش كەلمەيدىغان، باشقىلارنىڭ ئەمگەك مېۋىسىدىن پايدىلىنىدىغان ساختىپەزلەر ئەتىۋارلىنىدىغان ناھەقچىلىكنى بىلدۈرىدۇ.

سۇ تاشسا دۆڭگە چاپ.

بۇ تەمسىل سۇ ئويغا ئاقىدىغانلىقى ئۈچۈن سەلدىن قۇتۇلۇشتا ئېگىزگە چىقىۋېلىش بىخەتەر بولغىنىدەك، جېدەل ـ ماجىرا، غەلۋە چىققان يەردىن ئۆزىنى تارتقاندىلا ئاۋارىچىلىكتىن ساقلىنىش مۇمكىنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

سۇ تالاشساڭ بېشىنى تالاش.

بۇ تەمسىل زىرائەتنىڭ دەسلەپكى سۇغىرىلىش نۆۋىتى دېھقانچىلىقتا سەل قاراشقا بولمايدىغان ھالقىلىق پەيت بولغىنىدەك، ھەرقانداق نەرسىنىڭ باش بۇرنىنى قولدىن بەرمەسلىك كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

سۇ تۆۋەنگە ماڭىدۇ،
تۇتۇن يۇقىرىغا (ماڭىدۇ).

بۇ ماقال ھەر نەرسە ئۆزىنىڭ يۆنىلىشى بويىچە ھەرىكەت قىلىدۇ، جۈملىدىن كىشىلەرمۇ ئۆزىنىڭ ھاياتلىق يولىنى تاللاپ، بەزىلىرى پەزىلەتلىكلىكى بىلەن ھۆرمەتكە سازاۋەر بولىدۇ، بەزىلىرى رەزىللىك، پەسكەشلىكى بىلەن نەپرەتكە ئۇچراپ خارلىنىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سۇسىز ھايات بولماس،
ئەمگەكسىز راھەت (بولماس).

بۇ ماقال پۈتكۈل مەۋجۇدات سۇغا موھتاج بولۇپ، ئۇنىڭسىز ياشىيالمايدىغانلىقىنى، راھەتلىك تۇرمۇش ئەجىر ـ مېھنەتسىز قولغا كەلمەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

سۇغا بىرىپ چېلەكنى ئۇنتۇپتۇ.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشقا بەل باغلىغان كىشى زېھنىنى چاچماي، ئەس - ھوشىنى يىغىپ نەتىجە يارىتىش كويىدا بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

سۇغا يىقىلغان يامغۇردىن قورقماس.

بۇ تەمسىل چوڭ خەۋپ - خەتەرلەرنى بېشىدىن ئۆتكۈزگەن ئادەم ئادەتتىكى توسالغۇلارنى پىسەنتىگە ئالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سۇ قاتتىق يەردە توختايدۇ.

بۇ تەمسىل تۇرمۇشتا ئىسراپخورلۇق قىلماي، پىلانلىق، ئىقتىسادچان بولۇشقا ئادەتلەنگەن كىشىنىڭ ئىش - ئوقىتى بەرىكەت تېپىپ، پۇل - مال، بايلىق توپلىيالايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

سۇ كەلگۈچە تۇغان تۇت.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشنى قىلىشتىن ئاۋۋال شۇنىڭغا مۇناسىۋەتلىك زۆرۈر تەييارلىقلارنى پۇتكۈزۈش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

سۇنبۇلدە سۇ تۇت، مىزاندا تېرى، سەرەتاندا ئور.

بۇ تەمسىل دېھقانچىلىقتىكى تېرىش، پەرۋىش قىلىش، يىغىۋېلىشتىن ئىبارەت ئۈچ ئىشنىڭ ۋاقىت خاراكتېرى مول ھوسۇل ئېلىشتا ئەڭ مۇھىم ئىكەنلىكىنى، شۇڭا بۇ ئاچقۇچلۇق پەيتنى چىڭ ئىگىلەش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

سۇنغان توقاچ يېپىشماس.

بۇ تەمسىل بولۇپ، بولغان زىيان - چىقىم، بۇزغۇنچىلىقنىڭ ئەسلىي ھالىتىگە كەلمەيدىغانلىقىنى، ھەرقانچە تىرىشقاندىمۇ ھەرگىز بۇرۇنقىدەك بولمايدىغانلىقىنى

بىلدۈرىدۇ.

سۇنى سەپ سىڭەر يەرگە،
گەپنى قىل سىغار يەرگە.

بۇ نەم - زەي يەرگە سۇ سەپكەندە، سىڭىپ كېتەلمەي پاتقاق بولىدۇ؛ گەپنى ۋاقىت، شارائىت، سورۇنغا قاراپ قىلمىغاندا سۆزلىگۈچى ئۆز بېشىغا مالامەت تېپىۋالىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سۇنى كۆرمەي ئۆتۈك سالما.

بۇ تەمسىل بىر ئىشنىڭ بولۇش ئېھتىمالىنى بىلمەي تۇرۇپ، ھېچنېمىدىن ھېچنېمە يوقلا ئالدىراپ جابدۇنماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

سۇنىڭ قەدرىنى قۇدۇق كولىغان بىلەر.

بۇ تەمسىل ھەركىم ھالالدىن تەر تۆكۈپ ئېرىشكەن ئەمگەك مېۋىسىنى ئەتىۋارلايدۇ، قەدرىگە يېتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سۇنىڭ ئېقىشىغا باق،
تۆگىنىڭ يېتىشىغا (باق).

بۇ تەمسىل بىرەر ئىش، سۆز - ھەرىكەتتە ھەر ۋاقىت ۋەزىيەتكە، جاھاننىڭ رەپتارىغا ماسلىشىش، زامانغا قاراپ ئىش قىلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

سۇ ئىچكەندە كۆل قازغاننى ئۇنتۇما.

بۇ تەمسىل پايدا - مەنپەئەت، ھۇزۇر - ھالاۋەتكە ئېرىشكەندە ياخشىلىق قىلغان، نەپ يەتكۈزگەن كىشىنى قەدىرلەش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سۇ ئىچكەن كۆلگە تۈكۈرمە.

بۇ تەمسىل بىراۋنىڭ مېھىر - شەپقىتىگە ئېرىشىپ

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئېھتىياجى قانغاندىن كېيىن يۈز ئۆرۈپ، ۋاپاسىزلىق ـ تۇزكورلۇق قىلماسلىقنى بىلدۈرىدۇ.

سۆز ئانىسى قۇلاق،
سۇ ئانىسى بۇلاق.

بۇ ماقال ئېغىزدىن چىققان ھەرقانداق سۆز قۇلاقتىن قۇلاققا ئاڭلىنىپ تارقىلىدۇ، سۇ بۇلاقلاردىن ئېقىپ كۆپىيىدۇ، شۇڭا ھەر ۋاقىت بايقاپ، ئويلىنىپ سۆزلەش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سۆز بىلەن پولۇ پىشماس، ياغ بىلەن گۈرۈچ لازىم.

بۇ تەمسىل زۆرۈر بولغان ماددىي شەرت ـ شارائىتنى ھازىرلىماي تۇرۇپ، قۇرۇق گەپ بىلەن ھېچقانداق ئىشنى بېجىرگىلى بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سۆزدىن سۆز چىقار،
شوردىن تۇز (چىقار).

بۇ ماقال شورنى قايناتسا تۇز ھاسىل بولغىنىدەك؛ ئويلىماي قىلغان سۆز قۇلاقتىن ـ قۇلاققا تارقىلىپ چۆچەككە ئايلىنىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سۆز قېلىپىدا ياخشى،
پىچاق غىلىپىدا (ياخشى).

بۇ ماقال غىلاپتا ساقلانغان پىچاق بىخەتەر بولغىنىدەك، ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن راست گەپنىڭ قىممىتى، ئەتىۋارى بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سۆز قېلىپىدا ياخشى،
قىلىچ غىلىپىدا (ياخشى).

«سۆز قېلىپىدا ياخشى، پىچاق غىلىپىدا»نىڭ ئىزاھىغا قاراڭ.

سۆز كۆركى ماقال،
ئەر كۆركى ساقال.

بۇ ماقال يىغىملىق، چوڭقۇر مەنىگە ئىگە، پاساھەتلىك سۆز ماقال بىلەن ئىپادىلىنىدۇ؛ ساقال ئەر كىشىگە زىننەت بېغىشلايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سۆزلىسەم تىلىم كۆيىدۇ،
سۆزلىمىسەم دىلىم (كۆيىدۇ).

بۇ باشقىلارغا ئېيتىش قولايسىز بولغان ئىش ـ ۋەقەنى ۋاقىتسىز، قالايمىقان سۆزلىگەندە ئاۋارىچىلىككە قالىدىغانلىقىنى، ئەمەلىيەتنى كۆرۈپ تۇرۇپ سۆزلىمەي كۆڭۈلدە ساقلىغاندا ۋىجدان ئازابى يۈرەكنى ئۆرتەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

سۆزلىيەلمىگەن ئېغىزدىن چاپاق باسقان كۆز ياخشى.

بۇ تەمسىل قۇلاققا ياققۇدەك پاساھەتلىك سۆزلەشنى بىلمەيدىغان، نوتۇق قابىلىيىتى يوق ئادەم سۆزلەيمەن دەپ زورۇقماسلىقى كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سۆزنى قىلىشتىن ئاۋۋال ئاغزىڭدا چايناپ كۆر.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق گەپنى ئېغىزدىن چىقىرىشتىن بۇرۇن ئۇنىڭ ئاقىۋىتى، تەسىرى، پايدا ـ زىيىنى ھەققىدە ئەتراپلىق، چوڭقۇر ئويلاش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

سۆزنىڭ ئېزى ياخشى،
ئاشنىڭ تۇزى (ياخشى).

بۇ ماقال ئىخچام، مەنتىقىلىق سۆز يىغىملىق، پاساھەتلىك بولۇپ، كۆڭۈلنى يايرىتىدۇ؛ تۇزى تەڭشەلگەن غىزا تەملىك، لەززەتلىك بولۇپ، كىشىگە ھۇزۇر بېغىشلايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سۆزۈڭ تاتلىق بولسىمۇ تەكرار سۆزلىمە.

بۇ تەمسىل قايتىلانغان سۆز ھەرقانچە يېقىملىق، پاساھەتلىك بولسىمۇ ئاڭلىغۇچىنى زېرىكتۈرۈپ قويىدۇ، ئېتىبارى بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سۆزى توغرىنىڭ ھۆرمىتى ئۈستۈن.

بۇ تەمسىل ھەر ۋاقىت ئورۇنلۇق، راست سۆزلىگەن كىشى جەمئىيەتتە ئىززەت - ئابرۇيلۇق، ھۆرمەت - ئىناۋەتلىك بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سۆلەت تۆگىدە، ھىممەت قويدا.

بۇ تەمسىل ئەخمەق، نادان، ھاماقەت كىشى ياسانچۇق، سۆلەتپەرەس كېلىدۇ؛ ئاق كۆڭۈل، سەممىي كىشى رەھىمدىل، شەپقەتلىك بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سۆيدۈرگەنمۇ تىل،
بەزدۈرگەنمۇ (تىل).

بۇ ماقال پاساھەتلىك ياخشى سۆز كىشىنى بىر - بىرىگە يېقىنلاشتۇرىدۇ، ئامراق، ئىجىل قىلىدۇ؛ قەبىھ، يامان سۆز كىشىنى بىر - بىرىدىن يىراقلاشتۇرىدۇ، زىتلاشتۇرىدۇ، تەزدۈرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سۈت بىلەن كىرگەن خۇي جان بىلەن چىقار.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئادەمنىڭ ئىرسىيەت خاراكتېرلىك تۇغما ئادەت، مىجەزى ئۆلگۈچە ئۆزگەرمەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

سۈت ئىچىپ ئاغزى كۆيگەن
قېتىقنىمۇ پۈۋلەپ ئىچەر.

بۇ تەمسىل مەلۇم بىر ئىشتا يېڭىلىشىپ ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرىغان ئادەم چوڭقۇر ساۋاق ئېلىپ، بەكمۇ ئېھتىياتچان

بولۇپ كېتىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

سۈتلۈك ئىنەك مەھەللىدىن ئاشماس.

بۇ تەمسىل قولىدىن ئىش كېلىدىغان، يارامىلىق ئادەم يۇرت خەلقىنىڭ ھۆرمىتىگە ئېرىشىپ قەدىرلىنىدۇ، رولىنى جارى قىلىپ شۆھرەت تاپىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سۈيۈم كۆلدە، ئېشىم چۆلدە.

بۇ ماقال دېھقانچىلىقتا ئېھتىياجغا يېتەرلىك سۇ بولغاندىلا قاقاس يەرلەرگىمۇ ئاشلىق تېرىپ ھوسۇل ئالغىلى بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

سېخىي ئادەمنىڭ كۆڭلى دەريا.

بۇ تەمسىل رەھىمدىل، مەرد ئادەم قولى ئوچۇق، قورسىقى كەڭ كېلىدۇ، مال - دۇنيانى دوست تۇتمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سېخىينىڭ بەرگۈسى كەلسە، بېخىلنىڭ جېنى چىقار.

بۇ تەمسىل ئاق كۆڭۈل، مەرد كىشىلەر بىراۋغا رەھىم - شەپقەت قىلىپ، پايدا - مەنپەئەت يەتكۈزمەكچى بولسا، ئىچى يامان، قىزىل كۆزلەر ئىچى تارلىق، ھەسەتخورلۇق قىلىپ چىدىمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سېخىينىڭ كۈلكىسى بېخىلنى يىغلىتار.

بۇ تەمسىل رەھىمدىل، مەرد كىشىلەر بىراۋغا رەھىم - شەپقەت، ياخشىلىق قىلغانلىقىدىن خۇشال بولسا، ھېچكىمگە نەپ بەرمەيدىغان، پىخسىق، خەسىسلەرنىڭ ئىچى ئېچىشىپ تېپىرلاپ كېتىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

سېرىقتال چاغدا ئەر سارغىيار.

بۇ تەمسىل ئۈزۈكچىلىك پەيتىدە ھەرقانداق ئادەم يوقسۇزلۇق، موھتاجلىق تۈپەيلىدىن غەم - ئەندىشە قىلىپ،

تەڭلىكتە قالىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سېسىق گۆشنى چىۋىن تاپار،
يامان ئىشنى يامان (تاپار).

بۇ تەمسىل زىياندىش ھاشاراتلار چىرىگەن، بۇزۇلغان نەرسىگە ئولاشقاندەك، ئەدەپ ـ ئەخلاق، قائىدە ـ يوسۇنغا خىلاپ، ناشايان ئىشنى يولدىن چىققان ئەسكى ئادەملەر پەيدا قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سېمىزلىك ھايۋانغا يارىشار.

بۇ تەمسىل ھايۋان سەمرىگەنسېرى جىسمىغا يارىشىپ، كۆركەملەشكەن بىلەن، سېمىزلىك ھەم مەرتىۋە ئادەمگە ھەر خىل كېسەللىك، غەيرىي خۇي ـ مىجەز، كىبىر پەيدا قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سىنىڭ ماڭغان يولۇڭدىن مېنىڭ ئۆتكەن كۆۋرۈكۈم كۆپ.

بۇ تەمسىل ئوقۇماي ـ كۆرمەي ئۇزاق ياشىغان كىشىدىن كۆپ ئوقۇغان، كۆپنى كۆرگەن، ئەمەلىيەتنى بېشىدىن كەچۈرگەن كىشى تەجرىبىلىك، پەم ـ پاراسەتلىك بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سىر بەرگەنلىك ـــ جان بەرگەنلىك.

بۇ تەمسىل باشقىلار بىلىشكە بولمايدىغان بىرەر خۇپىيانە ئىش ياكى سۆز ـ ھەرىكەتنى ئاشكارىلاپ قويۇش بەزىدە ئۆلۈم ۋەقەسىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

سىرتتا ئىشلە، ئۆيدە يە.

بۇ تەمسىل ھەركىم تۇرمۇشتا ئىش ۋە شارائىت تاللىماي، تىرىشىپ جاپالىق ئىشلەپ ئېرىشكەن تاپاۋىتىدىن بالىچاقىلىرى بىلەن ئورتاق بەھرىمەن بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

سىرداشمىغان شەھەردىن سىرداشقان دۆڭ ياخشى.

بۇ تەمسىل ئەلمى ـ تەلمىنى بىلمىگەن، تونۇمىغان گۈزەل يۇرتتىن ئۆزى تۇغۇلۇپ ئۆسكەن، ئۆي ـ چوڭقۇرى تونۇشلۇق قىشلاق ئەۋزەل ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

سىرىڭنى ئېيتما دوستۇڭغا،
سامان تىقار پوستۇڭغا.

بۇ ماقال «دوست» ساناپ سىرداشقان ياكى سىرداشمىغان كىشىلەرگە ئىشىنىپ، ئىچ سىرىنى ئېيتىپ قويۇشتىن ساقلىنىپ، ھوشيار، سەگەك بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

سىگمىگەن پولۇدىن سىڭگەن ئۇماچ ياخشى.

بۇ تەمسىل ئەمگەكسىز ئېرىشكەن ئامەت، ئاش ـ تاماق تاپا ـ تەنىلىك بولىدۇ، ھالال ئەجىر قىلىپ تاپقان نېمەت تەنگە ھۇزۇر بېغىشلايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سىيرنى كۆندۈرسەڭ، ئۈستى ئۇلاغ، ئاستى بۇلاق.

بۇ تەمسىل قولدىكى نەرسىدىن تېگىشلىك نەپ ئېلىش ئۈچۈن ئاز ـ تولا ئەجىر قىلىپ بەلگىلىك بەدەل تۆلىگەندە ئۇنىڭدىن پايدىلانغىلى بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

سىيگەك سۇغا ئامراق.

بۇ تەمسىل نەپسىنى باشقۇرالمايدىغان ئادەم ئۆزىگە زىيانلىق نەرسىنى ياخشى كۆرىدۇ، خۇمارى، ئىشتىياقى كۆپ بولىدۇ، ئۇڭاي قانائەت قىلمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ش

شاپاقتا تېيىلىپ ئۇرۇقتا زوك ئولتۇرۇپتۇ.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشتا ئالدىراڭغۇلۇق، يېنىكلىك قىلغان ئادەم ئۆزىنى ئۆزى خاراب قىلىدۇ، پالاكەتچىلىككە ئۇچرايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

شاپتۇلدا باغ ئەتمە،
ئۆچكىدە مال (ئەتمە).

«شاپتۇلدا باغ قىلما، ئۆچكىدە مال (قىلما)»نىڭ ئىزاھىغا قاراڭ.

شاپتۇلدا باغ قىلما،
ئۆچكىدە مال (قىلما).

بۇ ماقال مېۋىلىك دەرەخلەر ئىچىدە شاپتۇلنىڭ ئۆمرى قىسقا، ئاۋارىچىلىكى كۆپ، ئۇنۇمى ئاز بولۇپ، يېگىلاپ تۇرمىسا بولمايدىغانلىقىنى؛ چارۋا مال ئىچىدە ئۆچكە باشقۇرۇشقا كۆنمەيدىغان، تارقاقلىقنى خالايدىغان، كۆپىيىش نىسبىتىدىن چىقىمى كۆپ ھايۋان ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

شاخىنچى كالا خامانى بۇلغايدۇ.

بۇ تەمسىل نومۇسسىز ئادەم ئۆزىنىڭ جېدەلخورلۇقى بىلەن باشقىلارنىڭ شەنىگە داغ كەلتۈرىدۇ، كۆڭۈلسىزلىك پەيدا قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

شاگىرتنىڭ ھالىغا بېقىپ ھۈنەر ئۆگەت.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشتا ئادەمنىڭ رايىغا، ئەمەلىي ئەھۋالىغا يارىشا مۇئامىلە قىلىش، زۆرۈرىيەتكە قاراپ تەدبىر قوللىنىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

شالاڭ ئاش باش كۆرستەر،
قويۇق ئاش چەش (كۆرستەر).

بۇ تەمسىل تېرىقچىلىق ئۇسۇلىغا قارىتىلغاندىن باشقا، كۆچمە مەنىدە ماختانچاق، نادانلار ئەخمەقلىقى بىلەن مەلۇم بولىدۇ، بىلىملىك، زېرەك ئادەملەر كەمتەر، ئەقىللىقلىقى بىلەن ئۆزىنى نامايان قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

شامال چىقمىسا دەرەخ لىڭشىماس.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ۋەقە ـ ھادىسىنىڭ پەيدا بولۇش مەنبەسى، يۈز بېرىش سەۋەبى بولىدۇ، ئاساسسىز ئىش بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

شامال ئۆتۈشمەيدىغان تام يوق.

بۇ تەمسىل كىشىلىك مۇناسىۋەتتە ھەرقانچە خۇپىيانە تۈتۈلغان ئىش ھامان ئاشكارا بولىدۇ. ئۇقۇلمايدىغان، ئېچىلمايدىغان سىر بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. .

شام ئۆز يېپىنى كۆيدۈرەر.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئالدى بىلەن ئۆزىگە ۋە يېقىنلىرىغا پايدا ـ مەنپەئەت يەتكۈزىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

شاھلىقتىن يېقىلساڭ ناۋاي بول.

بۇ تەمسىل ئەمەل ـ مەنسەپ كىشىگە باقىمەندە ئەمەسلىكىنى، ھۈنەر ـ كەسىپ بىلەن شۇغۇللانغان ئادەم خارلانماي، باياشات ياشايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

شەرتى كېتىپ پەرتى قالدى.

بۇ تەمسىل ئۆمۈر ۋە ياشلىقنىڭ ئالتۇن چاغلىرى تۈگەپ، ئاخىرقى مەزگىلى قالغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

شەرئەتنىڭ مىڭ بىر پۇتىقى بار.

بۇ تەمسىل قانۇن ـ ئىنتىزام، قائىدە ـ يوسۇنلارنىڭ تارماقلىرى كۆپ ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

شەھەر ئالىمەن دەپ شەرمەندە بوپتۇ.

بۇ تەمسىل ھەركىم قولىدىن كەلمەيدىغان ئىشقا بىھۇدە كۆچىمەي، ھالىغا يارىشا ئىش كۆرۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

شەھەردە كۆز كېرەك،
جاڭگالدا قۇلاق (كېرەك).

بۇ ماقال ئادەم كۆپ، قىستا ـ قىستاڭ جايدا ئالدىغا قاراپ ماڭسا كۆڭۈلسىز ئىشلار يۈز بەرمەيدىغانلىقىنى، خىلۋەتتە شەپىگە ھوشيار بولغاندا خەۋپ ـ خەتەر كېلىپ چىقمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

شەيتاندىن ئادەم شەيتىنى يامان.

بۇ تەمسىل مۇغەمبەر، مەككارلارنىڭ ھىيلىسى ھەرقانداق دۈشمەنلىكتىن ئېشىپ چۈشىدىغانلىقىنى، ئۇلاردىن ھەزەر ئەيلەپ، دائىم ھوشيار بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

شەيتاننى توپا يەمسەن دېسە، «يېغى بارمۇ؟» دەپتۇ.

بۇ تەمسىل ھېچقانداق بەدەلسىز، قۇرۇق گەپ بىلەن ھېچ ئىشنى ھەل قىلغىلى بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

شىكەرنىڭ ئىزى شېرىن.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىش چەكتىن ئېشىپ كەتمەي نورمال بولغاندا ئۇنىڭ لەززىتى، ھۇزۇر ـ ھالاۋىتى بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

غ

غاز كەلدى ــ ياز كەلدى،
غاز كەتتى ــ ياز كەتتى.

بۇ ماقال قۇشلارنىڭ كېلىش ـ كېتىشى ۋاقىت، كىلىمات، پەسىلنىڭ ئۆزگىرىشىدىن بېشارەت بېرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

غەرەزدىن غەرەز تۇغۇلار،
بىغەرەزدىن مەرەز (تۇغۇلار).

بۇ ماقال يامان نىيەت، غەيرىي مەقسەتتىن رەزىللىك، ۋەھشىيلىك، ئاسىيلىق بارلىققا كېلىدۇ؛ غەرەز ئۇقمايدىغان، يولسىز ئادەم ھەسەتخورلۇق، ئىچى تارلىق قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

غەم باسسا غەپلەتمۇ باسار.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىش، ھادىسە تۈپەيلىدىن تەشۋىشلەنگەن، ئەنسىزلىككە چۈشكەن ئادەم ئەس ـ ھوشىنى يوقىتىپ، بىپەرۋالىق، بىخەستەلىك قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

غەمسىزنىڭ پەرۋايى پەلەك.

بۇ تەمسىل بىغەم ـ پەرۋاسىز ئادەم ھېچقانداق ئىش ۋە نەرسىگە كۆڭۈل بۆلمەسلىك، كارى بولماسلىق پوزىتسىيەسىنى تۇتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

غەمسىز ئادەم سۇ ئىچسىمۇ سەمرىيدۇ.

بۇ تەمسىل تىنچ ـ خاتىرجەم تۇرمۇش مۇھىتىغا ئىگە ئادەم كۆڭۈل ئازادىلىكىگە ئېرىشىپ يېگەن ـ ئىچكىنى سىڭىدۇ، ساغلام ـ سالامەت بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

غەم قىلغۇچە پەم قىل.

بۇ ماقال بىرەر ئىش ـ ھادىسە تۇيەيلىدىن تەشۋىشكە چۈشۈپ ئەنسىرىگۇچە، تېگىشلىك چارە ـ تەدبىرنى قىلىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

غەيرەتلىك ئەردىن شىر قېچىپ قۇتۇلالماس.

بۇ تەمسىل خەۋپ ـ خەتەر، قىيىنچىلىقلاردىن قورقمايدىغان، جۈرئەتلىك ئادەم ھەرقانداق مۇشكۈل ئىشنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

غەيرەتلىك كىشى تاغنى قۇم قىلار.

بۇ تەمسىل ئىرادىسى مۇستەھكەم قەيسەر ئادەم ئالەمشۇمۇل ئىشلارنى قىلالايدۇ، مۇشكۇللۇككە ئامال تاپالايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

غەيرىتىڭ بولسا يۇلتۇز سانايسەن.

بۇ تەمسىل شىجائىتى ئۇرغۇپ تۇرغان باتۇر، قەيسەر، ئىرادىلىك ئادەم ئارزۇ ـ ئارمان چوققىسىغا يېتەلەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

غەيۋەتخورنىڭ تىلىنى كەس،
ئاڭلىغۇچىنىڭ قۇلىقىنى (كەس).

بۇ ماقال دائىم باشقىلارنىڭ كەينىدىن پىتنە ـ پاسات تۇغدۇرىدىغان ئىغۋاگەرلەرنىڭ دەككىسىنى بېرىپ، قۇرۇق گەپنىڭ تارقىلىشىنى توسۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

غورا بولماي مېغىز بولماس.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشنىڭ تەرەققىيات قانۇنىيىتى بولىدىغانلىقىنى، ئادەممۇ تۇغۇلغاندىن باشلاپ بىر قاتار ھاياتلىق مەنزىللىرىنى باشتىن كەچۈرۈش ئارقىلىق ئەقىل ـ پاراسەتكە تولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

غوجامنىڭ غوجىسى بار،
چامغۇرنىڭ ئورىسى (بار).

بۇ ماقال چوڭىنىڭمۇ چوڭى، باشلىقىنىڭمۇ باشلىقى، نوچىنىڭمۇ نوچىسى بولغىنىدەك، باشقا نەرسىلەرنىڭمۇ كونترول قىلىنىدىغان، تىزگىنلىنىدىغان ئاملى بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

غوجامنىڭ قورسقى توق،
قىلغىلى ئىشى يوق.

بۇ ماقال ئاممىغا پايدىلىق ئىش قىلىشقا رايى بارمايدىغان، ھوقۇقىغا تايىنىپ راھەتپەرەسلىك بىلەن كۈن ئۆتكۈزۈشكە ئادەتلەنگەن، تۇرمۇشى باياشات ئەمەلدار ـ باشلىقلارنىڭ تۆرىچىلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

غۇلاچقا چىداپ غېرىچقا چىدىماپتۇ.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشنىڭ جاپالىق، مۇشكۈل قىسمى تۈگەپ، نىسبەتەن ئاسان يېرى قالغاندا بوشىشىپ، بەرداشلىق بېرەلمەسلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

غېرىبنىڭ تەلپى ئىجابەت.

بۇ تەمسىل ئىگە ـ چاقىسىز، يېتىم ـ يېسىر، مۇساپىرلارنىڭ ھەققانىي تىلەك ـ مۇراجىئەتلىرىنى ئەل ـ يۇرت قوبۇل كۆرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

غېرىبنىڭ ھالىغا غېرىب يېتەر.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆز قاياشىنى قوللايدۇ، دەردىگە دەرمان بولىدۇ، قولىدىن كېلىشىچە يۆلەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

غېرىچقا ئېرىشىپ غۇلاچقا تىكىلىپتۇ.

بۇ تەمسىل ئېرىشكەن پايدا ـ نەپكە قانائەت قىلماي، تېخىمۇ كۆپرەك مەنپەئەتكە ئىگە بولۇش كويىدا بولغانلىقنى بىلدۈرىدۇ.

ق

قاپاق بېغى بىلەن،
تاسما يېغى (بىلەن).

بۇ ماقال ھەرقانداق نەرسە ئاسرالسا، پەرۋىش قىلىنسا كۆركەم، چىداملىق بولغىنىدەك، ئادەممۇ ھىماتچىسى، مەدەتكار قوللىغۇچىسى بىلەن قۇدرەت تاپىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قاپاقتا نېمە بولسا تېشىغا شۇ تەپچىرەر.

بۇ تەمسىل ھەركىمنىڭ نىيەت - ئىقبالى، ياخشى - يامانلىقى قىلغان ئىش - ئەمەلى، ئادەمگەرچىلىكى بىلەن مەلۇم بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قاتاردىن قالما، خاتادىن قال.

بۇ تەمسىل ئار - نومۇسقا خىلاپ يامان ئىش - ھەرىكەتتىن ساقلىنىپ، خەلقتىن، ئاممىدىن ئايرىلماسلىق لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

قاچقاننى قوغلا، قوغلىغاندىن قاچ.

بۇ تەمسىل ئۇياتچان، ئار - نومۇسلۇق ياخشى ئادەملەرگە ئەگىشىش، جېدەلخور، بىشەم، يامانلاردىن يىراق تۇرۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

قاچقۇنغا شەپقەت يوق،
ئازغۇنغا ھۆرمەت (يوق).

بۇ ماقال ئىش - ئوقەت بىلەن خۇشى يوق، ئاقنانچى -

ھۇرۇنلارغا رەھىم قىلماسلىق؛ ئالاكۆڭۈل، ۋاپاسىز، قارا نىيەتلەرنى ئەتىۋارلىماسلىق لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

قاچىنىڭ تېگىدە قاچا بار،
ساقتىن زېرەك گاچا (بار).

بۇ ماقال كۆزگە ئىلىمايدىغان، ئېتىبارسىز نەرسىلەر ئىچىدىمۇ ئېسىل، يارامىلىقلىرى تېپىلىدىغانلىقىنى؛ مەلۇم ئەيىبى بار ئادەملەردىنمۇ ئەقىل - ئىقتىدارلىقلار چىقىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

قارا ئېشەكنىڭ تېزىكى ئىششىققا داۋا.

بۇ تەمسىل ھېچكىم كۆزگە ئىلمايدىغان، ئەرزىمەس نەرسە ۋاقتى كەلگەندە ئۆز رولىنى جارى قىلىپ، جانغا ئەسقاتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قاردا پولۇ، يامغۇردا شورپا، بوراندا ئۇيقۇ.

بۇ تەمسىل ھەركىم ۋاقىت، شارائىت، ئەمەلىي ئەھۋال ۋە شۇ مەزگىلنىڭ ئېھتىياجىغا قاراپ ئىش كۆرۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

قارغا ئۆلۈك كۆمگىلى بولماس.

بۇ تەمسىل يالغانچىلىق، ھىيلە - مىكىر، ناھەق ئىش ھەرقانچە خۇپىيانە تۇتۇلسىمۇ، ھامان بىر كۈنى ئاشكارىلىنىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قارغىشچى ئېغىزغا قاغا چىچسۇن.

بۇ تەمسىل بىراۋغا ھە دېگەندىلا يامانلىق تىلەيدىغان قارا نىيەت، ھەسەتخورلارنىڭ ئاغزىغا تاش - تۇپراق، بېشىغا بالا ياغسۇن، دېگەن رەددىيە مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ.

قارنى يامان ھېيتتا ئۆلەر.

بۇ تەمسىل نەپسىگە بېرىلگەن ئاچ كۆز، دۇنياپەرەس ئادەم

نەپسانىيەتچىلىك تۇپەيلىدىن ئۇزاق ياشىيالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قارىغۇغا چوڭ يول تار كېلەر.

بۇ تەمسىل نادان، گىرى ئادەم بىر ئىش قىلسا داۋراڭ سېلىپ، چېكىدىن ئاشۇرۇۋېتىدىغانلىقىنى، قولىدىن ئىش كەلمىگەندە بولسا قابىلىيەتسىزلىكىگە تەن بەرمەي، باھانە ـ سەۋەب كۆرسىتىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

قارىغۇغا يول كۆرسەتسە، ئۆزۈم تاپقان يول دەيدۇ.

بۇ تەمسىل بىلىمسىز، نادان ئادەم بىغەرەز، يۈزسىز بولغاچقا، باشقىلارنىڭ قىلغان ياخشىلىقىغا كۆز يۇمۇپ، ئۆزىنى قالتىس چاغلايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

قارىغۇ مۇشۇككە ئۆلۈك چاشقان ئۇچراپتۇ.

بۇ تەمسىل كۈتكەن ئىشنىڭ ئويلىمىغاندەك ئەپلىشىپ، ئوڭۇشلۇق بولغانلىقىنى، كۆڭۈلدىكىدەك يۈرۈشكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

قارىغۇنىڭ كەينىدىن ماڭساڭ گوداڭغا چۈشەرسەن.

بۇ تەمسىل بىلىمسىز، نادان بىلەن ئارىلاشقان ئادەم تۈيۈق يولغا كىرىپ قېلىپ پېشكەللىككە ئۇچرايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قازاندا نېمە بولسا چۆمۈچكە شۇ چىقار.

بۇ تەمسىل ھەركىمنىڭ بىلىم سەۋىيەسى، كەسپىي ماھارىتىنىڭ يۇقىرى ـ تۆۋەنلىكى، بايلىقىنىڭ ئاز ـ كۆپلۈكى قىلغان ئىش ـ ئەمەلىدىن مەلۇم بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قازاندىن چۆمۈچ چوڭ.

بۇ تەمسىل باشقىلارنى كۆزگە ئىلماي، ئۆزىنى قالتىس

چاغلايدىغان، ئاتىكارچى، باشباشتاق كىشىلەرنىڭ مەنمەنچىلىك ئادىتىنى بىلدۈرىدۇ.

قازانمۇ ياغ، چۆمۈچمۇ ياغ.

بۇ تەمسىل ئىشلىرى يۈرۈشۈپ، تۇرمۇشى روناق تېپىپ، راھەت ـ پاراغەتلىك تۇرمۇشتا ئۆتۈۋاتقان كىشىلەردىكى خاتىرجەملىكنى بىلدۈرىدۇ.

قازى بىلەن قالامسەن، مۇپتى بىلەن كېتەمسەن؟

بۇ تەمسىل ھەر ئادەم زېرەكلىك بىلەن كېلەچىكىنى ئويلاپ ئىش قىلىش كېرەكلىكىنى، كەم ئەقىللىك بىلەن بىراۋنىڭ چىشىغا تېگىپ قويۇپ، ئورۇنسىز زىيان تارتىشتىن ساقلىنىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

قازىنى باشقىنىڭ قايغۇسى باشقا.

بۇ تەمسىل ئۆز ئالدىغا تۇرمۇش كەچۈرۈۋاتقان ھەربىر ئائىلىنىڭ غېمى، كۈن ئۆتكۈزۈش ئادىتى بىر ـ بىرىگە ئوخشىمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قاسساپ دوستىغا سۆڭەك بېرەر.

بۇ تەمسىل ئالا كۆڭۈل، سەمىمىيەتسىز، ھىيلىگەر ئادەم باشقىلارنى، ھەتتا ئەڭ يېقىن كىشىلىرىنىمۇ ئالدايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قاسساپ ياغ چاينايدۇ،
ئاشپەز گۆش (چاينايدۇ).

بۇ ماقال ھەرقانداق ھۈنەرۋەن ـ كاسىپ ئۆز ھۈنەر ـ كەسپىنىڭ ھالاۋىتىنى كۆرىدۇ، ئەۋزەللىكىدىن پايدىلىنىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قاغا بالام ئاپپاق،
كىرپە بالام يۇمشاق.

بۇ تەمسىل ھەركىمنىڭ بالىسى سەت، كۆرۈمسىز بولسىمۇ،

ئۆزگە چىرايلىق، ئوماق، يېقىملىق، نۇقسانسىز كۆرۈنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

قاغا بىلەن دوست بولساڭ يېپىشىڭ پوق.

بۇ تەمسىل ھەركىم كىشىلەر بىلەن بولغان مۇناسىۋەتتە ئېھتىياتچان بولۇش لازىملىقىنى، يامان، ئەسكى ئادەملەر بىلەن باردى ـ كەلدى قىلغاندا ئوڭايلا ئۇلارنىڭ كاساپىتىگە كېتىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

قاغا قاغىنىڭ كۆزىنى چوقۇماس.

بۇ تەمسىل (1) مەرد ئادەم ئۆز قاياشىنى، دوست ـ يېقىنلىرىنى ئاسرايدۇ، ھەرگىز زىيانكەشلىك قىلمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ؛ (2) ھەرقايسى تەبىقىدىكىلەر ئۆزئارا قاياش ــ ھەمنەپەس بولۇپ، بىر ـ بىرىنى قوللايدۇ، دۈشمەنلىك غەرىزىدە بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قاغىغا ئوق ئاتما،
يامانغا سۆز قاتما.

بۇ تەمسىل پەسكەش، نامەرد ئادەملەرگە ئارىلاشماسلىق، ئالغۇ ـ بەرگۈ قىلماسلىق، سىرداشماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

قاغىلار قاق ئېتىدۇ، ئۆز كۆڭلىنى شاد ئېتىدۇ.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆزىنىڭ بىلىدىغىنىنى، قولىدىن كېلىدىغان مۆجىزىلىرىنى نامايان قىلىش ئارقىلىق كۆڭلىنى ئاۋۇندۇرۇپ، شاد ـ خۇراملىققا ئېرىشىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

قالاشنى بىلسەڭ، قارمۇ كۆيىدۇ.

بۇ تەمسىل پەم ـ پاراسەت، ئەقىلگە تايانغان كىشى ئۈچۈن ھەرقانداق مۈشكۈل، جاپالىق ئىشمۇ قىيىن بىلىنمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قالغان ئىشقا قار ياغار.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشنى كەينىگە سۈرمەي، ئۆز ۋاقتىدا بېجىرىش كېرەكلىكىنى، كېچىكتۈرۈلگەن ئىش ھامان مەغلۇبىيەتكە ئۇچرايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

قامچىغا كۈچىمەي يەمگە كۈچە.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشنى ئوڭۇشلۇق بېجىرىشتە ھەيۋە، پوپوزا، بۇيرۇققا تايانماي، ياخشى گەپ، ئىللىق مۇئامىلە، ماددىي رىغبەتكە تايىنىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

قانائەتلىك كىشىنىڭ قارنى توق.

بۇ تەمسىل ئۆتۈۋاتقان كۈنىگە شۈكۈر قىلغان، ئىقتىسادىي ئەھۋالىغا يارىشا ئىش كۆرگەن، ئىنسابلىق كىشىنىڭ تۇرمۇشى پاراۋان بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قايناق سۇ ئىچ،
كۆڭلۈڭ تىنچ.

بۇ تەمسىل ئادەم گەرچە غورىگىل تۇرمۇشتا ئۆتسىمۇ، لېكىن كۆڭۈل ئازادىلىكى، خاتىرجەم مۇھىتتا ھەممىدىن بەك موھتاج ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

قەدىرلىگىن ۋاقىتنى ئىشەنمىگىن ئۆمرۈڭگە.

بۇ تەمسىل ئۆمۈر تولىمۇ چەكلىك ئىكەنلىكىنى، ھەر كىم سالامەتلىكىنى ئاسراپ، ۋاقىتنى قولدىن بەرمەي ئۆمرىنى مەنىلىك ئۆتكۈزۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

قەرزداردىن پۇتكەننى ئال،
تۇگمەندىن چىققاننى (ئال).

بۇ ماقال ئالغۇ ـ بەرگۈ مۇئامىلىدە قەرزدارنىڭ ئەھۋالىغا قاراپ ئىش تۇتۇش، بەرگەننى ئاز كۆرمەي ئېلىپ قولغا كەلگەنگە

شۇكۇر قىلىش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

قەرزدارنىڭ تىلى قىسقا.

بۇ تەمسىل قەرزنى قايتۇرماي كېچىكتۈرگەن كىشىنىڭ ئىناۋىتى بولمايدۇ، خەقنىڭ ئالدىدا گېپى ئۆتمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قەسەمخورنىڭ ئۆمرى قىسقا.

بۇ تەمسىل ئالدامچىلىق، يالغانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىپ، قەسەمگە ئادەتلەنگەن كىشىنىڭ ھاياتى خەۋپ - خەتەر، قازادىن خالىي بولالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قوتانغا بۆرە كىرسە، ئىتنىڭ تەرتى قىستاپتۇ.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشقا ئەقلىنى ئىشلىتەلمەيدىغان ھاماقەت، يارامسىز ئادەملەرنىڭ يۈرەكسىز، قورقۇنچاقلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

قوتۇر كالىغا مۈڭگۈز ياراشماس.

بۇ تەمسىل باشقىلارنى كۆرەلمەيدىغان، ئىچى يامان، ھەسەتخور ئادەم ئىززەتلەشكە ئەرزىمەيدۇ، مەرتىۋە، ئابرۇيىنى كۆتۈرەلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قورساق ئاغرىقىڭ بولمىسا، تاۋۇز يېيىشتىن قورقما.

بۇ تەمسىل باشقىلار ئالدىدا يۈز كېلەلمەيدىغان ئىشلارنى قىلىپ قويمىغان، ھېچقانداق سەۋەنلىكى يوق ئادەم خۇدۇكسىرىمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قورساق توق، كۆڭۈل شوخ.

بۇ تەمسىل تۇرمۇشى باياشات كىشىنىڭ كۆڭلى خاتىرجەم، روھى كۆتۈرەڭگۈ بولۇپ، ھەممە ئىشقا قىزىقىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قورساقنىڭ مەيلىچە بولسا، ئابرۇيۇڭنى قوشۇپ يەر.

بۇ تەمسىل ئاچ كۆزلۈك قىلىش، نەپسىگە بېرىلىش يامان

ئادەت بولۇپ، كىشىنى كۆلكىلىك ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ، ئىناۋىتىدىن ئايرىيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قورسقى ئاچنىڭ كۆزى ئاشتا،
قورسقى توقنىڭ كۆزى ئۇستىباشتا.

بۇ ماقال يوقسۇل، نامراتلار يېمەك - ئىچمەك، ئوزۇقنىڭ غېمىدە بولىدۇ؛ بايلار، مەرتىۋىلىكلەر كىيىم - كېچەكنى، ياخشى كىيىشنى ئويلايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قورققان ئاۋۋال مۇشت كۆتۈرەر.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشتىن خۇدۇكى بار، ئەيىبلىك ئادەم ئۆزىنى قوغداش يۈزىسىدىن ئالدىنئالا قارشىلىق كۆرسىتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قورققانغا قوش كۆرۈنەر،
كۆلەڭگىسى بەش (كۆرۈنەر).

بۇ ماقال بىرەر ۋەھىمە، تەشۋىش تۈپەيلىدىن ئەنسىرىگەن، غەمدە قالغان كىشى تۇرلۇك پۇتلىكاشاڭ، پېشكەللىكتىن قۇتۇلالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قورققان مۇشۇككە چاشقان ئۇۋىسى ساراي كۆرۈنۈپتۇ.

بۇ تەمسىل بىرەر ۋەھىمە، تەشۋىق تۈپەيلىدىن ئالاقزەدە بولغان كىشىگە تۈگمىدەك نەرسە تۆگىدەك كۆرۈنىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قورققان ئۆز سايىسىدىن ئۈركۈپتۇ.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشتىن خۇدۇكى بار، ئەيىبلىك ئادەم دائىم ماڭغان - تۇرغىنىدىن خۇدۇكسىرەپ ئەنسىزلىكتە ئۆتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ،

قورققان يەردە جىن بار.

بۇ تەمسىل ئىشتا قەيسەر، جۈرئەتلىك بولمىغان، يۈرەكسىز،

ئەنسىرەپلا تۇرىدىغان كىشىنى پالاكەت باسىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قورقۇنچاق ھەسەتخور بولار،
نامەرد قەسەمخور (بولار).

بۇ ماقال غەيرىتى يوق، يۈرەكسىز ئادەم ئىچى تار، چىدىماس بولىدۇ؛ كىشىگە نەپ بەرمەيدىغان، نائىنساب ئادەم قەسەم قىلىشقا تەييار تۇرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قورقۇنچاق ئۆلمەي تۇرۇپ مىڭ قېتىم ئۆلەر.

بۇ تەمسىل ھە دېسىلا قورقۇپلا تۇرىدىغان ئادەمنىڭ ئۆلۈك ـ تىرىكلىكىنىڭ پەرقى يوق بولۇپ، دائىم ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچراپ مەسخىرىدىن قۇتۇلالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قوشتا يوق، باشاقتا يوق، خاماندا تەييار.

بۇ تەمسىل ئىشلىمەي، ئەجىر قىلماي، باشقىلارنىڭ ئەمگەك مېۋىسىگە شېرىك بولۇۋالىدىغان تەييارتاپلىقنى بىلدۈرىدۇ.

قوشماق تەس، ئايرىماق ئاسان.

بۇ تەمسىل بىرلىشىش، ئۇيۇشۇش، ئىناق بولۇش ئۇچۇن ئۇزاق ۋاقىت تىرىشچانلىق كۆرسىتىشكە توغرا كېلىدىغانلىقىنى؛ بۆلۈنۈش، ئايرىلىش بىردەملىك ئىش ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

قوشنا بولساڭ يۆلەك بول،
بولمىسا بۆلەك (بول).

بۇ ماقال قوشنا ئولتۇرغان ھەقەمسايىلەر بىر ـ بىرىگە ھەمدەم بولۇپ، ياردەملىشىپ ئىناق، ئىتتىپاق ئۆتۈش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

قوشناڭ ساڭا باقمىسا، سەن قوشناڭغا باق.

بۇ تەمسىل ۋەزىيەت، شارائىت كىشىلەرنىڭ ئىرادىسى،

ئارزۇسىغا بويسۇنمايدىغانلىقىنى، شۇڭا ھەر كىم ۋەزىيەت، شارائىتنىڭ ئېھتىياجىغا ماسلىشىپ كىشىلىك مۇناسىۋەتنى توغرىلىشى، ئىتتىپاقلىقتا تەشەببۇسكار بولۇشى لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

قوشناڭ يىغلىغاندا سەن كۈلمە.

بۇ تەمسىل بىراۋنىڭ بېشىغا كۈن چۈشۈپ، كۆڭۈلسىزلىك، كېلىشمەسلىككە ئۇچرىغاندا تەسەللى بېرىش، دەردىگە دەرمان بولۇپ، ھېسداشلىق قىلىش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

قوشنامنىڭ قوشنامغا ياخشى كۆرۈنەر.

بۇ تەمسىل باشقىلارنىڭ نەرسىسى ئۆزىنىڭكىدىن ئېسىل، چىرايلىق كۆرۈنىدىغانلىقىنى، ئۆزىنىڭ نەرسىسى باشقىلارنىڭكىگە يەتمەيدىغاندەك، ئانچە ئەرزىمەيدىغاندەك بىلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

قوشۇلغاننىڭ تورى بار،
ئايرىلغاننىڭ سورى (بار).

بۇ ماقال بىرلىك ـ ئىتتىپاقلىق ئارقىلىق كۈچ ـ قۇدرەتكە تولۇپ، ھەرقانداق ئىشتا غەلىبە قازانغىلى بولىدۇ، ئاممىدىن ئايرىلىش، بۆلگۈنچىلىك قىلىش ئىنسانغا بەختسىزلىك، ئاپەت كەلتۈرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قوغۇن پىشسا ساپىقىدا تۇرماس.

بۇ تەمسىل ياشانغان ئادەم خۇددى پىشقان قوغۇنغا ئوخشايدۇ. پىشقان قوغۇن ساپىقىدا تۇرمىغاندەك، قېرىلىق يەتكەن ئادەمنىڭمۇ ھاياتلىق ساپىقى ئۈزۈلۈپ، ھامان بىر كۈنى ئۆلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قوڭۇمدا ئىشتان يوق، ئېتىم مارجان بۇۋى.

بۇ تەمسىل باشقىلاردىن ئۈستۈن تۇرغۇدەك بىرەر

ئالاھىدىلىكى يوق تۇرۇپ، ئۆزىنى ھەممىدىن قالتىس چاغلايدىغان، ھېچكىمنى كۆزگە ئىلمايدىغان مەنمەنچىلەرنىڭ پىسخىكىسىنى بىلدۈرىدۇ.

قولدىن ئۆتكۈچە ئۆيگە يەتكۈچە.

بۇ تەمسىل ئېلىم ـ بېرىم، سودا ـ سېتىقتا ئادىل، سەمىمىي ئىش قىلماي، ئۆتكەلدىن ئۆتۈۋېلىش كويىدا بولغان كىشىلەردىكى ساختىپەزلىك، ئالدامچىلىق قىلمىشىنى بىلدۈرىدۇ.

قول قولنى يۇسا، قول كېلىپ يۈزنى يۇيار.

بۇ تەمسىل بىراۋغا ياخشىلىق قىلغان كىشى ياخشىلىق كۆرىدۇ، قىلىنغان ياخشىلىق، خەيرلىك ئىش بىكار كەتمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قولنى كەسمىگۈچە قان چىقماس.

بۇ تەمسىل ھەركىم كۆزلىگەن مەقسەتكە يېتىش، بەلگىلىك نەتىجىگە ئېرىشىش ئۈچۈن ئاز ـ تولا چىقىم قىلىش، بەدەل تۆلەش، ئەمگەك سىڭدۈرۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

قولۇڭدىن كەلسە ئەلدىن ئايىما.

بۇ تەمسىل ئادەم ھۆرمەت ـ ئابرۇيغا ئېرىشىش ئۈچۈن ھەر ۋاقىت خەلق ئۈچۈن ئىشلەش، خەلق مەنپەئەتىنى كۆزلەش، خەير ـ ساخاۋەتلىك ئىشلارنى قىلىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قولۇڭدىن كەلسە ياغ چاينا.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئىمكانىيىتى يار بەرسە قۇربى يەتكەن ئىشنىڭ ھەممىسىنى قىلىپ، مۇراد ـ مەقسىتىگە يېتىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قولۇڭدىن كەلگەننى ئەلدىن ئايىما.

«قولۇڭدىن كەلسە، ئەلدىن ئايىما»نىڭ ئىزاھىغا قاراڭ.

قولۇڭ ياغ بولسا قونچىڭغا سۈۋا.

بۇ تەمسىل ئادەم بېيىغان ــ ياخشى كۈن كۆرگەندە ئۇرۇق ـ تۇغقان، يېقىنلىرىغا مېھىر ـ شەپقەت، ياخشىلىق قىلىش، يار ـ يۆلەك بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

قولۇڭنى سوزغان يەرگە پۇتۇڭنى سوزما.

بۇ تەمسىل بېشىغا كۈن چۈشكەندە ياردەم، مەدەت بەرگەن، باشپاناھ بولغان كىشىلەردىن يۈز ئۆرۈپ، ۋاپاسىزلىق قىلماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

قولى قاشاڭ موللىدىن ئايىغى ئىلدام بالا ياخشى.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشتا ھەرىكەتنى سۆيۈش، قولىدىن ئىش چىقمايدىغان مىس ـ مىس ئادەملەرنىڭ ئېزىلەڭگۈلۈكىنى بىلدۈرىدۇ.

قولى قىسقىنىڭ يولى قىسقا.

بۇ تەمسىل قول ـ ئىلكىدە يوق، نامراتلارنىڭ يوقسۇزلۇقتىن مۇناسىۋەت دائىرىسى چەكلىك بولىدۇ، ھە دېگەندە ئىشلىرى توسقۇنلۇققا، كاشىلىغا ئۇچرايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قولى گۈل ئېتىدۇ غىزا،
قولى گال تارتىدۇ ئىزا.

بۇ ماقال قولى ئەپلىك، ئىشى ئوز، چاققان كىشى تۆشۈكتە قىينالمايدۇ. قولىدىن ئىش كەلمەيدىغان مىس ـ مىس ئادەم يارامسىزلىقىدىن ئۇيىلىپ تەڭلىكچىلىكتە قالىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قولى ئوچۇقنىڭ يولى ئوچۇق.

بۇ تەمسىل باشقىلاردىن ھېچنېمىسىنى ئايىمايدىغان مەرد،

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

سېخي كىشىنىڭ مۇناسىۋەت دائىرىسى كەڭ بولىدۇ، ھەرقانداق ئىشلىرى ئوڭۇشلۇق، راۋان يۈرۈشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قول يەتمىگەن شاپتۇل ئاچچىق.

بۇ تەمسىل ئۆزى ئالالمىغان ياكى كۈچى يەتمىگەن نەرسىنى باشقىلارنىڭ قولىغا چۈشۈرۈۋالماسلىقى ئۈچۈن قەستەن يامان سۈپەتتە كۆرسىتىش خاھىشىنى بىلدۈرىدۇ.

قومۇش ئۆيۈم — كۆمۈش ئۆيۈم.

بۇ تەمسىل كونا، ئاددىي بولسىمۇ، ھەركىمنىڭ ئۆزىگە تەئەللۇق ئۆي - زېمىنى ئۆزىگە چىرايلىق بىلىنىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قومۇش ئىكەن دەپ خارلىما، يەرگە چۈشسە بورىيا.

بۇ تەمسىل ئاددىي، ئەرزىمەس دەپ قاراپ كۆزگە ئىلمىغان ئادەم ياكى نەرسىلەر ۋاقتى كەلگەندە جانغا ئەسقاتىدۇ، پايدا - مەنپەئەت يەتكۈزىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قوينۇڭدىن تۆكۈلسە قونچىڭغا چۈشەر.

بۇ تەمسىل ھەر ئادەم ئۆز ئېھتىياجىدىن ئېشىنغۇدەك ۋەجى بولغان ئەھۋالدا پىخسىقلىق قىلماستىن ئۇرۇق - تۇغقانلىرى ۋە يېقىنلىرىغا ياردەم بېرىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

قوينى قاسساپ سويسۇن.

بۇ ماقال ھەرقانداق ئىشنى شۇ ئىشنىڭ ئۇستىسى، ئەھلى قىلسۇن، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قوينى قوتاندا سات،
ئاشنى باداڭدا (سات).

بۇ ماقال بەزى ماددىي بۇيۇملارنى ئۆز جايىدا ساتسا تۇرلۇك ئاۋارىچىلىكلەردىن ساقلانغىلى بولىدىغانلىقىنى، بازارغا

ئاپارغاندا كۆپ ھاللاردا مۆلچەرلىگەن باھاغا چىقمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

قۇدۇق چوڭقۇر، ئارغامچا قىسقا.

بۇ تەمسىل قۇدۇقنىڭ چوڭقۇرلۇقىغا يارىشا ئۇزۇن ئارغامچا بولمىسا، سۇ ئالغىلى بولمىغاندەك، ئارزۇ - تىلەكنىڭ ئەمەلگە ئېشىشى ماددىي شەرت - شارائىتقا باغلىق ئىكەنلىكىنى، ماددىي شەرت - شارائىتى بولمىغان كىشىنىڭ ئارزۇ - تىلىكى ئەمەلگە ئاشمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

قۇرت ياغاچنى ئىچىدىن يەر.

بۇ تەمسىل (1) دەرد - ئەلەم، خاپىلىق ئادەمنى چۈشكۈنلەشتۈرۈپ، سالامەتلىكىنى خاراب قىلىدۇ؛ (2) گېپى تاتلىق، ئىشچان، مۇلايىم ئادەم پىخسىق، بېخىلدىنمۇ نەپ ئالالايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قۇرۇق تاغار ئۆرە تۇرمايدۇ.

بۇ تەمسىل ئادەم يېمەك - ئىچمەككە تايىنىپ ياشايدۇ، ئاچ قورساق كىشى تىرىكچىلىك قىلالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قۇرۇق سۆڭەكنى ئىت غاجىماس.

بۇ تەمسىل ئەمەلگە ئېشىش ئىمكانىيىتى يوق، نەپ چىقمايدىغان ئىشقا ھېچكىم قىزىقمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قۇرۇق سۆڭەكتىن ياغ چىقماس.

بۇ تەمسىل ئەمەلگە ئاشمايدىغان، ئىشەنچسىز، تايىنى يوق ۋەدىدىن ھېچكىمگە مەنپەئەت يەتمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قۇرۇق سۆلەت، ياغاچ پەشمەت.

بۇ تەمسىل ئىقتىسادىي ئەھۋالىغا قارىماي، دائىم چىرايلىق،

سالاپەتلىك كىيىنىپ يۇرۇشنى ياخشى كۆرىدىغان كىشىلەرنىڭ ياسانچۇقلۇق خۇسۇسىيىتىنى بىلدۈرىدۇ.

قۇرۇق گەپكە قورساق تويماپتۇ.

بۇ تەمسىل نەپ چىقمايدىغان، مەنپەئەتى يوق قۇرۇق گەپ بىلەن ھېچقانداق ئىشنى ھەل قىلغىلى بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قۇرۇق ياغاچ ئېگىلمەس.

بۇ تەمسىل تەربىيەنى قوبۇل قىلمايدىغان، گەپكە كىرمەيدىغان نادان، ئاڭسىز ئادەم باشقۇرۇشقا بويسۇنمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قۇش ئاسماندا ئۇچسا سايىسى يەرگە چۈشەر.

بۇ تەمسىل بىر ئادەم ياخشى ئىش ئىزلىرى، ياراتقان تۆھپىسى ئارقىلىق شان ـ شەرەپ قۇچسا، ئۇنىڭ خاسىيىتىدىن كۆپچىلىك ــ ئامما بەھرىمەن بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قۇشقاچ باسقان يەردىن قاچ.

بۇ تەمسىل ھەركىم مۇناسىۋەتسىز سۆز ـ ھەرىكەتكە ئارىلاشماي، ئۇرۇش ـ جېدەل، غەلۋە ـ غوۋغا، ماجىرادىن ئۆزىنى تارتىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قۇشقاچ گۆشمۇ گۆش.

بۇ تەمسىل ھۈنەر ـ كەسىپ، سودا ـ سېتىقتىن قولغا كەلگەن ھايان ـ نەپ ئاز بولسىمۇ جانغا ئەسقاتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قۇشقاچتىن قورققان تېرىق تېرىماس.

بۇ تەمسىل زىيان ـ چىقىمدىن قورققان ئادەم ھەرقانداق

ئىشتا نەتىجە قازىنالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قۇشقاچ كىچىك بولسىمۇ ھەممە ئەزاسى تولۇق.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشتا ئادەم ۋە نەرسىلەرگە ئادىل، توغرا باھا بېرىش كېرەك. كۆزگە ئىلىمغان ئادەم ۋە نەرسىلەر ئىچىدىن يارامىلىق، تاكامۇللاشقانلىرى چىقىپ قالىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قۇش قانىتى بىلەن ئۇچىدۇ، پۈتى بىلەن قونىدۇ.

بۇ تەمسىل پەزىلەتلىك، دانا كىشى ھەرقانچە شان ـ شەرەپ، مەرتىۋىگە ئېرىشسىمۇ، تەكەببۇرلۇق قىلماي كەمتەرلىك بىلەن ئىش كۆرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قۇشنى دان ئالدايدۇ،
ئادەمنى سۆز (ئالدايدۇ).

بۇ ماقال ھىيلە ـ مىكىر، ساختىلىق بىلەن تولغان يالغان گەپ ھەممىنى يولدىن چىقىرىدۇ، ئەقلىدىن ئازدۇرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قۇش ئۇچۇپ ھارغاندا ئۇۋىسىنى تاپار.

بۇ تەمسىل ھاياتلىقتا پۈتكۈل جانلىق ياشاش ئۈچۈن ھەر تەرەپكە قىدىرىپ جان ساقلىسىمۇ، ئاخىر بىر كۈنى ئەسلىي ياشىغان ماكانىغا قايتىپ كېلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قۇش ئۆز ئۇۋىسىنى قەدىرلەيدۇ.

بۇ تەمسىل ھەركىم تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يۇرتىنى، ئائىلىسىنى ياخشى كۆرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قۇلاق ئاڭلىغاننى كۆز كۆرەر.

بۇ تەمسىل خۇپىيانە تۇتۇلغان سىر، مەخپىيەتلىك ھامان بىر كۈنى قۇلاققا يېتىدۇ. ئاڭلانغان ئىش ـ ھەرىكەت بەرىبىر كۆزگە

www.uyghurkitap.com

چىلىقىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قۇلاق ئاڭلىغان يالغان، كۆز كۆرگەن راست.

بۇ تەمسىل ھەرقانچە ئاڭلىغان بىلەن كۆز كۆرمىگۈچە ھېساب ئەمەس، ئەمەلىيەت ھەممىدىن ئەۋزەل، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قۇلدەك ئىشلەپ، بەگدەك يە.

بۇ تەمسىل ھەركىم جاپادىن قاچماي، تەر تۆكۈپ ئىشلەپ ھالاۋەت كۆرۈش، راھەتتە ياشاش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قۇلىقى تۇرۇپ گاس، تىلى تۇرۇپ گاچا.

بۇ تەمسىل قۇرۇق گەپ، پىتنە ـ ئىغۋاغا قۇلاق سالمايدىغان، پەزىلەتلىك، ئېغىر ـ بېسىق ئادەملەرنىڭ خىسلىتىنى بىلدۈرىدۇ.

قۇم يىغىلسا تاغ بولۇر،
ئەل يىغىلسا باغ (بولۇر).

بۇ ماقال بىر نىيەتتە ئىتتىپاقلىشىپ مەھكەم ئۇيۇشقاندا قۇدرەت تاپقىلى، ھەممە ئىشتا غەلىبە قىلغىلى، نەتىجە قازانغىلى بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قۇۋلۇقتىن شۇملۇق تۇغۇلار.

بۇ تەمسىل ھىيلىگەرلىك، ئالدامچىلىقتىن پەسكەشلىك، قارا نىيەتلىك، سۇيىقەستچىلىك، بالايىئاپەت تەۋەللۇت قىلىنىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قېتىققا ئامراق، ئىنەككە ئۆچ.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىمكانىيەتتىن پايدىلىنىپ نەپ ئېلىشنى بىلىپ، ئۇنىڭ جاپاسىدىن ئۆزىنى قاچۇرىدىغان بولمىغۇر ئادەتنى بىلدۈرىدۇ.

قېتىق ئىچكەندە ئاكا،
دوغ ئىچكەندە ئۇكا.

بۇ تەمسىل باشقىلاردىن پايدىلانغاندا، پايدا ـ مەنپەئەتنى كۆرگەندە يېلىنىپ، خۇشامەت قىلىدىغان، باشقىلارغا ئازراق نەپ يەتكۈزگەندە كۆرەڭلەپ ئۆزىنى قويارغا جاي تاپالماي قالىدىغان كىشىلەرنىڭ يۈزسىزلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

قېتىق ئىچكەن قۇتۇلدى،
تاۋاق يالىغان تۇتۇلدى.

بۇ ماقال ئاساسلىق گۇناھ ئۆتكۈزگەن ئادەم قۇتۇلۇپ كېلىپ، ئەگەشكەن، قايمۇققانلار بالاغا قالغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

قېرى ئات ئوقۇر بۇزماس.

بۇ تەمسىل كۆپنى كۆرگەن، تەجرىبىلىك ئېسىل ئادەم ھەرقانداق شارائىتتا باشقىلارغا زىيان سالمايدۇ، ۋاپاسىزلىق، قارا نىيەتلىك قىلمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قېرى بىلگەننى پىرى بىلمەس.

بۇ تەمسىل ئەمەلىي ئىشلارنى كۆپ قىلغان، تەجرىبىسى مول ئادەمنىڭ بىلىدىغىنى ھامان باشقىلاردىن جىق بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قېرىغاندا ئات تېزىكى ئالتۇن كۆرۈنەر.

بۇ تەمسىل ياشانغان ئادەمگە ھەممە نەرسە ئېسىل، قىممەتلىك بىلىنىدۇ، شۇڭا ئاددىي نەرسىلەرنىمۇ قەدىرلەپ ئەتىۋارلايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قېرى قۇشقاچ كېپەككە ئالدانماس.

بۇ تەمسىل ياشانغان، كۆپنى كۆرگەن ئادەم ھوشيار، ئېھتىياتچان بولغاچقا، باشقىلارنىڭ ھىيلە ـ نەيرەڭگە ئاسانلىقچە ئالدانمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قېرى كەلسە ئاشقا،
ياش كەلسە ئىشقا.

بۇ تەمسىل ياشانغانلار كېيىنكىلەرنىڭ بەختى ئۈچۈن بىر ئۆمۈر جاپا چەككەچكە، ھۇزۇر ـ ھالاۋەت كۆرۈپ، پاراغەتتە ياشاش كېرەك؛ ياشلار ئىگىلىك يارىتىش، بايلىق توپلاش ئۈچۈن تەر تۆكۈپ، جاپالىق ئىشلەش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قېرىلىق بىلەن ئۆلمەس،
ياشلىق بىلەن تۇرماس.

بۇ تەمسىل ياشلىق ئادەمگە باقىمەندە ئەمەس، ئادەم ھامان قېرىيدۇ. شۇڭا، ھەركىم ئۆمۈرنى قەدىرلەپ ئىگىلىك يارىتىپ، مەنىلىك ياشاش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قېرىلىق ئىشكىنىڭ ئارقىسىدا تۇرار.

بۇ تەمسىل ھەركىم ياشلىق ۋاقتىنى قەدىرلىشى، ۋاقتىنى بىھۇدە، مەنىسىز ئۆتكۈزمەسلىكى، قېرىلىق يەتكەندە پۇشايمان قىلماسلىقى كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قېرىنداشتىن قارىنىم ياخشى.

بۇ تەمسىل بىرەر پايدا ـ مەنپەئەت، ياخشىلىققا ئېرىشكەندە باشقىلارنىڭ غېمىنى يېمەيدىغان ئادەملەرنىڭ شەخسىيەتچىلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

قىردا بار، قىرلاشتا يوق.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىمكانىيەتنى ھازىرلاشقا قاتناشماي، ھەممە ئىش تەييار بولغاندا پەيدا بولىدىغان، جاپا بىلەن خۇشى يوق، راھەتكە ئامراق ئادەملەرنىڭ ھۇرۇنلۇقىنى بىلدۈرىدۇ.

قىرىق كىشى بىر ياق،
قىڭغىر كىشى بىر ياق.

بۇ ماقال پەزىلەتلىك، سەممىي ئادەملەر ئىتتىپاقلىشىپ

ئۆتۈشنى ياخشى كۆرىدۇ؛ باشقىلارغا يامانلىقنى ئويلايدىغان، قارا نىيەت ئادەملەر ئايرىلىشقا ھېرىس بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قىزىق ئوچاققا تۇتۇرۇق لازىم ئەمەس.

بۇ تەمسىل شەرت ـ شارائىتى پىشىپ يېتىلگەن، بولۇشقا تايىن تاپقان ئىشقا ۋاستە ھاجەتسىز، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قىزىل ئالما سارغايماس.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالايدىغان ئادەم موھتاجلىق دەردىنى تارتمايدۇ، خارلانمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قىش غېمىنى يازدا يە،
ياز غېمىنى قىشتا (يە).

بۇ ماقال بىر ئىشقا ئالدىنئالا تەييارلىق قىلىنسا پەيتى كەلگەندە تەمتىرىمەيدۇ، ئالدىراپ قالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قىغسىز يەر ــ پۇلسىز ئەر.

بۇ تەمسىل يېتەرلىك ئوغۇتلانمىغان يەر كۈچسىزلىكىدىن ھوسۇل بەرمىگەندەك، مال ـ دۇنياسى يوق نامرات ئادەم يوقسۇزلۇقىدىن گېپىنى ئۆتكۈزەلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قىڭغىر ئولتۇرساڭمۇ تۈز سۆزلە.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئەھۋال ئاستىدا ئادەم سەممىي، راستچىل بولۇش، توغرا، ئادىل ئىش قىلىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قىڭغىر ئىش قىرىق يىلدىن كېيىنمۇ بىلىنەر.

بۇ تەمسىل خاتا قىلىنغان ئىش ـ جىنايەتنى ئۇزاق ۋاقىت

يوشۇرغان بىلەنمۇ، هامان بىر كۈنى پاش بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قىلىچ قىنىدا ياتسا دات باسىدۇ.

بۇ تەمسىل «هاياتلىق — هەرىكەتتە» دېگەنەدەك، ئادەم ئەمگەك قىلمىسا، مەلۇم ئىش - ئوقەت بىلەن شۇغۇللانمىسا ھۇرۇنلىشىپ كېرەكتىن چىقىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قىلىچ ئۆز قىنىنى كەسمەس.

بۇ تەمسىل مەرد - ۋىجدانلىق ئادەم قوۋم - قېرىندىشى، دوست - يېقىنلىرىغا زىيانكەشلىك قىلمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قىمىرلىغان قىر ئاشار.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشتا ئىشەنچ - ئىرادىنى بوشاشتۇرماي داۋاملىق غەيرەت بىلەن ئىلگىرىلىگەندە، كۆزلىگەن نىشانغا يەتكىلى، مۇۋەپپەقىيەت قازانغىلى بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قىيسىقا كەمستىپ قارىما، كۆزۈڭگە قادىلار.

بۇ تەمسىل باشقىلار مەنسىتمىگەن، كۆزگە ئىلمىغان ئادەم ۋاقتى كەلگەندە نى - نى ئىشلارنى قىلىپ، ھەممىدىن ئۆزۈپ كېتىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

قىيىن ئىشنىڭ بېشىغا،
باتۇر كېلەر قېشىغا.

بۇ تەمسىل ھېچنېمىدىن قورقمايدىغان قەيسەر ئادەم ھەرقانداق جاپا - مۇشەققەت، ئېغىرچىلىقتىن قاچماي، پىداكارلىق كۆرسىتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قىيىن ئىش يوق ئالەمدە،
كۆڭۈل قويغان ئادەمگە.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق جاپالىق، مۇشكۇل ئىش تىرىشچان، ئىرادىلىك ئادەمگە تەس بىلىنمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ك

كاجنى بازار ئوڭلايدۇ.

بۇ ماقال دائىم ئۆزىنىڭ گېپىدە تۇرۇۋالىدىغان، گەپ يېمەيدىغان، جاھىل ئادەم ھەممە ئىشتا زىيان تارتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كاسىپ قېرىسا ھۈنىرىمۇ قېرىيدۇ.

بۇ تەمسىل ھۈنەرۋەن ـ كاسىپلارنىڭ ماھىرلىقى ياشقا، جىسمانىي قۇۋۋىتىگە باغلىق ئىكەنلىكىنى، ياشانغانسېرى كۆچىدىن، كۆزدىن ئاجىزلاپ، ئىشنى كۆپ، تېز، چىرايلىق، نەپىس قىلالمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

كاككۇك ئۆز ئىسمىنى قىچقىرار.

بۇ تەمسىل قولىدىن ئىش كەلمەيدىغان ھاماقەت ئادەم يارامسىزلىقىغا تەن بەرمەستىن، دائىم چوقان سېلىپ ماختىنىشنى ياخشى كۆرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كالاڭ ھارۋا يول بۇزار،
يامان ئادەم يۇرت (بۇزار).

بۇ ماقال قارا نىيەت ئادەملەرگە نىسبەتەن ھەر ۋاقىت سەگەكلىكنى بوشاشتۇرماي، ھوشيار تۇرۇش لازىم، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كالا ئۆلسىمۇ كۆزىنىڭ ئالىسى كەتمەس.

بۇ تەمسىل ئەسكى ئادەم ئۆلسىمۇ ئۇنىڭ بالاسى، خاپىلىقى تۈگىمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كالپۇك بولمىسا چىش توڭار.

بۇ تەمسىل تىرىكلىكتە كىشىلەر ئۆز ئارا ئادەمگەرچىلىك بىلەن بىر ـ بىرىگە كۆيۈنۈپ رەھىم ـ شەپقەت قىلىشى، مۇشكۈل ئىشلاردا، ئېغىر كۈنلەردە ھەمدەم بولۇشى كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

كاللىنىمۇ يېمە، چىشنىمۇ چاقما.

بۇ تەمسىل باشقىلارنىڭ ئىشىغا ئارىلاشماسلىقنى، ئەجىرسىز نەپمۇ ئالماي، زىيانمۇ تارتماي، تىنچ، ئارامخۇدا ئۆتۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

كالىلار سۇ ئىچسە، موزايلار مۇز يالايدۇ.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆزىنىڭ قابىلىيەت ـ ئىقتىدارى، تىرىكچىلىك ئىمكانىيىتىگە يارىشا كۈن كەچۈرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كاناي ياغلىغلى ياغ يوق، سۇناي ياغلىغلى ياغ نەدە.

بۇ تەمسىل ئۆزىگە يوق نەرسە باشقىلارغىمۇ يوق ئىكەنلىكىنى، مۇھىم ئىشلارغا يوق نەرسە ئادەتتىكى ئىشلارغا تېخىمۇ يوق ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

كاۋاپىمۇ كۆيمىسۇن، زىخمۇ كۆيمىسۇن.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشتا ئىككى تەرەپنىڭ ھېچقايسىسىغا زىيان يەتكۈزمەي، مەسىلىنى ئەقىلگە مۇۋاپىق، ئادىل، توغرا بىر تەرەپ قىلىشنى بىلدۈرىدۇ.

كەتمەننى بىز چاپساق، يېتىپ يەيدۇ بەگزادە.

بۇ تەمسىل جاپا چەككەن، تەر تۆكۈپ ئەمگەك قىلغانلار ئاچتا قېلىپ، ئىشلىمىگەن، بىكار تەلەپلەر ھۇزۇر ـ ھالاۋەت كۆرگەنلىكنى بىلدۈرىدۇ.

كەچ بولدى يات،
سەھەر بولدى كەت.

بۇ تەمسىل دەم ئېلىش بىلەن خىزمەتنى تەڭ تۇتۇش، ھەر ئىشنى ئۆز پەيتىدە پۈتكۈزۈش، ۋاقىتقا رىئايە قىلىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كەچ قالغان قاراڭغۇدىن قورقماپتۇ.

بۇ تەمسىل بىرەر قىيىنچىلىق، مۈشكۈلاتقا دۇچ كەلگەن كىشى ھەرقانداق خەۋپ ـ خەتەر، كەلگۈلۈككە پىسەنت قىلمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كەڭ بولساڭ كەم بولمايسەن.

بۇ تەمسىل خالىس ئىش قىلىدىغان، ساخاۋەتلىك، مەرد ئادەم ھېچنېمىدىن قىسىلمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كەڭ تون يىرتىلماس،
كېڭەشلىك ئىش بۇزۇلماس.

بۇ تەمسىل ئازادە تىكىلگەن كىيىمنى ئۇزاق كىيگىلى بولغاندەك، ئەتراپلىق پىكىر ـ مەسلىھەت بىلەن قىلىنغان ئىش ئەپلىشىپ، مۇۋەپپەقىيەتلىك بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كەل دېمەك بار، كەت دېمەك يوق.

بۇ تەمسىل كىشىلىك مۇناسىۋەتتە ئۆزئارا توغرا پوزىتسىيە، ياخشى مۇئامىلىدە بولۇش، ئادەمگەرچىلىكتىن چىقماسلىق كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كەلمىگەن تەلەيدە ئاناڭنىڭ ھەققى بارمۇ؟

بۇ تەمسىل ئامەت ـ تەلىيى قاچقان بەختسىز كىشىنىڭ ئىشلىرى چىپپىگە تارتىپ، ئىلگىرى باسمايدۇ، قىلغان ئەجرى بىكار كېتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كەمبەغەل بولساڭ كۆچۈپ باق.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆزىنى كەم سۇندۇرماسلىق، تۇرمۇشىدىن كۆڭلىنى يېرىم قىلماسلىق كېرەكلىكىنى، ئۆي ـ ماكان تۇتقان كىشىنىڭ ئۆزىگە تۇشلۇق مال ـ بىساتى بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

كەمبەغەل تۆگە مىنسىمۇ ئىت چىشلەيدۇ.

بۇ تەمسىل يوقسۇل ـ نامراتلار بىرەر ئىش قىلسا ھەر تەرەپتىن توسقۇنلۇققا ئۇچراپ، پۈتلىكاشاڭدىن خالىي بولالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كەمبەغەل كەمبەغەلنىڭ قاياشى.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆز خىلى بىلەن يېقىنلىشىدۇ، قىيىنچىلىق، مۈشكۈل ئىشلاردا بىر ـ بىرىگە ھەمدەم بولۇپ، ھېسداشلىق قىلىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كەمبەغەللىك ئەيىب ئەمەس، ھۇرۇنلۇق ئەيىب.

بۇ تەمسىل ئىشلىگۈدەك ئىمكانىيىتى تۇرۇقلۇق جاپا چېكىشتىن باش تارتىش نامراتلىقتىن قۇتۇلالماسلىقتىكى تەييارتاپلىق ئىللىتى ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

كەمبەغەلنىڭ چىپىي چىشقا دورا.

بۇ تەمسىل بىراۋنىڭ داستىخىنىغا تەرەپبال داخىل بولغاندا ساھىبخانىنىڭ كۆڭلى ئۈچۈن تامىقىنى كەمستمەي ئېغىز تېگىش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

كەمتەر بولساڭ ئوزارسەن،
مەغرۇرلانساڭ غولارسەن.

بۇ ماقال ئادەم ئۆزىنى چوڭ تۇتماي، كىچىك پېئىل بولغاندا ھەممە جەھەتتىن ئىلگىرىلەپ ھۆرمەتلىنىدۇ؛ تەكەببۇرلۇق، مەنمەنلىك قىلغاندا نەزەردىن چۈشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كوزا كۆندە سۇناس، كۆندە سۇنار.

بۇ تەمسىل بالا ـ قازا، ھادىسە دائىم كۆرۈلمەيدۇ، كۈتمىگەن بىر ۋاقىتتا يۈز بېرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كونا ئۇستخاننى ئىت غاجىماس.

بۇ تەمسىل مەنپەئەت چىقمايدىغان پايدىسىز ئىشقا ھېچكىم قىزىقمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆپ تۈكۈرسە كۆل تولار.

بۇ تەمسىل ئاممىنىڭ كۈچىگە ھېچ نەرسە تەڭ كېلەلمەيدىغانلىقىنى، كۆپنىڭ كۈچى كۆپ ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆپ سۆز ئېشەككە يۈك.

بۇ تەمسىل ئادەم ھۆرمەتكە ئېرىشىش ئۈچۈن كەم سۆز بولغىنى ياخشى، كۆپ سۆزلىگەن كىشىنىڭ قەدىر ـ قىممىتى بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆپنى كۆرگەن كۆپ بىلەر.

بۇ تەمسىل جاھان كەزگەن، ئەمەلىيەتكە چۆككەن ئادەم ھەممىدىن خەۋەردار بولۇپ، بىلىمى ئاشىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆپ ياشىغان نېمە بىلەر،
كۆپنى كۆرگەن شۇ بىلەر.

بۇ ماقال ئوقۇماي ـ ئۆگەنمەي، ساۋاتسىز، نادانلىقتا ياشىغان كىشىنىڭ ھېچنېمىدىن خەۋىرى بولمايدۇ؛ ئوقۇغان ـ ئۆگەنگەن، ئىلىم ئىزدىگەن كىشى ھەممىنى بىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆتۈرەلمسەڭ ساڭگىلتىۋال.

بۇ تەمسىل ئادەم بىرەر كېلىشمەسلىكتىن قۇتۇلماي تۇرۇپ،

تۆپىلەپ يەنە بىر پېشكەللىككە ئۇچرىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆتۈرۈشنى بىلسەڭ تاغمۇ يېنىك.

بۇ تەمسىل ئەقىل ۋە پەم ـ پاراسەت بىلەن ئىش قىلغاندا ھەرقانداق ئېغىر قىيىنچىلىق، مۇشكۈللۈك ھېچقانچە بىلىنمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆرسە ھالى يوق،
كۆرمىسە كارى يوق.

بۇ ماقال كۆرۈنۈشتە بىراۋغا ھەمتاۋاق، كۆيۈمچان قىياپەتكە كىرىۋېلىپ، ئەمەلىيەتتە خىيالىغا كەلتۈرۈپمۇ قويمايدىغان تەكەللۇپچى كىشىلەرنىڭ ياسالمىلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆرگەن ئاڭلىغاننى يېڭىپتۇ.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشنى ئۆز بېشىدىن كەچۈرگەن، ئەمەلىيەتنى بىلگەن ئادەم مۇنازىرىدە غالىب كېلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆرگەن كۈنۈڭنى ئۇنتۇما،
شىرە چورۇقۇڭنى قۇرۇتما.

بۇ ماقال ھەركىم ئۆتمۈشنى، بېشىدىن ئۆتكۈزگەن جاپا ـ مۇشەققەتلىك كۈنلىرىنى ئەستىن چىقارماي، ھازىرقى بەختلىك تۇرمۇشنى قەدىرلەش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆرۈنگەن تاغ يىراق ئەمەس.

بۇ تەمسىل ھەركىمدە ئارزۇ قىلغان، كۈتكەن كۈنلەر چوقۇم كېلىدۇ دەيدىغان، كېلەچەككە ئۈمىدۋارلىق بىلەن قارايدىغان ئىشەنچ، ئىرادە، غەيرەت بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆرۈنمەيدىغان قىر يوق،
ئېچىلمايدىغان سىر (يوق).

بۇ ماقال ھەقىقەتنى يوشۇرۇپ خۇپىيانە تۇتۇشقا بولمايدۇ،

ھەرقانداق سىر ھامان بىر كۈنى ئاشكارا بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆزدىن يىراق — كۆڭۈلدىن يىراق.

بۇ تەمسىل ئۇزاق مۇددەت كۆرۈشمەي، بىر - بىرىدىن يىراق تۇرغان كىشىلەرنىڭ دوستلۇق ۋە ئۇرۇق - تۇغقانلىق مۇناسىۋىتى بارا - بارا ئازىيىپ، كۆڭلى بۆلۈنۈپ كېتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆز قورققاق، قول باتۇر.

بۇ تەمسىل بىر ئىشنى باشلاش مۇشكۈل ئىكەنلىكىنى، باشلىنىۋالغاندىن كېيىن ئۆز قانۇنىيىتى بويىچە يۈرۈشتۈرۈلىدىغانلىقىنى، شۇڭا قەتئىي ئىرادە، غەيرەت - شىجائەتلىك بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆزگە ئىلمىغان پۇتقا چوماق.

بۇ تەمسىل جەمئىيەتنىڭ دىققەت - ئېتىبارىنى قوزغىيالمىغان كىشىلەر ئىچىدىن بەزىدە يارامىلىق، قابىلىيەتلىكلەر چىقىپ قالىدىغانلىقىنى، ئۇلارمۇ نى - نى ئىشلارنى ۋۇجۇدقا چىقىرالايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆزۈم قارىغۇ، قۇلىقىم ساغرۇ.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆزىنىڭ ئىشىغا كۆڭۈل بۆلۈپ، مۇناسىۋەتسىز ئىشلارغا ئارىلاشماسلىقنى بىلدۈرىدۇ.

كۆسەي ئۇزۇن بولسا قول كۆيمەس.

بۇ تەمسىل ھەر جەھەتتىكى شەرت - شارائىتنى تولۇقلاپ، پۇختا تەييارلىق بىلەن ئىش باشلىغاندا ھېچنېمىدىن قىسىلمايدىغانلىقنى بىلدۈرىدۇ.

كۆككە باقماي كۆپكە باق.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشتا ئاممىغا تايىنىش، ئامما بىلەن ئىتتىپاقلىشىشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆكنى كۆرۈپ كۆكسۈڭنى كەرمە.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشنىڭ ئوڭۇشلۇق باشلىنىشىغا قاراپ ئالدىراپ كۆرەڭلەپ كەتمەي، ئاخىرقى نەتىجىسىگە بېقىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆڭلۈڭنى بۇزما، ئۈمىدىڭنى ئۈزمە.

بۇ تەمسىل ئادەم كۈتۈلمىگەن دەرد - ئەلەم، خاپىلىققا قالغاندا ئىشەنچنى يوقاتماي، ھەر ۋاقىت ئۈمىدۋار، ئىرادىلىك بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆڭۈل تارتقان ئاش ھالال.

بۇ تەمسىل كۆڭۈل پاك دەپ بىلگەن نەرسىۋىدىن بەھرىمەن بولۇش ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆڭۈلچەكنىڭ كۆتى ئوچۇق.

بۇ تەمسىل باشقىلارنىڭ كۆڭلىنى ئاياپ، ئىرادىسىگە خىلاپ ئىش قىلغان ئادەم ھامان ئۆزى زىيان تارتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆڭۈل كۆڭۈلدىن سۇ ئىچەر.

بۇ تەمسىل بىر - بىرىنى ھەقىقىي چۈشەنگەن، قەلبى تۇتاش كىشىلەر ھەرقانداق ئىشتا ئۆزئارا ھەمدەم بولالايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆڭۈلنىڭ تۈۋرۈكى سەۋر.

بۇ تەمسىل ئادەم ئۆزىگە دۈچ كەلگەن مۇشكۈلاتقا تاقەت قىلالايدىغان غەيرەت، چىدامغا ئىگە بولغاندىلا ئاندىن روھىي خاتىرجەملىككە ئېرىشەلەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆڭلى بۇزۇق باشقىلاردىن ئەيىب ئىزدەر.

بۇ تەمسىل قارا نىيەت، سۇيىقەستچى ئادەم دائىم ھىيلە -

مىكىر، گۇمانخورلۇق بىلەن باشقىلارنىڭ ئاجىزلىقىنى پايلاپ، قۇسۇر، ئىللەت تېپىشقا تىرىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆڭلى زەھەرنىڭ قولىمۇ زەھەر.

بۇ تەمسىل ئىچى يامان، ھەسەتخورنىڭ ئىش ـ ئەمەلى ھەمىشە ئۆچمەنلىك، زەھەرخەندىلىك بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆلەلمىگەن ھالىڭغا ھېجايما.

بۇ تەمسىل ھەركىم قولىدىن كەلمەيدىغان ئىشنى قىلىمەن دەپ پو ئاتماسلىق، كۆچىمەسلىك كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆلمە كىشىنىڭ دەردىگە، ئۆزۈڭگە كېلەر ئەتىگە.

بۇ تەمسىل ھەر بىر ۋىجدان ئىگىسى باشقىلارنىڭ بېشىغا بەختسىزلىك، پالاكەت كەلگەندە ھەرگىز كۆلمەسلىك كېرەكلىكىنى، بۇنداق ئەھۋالنىڭ ھەر ۋاقىت ئۆزىنىڭ بېشىغىمۇ كېلىدىغانلىقىنى ئۇنتۇماسلىقنى بىلدۈرىدۇ.

كۈندە غوۋغا بېشىڭدا،
ئويلىماي قىلغان ئىشىڭدا.

بۇ ماقال ئەقىل ۋە پەم ـ پاراسەت ئىشلەتمەي قىلغان ئىشتىن ھەدېگەندە كاشىلا چىقىدۇ. ئۇنىڭ دەرد ـ خاپىلىقى داۋاملىق توگىمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كۈندە ھېيتمىدى ساڭزا يېگىلى.

بۇ تەمسىل تۇرمۇش ھەمىشە بىر خىل ئۆتمەيدۇ، بەزىدە ياخشى، بەزىدە غورىگىل بولىدۇ، ھەركىم تۇرمۇشنىڭ جاپا ـ مۇشەققىتىگە، ياخشى ـ يامان شارائىتىغا كۆنۈشى لازىم، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كۈن كۆرمىگەن كۈن كۆرسە، كۈندۈزى چىراغ ياقار.

بۇ ماقال بىرەر ئىش قىلىپ باقمىغان، تۇرمۇش تەجرىبىسى

يوق، ماختانچاق ئادەم سەل بېيىسا، شۆھرەتپەرەسلىك قىلىپ، داۋراڭ سالىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كۈنلۈك يولغا چىقساڭ، ئايلىق ئوزۇق ئال.

بۇ تەمسىل سەپەرگە ئاتلىنىش ياكى بىرەر ئىشقا تۇتۇش قىلىشتىن بۇرۇن ھەر ئېھتىمالغا قارشى پۇختا تەييارلىق بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

كۈننىڭ ئىشنى سەھەردىن قويما.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشتا ۋاقىتنى قولدىن بەرمەي پىلانلىق، سىستېمىلىق ھالدا كىرىشىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كۈننى ئېتەك بىلەن ياپقىلى بولماس.

بۇ تەمسىل ھىيلە ـ مىكىر، ساختىلىق بىلەن پاكىتنى بۇرمىلىغىلى، ھەقىقەتنى يوشۇرۇپ قالغىلى بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كۈنۈڭ كەچ بولمىسا بازار چۆرگۈلە.

بۇ تەمسىل تىرىكچىلىكتە راۋاج تاپالمىغان ئادەم شەھەر كېزىپ نەزەر دائىرىسىنى كېڭەيتىپ، ئەقىل تېپىشى كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كېتمەن دەپ ئوتۇڭنى ئۆچۈرمە.

بۇ تەمسىل ھەر ئادەم ھېچنېمىدىن ھېچنېمە يوق قىلىۋاتقان ئىشىدىن ئالدىراپ قول ئۈزمەسلىك كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كېچىككەن ئىشقا قار ياغار.

بۇ تەمسىل بىر ئىشنى ئۆز ۋاقتىدا ئورۇنلىماي، پاسسىپلىق قىلىپ سۇس تۇرغاندا، تۈرلۈك كاشىلا ـ ئوڭۇشسىزلىقلار يۈز بېرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

كېرەكلىك تاشنىڭ ئېغىرى يوق.

بۇ تەمسىل تىرىكچىلىكتە لازىم بولىدىغان، ئېھتىياجلىق نەرسىنى ئۇچراتقاندا قەدىرلەش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

كېسەل بولمىغان ساقلىقنىڭ قەدرىنى بىلمەس.

بۇ تەمسىل ھاياتلىقتا ئىنسان ئۈچۈن ساقلىقتىن ئارتۇق بەخت، بايلىق بولمايدىغانلىقىنى، ھەركىم سالامەتلىكىنىڭ قەدرىگە يېتىپ، ئۆزىنى ئاسراش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

كېلىش مېھماندىن، كېتىش ساھىبخاندىن.

بۇ تەمسىل بىراۋنىڭ ئۆيىگە بارغان كىشى ساھىبخانىنىڭ رايىغا، كۈتۈشىگە مايىل بولۇش، ساھىبخانىنى تەڭلىك قىلىپ ئوڭايسىزلاندۇرۇپ قويماسلىق كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كېيىنكى پۇشايمان ئۆزۈڭگە دۈشمەن.

بۇ تەمسىل ئىشقا كىرىشىشتىن بۇرۇن ئوبدان كېڭىشىش كېرەكلىكىنى، ئويلانماي، ئالدىراپ قىلىنغان ئىشنىڭ ئاقىۋىتى كىشىنى پۇشايمانغا قويىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

كىچىك پېئىل بولساڭ، كىچىكلەپ كەتمەيسەن.

بۇ تەمسىل ئۆزىنى باشقىلاردىن تۆۋەن تۇتقان، كەمتەر ئادەم ھۆرمەتكە سازاۋەر بولىدۇ، ئۆزىنى ئۈستۈن چاغلاپ، تەكەببۇرلۇق قىلغانلار نەپرەتكە ئۇچراپ، ئىززىتىدىن ئايرىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كىرىشتىن ئاۋۋال چىقىشنى ئويلا.

بۇ تەمسىل بىر ئىشنى قىلىشتىن ئىلگىرى ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولۇشىنى مۆلچەرلەش، ئوبدان كېڭىشىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كىشىدىن ھايا كەتسە، ئورنىغا بالا كېلەر.

بۇ تەمسىل ئار - نومۇس، ئەخلاقنى يوقاتقان ھاياسىز كىشى ھەرقاچان ئاپەتكە ئۇچراپ خاراب بولىدۇ، دېگەن مەنىنى

بىلدۈرىدۇ

كىشىگە ئامەت كەلسە، تۆگە مايىقى گۆھەر بولار.

بۇ تەمسىل تەلەيلىك كىشىنىڭ ئىشى ئوڭۇشلۇق بولۇپ، ھەر تەرەپتىن راۋاج تاپىدۇ، پايدا ئۈستىگە پايدا كۆرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كىشىگە قىلغان كىشىدە قالماس.

بۇ تەمسىل بىراۋغا قىلىنغان ئازدۇر - كۆپتۈر ياخشىلىق ھەرگىز يەردە قالمايدۇ، ھامان بىر كۈنى ياخشىلىققا ياخشىلىق قايتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كىشىگە قىلغان ئۆزىگە يانار.

بۇ تەمسىل يامانلىق قىلغانغا ياخشىلىق يوق، كىشىنى قاقشاتقان ئادەم ھەرگىز ياخشى ئاقىۋەت كۆرمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كىشىگە ئورا كولىغان ئۆزى چۈشەر.

بۇ تەمسىل بىراۋنى قەستلىگەن ئادەم ھەرگىز ياخشى ئاقىۋەت كۆرمەيدۇ، كۈتۈلمىگەن جازاغا ئۇچرايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كىشىنىڭ ئاغزىغا قارىغان ئاچ قالار.

بۇ تەمسىل مۇستەقىل ئىش قىلالماي باشقىلارنىڭ سالاسىغا قۇلاق سالغان كىشى ھېچنېمىگە ئېرىشەلمەي ھەممىدىن زىيان تارتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كىشىنىڭ بەرگىنى يىللىق بولماس.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ياشاش كېرەكلىكىنى، باشقىلارنىڭ قىلغان ياردىمى چەكلىك بولغاچ، ئېھتىياجنى قامدىيالمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

كىشىنىڭ توخۇسى كىشىگە غاز كۆرۈنەر.

بۇ تەمسىل ئۆزىنىڭكىگە قانائەت قىلماي، باشقىلارنىڭكىگە

سەپسالىدىغان، كۆزى قىزىرىدىغانلارنىڭ چىدىماسلىق، ھەسەتخورلۇقىنى بىلدۈرىدۇ.

كىشىنىڭ ھۆرمىتى ئۆز قولىدا.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆز ئىززەت - ئابرۇيىنى تىكلەش ئۈچۈن ئالدى بىلەن باشقىلارنى ھۆرمەتلەش، قەدرىنى قىلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

كىشىنىڭ ئېشىنى يېسەڭ تىلىڭ قىسقىرار.

بۇ تەمسىل ئۆز ئەمگىكىگە تايىنىپ ياشىماي، ئاچ كۆزلۈك، تەمەخورلۇق قىلىپ نەپسىگە بېرىلگەن كىشىنىڭ خەلقئالەم ئالدىدا يۈز - ئابرۇيى، ئىناۋىتى بولمايدۇ، گېپى ئۆتمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كىشىنىڭ يېرىگە ئىشلەپ،
قالدى لېۋىنى چىشلەپ.

بۇ ماقال ياخشى نىيەت، كۆڭۈلچەكلىك بىلەن باراۋەرغا خىزمەت قىلىپ، ئاقىۋەتتە ھېچنېمىگە ئېرىشەلمەي ئارماندا قالىدىغان كىشىلەرنىڭ پۇشايمان، ھەسرىتىنى بىلدۈرىدۇ.

كىشى ئېتى ئات ئەمەس،
ئىككى پۇتۇم يات ئەمەس.

بۇ ماقال، ھەركىم باراۋەرنىڭ ياردىمىگە تايانماي، ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ياشىشى كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كىمنىڭ زۇلمى كۆپ بولسا زاۋالى يېقىن بولار.

بۇ تەمسىل باراۋەرغا جەبىر - جاپا سالغان، زوراۋانلىق قىلغانلار ئاخىر تېگىشلىك جازاسىنى تارتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

كىمنىڭ قەيېرى ئاغرىسا شۇ يەرنى سۆزلەر.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆز دەردىنى ئۆزى بىلىدۇ، نېمە ئەلەم تارتقان بولسا شۇنى سۆزلەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گ

گاچا چۆچۈرە يېسە ئىچىدە ساناپ يەر.

بۇ تەمسىل كەم سۆز، ئەقىللىق ئادەم بىرەر ئىش قىلغاندا كۆڭلىدە سان بولىدۇ، ھەربىر ئىشنى ئويلىنىپ، پەم - پاراسەت، پىلان بىلەن قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گاچىنى سۆزلەتكەن ئۇنىڭ پۇلى.

بۇ تەمسىل مال - دۇنيا، بايلىق ھەرقانداق ئىشقا ئىمكانىيەت تۇغدۇرىدۇ، تىلسىزغا تىل، ئەقىل - پاراسەت ئاتا قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گاداي بولساڭ شەھەر تالاش.

بۇ تەمسىل ھەرقانچە ئىشلەپمۇ روناق تاپالمىغان، نامراتلىقتىن قۇتۇلالمىغان ئادەم شەھەرگە يۈزلىنىپ مۇۋاپىق كەسىپ بىلەن تىرىكچىلىك قىلىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گاس بىلەن ئورتاق بولدۇم،
گەپ ئاڭلىتالماي پورداق بولدۇم.

بۇ ماقال ئاڭسىز - نادان بىلەن ئەسرا بولغان كىشى ئۇنىڭغا ئەقىل ئۆگىتەلمەي، قۇرۇق كۈچەپ كاردىن چىقىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گاس دەپ غەيۋەت قىلما،
قارىغۇ دەپ خىيانەت (قىلما).

بۇ ماقال ھەر ۋاقىت نەپسانىيەتچىلىكتىن ساقلىنىپ،

www.uyghurkitap.com

كىشىلەرگە سەممىي، توغرا مۇئامىلە قىلىش، پۇرسەت ئىزدەپ يامان نىيەت بىلەن پىتنە تۇغدۇرماسلىق كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گال پىچاقتىن قول ياخشى.

بۇ تەمسىل ئىش ـ ئەمگەكتە ئەسۋاب ـ جابدۇق خىل بولسا، ئادەم جاپا تارتمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گالۋاڭ ئېگىزنىڭ بېشى ھەمىشە زېدە.

بۇ تەمسىل ئەقىل ئىشلەتمەي ئەخمىقانە ئىش قىلغان ئادەم خاپىلىقتىن خالىي بولالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گالۋاڭ يولۇچى قاشاڭ ئات مىنەر.

بۇ تەمسىل ئاقىۋىتىنى ئويلىماي ئىش قىلىدىغان، ھاماقەت ئادەم ھەمىشە زىيان تارتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گەپتە گەپ بار،
قورساقتا دەرد (بار).

بۇ ماقال ئىچى دەرد ـ ئەلەمگە تولۇپ كەتكەن ئادەمنىڭ دەيدىغىنى كۆپ بولىدۇ، سۆزلىگەنسېرى گەپ گەپنى تۇغىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گەپدان بولغۇچە ئىشچان بول.

بۇ تەمسىل ئىشلىمەي سۆزمەنلىك قىلىش ئادەمگە كۆڭۈلسىزلىك، ئاۋارىچىلىك كەلتۈرىدۇ؛ كەم سۆز بولۇپ، تەر تۆكۈش ئادەمنى باياشات تۇرمۇشقا ئېرىشتۈرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گەپدانلىقنىڭ ئوتتۇز پۇتىقى بار.

بۇ تەمسىل چېكىدىن ئاشقان ناتىقلىق ئادەمگە پايدىسىز بولۇپ، ھەر تەرەپلىمە پۇتلىكاشاڭلارغا ئۇچرىتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گەپ دېگەننىڭ تۇرغۇچى بار،
بولمىسا ئىلغۇچى (بار).

بۇ ماقال ئەقىلسىز دائىم تىلدىن ئازىدۇ، ئادەمنىڭ ئۆتكۈر، زېرەكلىكى تىلدىن مەلۇم بولىدۇ، شۇڭا ئېھتىيات بىلەن ئويلاپ سۆزلەش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گەپكە گەپ كەلگەندە ئاتاڭدىن قايتما.

بۇ تەمسىل ئاچقۇچلۇق پەيتلەردە بىراۋنىڭ كۆڭلىنى ئاياپ، قائىدە ـ يوسۇن، پرىنسىپتىن ۋاز كەچمەسلىك، دەيدىغاننى دېيىش، قىلىدىغاننى قىلىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گەپ گەپنىڭ تېگىنى ئاچىدۇ.

بۇ ماقال بولۇۋاتقان گەپ ئۇلغايسا كونا ئىشلار تەكرارلىنىپ، تەگىشىش تۇپەيلىدىن يېڭى ئىش ئوتتۇرىغا چىقىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گەپنى تېجەملىدىن سورا،
يولنى كارۋاندىن (سورا).

بۇ ماقال بېشىدىن كۆپ ئىش ئۆتكەن، جاھانكەزدى ئادەم سۆزمەن بولىدۇ، كۆپنى بىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گەپنىڭ ئايىغى يوق،
يەرنىڭ يامىقى (يوق).

بۇ ماقال گەپ ئۇلغايغانسېرى داۋاملىشىۋېرىپ ئاخىر تۈگىمەيدۇ، يەرگە تەر تۆكۈپ ئىشلىسىلا ھوسۇلى ئۆكسۈمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گەپنىڭ پىششىقى ياخشى،
ئاشنىڭ ئىسسىقى (ياخشى).

بۇ ماقال ئىخچام، مەزمۇنلۇق، پاساھەتلىك گەپ يېقىملىق، جەلپ قىلارلىق بولىدۇ؛ ئىسسىقىدا يېيىلگەن تاماق تەملىك،

مەززىلىك بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گەپنى ئويلاپ دە،
نانىنى چايناپ يە.

بۇ تەمسىل گەپ قىلغاندا ئاقىۋەت ــ تەسىرىنى ئوبدان مۆلچەرلەش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

گەپ يەردە ئەمەس، ئەردە.

بۇ تەمسىل قەيسەرلىك بىلەن تەر تۆكۈپ ئىشلىگەن ئادەم ئەجرىگە يارىشا ھوسۇل ــ دارامەتكە ئېرىشەلەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گەپ يۈزدە ياخشى،
ئۇسسۇل تۈزدە (ياخشى).

بۇ ماقال ھەركىم بىراۋدىن كۆڭلى قالغان ياكى نارازى بولغاندا يۈزتۇرا سۆزلىشىپ، ئارقىدىن غەيۋەت ــ شىكايەت قىلىشتىن ساقلىنىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گۇمان ئىماننى قاچۇرار،
ئۇماچ مېھماننى (قاچۇرار).

بۇ ماقال ئورۇنسىز شۈبھىلىنىش كىشىلەرنىڭ بىر ــ بىرىگە بولغان ئەقىدىسىنى بوشاشتۇرۇپ، ئىشىنىشنى يوقىتىدۇ؛ غورىگىل تاماق مېھماننى بىزار قىلىپ، تەزدۇرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گۇمان ئىماننى قاچۇرار،
ئىمان شەيتاننى (قاچۇرار).

بۇ ماقال ئورۇنسىز شۈبھىلىنىش كىشىلەرنىڭ بىر ــ بىرىگە بولغان ئەقىدىسىنى بوشاشتۇرۇپ، ئۆزئارا ئىشەنچنى يوقىتىدۇ؛ چوڭقۇر ئىشەنچ ئاساسىدىكى ئىناق ــ ئىتتىپاقلىق نىيىتى يامان، سۈيىقەستچىلەرنى مات قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گۇناھىڭدىن غەم قىلما، ھەممە گۇناھ شەيتاندا.

بۇ تەمسىل دۇنيادا ئازمايدىغان ــ يېڭىلمەيدىغان ئادەم بولمايدىغانلىقىنى، ھەممە گەپ يامان خۇي ــ پەيلىدىن يېنىپ، ئەيىب ــ ئىللەت، خاتالىقىنى تۈزىتىپ، توغرا يولغا مېڭىشتا ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

گۆر ئەنسىزلىكىدىن ئۆي ئەنسىزلىكى يامان.

بۇ تەمسىل ئائىلىدىكى ئۇرۇش ــ تالاش، ئىتتىپاقسىزلىق تۈپەيلىدىن يۈز بېرىدىغان خاتىرجەمسىزلىك باشقا ھەرقانداق كۆڭۈلسىزلىكلەرنى بېسىپ چۈشىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

گۆش بىلەن ياغ بىر تۇغقان،
پىيازنىڭ كۆيگىنى كۆيگەن.

بۇ تەمسىل دوست ــ بۇرادەر، يېقىنلار ھامان قېرىنداشتەك ئۆز بولىدۇ؛ يات ــ غەيرىيلەر بەربىر قېتىلالماي يېتىمسىرەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گۆشمۇ گۆش، ئۆپكىمۇ گۆش.

بۇ تەمسىل تۇرمۇشتا مەنپەئەتنىڭ چوڭىمۇ، كىچىكىمۇ ئوخشاشلا مەنپەئەت ئىكەنلىكىنى، ھەركىم ئېرىشكەن مەنپەئەتكە قانائەت قىلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

گۆش نەدە بولسا چۆمۈچ شۇ يەردە.

بۇ تەمسىل پايدا ــ مەنپەئەت، نەپ تېگىدىغان يەرگە ھەممە ئادەم ئىنتىلىدۇ، ئۇنى قولغا كەلتۈرۈشكە تەييار تۇرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گۆشنى يېگەنمۇ ئوغرى،
شورپىسىنى ئىچكەنمۇ ئوغرى.

بۇ تەمسىل خەلققە بىۋاستە زىيان سېلىپ، جىنايى ئىشلارنى قىلغان ھەم يامانلارنى قانات ئاستىغا ئالغانلارنىڭ ھەممىسى

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئوخشاشلا قانۇن ئالدىدا جاۋابكارلىققا تارتىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گۆھەرلىك بولۇشتىن ھۈنەرلىك بولۇش ئارتۇق.

بۇ تەمسىل مال ـ دۇنيا، بايلىق بىر ئۆمۈر ئەسقاتمايدىغانلىقىنى، بىلىم ـ تېخنىكا ئۆگەنگەن كىشىلا تۈگىمەس بايلىققا ئېرىشىپ، ئۆمۈرلۈك بەختكە نائىل بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

گۆھەر ياتىدۇ سايدا،
تونۇمساڭ نېمە پايدا.

بۇ تەمسىل ئىختىساسلىقلارنىڭ قەدرىگە يېتىپ ئىخلاس قىلماسلىق نادانلىقنىڭ ئىپادىسى ھېسابلىنىدۇ، ئاقىل ـ دانالارنى ئەتىۋارلىماسلىق جەمئىيەتنى ئارقىدا قالدۇرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گۈل تىكەنسىز بولماس.

بۇ تەمسىل دۇنيادا ئەيىب ـ قۇسۇرسىز ھېچقانداق شەيئى، جاپا ـ مۇشەققەتسىز راھەت ـ پاراغەت بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

گۈلدۈرى بار، يامغۇرى يوق.

بۇ تەمسىل ھەيۋىنى چوڭ قىلىپ، داۋراڭنى كۆپ سالغان بىلەن بىرەر ئەمەلىي نەتىجىنىڭ كۆرۈلمىگەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

گۈلزاردا ئەترىنىڭ قەدرى بولماس.

بۇ تەمسىل چىن ۋە تەبىئىي گۈزەللىكنىڭ ئۈستىگە قوشۇلغان زىننەت، پەردازنىڭ ھېچقانداق ئەھمىيىتى بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

گۈلنى سۆيگەن تىكىنىدىن قورقماس.

بۇ تەمسىل چىن كۆڭلىدىن ياخشى كۆرگەن ئىسىل نەرسىگە

ئېرىشمەكچى بولغان كىشى ھەرقانداق جاپا ـ مۇشەققەت، قىيىنچىلىقلارغا باش ئەگمەسلىك كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گۈلنىڭ سەرخىلى گۈل ئارىسىدا،
ئەرنىڭ سەرخىلى ئەل ئارىسىدا.

بۇ ماقال ھەقىقىي ئېسىل نەرسە ئۆز ئارا سېلىشتۇرۇش ئارقىلىق تېپىلىدۇ؛ ۋىجدانى كامىل ئالىيجاناب ئادەم خەلق ئارىسىدا يېتىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گۈلى بارنىڭ تىكىنى بار.

بۇ تەمسىل راھەت ـ پاراغەت بىلەن جاپا ـ مۇشەققەت بىر ـ بىرىدىن ئايرىلمايدۇ، جاپا تارتمىغۇچە ھالاۋەت كۆرگىلى بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

گىجىك ئۈستىدىن ئىلدام گاداي ياخشى.

بۇ تەمسىل ئېزىلەڭگۇ ـ بوشاڭ ھۈنەرۋەن خېرىدارسىز قېلىپ، تاپقىنى ئېھتىياجىغا يەتمەيدۇ؛ قولى گۈل، چاققان ئادەم تۇرمۇشتا رىيازەت چەكمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ل

لاپ ئۇرغلى يات يەر ياخشى.

بۇ تەمسىل قولىدىن ئىش كېلىدىغان، سەمىمىي ئادەملەر ھەرقانداق جايدا كەمتەر، ئېھتىياتچان بولۇپ، ھۆرمەت ـ ئىناۋەت تاپىدۇ؛ قولىدىن ئىش كەلمەيدىغان ماختانچاق كىشىلەر نەگە بارسا يالغان ئېيتىپ، پو ئاتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

لالما بولغۇچە سالما بول.

بۇ تەمسىل ھورۇنلۇق قىلىپ، بىكار تەلەپلىك بىلەن ياشىغاندىن كۆرە، تىرىك، چەبدەسلىك بىلەن جاپالىق ئىشلەپ، ھالال تاپاۋەتنىڭ پەيزىنى سۈرگەن ياخشى، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

لاۋا ـ لاتقا ئەخلەتنىڭ ئىشى،
تەكەببۇرلۇق ئەخمەقنىڭ (ئىشى).

بۇ ماقال ئەقىللىك ئادەم كىچىك پېئىل، كەمتەرلىكىدىن ھەممىنىڭ ھۆرمىتىگە سازاۋەر بولىدۇ؛ ئەقىلسىزلار چوڭچىلىق، ھاكاۋۇرلۇقى تۈپەيلىدىن نەزەردىن چۈشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

لايغا ئۆتمىگەن پىچاق قولغا ئۆتەر.

بۇ تەمسىل كۆزگە ئىلماي، ئېتىبارسىز قارىغان ئادەم ياكى نەرسە ئاقىۋەتتە ئورنىنى تولدۇرغۇسىز زىيان ۋە كۆڭۈلسىزلىك كەلتۈرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

لەقەم قويۇش خىزىرنىڭ ئىشى.

بۇ تەمسىل ياخشى ـ يامان نام ھەركىمنىڭ خۇي ـ پەيلى،

مىجەز ـ خۇلقى، ئىش ـ ئەمەلىگە يارىشا دانالار تەرىپىدىن قويۇلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

لەمپىسى يوق ساراي،
مەن قايان باراي.

بۇ تەمسىل نام ـ شۆھرىتى بار، ئەمما ھىمايىچىسى يوق كىشىنىڭ بارار ـ تۇرار يېرى بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

لەۋزىدە تۇرمىغان يىگىت ئەمەس.

بۇ تەمسىل گېپىدە تۇرماسلىق، ۋەدىسىگە ئەمەل قىلماسلىق ۋىجدانغا مۇخالىپ ئىش ئىكەنلىكىنى، شۇڭا ھەركىم لەۋزىگە ئەمەل قىلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

لولىنىڭ ئېتىنى سۇغار، پۇلىنى ئال.

بۇ تەمسىل ھاجەتمەن دانا كىشى ھالال ئەجرى، سىلىق مۇئامىلىسى، پاساھەتلىك سۆزى بىلەن ھىيلىگەر، قۇۋ ئادەمدىنمۇ نەپ ئالالايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

www.uyghurkitap.com

م

ماختانچاق ــ بىكارچىغا ئويۇنچۇق.

بۇ تەمسىل ماختىنىش، دامخورلۇقنى ياخشى كۆرىدىغان، لاپ ئۇرۇشقا ئامراق ئادەم بىكارچىلارغا ئەخمەق بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ماختىغان قىز تويدا چىچىپتۇ.

بۇ تەمسىل كۆڭۈلگە پۈككەن ئارزۇ، كۈتكەن ئۈمىد، ئىشەنچلەر يوققا چىقىپ، باشقىلارنى داغدا قويغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ماختىغان قىز مالخايغا چىقىپتۇ.

«ماختىغان قىز تويدا چىچىپتۇ»نىڭ ئىزاھىغا قاراڭ.

مازاردىن مەدەت تىلىگۈچە توغراقتىن ئامۇت تىلە.

بۇ تەمسىل غايىبتىن بەخت ـ تەلەي تەلەپ قىلىش پايدىسىز ئىكەنلىكىنى، ھەركىم بەخت ـ تەلىيىنى ئۆز كۈچىگە تايىنىپ قولغا كەلتۈرۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ماڭا كەلگەندە سايىنىڭ سۈيى توختاپتۇ.

بۇ تەمسىل تەلەيسىز ئادەم ھەر تەرەپتىن ئوڭۇشسىزلىققا يولۇقىدۇ، قىلغان ئىشلىرى چېپىگە تارتىپ ئىلگىرى باسمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ماڭغان پۇتقا توپا يۇقار.

بۇ تەمسىل ئىشچان ئادەم تېگىشلىك مەنپەئەتتىن بەھرىمەن بولىدۇ، باسقان قەدىمى بىكار كەتمەيدۇ، دېگەن مەنىنى

بىلدۈرىدۇ.

ماڭغان دەريا،
ياتقان بورىيا.

بۇ تەمسىل ھەر ئىشتا ئىشەنچنى بوشاشتۇرماي، غەيرەت بىلەن ئىلگىرىلىگەن ئادەم نەتىجە قازىنالايدۇ؛ جاپا چېكىشنى خالىمايدىغان، ئېرىنچەك ئادەم ھۇرۇنلۇقىدىن خارلىنىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ماڭقا ئوقۇردىن بولار،
يىغىر توقۇمدىن (بولار).

بۇ ماقال (1) ئات ـ ئۇلاغنى ياخشى ئاسراپ باققاندا كۈچىدىن ئۈنۈملۈك پايدىلانغىلى بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: كېسەللىك تولاراق قازان ـ قومۇچ، چىنە ـ قاچا، كىيىم ـ كېچەك تازىلىقىنىڭ تەلەپكە لايىق بولماسلىقىدىن كېلىپ چىقىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مالدا مال بار،
ئادەمدە ئادەم (بار).

بۇ تەمسىل كۆپ نەرسىنىڭ ئىچىدە ئالدىنقى قاتاردا تۇرىدىغان سەرخىللىرى بولغىنىدەك؛ تۇمەنلىگەن ئادەمنىڭ ئىچىدىمۇ تارىختا نامى ئۆچمەيدىغانلار بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مال سەمرىسە ياغ بولار،
يەر سەمرىسە باغ (بولار).

بۇ تەمسىل مەنپەئەتلىنىۋاتقان نەرسىدىن داۋاملىق پايدىلىنىش ئۈچۈن ئۇنىڭغا ئاز ـ تولا چىقىم قىلغان، ئەمگەك سىڭدۈرگەن كىشى تېخىمۇ كۆپ ئۈنۈمگە ئېرىشەلەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مالسىزلىقتىن ئاڭسىزلىق يامان.

بۇ تەمسىل كەمبەغەللىك، نامراتلىقتىن كۆرە، قالاقلىق،

مەدەنىيەتسىزلىك، نادانلىق ئەڭ قورقۇنچلۇق، ھەممىدىن ئېغىر يوقسۇزلۇق ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

مالنى تاپقان باقسۇن،
ئوتۇننى چاپقان ياقسۇن.

بۇ تەمسىل بىرنەرسىنى قولغا كەلتۈرۈشكە كىم ئەجىر قىلسا، راھىتىنى شۇ كۆرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مالنى كېپەككە ئال،
باققۇچنى ئالتۇنغا (ئال).

بۇ تەمسىل مال چارۋىنى ئالغان بىلەنلا ئىش پۈتمەيدۇ، ئۇنىڭ پېيىدە بولۇپ ياخشى بېقىش ھەممىدىن مۇھىم، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مالنىڭ بېشى توخۇ.

بۇ تەمسىل باقمىچىلىقتا توخۇ بېقىش بېيىشنىڭ، ئىگىلىك يارىتىشنىڭ باشلىنىش يولى ئىكەنلىكىنى، ئۇنۇمدارلىقتا توخۇ ھەممىدىن يۇقىرى تۇرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

مال ئىگىسىنى دورايدۇ.

بۇ تەمسىل چوڭلار ياكى ئائىلە باشلىقى بولغان ئادەم قانداق يول تۇتسا، كىچىكلەر ياكى بالىچاقىلارنىڭ خۇي - پەيلى شۇلارغا تارتىدۇ، نەگە باشلىسا شۇ يەرگە ماڭىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مانتا قاسقاندا تۇرسمۇ ئوتتا پىشىدۇ.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئادەم يالغۇزلۇق، بېكىنمە ھالەتتە ياشىسىمۇ كىشىلىك تۇرمۇشتىن مۇستەسنا ئەمەسلىكىنى، جەمئىيەتنىڭ قاينىمىدا تاۋلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

مانتا كۆرمىگەن قاسقانغا دۇم چۈشۈپتۇ.

بۇ تەمسىلنىڭ «مانتا كۆرمىگەن ئابدال قاسقانغا دۈم

چۈشتى» دېگەن ۋارىيانتى بار بولۇپ، ئاچ كۆز ئادەم مەنپەئەت كويىدا ھېچ نەرسىدىن تەپ تارتمايدۇ، نەپسى ئۈچۈن ھەرقانداق ئىشنى قىلىشتىن يانمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مەرد بولساڭ مەيدانغا چۈش.

بۇ تەمسىل مەرد ئادەم ھالقىلىق پەيتلەردە خەۋپ - خەتەرگە پىسەنت قىلماي، پىداكارلىق بىلەن ئالدىغا چىقىپ باتۇرلۇق كۆرسىتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مەرد نامەردكە باش ئەگمەس.

بۇ تەمسىل مەرد ئادەم قارا نىيەتلەرنىڭ ھەرقانداق سۇيىقەست، ئەسكىلىكلىرىگە باتۇرلۇق بىلەن قارشى تۇرىدۇ، ھەرگىز تىز پۈكمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مەردنىڭ ئارغامچىسى ئۇزۇن.

بۇ تەمسىل مەرد - ئاق كۆڭۈل ئادەملەر بىرەر ئىشقا دۇچ كەلگەندە سەۋر - تاقەت، كەڭ قورساقلىق بىلەن مۇئامىلە قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مەردنى مەيداندا سىنا.

بۇ تەمسىل جاسارەتلىك، قەيسەر ئادەم ئاچقۇچلۇق پەيتلەردە خەۋپ - خەتەردىن قورقماي سىناقتا بەرداشلىق بېرەلەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مەردنى مەيداندا كۆر،
سېخىينى جەننەتتە (كۆر).

بۇ ماقال ياخشىنىڭ ياخشىلىقى قىلغان ئىش ئىزلىرىدىن نامايان بولۇپ، يۈكسەك شان - شەرەپ بىلەن تارتۇقلىنىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مەززىسى يوق گەپتىن پاقىنىڭ كۇرۇلدىشى ياخشى.

بۇ تەمسىل تۇتامى يوق، تېتىقسىز نۇتۇقنىڭ ھېچقانداق رولى بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

مەسلىھەتلىك ئىش بۇزۇلماس.

بۇ تەمسىل ئەتراپلىق كېڭىشىپ قىلىنغان ئىش ئۇتۇقلۇق بولىدۇ، باشباشتاقلىق بىلەن خىيالىغا كەلگەنچە قىلىنغان ئىش مەغلۇبىيەتكە ئۇچرايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مەسلىھەتنى دوستۇڭغا سال، كېڭەشنى ئۆزۈڭ قىل.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىش قىلىشتىن ئاۋۋال يېقىنلىرىنىڭ پىكرىنى ئېلىش كېرەكلىكىنى، ئەمەلىيلەشتۈرۈشتە ئەتراپلىق ئويلىنىپ ئاندىن رەسمىي كىرىشىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

مەن ئالدىرايمەن كەتكىلى،
ئىشكىم ئالدىرايدۇ ياتقىلى.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشتا ئوي - خىيالى بىر يەردىن چىقماي، ھەركىم ئۆز خاھىشى بويىچە ئىش كۆرىدىغان باشباشتاقلىقنى بىلدۈرىدۇ.

مەن دوپپىچى بولسام، كىشىلەر باشسىز تۇغۇلاتتى.

بۇ تەمسىل بىرەر كەسىپنى قىلىپ باقمىغان ئادەم تىرىكچىلىككە كىرىشىشى بىلەن ئىشى ئوڭۇشسىزلىقتا ئۇچراپ، يۇرۇشمىگەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

مەن قىلارمەن ئوتتۇز،
خۇدايىم بېرەر توققۇز.

بۇ ماقال بەزى كىشىلەرنىڭ كۆڭۈلگە پۈككەن ئىشلىرى ھەرقانچە قىلسىمۇ يۇرۇشمەي، ھە دېسە ئوڭۇشسىزلىقتا ئۇچراپ، راۋاج تاپالمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

مەن كۆيەرمەن بالامغا،
بالام كۆيەر بالىسىغا.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئاتا - ئانا ئۆز پەرزەنتلىرىنى ساغلام چوڭ قىلىپ قاتارغا قوشۇش ئۈچۈن جان كۆيدۈرىدۇ؛ پەرزەنتلەر

ئۆي - ماكان تۇتۇپ پەرزەنتلىك بولغاندا بالا غېمىدە كۆيۈپ، ئاتا - ئانىلىرىنىڭ خىزمىتىنى قىلىشقا يېتىشەلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مەنمەنلىك — شەيتانلىق.

بۇ تەمسىل كىشىلەردىكى ئۆزىنى چوڭ تۇتۇپ، باشقىلارنى كۆزگە ئىلماسلىق ئىللىتى ئىنسان قېلىپىدىن چىققان ناچار خاھىش ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

مەنمۇ چوڭ بولارمەن،
تامغا تېزەك ياقارمەن.

بۇ تەمسىل ھاياتلىقتا سالامەتلىكنىڭ ھەممىدىن ئەۋزەل ئىكەنلىكىنى، ئادەم ساق - سالامەت بولغاندىلا نۇرغۇن ئىشلارنى قىلالايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

مەنمۇ ئىدىم سىنىڭدەك،
سەنمۇ بولارسەن مېنىڭدەك.

بۇ ماقال ھەممە ئادەم بالىلىق، ياشلىق، قېرىلىق دەۋرلىرىنى باشتىن كەچۈرىدۇ، شۇڭا ياشانغانلارنى ھۆرمەتلەش، ئۆزىنىڭمۇ ياش پېتى تۇرىۋەرمەيدىغانلىقىنى ئەستىن چىقارماسلىق كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مەنىسىز ياشلىق — سايدىكى تاشلىق.

بۇ تەمسىل ئۆمۈر ئېقىن سۇدەك ئۆتۈپ ھەرگىز قايتىلانمايدىغانلىقىنى، ھەركىم ياشلىقىنى قەدىرلەپ، ئۆمرىنى مەنىلىك ئۆتكۈزۈشى كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

مورا دېگەن ئەجدىھا.

بۇ تەمسىل بىر ئۆينىڭ ئېھتىياجى زادى تۈگىمەيدىغانلىقىنى، ھاياتلىقتا يەپ - ئىچىشكە ھېچنېمە توشمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

مۇزاينىڭ يۇگۇرۇشى سامانلىققىچە.

بۇ تەمسىل ئۆزىنى چاغلىماي بىر ئىشنى باشلاپ قويۇپ، ئاخىرىغا ئېلىپ چىقالمايدىغان، ئاغزى پالۋان، لاپچى ھەم تەجرىبىسىز ئادەملەرنىڭ خۇسۇسىيىتىنى بىلدۇرىدۇ.

موللا بولماق ئاسان، ئادەم بولماق قىيىن.

بۇ تەمسىل ئوقۇپ بىلىملىك بولۇش ھەركىم ئۈچۈن ئانچە مۇشكۇل ئەمەسلىكىنى، ئەمما ئەخلاق ـ پەزىلەتلىك، ھەقىقىي ۋىجدانلىق ئادەم بولۇش تولىمۇ مۇشكۇل ئىكەنلىكىنى بىلدۇرىدۇ.

موللا بىلگىنىنى ئوقۇيدۇ،
توخۇ كۆرگىنىنى چوقۇيدۇ.

بۇ تەمسىل ھەركىم تىرىكچىلىكتە ئەقىل ـ پاراسىتىگە تايىنىپ، قۇربى يەتكىنىچە ئىش كۆرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۇرىدۇ.

موللا پۇلنى دوست تۇتماس،
قولىغا كىرسە بوش تۇتماس.

بۇ ماقال بىلىملىك ـــ ئوقۇمۇشلۇق ئادەم پۇل ـ بايلىققا بېرىلمەيدىغانلىقىنى، پۇل ـ بايلىققا ئېرىشسە بۇزۇپ ـ چاچماي ئېھتىياجلىق يەرگە سەرپ قىلىدىغانلىقىنى بىلدۇرىدۇ.

موللا كۆپ بولسا قوي ھارام ئۆلەر.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشتا بىلەرمەن كۆپ بولسا، بىر ـ بىرگە ئەقىل ئۆگىتىش، بەس سېلىش بىلەن ۋاقىتنى ئۆتكۈزۈپ ئىشنى بۇزۇپ قويىدىغانلىقىنى بىلدۇرىدۇ.

موللامەنۇموللا مەن،
موللا كۆرسەم يولدا مەن.

بۇ تەمسىل ھېچقانداق كەسىپتىن خەۋىرى يوق ئادەم كەسىپ

ئەھلى ئالدىدا بىلەرمەنلىك قىلماسلىق كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۇرىدۇ.

موللا ئوقۇپ يەر،
قاغا چوقۇپ (يەر).

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆزىنىڭ ھۈنەر ـ كەسىپ، قابىلىيىتىگە تايىنىپ تىرىكچىلىك قىلىش بىلەن جان باقىدىغانلىقىنى بىلدۇرىدۇ.

موللىغا ئون تاياق،
نادانغا بىر تاياق.

بۇ تەمسىل بىلمەسلىكتىن خاتالاشقاننى نەسىھەت بىلەن ئەپۇ قىلىشقا بولىدۇ، بىلىپ تۇرۇپ قەستەن گۇناھ سادىر قىلغاننىڭ قىلمىشىغا قاراپ ئەدىپىنى بېرىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۇرىدۇ.

موللىنىڭ دېگىنىنى قىل، قىلغىنىنى قىلما.

بۇ تەمسىل بىراۋنىڭ ئورۇنلۇق پىكىر، نەسىھەتىنى ئاڭلاپ، شۇ بويىچە ئىش كۆرۈشكە بولىدۇ، ئۇنىڭ ناتوغرا ئىش ـ ھەرىكىتىنى دورىماسلىق لازىم، دېگەن مەنىنى بىلدۇرىدۇ.

مۈزنىڭ ئۆمرى باھارغىچە.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىش ـ نەرسىنىڭ ھامان مەۋجۇتلۇق چېكى بولىدۇ، مەڭگۈ بىر ئىزدا تۇرۇشى مۇمكىن ئەمەس، دېگەن مەنىنى بىلدۇرىدۇ.

مۇساپىر بولمىغۇچە مۇسۇلمان بولماس.

بۇ تەمسىل ئادەم يۇرت ـ ماكانىدىن ئايرىلىپ بار ـ يوقنىڭ دەردىنى تارتمىغۇچە، بېشىدىن ئىسسىق ـ سوغۇقنى ئۆتكۈزمىگۈچە ھەقىقىي ئىنسانىي خاراكتېرى يېتىلمەيدۇ، كىشىلىك تۇرمۇشنى چۈشەنمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۇرىدۇ.

مۇساپىر بولمىغۇچە يۇرتنىڭ قەدرىنى بىلمەس.

بۇ تەمسىل ئۆي ـ ماكانىدىن، يۇرتىدىن ئايرىلىپ، تىرىكچىلىك ئۆتكەمىسىدە تاسقالمىغان ئادەم ئۆز يۇرت ـ ماكانىنىڭ قەدرىگە يەتمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مۇسۇلمانچىلىق ئاستا ـ ئاستا.

بۇ تەمسىل ھەر ئىشنىڭ ئەمەلگە ئېشىشى شەرت ـ شارائىت، ئەمەلىي ئەھۋالغا باقىدىغانلىقىنى، شۇڭا پۇرسەت كۈتۈپ سەۋر ـ تاقەتلىك بولۇش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

مۇشەققەتسىز ھۈنەر بولماس.

بۇ تەمسىل بىلىم ئېلىش، ھۈنەر ئۆگىنىش ھەقىقەتەن جاپالىق ئىش ئىكەنلىكىنى، پەقەت ئېرىنمەي، بوشاشماي تىرىشىش ئارقىلىقلا مەقسەتكە يەتكىلى بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

مۇشت بەرگەنگە ئاش بەر.

بۇ تەمسىل بىراۋنىڭ يامانلىقىغا، ئەركەكلەرچە ياخشىلىق قىلىش ئارقىلىق، مەردلىك، كەڭ قورساقلىقنى ئىپادىلەپ تەسىرلەندۈرۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

مۈشۈك چۈشىدە چاشقان كۆرەر.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆز ئېھتىياجى ھەققىدە غەم يەيدۇ، تىرىكچىلىك كويىدا بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مۈشۈككە ئويۇن، چاشقانغا قىيىن.

بۇ تەمسىل تۇرمۇش كەچۈرۈش ھال ـ ئوقىتى ياخشىلار ئۈچۈن ئويۇن ـ تاماشىدەك بىلىنىدىغانلىقىنى؛ بۇنىڭ ئەكسىچە كەمبەغەل ـ بىچارىلەر ئۈچۈن تولىمۇ جاپالىق ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

مۈشۈك گۆشكە بويى يەتمىسە روزا تۇتتۇم دەر.

بۇ تەمسىل ئۆزى قولغا كەلتۈرەلمىگەن نەرسىنى باشقىلارغا يارامسىز، پايدىلىنىشقا ئەرزىمەيدىغان قىلىپ كۆرسىتىپ، نەپ ئالدۇرمايدىغان كىشىلەرنىڭ ئىچى يامانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

مۈشۈكى ياخشى ئۆينىڭ تاغىرى ساق.

بۇ تەمسىل ئۆي تۇتۇشقا ماھىر ئاياللار ئائىلىنى رەتلىك، تەرتىپلىك باشقۇرۇپ، ئەر كىشىنى روناق تاپتۇرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مېڭىشقا ئېرىنسەڭ، كېيىن يۈگۈرىسەن.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشقا بوشاڭلىق قىلغان كىشى ئاقىۋەتتە ئېرىنگىنىنىڭ دەردىنى تارتماي قالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مېڭىشنى بىلمىگەن ئۆي قىرنى بۇزىدۇ.

بۇ تەمسىل ئىشقا ئېپى يوق كالانپاي ئادەم گىدىيىپ يۈرگىنى بىلەن ھېچنېمىنى ئەپلەشتۈرەلمەي ئاۋارىچىلىك تۇغدۇرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مېلىڭ مىڭغا يەتكۈچە دوستۇڭ مىڭغا يەتسۇن.

بۇ تەمسىل مال ـ دۇنيا كۆپ بولسا جانغا ئەسقاتمايلا قالماي، كۈتۈلمىگەن كۆڭۈلسىزلىك، خەۋپ ـ خەتەرلەرنى كەلتۈرىدۇ؛ دوستنىڭ كۆپ بولۇشى ئادەمنىڭ مەنىۋىيىتىنى بېيىتىپ، قەدىر ـ قىممەت، ئىززەت ـ ھۆرمەت بېغىشلايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مېنىڭ توغرا دېگەن كۆپنى كۆرمەس.

بۇ تەمسىل دائىم ئۆزىنىڭكىنى راستقا چىقىرىپ گېپىدە چىڭ تۇرۇۋالىدىغانلار جاھىل، تەجرىبىسىزلىكىدىن ئەمەلىيەتنى ئېتىراپ قىلمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مېھمان ئاتاڭدىن ئۇلۇغ.

بۇ تەمسىل ئۆيگە كەلگەن مېھماننى كۈتۈۋېلىشتا قىزغىن، سەمىمىي بولۇش ساھىبخانا ئۈچۈن زۆرۈر مەجبۇرىيەت ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

مېھمان ئاز ئولتۇرار، كۆپ سىنار.

بۇ تەمسىل بىراۋغا مېھمان بولغان كىشى كۆپ ئولتۇرمايدۇ، ئەمما ساھىبخانىنىڭ ھەممە ئىش ـ ھەرىكىتىگە دىققەت قىلىپ، ئىنچىكە كۆزىتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مېھمان بار چاغدا مۈشۈكنى پەش دېمە.

بۇ تەمسىل مېھماننىڭ كۆڭلى ئىنچىكە، نازۇك بولىدۇ، ئۆيگە مېھمان كەلگەندە ساھىبخانا بالىلىرىنى ئۇرۇپ ـ تىللاشتىن، بىرنەرسىلەرنى ئاۋازلىق قويۇشتىن ساقلىنىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مېھماننىڭ ئالدىغا ئاش قوي،
ئىككى قولىنى بوش قوي.

بۇ ماقال ساھىبخانا ئۆيگە كەلگەن مېھماننى گەپكە تۇتماي، داستىخاننى ئوبدان سېلىپ ئىختىيارىي تائام يېيىشكە ئۈندەش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

مېھماننىڭ كېتىشىنى سورىما، كېلىشىنى سورا.

بۇ تەمسىل چاقىرغان مېھماننى ياخشى كۈتۈپ، كۆڭلىنى ئېلىش كېرەكلىكىنى، ئەكسىچە، كەلگەن مېھماننى رەنجىتىپ قايتىپ كېتىشكە مەجبۇرلىماسلىقنى بىلدۈرىدۇ.

مېھنەتتىن قاچما، مىننەتتىن قاچ.

بۇ تەمسىل بەختلىك تۇرمۇش كەچۈرۈشنى ئارزۇ قىلغان كىشى ئىش ـ ئەمگەكتىن باش تارتماي، ھالال تەر ئاقتۇرۇش كېرەكلىكىنى، ئەكس ھالدا بىكار تەلەپ بولۇپ، تاپا ـ تەنىگە

قېلىشتىن ساقلىنىشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى بىلدۈرىدۇ.

مېۋىسىز دەرەخنى قاقما.

بۇ تەمسىل مېۋىسى يوق دەرەخنى لىڭشىتسا مېۋە چۈشمىگەندەك، ئەخمەق ئادەمگە چېقىلماسلىق كېرەكلىكىنى، چۈنكى بۇنىڭ ئاقىۋىتى ئىشنى بۇزۇشتىن دېرەك بېرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

مېۋىلىك دەرەخنىڭ بېشى تۆۋەن.

بۇ تەمسىل مېۋىسى كۆپ دەرەخنىڭ شېخى تۆۋەنگە ئېگىلىپ تۇرغاندەك، بىلىملىك، ئىقتىدارلىق ئادەم شۇنچە كىچىك پېئىل، كەمتەر كېلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مىخنى ئايساڭ تاقىدىن ئايرىلىسەن.

بۇ تەمسىل كىمدە كىم ئازراق چىقىم قىلىشتىن، تېگىشلىك بەدەل تۆلەشتىن باش تارتسا، كەلگۈسى مەنپەئەتتىن مەھرۇم بولۇپ، چوڭ زىيانغا ئۇچرايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

مىدىرلىغان قىر ئاشار.

بۇ تەمسىل ئىرادىلىك بولۇپ، غەيرەت ـ چىدام بىلەن ئىش قىلغان ئادەم ئۈزۈكسىز يۇقىرى ئۆرلەپ، نەتىجە قازىنىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مىڭ ئاڭلىغاندىن بىر كۆرگەن ئەلا.

بۇ تەمسىل بىر ئىش توغرۇلۇق ھەرقانچە كۆپ ئاڭلىغان بىلەنمۇ كۆز بىلەن كۆرگەندەك بولمايدىغانلىقىنى، ئەمەلىيەتنىڭ ھەممىدىن ئەلا ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

مىڭ دوست ئاز، بىر دۈشمەن كۆپ.

بۇ تەمسىل دوست قانچە كۆپ بولسا كىشىنىڭ ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتىكى ئىززەت ـ ئابرۇيى، قەدىر ـ قىممىتى ئاشىدىغانلىقىنى، دۈشمەن ھەرقانچە ئاز بولسىمۇ، تىنچ

www.uyghurkitap.com

تۇرمۇشنى بۇزىدىغان خەتەرلىك ئامىل ئىكەنلىكىنى، شۇڭا دۈشمەننى سەل چاغلاپ بىخەستەلىك قىلماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

مىڭلىققا كەلمەي بىرلىككە كەپتۇ.
بۇ تەمسىل باي ـ ئىمتىيازلىقلارنىڭ مال ـ مۈلكى زىيان ـ زەخمەتكە ئۇچرىماي ئاۋۇيدىغانلىقىنى، كەمبەغەل ـ يوقسۇللارنىڭ ئازغىنا هال ـ ئوقىتى زىيان ـ زەخمەتتىن خالىي بولالمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

مىڭ ئۆلۈكتىن بىر تىرىك ئەلا.
بۇ تەمسىل ئادەم ئۆلگەندىن كېيىن هېچكىمگە پايدىسى تەگمەيدىغانلىقىنى، هايات ئادەملا ئىنسانىيەتكە ئازدۇر ـ كۆپتۇر پايدىلىق ئىشلارنى قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

مىڭ ئېغىز كاپ ـ كاپتىن بىر ئېغىز چىپ ـ چاپ ياخشى.
بۇ تەمسىل نەپ تەگمەيدىغان، ئەهمىيەتسىز قۇرۇق گەپ ساتقاندىن كۆرە، ئەمەلىي مەنپەئەتلىك ئىشلارنى قىلىش هەممىدىن ئەلا، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مىلجىڭ ئادەم سۆز بۇزار،
قىڭغىر هارۋا يول (بۇزار).
بۇ تەمسىل گەپكە شاخ ـ پۇتاق چىقىرىپ ئاۋۇتىدىغان، قىلغان ئىشى ئىلگىرى باسمايدىغان ئەزمە ئادەم سورۇننىڭ كەيپىياتىنى بۇزىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

مىننەتلىك ئېشىڭدىن قارنىڭنىڭ ئېچى ياخشى.
بۇ تەمسىل بىركىمگە قىلغان ئازراق ياخشىلىقنى پەش قىلىپ، داۋراڭ سېلىش ئۆزئارا ئىناقلىققا، نورمال مۇناسىۋەتكە تەسىر يەتكۈزۈپ، خەيرلىك ئىشلىرىنى يوققا چىقىرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ن

نادان ئەلدە موللا تولا.
بۇ تەمسىل ئوقۇمىغان، مەدەنىيەت بىلىملىرىدىن خەۋەرسىز كىشىلەر ئىچىدىن هەممىگە قوشۇق سېلىپ هېچكىمگە گەپ بەرمەيدىغان بىلەرمەن ئادەم كۆپ چىقىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

نادان قازانغا قارايدۇ،
تادان ئوچاققا (قارايدۇ).
بۇ ماقال گول ـ ئەخمەق ئادەم تەييارنى كۈتىدۇ، ئىشنىڭ يولىنى بىلىدىغان، مەنپەئەتپەرەس ئادەم پايدا ـ نەپنىڭ كويىدا پايپېتەك بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

نادانلىق قاراڭغۇدىن يامان.
بۇ تەمسىل مەدەنىيەتسىزلىك، قالاقلىق ئىنسانىيەتكە خەۋپ كەلتۈرىدىغان ئەڭ قورقۇنچلۇق ئاپەت ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

نادانلىقنىڭ ئاقىۋىتى گادايلىق.
بۇ تەمسىل بىلىمسىزلىك ئىنسانىيەتنى يوقسۇللۇق، مۇتەقەررزلىك پاتقىقىغا ئىتتىرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ناغرا ـ سۇناي ئاۋازى يىراقتىن ياخشى.
بۇ تەمسىل بىرەر ئىش ـ پائالىيەتنىڭ بولۇش ئالدىدىكى داغدۇغىسى دىققەت ـ ئېتىبارنى هەممىدىن بەك قوزغايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

نامرات بولساڭ شەهەر قوغلاش.
بۇ تەمسىل تىرىكچىلىكتە روناق تاپالماي كەمبەغەللىكتە

قالغان ئادەم ياشاۋاتقان يېرىدىن يۆتكىلىپ (يۇرت ئارىلاپ) نەزەر دائىرىسىنى كېڭەيتىپ، پايدىلىق بىرەر كەسىپنى تاللاپ روناق تېپىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

نانىنى تونۇرنىڭ قىزىقىدا ياق.

بۇ تەمسىل ھەر ئىشنى ۋاقتى ـ سائىتى، پەيتى كەلگەندە كېچىكتۈرمەي دەرھال بېجىرىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

نان ــ ئىمان، نانىنىڭ يوقى يامان.

بۇ تەمسىل ئاش ـ تاماق ھاياتلىقنىڭ كاپالىتى ئىكەنلىكىنى، شۇڭا ئاش ـ تاماقنى ئىسراپ قىلماي، قەدىرلەش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

نان يۈز قولدىن ئۆتۈپ ئېغىزغا كىرەر.

بۇ تەمسىل ئاش ـ تاماق نۇرغۇن جاپالىق ئەجىر بەدىلىگە تەييار بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ناۋاينىڭ نېنى پىشقۇچە يېڭى كۆيەر.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق كاسىپ ئۆز ھۈنىرىدىن ئۈتۈق ـ نەتىجە قازانغۇچە نۇرغۇن جاپا ـ مۇشەققەت، قىيىنچىلىق تارتىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

نەپسى دېگەن بالادۇر،
ئاخىر ئوتقا سالادۇر.

بۇ ماقال نەپسىگە بېرىلىپ ئاچ كۆزلۈك قىلىش كىشىنىڭ ئىستىقبالىغا خەۋپ كەلتۈرىدىغان يامان ئىللەت بولۇپ، جىنايەت پاتقىقىغا سۆرەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

نەپسىنىڭ تىزگىنىنى ئەقىل تۇتسۇن.

بۇ تەمسىل ھەركىم تىرىكچىلىكتە ئەقىل ـ پاراسەت، دانالىق بىلەن ئىش كۆرۈپ، مەنپەئەتپەرەسلىك قىلماسلىقىنى

بىلدۈرىدۇ.

نەپسى يامان خامغا ئامراق.

بۇ تەمسىل نەپسىگە بېرىلگەن ئاچ كۆز ئادەم پايدا ـ مەنپەئەت كويىدا ھالال ـ ھارامنى ئىلغاپ ئولتۇرمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

نەسىھەت ئاچچىق، مېۋىسى تاتلىق.

بۇ تەمسىل كىشىگە تەربىيەلەش مەقسىتىدە بېرىلگەن تەنقىد گەرچە قاتتىق بىلىنىسمۇ، ئەمما ئەستايىدىل ئاڭلاپ قوبۇل قىلسا، ئاقىۋىتى پايدىلىق بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

نەشە چەككەنىنىڭ تۈتۈن بىلەن قارنى توق.

بۇ تەمسىل يامان ھەۋەس، كەيپكە بېرىلگەن ئادەم جىسمانىي زەئىپلىك تەسىرىدە كۈندىن ـ كۈنگە ئاجىزلاپ، ئۇزاق ئۆمۈر كۆرەلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

نەشپۈتنى نەۋرەڭگە قوي،
شاپتۇلنى مېھمانغا (قوي).

بۇ تەمسىل يېمەك ـ ئىچمەكتە باللار بىلەن مېھماننى ئوخشاش كۆرۈپ، كۆڭلىنى تەڭ ئېلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

نەگە بارساڭ قازاننىڭ قۇلىقى تۆت.

بۇ تەمسىل تىرىكچىلىك ـ جاھاندارچىلىقنىڭ قانۇنىيىتى قەيەردە بولمىسۇن ئومۇمەن ئوخشاش ئىكەنلىكىنى، ئەجىر ـ تەر ئاقتۇرۇپ تىرىشمىسا ھېچ نەرسە ئۆزلۈكىدىن قولغا كەلمەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

نوقانچىنىڭ كۆزى يامان،
سۇخەنچىنىڭ سۆزى (يامان).

بۇ ماقال غۇرۇرسىز، ۋىجدانغا گاداي مۇرەككەپ خاراكتېرلىك

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئادەمنىڭ قارشى سىرلىق، غەيرىي بولۇپ، كىشىنى تەشۋىشلەندۈرىدۇ؛ گەپ توشۇيدىغان چېقىمچى ئوتتۇرىدا ئاداۋەت پەيدا قىلىپ ئىناقلىقنى بۇزىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

نوھنىڭ كېمىسى توپاندىن قورقماپتۇ.

بۇ تەمسىل ھېچقانداق سەۋەنلىك ئۆتكۈزمىگەن، تىل قىسىنچىلىقى يوق ئادەم ئەيىبلەش، تەھدىتكە پىسەنت قىلمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

نېسىنى دەپ نەقتىن قۇرۇق قاپتۇ.

بۇ تەمسىل دەماللىققا قولغا كەلمەيدىغان قەرزنى يىغىمەن دەپ ۋاقىتنى ئىسراپ قىلىپ، تەييار تاپاۋەتنى كەتكۈزۈپ قويىدىغان كىشىلەرنىڭ ھاماقەتلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

نېسى يېمەك گۆشنى،
تېشىپ چىقىدۇ تۆشنى.

بۇ ماقال پۇلى يوق تۇرۇپ قەرزگە مال ئالغان ئادەم پۇلىنى ۋاقتىدا بېرەلمەي ئوسال ئەھۋالدا قالىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

نېمە تېرىساڭ شۇنى ئالىسەن.

بۇ تەمسىل بىراۋغا غەرەزسىز خەيرخاھلىق قىلغان كىشى باشقىلاردىن ياخشىلىق كۆرىدۇ؛ سۇيىقەست، ئۇۋالچىلىق بىلەن شۇغۇللانغانلار جاجىسىنى يېمەي قالمايدۇ؛ ھەركىمنىڭ ياخشى ـ يامان ئىش ـ ئەمەلى ئاقىۋەتتە ئۆزىگە قايتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

نېمە دېسەڭ شۇنى ئاڭلايسەن.

بۇ تەمسىل ھەركىم گەپ ـ سۆزدە پاساھەتلىك، شېرىنسۇخەن بولۇش كېرەكلىكىنى، قوپال، قەبىھ سۆزلەرنى قىلىشتىن ساقلىنىش كېرەكلىكىنى؛ قوپال سۆزلەشكە ئادەتلەنگەن كىشى ئاقىۋەتتە ئۆز كۆڭلىگىمۇ غەشلىك كەلتۈرۈپ، پەرىشانلىق

ئىچىدە ئۆتىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

نېمىدىن قورقساڭ شۇنىڭغا يولۇقسەن.

بۇ تەمسىل ئىرادىسىزلىك تۈپەيلى جاپا ـ مۇشەققەت، قىيىنچىلىقتىن قاچىدىغان ئادەمنىڭ ھەمىشە ئوڭۇشسىزلىق، پۇتلىكاشاڭغا ئۇچراپ تۇرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

نىكاھ غايىب، رىزقى غايىب.

بۇ تەمسىل نورمال ئادەم قۇرامىغا يەتكەندە كىم بىلەن بولىمىسۇن توي قىلىدىغانلىقىنى، ئەمما بىر ياستۇققا باش قويىدىغان ھەمراھىنى ۋە كۈننى ئالدىن بىلەلمەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

نىيىتى يامانىنىڭ قازىنى تۆشۈك.

بۇ تەمسىل بىراۋغا ھەمىشە سۇيىقەست ئويلايدىغان، قارا نىيەت ئادەملەرنىڭ دۈشمەنلىك غەرىزى ئەمەلگە ئاشمايدۇ، ھامان ئاشكارىلىنىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھ

«ھاپ»تىن كەلگەن «ھوپ»قا كەتتى.

بۇ تەمسىل ئەجىر قىلماي ئوڭاي قولغا كەلگەن پايدا ـ نەپ كىشىگە ئەسقاتمايدۇ، كۈتۈلمىگەن سەۋەب بىلەن ئاسان قولدىن كېتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھاپىتىغا شاپىتى، توغرىلىقا مەرەزدار.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆز خىلى بىلەن ئارىلىشىدۇ، مىجەز ـ خاراكتېردە قاملىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. مەسىلەن: «ھاپىتىغا شاپىتى، توغرىلىقا مەرەزدار» دېگەندەك، بەدرەك مەخسۇم بىلەن غىلدىرەك داموللىنىڭ تېپىشىپ مۇنداق قىزغىن كۆرۈشكەنلىكى ئەتراپتىكى كىشىلەرنى ئەجەبلەندۈرمەي قالمايتتى.

ھارماق دېسە، خامان باقتىم دەپتۇ.

بۇ تەمسىل سورالغان سوئالغا لايىقىدا جاۋاب بېرەلمەي، كاللا دېسە پاقالچاق دەيدىغانلارنىڭ دۆت ـ ھاماقەتلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ھارۋا بۇزۇلۇشتىن ئاۋۋال غىچىرلايدۇ.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشنى قىلىشتىن ئىلگىرى پايدا ـ زىيان، خەۋپ ـ خەتىرىنى ئېھتىياتچانلىق بىلەن كۆزىتىش لازىم، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھاڭرىمىغان ئېشەكتىن ئالۋان ئاپتۇ.

بۇ تەمسىل تاپاۋەت كويىدا قىلىمىغان ئىش، دېمىگەن گەپ ئۈچۈن تۆلەم تۆلىتىپ باشقىلارنى ئۇۋالچىلىققا ئۇچرىتىدىغان

ناھەقچىلىكنى بىلدۈرىدۇ.

ھالالدىن نان تاپساڭ كوچىغا چىقىپ يە.

بۇ تەمسىل ھالال ئەجىر قىلىپ ئېرىشكەن يوللۇق تاپاۋەتتىن ئوچۇق ـ ئاشكارا، يۈرەكلىك پايدىلىنىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھالال ناننىڭ مىننىتى يوق.

بۇ تەمسىل ئەجىر قىلىپ ئېرىشكەن تاپاۋەتنىڭ سورىقى، تاپا ـ تەنە، مىننىتى بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھالۋىنى كۆپ يېسەڭ زاڭ تېتىيدۇ.

بۇ تەمسىلنىڭ «ھالۋىنى كۆپ يېسە ئەمەن تېتىيدۇ» دېگەن ۋارىيانتىمۇ بار بولۇپ، ھەددىدىن ئاشۇرۇپ قىلىنغان ئىش ـ ھەرىكەت، گەپ ـ سۆزنىڭ ھېچقانداق قەدىر ـ قىممىتى، مەززىسى بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھالۋىنى ھېكىم يەر،
تاياقنى يېتىم (يەر).

بۇ ماقال تۇرمۇشنىڭ راھەت ـ ھالاۋىتىنى ئەمەلدار، ئىمتىيازلىقلار كۆرۈپ ھۇزۇرلانسا، ئۇنىڭ خاپىلىق، جاپاسىنى نامرات، ياۋاش بىچارىلەر تارتىدىغان تەڭسىزلىكنى بىلدۈرىدۇ.

ھالىڭغا بېقىپ ھال تارت،
خالتاڭغا بېقىپ ئۇن (تارت).

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆزىنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا، ئىمكانىيىتىگە يارىشا ئىش قىلىشى، چامى يەتمەيدىغان ئىشقا كۆچىمەسلىكى، مەنمەنلىك قىلماسلىقى كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھايالىق كىشى ــ باھالىق كىشى.

بۇ تەمسىل ئار ـ نومۇسنى ساقلاپ، پەزىلەتلىك ئىشنى كۆپ

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

قىلغان ئادەمنىڭ خەلق ئىچىدە قەدىر - قىممىتى، ئىناۋەت - ھۆرمىتى بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھايان ماڭا بولسۇن،
زىيان ساڭا (بولسۇن).

بۇ ماقال كەسىپ - تىجارەتتە ئادىل ئىش تۇتماي، ھە دېسە ئۆز پايدىسىنى كۆزلەپ باشقىلارغا زىيان سالىدىغان، ئىلىم - بىرىمدە سەممىيەتسىزلىك قىلىدىغان، مەنپەئەتپەرەس كىشىلەرنىڭ ئالدامچىلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ھەر كۈننىڭ ئۆزىگە تۇشلۇق ئەمگىكى بار.

بۇ تەمسىل تۇرمۇش كەچۈرۈشنىڭ بىردىنبىر يولى ئەمگەك قىلىش ئىكەنلىكىنى، تىرىكچىلىكتە ئىشنىڭ بىر - بىرىگە ئۇلىشىپ تۈگىمەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ھەر كىشى ئۆز غېمىدە،
كور كىشى كۆز غېمىدە.

بۇ تەمسىل ھەركىم خاتىرجەم ياشاش كويىدا مەلۇم ئىش - ھەرىكەت بىلەن مەشغۇل بولىدىغانلىقىنى، كۆزى ئەما ئادەم يورۇق دۇنيانى بىر كۆرۈش ئارزۇسىدا پۇچىلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ھەركىمنىڭ نىيىتى ئۆزىگە ھەمراھ.

بۇ تەمسىل ئارزۇ - ئۈمىد كىشىنىڭ ھەرىكىتىگە يېتەكچىلىك قىلىدۇ، غايىسىز ئەھۋالدا ھېچ ئىشنى ۋۇجۇدقا چىقارغىلى بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھەركىم ئۆز ئاغرىقىنى سۆزلەيدۇ.

بۇ تەمسىل ھەر ئادەمنىڭ ھال - ئەھۋالى، دەرد - ئەلىمى ئۆزىگە ئايان، كىشىنىڭ دەردۇھالىنى كىشى بىلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھەر گۈلنىڭ پۇرىقى باشقىچە.

بۇ تەمسىل ئاتا - ئانا ئۇچۇن پەرزەنتلەرنىڭ مېھىر ئوتى باشقا - باشقا بولۇپ، بىر - بىرىنىڭكىگە ئوخشاشمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھەر ئۆينىڭ مورىسى باشقا.

بۇ تەمسىل ھەربىر ئائىلىنىڭ ئىقتىسادىي سەۋىيەسى ئوخشاشمىغاچقا، تىرىكچىلىكمۇ پەرقلىق بولىدۇ، ھەرقايسىسى ئۆزىنىڭ شەرت - شارائىت، ئىمكانىيىتىگە يارىشا كۈن ئۆتكۈزىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھەرىمۇ شىرنىسى بار يەرگە قونىدۇ.

بۇ تەمسىل باشقىلاردىن ھېچنېمىسىنى ئايىمايدىغان، قولى ئوچۇق ئادەمگە ھەممە يېقىنلىشىدۇ؛ نەپ - پايدىغا ھەممە ئادەم يېپىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھەرىنىڭ ھەسىلىمۇ بار، زەھىرىمۇ بار.

بۇ تەمسىل تۇرمۇشنىڭ راھەت - جاپاسى ئۆزئارا قوشكېزەك ئىكەنلىكىنى، ئۈمىدۋارلىق بىلەن ئەجىر قىلىپ ئىشلەش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ھەسەت قىلغۇچە ھەسرەت قىل.

بۇ تەمسىل باشقىلارنىڭ بەخت - ئامىتىگە ئىچى تارلىق، نائەھلىلىك قىلىشتىن كۆرە، ئادەمگەرچىلىككە يات، يارىماس ئىللەتلەر بىلەن بىھۇدە ئۆتكەن كۈنىگە ئۆكۈنۈش، پۇشايمان قىلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ھەسەلنىڭ ھەرىسى بار،
گۈلنىڭ تىكىنى (بار).

بۇ تەمسىل راھەت - ھالاۋەتلىك كۈن كەچۈرۈش ئۈچۈن جاپا - مۇشەققەت، قىيىنچىلىقتا باش ئەگمەي ئەمگەك قىلىشقا توغرا

كېلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھەسنىكام ئاچچىق، ئامۇتى تاتلىق.

بۇ تەمسىل بىراۋنىڭ شەپقىتىگە نائىل بولۇپ ھاجىتىنى ھەل قىلىۋېلىپ، ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈيدىغان نائىنساپ كىشىلەرنىڭ ئىككى يۈزلىمىلىك تەبىئىتىنى بىلدۈرىدۇ.

ھەقىقەت ئېگىلەر، سۇنماس.

بۇ تەمسىل توغرىلىق دەماللىققا ئۇتتۇرۇشسىزلىققا ئۇچرىسىمۇ، ھامان غالىب كېلىپ كۈچ ـ قۇدرىتىنى نامايان قىلىش بىلەن ئۈستۈنلۈكنى ئىگىلەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھەممە ئىشقا پەم كېرەك،
كەش ـ ئۆتۈككە چەم (كېرەك).

بۇ ماقال ھەرقانداق ئىشنى قىلىشقا ئەقىل ـ پاراسەت لازىم ئىكەنلىكىنى، ئەقىلنى قايرىپ قويۇپ قىلىنغان ئىش ـ ئوقەت نەتىجىسىز بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ھەممە يەردە قازاننىڭ قۇلىقى تۆت.

بۇ تەمسىل تىرىكچىلىك قىلىشنىڭ يوللىرى ئومۇمەن ھەممە يەردە ئوخشاش ئىكەنلىكىنى، تىرىشمىسا، ئىزدەنمىسە ياخشى تۇرمۇش شارائىتىغا ئېرىشكىلى بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. .

ھوت ــ كەتمەن سېپىنى تۇت.

بۇ تەمسىل كالېندار ھېسابىدا يىگىرمە تۆت مەۋسۇمنىڭ بىرسى بولۇپ، دېھقانچىلىقتا تېرىقچىلىق باشلىنىدىغان ۋاقىتنىڭ كەلگەنلىكىدىن بېشارەت ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ھورى تۆگەپ شورى قالدى.

بۇ تەمسىل مەلۇم ئوتتۇشسىزلىق تۈپەيلىدىن پۈتۈن تەئەللۇقاتىدىن ئايرىلىپ يامان كۈنگە قالغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ھوسۇلۇڭ كەم بولسا ھاۋادىن كۆرمە.

بۇ تەمسىل ھەركىم قىلغان ئىشىنىڭ ئىلگىرى باسمىغانلىقىنى، دارامىتىنىڭ ئازايغانلىقىنى تەبىئەتتىن، باشقىلاردىن كۆرمەي، ئۆزىنىڭ بوشاڭلىقى، تىرىشىپ ئىشلىمىگەنلىكىدىن ئاغرىنىشى كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ھوشيار بولساڭ ئاپەت كۆرمەيسەن.

بۇ تەمسىل ھەر ۋاقىت سەزگۈرلۈك بىلەن ئىش قىلغان ئادەم ھېچقاچان كۈتۈلمىگەن بالا ـ قازا، بەختسىزلىككە يولۇقمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھۇرۇنغا ھويلىدىكى سۇمۇ يىراق.

بۇ تەمسىل ئىشتىن قېچىپ تەييارغا تايىنىپ ياشاشنى ئادەت قىلغان ئادەم ئۆزىنىڭ ئېھتىياجىنى قامداشتىنمۇ ئېرىنىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھۇرۇنغا ئېتىزنىڭ قىرى تاغ كۆرۈنەر.

بۇ تەمسىل ئىش خۇشياقمايدىغان بىكار تەلەپ ئادەم قورقۇنچاق، ئىرادىسىز كېلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھۇرۇن ئېشەكنىڭ يېمى تولۇق.

بۇ تەمسىل ئىش خۇشياقمايدىغان بىكار تەلەپ ئادەم ھەر خىل يوللار بىلەن ئوزۇق تېپىپ يەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھۇرۇن ئىككى قېتىم چىچار.

بۇ تەمسىل ئىش خۇشياقمايدىغان ئېرىنچەك ئادەم بىر ئىشنى قايتا ـ قايتا ئىشلىسىمۇ ئوتتۇشلۇق قىلالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھۆرمەت قىلساڭ ھۆرمەت كۆرىسەن.

بۇ تەمسىل مويسىپىتلەرنى ھۆرمەتلەپ، كىچىكلەرگە كۆيۈنگەنلەر باشقىلارنىڭ قەدرلىشىگە ئېرىشەلەيدۇ، دېگەن

www.uyghurkitap.com

مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھۈنەر — تۈگىمەس گۆھەر.

بۇ تەمسىل بىلىم، ھۈنەر - كەسىپ ئىگىلەش ئىنسان ئۈچۈن تۈگىمەس بايلىق ئاتا قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ھۈنەر — قىلسا ئۈنەر.

بۇ تەمسىل ھەركىم تىرىكچىلىكىنى ھۈنەر - تېخنىكىغا تايىنىپ ئۆتكۈزسە تۈگىمەس نەپكە ئېرىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھۈنەرلىك ئادەم — مېۋىلىك دەرەخ.

بۇ تەمسىل ھۈنەر - تېخنىكىغا تايانغان ئادەمنىڭ تاپاۋىتى كەم بولمايدۇ، تۇرمۇشتا ئېھتىياجلىق نەرسىلەردىن قىسىلمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھۈنەر — ھۈنەردىن بەرىكەت ئۈنەر.

بۇ تەمسىل كەسىپ - تېخنىكا ھاياتلىقتا تىرىكچىلىكنىڭ ياخشى كاپالىتى ئىكەنلىكىنى، كەسىپ بىلەن شۇغۇللانغان ئادەم يېتەرلىك نەپ - تاپاۋەتكە ئېرىشىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ھۈنىرى بار قول ئۆلمەس.

بۇ تەمسىل مەلۇم ھۈنەر - تېخنىكا بىلگەن ئادەم بار - يوقنىڭ دەردىنى تارتماي غەمسىز ياشايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ھۈنىرى يوق كىشىنىڭ،
مەززىسى يوق ئىشىنىڭ.

بۇ تەمسىل ھېچقانداق ھۈنەر - تېخنىكا ئىگىلىمىگەن ئادەم ھەرقانچە تىرىشسىمۇ ئىشلىرى ئىلگىرى كەلمەي، ئۆمرى مەنىسىز ئۆتىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ھېسابلىق دوست ئايرىلماس.

بۇ ماقال ئېلىم - بېرىم، بېرىدى - كەلدى مۇناسىۋەتلەردە

ئۆزئارا پايدا - مەنپەئەت يەتكۈزۈپ، مۇئامىلىدە ئوچۇق - ئاشكارا بولۇش يولىنى تۇتقان كىشىلەرنىڭ دوستلۇقى مەڭگۈ داۋاملىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھېيتتىن كېيىن ناغرا،
ئاشتىن كېيىن زاغرا.

بۇ تەمسىل زۆرۈر ئىشنى ھالقىلىق مەزگىلى ئۆتۈپ بولغاندىن كېيىن قىلغانىنىڭ ھېچقانداق رولى بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ھىيلە قىلغان تۇتۇلار،
تۈۋا قىلغان قۇتۇلار.

بۇ يالغان سۆز - ھەرىكەت بىلەن باشقىلارنى ئالدىغانلار قولغا چۈشىدۇ، يامانلىقتىن قول ئۈزۈپ، گۇناھلىق ئىشلارنى قايتا قىلماسلىققا ۋەدە قىلغانلار كەڭچىلىككە ئېرىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھىيلىدىن ھالۋا ياساپتۇ.

بۇ تەمسىل يالغان سۆز ۋە ساختا ھەرىكەت بىلەن باشقىلارنى قايمۇقتۇرۇپ نەپكە ئېرىشىشتەك رەزىللىكنى بىلدۈرىدۇ.

ھىيلىگەر سامانىنىڭ تېگىدىن سۇ يۈگۈرتەر.

بۇ تەمسىل مەككار ئادەم پۇرسەت تاپسىلا يالغان سۆزلەش، ئالداش، ساختا قىلىش نەيرەڭلىرى ئارقىلىق باشقىلارنى تۇيدۇرماي ئورىغا ئىتتىرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ھىيلىلىك ئىشتا خەير يوق.

بۇ تەمسىل ساختىلىق بىلەن مەككارلىق ئارىلاشقان ئىشتا ياخشىلىق بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئو

ئوت بىلەن سۇ ــ تىلسىز يېغى.

بۇ تەمسىل تىنچ تۇرمۇشنى ۋەيران قىلىدىغان بېشارەتسىز خەۋپ ئىنسانغا بەختسىزلىك كەلتۈرىدىغان ئەڭ چوڭ يوشۇرۇن ئاپەت ئىكەنلىكىنى، شۇڭا ھەر ۋاقىت ھوشيار تۇرۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئوت بىلەن ئويناشقاننىڭ قولى كۆيەر.

بۇ تەمسىل ھەر ئىشقا ئېغىر ــ بېسىقلىق بىلەن مۇئامىلە قىلىش كېرەكلىكىنى، يېنىكلىك، تەۋەككۇلچىلىك كۈتۈلمىگەن يامان ئاقىۋەتكە يولۇقتۇرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئوتتۇز كۈن روزا تۇتۇپ،
بىر كۈن پوقتا ئېپتار قىپتۇ.

بۇ تەمسىل دائىم خەيرلىك ئىش ــ ئەمەللەرنى قىلغان تۇرۇپ بىرەر يامان ئىشى ئارقىلىق پۈتۈن ياخشىلىقىنى يۇيۇۋېتىش قىلمىشىنى بىلدۈرىدۇ.

ئوتتۇز كۈن روزىنىڭ بىر كۈن ھېيتى بار.

بۇ تەمسىل سەۋر ــ تاقەتلىك، ئۈمىدۋار بولۇشنىڭ ئاقىۋىتى خەيرلىككە ئېلىپ بارىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئوتنى كىم تۇتسا، شۇنىڭ قولى كۆيەر.

بۇ تەمسىل باشقىلارغا زىيان سېلىش مەقسىتىدە كۆيدۈرگىلىك قىلغان ئادەم جەزمەن قىلمىشىنىڭ دەردىنى تارتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئوتنىڭ تېشىدا كۆيگۈچە ئىچىدە كۆي.

بۇ تەمسىل توخۇ يۈرەكلىك قىلىپ باشقىلارنىڭ بوزەك قىلىشىغا ئۇچراپ خورلۇق تارتقۇچە، باتۇرلۇق بىلەن كۆكرەك كېرىپ ئېلىشىپ باشقا كەلگەننى كۆرگەن تۈزۈك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئورغاق تۇتۇپ ئاتاڭ قالغۇچە ئويماق تۇتۇپ ئاناڭ قالسۇن.

بۇ ماقال پەرزەنتلەر ئەقىللىق، ساغلام، پاكىز ئۆسۈپ يېتىلىشتە ئانا مېھرىگە ھەممىدىن بەك موھتاج ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئورۇق قوينىڭ مايىقى يوغان.

بۇ تەمسىل قولىدىن ئىش كەلمەيدىغان ئادەملەر گېپى چوڭ، ماختانچاق، ھەشەمەتچى كېلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئورۇق ئۇيغا يوغان مۈڭگۈز.

بۇ تەمسىل يارامسىز ئادەمگە ماختانچاقلىق، مەنسەپ، ئابرۇي ياراشمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئورنى كىم كولىسا ئۆزى چۈشەر.

بۇ تەمسىل يامانلىق قىلغانغا ياخشىلىق يوق، كىشىنى قەستلىگەن ئادەم ھەرگىز ياخشى ئاقىۋەت كۆرمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئوشۇق دۆلەت باشقا تاج.

بۇ تەمسىل تۇرمۇشنى تېجەشلىك بىلەن ئۆتكۈزۈش ئارقىلىق ئېھتىياجدىن ئېشىنىپ توپلىغان بايلىق كىشىگە بەخت، باياشاتلىق ئاتا قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئوشۇق دۆلەت باشنى يارماس.

بۇ تەمسىل ئەجىر قىلىپ ئېرىشكەن تاپاۋەتتىن ئاز ــ تولا ئېشىنىپ بايلىق توپلاش ھەرگىز زىيانلىق ئەمەسلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئوغرى بىيماس،
جاغدا قىرىماس.

بۇ تەمسىل يامان يولدىكى ئادەم خەقنى قاقشىتىپ ئېرىشكەن پايدا ـ تاپاۋەت بىلەن راۋاج تاپالمايدۇ، ئۆزىنى ئاسرىغان، ساغلام ئادەم ھاياتىي كۈچىنى ئۇزاق ساقلىيالايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئوغرى تۇتساڭ چوڭىنى تۇت.

بۇ تەمسىل خەقنى قاقشىتىشقا ئادەتلەنگەن يامان يولدىكى ئادەملەرنىڭ باشلامچىسىنى قولغا چۈشۈرگەندىلا، ئەگەشكۈچىلىرىنى قولغا چۈشۈرۈش ئاسان ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئوغرىسى يوق يۇرت بولماس،
بۆرىسى يوق جاڭگال (بولماس).

بۇ تەمسىل يامان ئادەت، يامان كەسىپنى ياشاش يولى قىلىپ جەمئىيەتنىڭ ئامان ـ ئېسەنلىكىگە زىيان سالىدىغان ئەسكى ئادەملەر ھەممە يەردىن تېپىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئوغرىنىڭ دوستى يانچۇقچى.

بۇ تەمسىل يامان «كەسىپ» بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار ئۆزىگە ئوخشاشلار بىلەن ئۈلپەت بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئوغرىنىڭ يۈرىكى پوك ـ پوك.

بۇ تەمسىل ناتوغرا كەسىپ بىلەن شۇغۇللانغان ئادەم ھەر ۋاقىت قىلمىشىدىن ئەنسىرەپ دەككە ـ دۈككىدە ئۆتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئوغۇل ئاتىنى دورايدۇ،
قىز ئانىنى (دورايدۇ).

بۇ ماقال پەرزەنتلەرنىڭ ئەخلاقلىق، شەرم ـ ھايالىق ئادەم

بولۇپ ئۆسۈپ يېتىلىشى ئۈچۈن ئالدى بىلەن ئاتا ـ ئانىلار ئىجابىي رول ئويناپ، ئۈلگە كۆرسىتىشى كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئوقەت قىلغان ئەيىب ئەمەس.

بۇ تەمسىل قانۇنلۇق، توغرا كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىش ھەرقانداق كىشىگە ئەيىب بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئوقۇغان ئوزار،
ئوقۇمىغان توزار.

بۇ تەمسىل بىلىملىك ئادەم ھەرقانداق زاماندا روناق تاپىدىغانلىقىنى، بىلىمسىز، نادانلار خاراب بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئوقۇغان ئوغۇل ئاتىسىدىن ئۇلۇغ.

بۇ تەمسىل ئوقۇپ بىلىملىك بولۇش ھەممىدىن مۇھىم ئىكەنلىكىنى، دانىشمەنلەر ئىززەت ـ ھۆرمەتكە سازاۋەر بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئوڭ قولۇم، سول قولۇم،
ئىككىلىسى ئۆز قولۇم.

بۇ تەمسىل ئاتا ـ ئانىلارغا نىسبەتەن ئوغۇل بولسۇن، قىز بولسۇن ھەممىسى ئوخشاشلا ئۆزلىرىنىڭ پەرزەنتى، يۈرەك پارىسى ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئوڭ كاچىتىڭغا ئۇرغانغا سول كاچىتىڭنى تۇتۇپ بەر.

بۇ تەمسىل ئۇقۇشماسلىقتىن يامانلىق قىلغان كىشىدىن ئۆچ ئالماي، كەڭ قورساقلىق، مەردلىك قىلىش ئارقىلىق قەلبىنى يۇمشىتىپ، مايىللىقىنى قولغا كەلتۈرۈش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئولتۇرسا ئوچاقنى ئۆرۈپتۇ،
قوپسا مورىنى (ئۆرۈپتۇ).

بۇ تەمسىل قولىدىن ئىش كەلمىگەننىڭ ئۈستىگە قەيەرگە بارسا زىيانغا تۇرىدىغان كالانپاي ئادەملەرنىڭ خاراكتېر - مىجەزىنى بىلدۈرىدۇ.

ئون تال يىڭنىنى سوقسا، بىر تال تۆمۈنە بولماس.

بۇ تەمسىل ساپاسى يوق نەرسىلەردىن بىرمۇنچىسىنى يىغقان بىلەن جانغا ئەسقاتىدىغان يارامىلىق نەرسە ھاسىل بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆۋچىنىڭ قارچىغىسى بولسا، توشقاننىڭ نەزىرىسى بار.

بۇ تەمسىل ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە ئادەمگەرچىلىكنىڭ ھەممىدىن مۇھىم ئىكەنلىكىنى، ھەرقانداق ئادەم ياردەمگە، ھەمكارلىققا موھتاج بولىدىغانلىقىنى، شۇڭا كىشىلەر بىر - بىرىگە نامەردلىك قىلماي، ھەمدەم بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆۋنى ئۆۋلا ئۆۋچى بىلەن،
تويىنى ئوينا تويچى بىلەن.

بۇ ماقال ھەر ئىشنى ئۆز ئەمەلىيىتىدىن ئۆتكۈزگەن، تەجرىبىلىك كىشىلەر بىلەن بار مەسلىھەت قىلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئويغاقنى زورلاپ ئۇخلاتقىلى بولماس.

بۇ تەمسىل زېرەك، ئېھتىياتچان ئادەمنى ھەرقانداق ۋاسىتىلەر بىلەن قايمۇقتۇرۇشقا، سەزگۈرلۈكىنى بوشاشتۇرۇشقا بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئويدا ياتماي دۆڭدە يات.

بۇ تەمسىل ھەر ۋاقىت ئاممىدىن ئايرىلماي، خەۋپ -

خەتەرلىك ئېھتىماللىنىڭ ئالدىنى ئېلىپ، تىنچ - خاتىرجەم ياشاش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئويلىماي قىلغان ئىشىڭدا،
كۆندە غوۋغا بېشىڭدا.

بۇ ماقال ئەقلىنى ئىشلەتمەي، ھاماقەتلىك قىلغان ئادەم بىھۇدە تاپا - تەنىگە قېلىپ، كۆڭلى رەنجىشتىن خالىي بولالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئويلىماي ئىش قىلساڭ، سانىماي تاياق يەيسەن.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشتا ئەقىلگە تايىنىش كېرەكلىكىنى؛ ئەقلىنى ئىشلەتمەي خىيالىغا كەلگىنىچە ئىش قىلغان ئادەم قۇتۇلغۇسىز دەردىسەرگە قالىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئويلىمىغان يەردىن تۇغۇلمىغان توشقان چىقىپتۇ.

بۇ تەمسىل كۆڭلى تۈز، ياخشى نىيەتلىك ئادەملەر تەلەيلىك بولۇپ، تاسادىپىي خۇشاللىق ياكى خىيال قىلمىغان كىشىلەر بىلەن ئۇچرىشىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئويلىمىغان يەردىن تۈلكە چىقار.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىش قىلغاندا ھوشيار، ئېھتىياتچان بولۇش كېرەكلىكىنى، بىخۇد، بىپەرۋا ئادەملەر يامان نىيەتلىك مەككارلارنىڭ ھىيلىسىگە ئۇچرايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئويناپ دېسىمۇ كۆڭلىدىكىنى دەر.

بۇ تەمسىل ھەر ئادەمنىڭ نىيەت، مەقسەتلىرى قىلغان ئويۇن - چاقچىقى، ئېيتقان گەپ - سۆزىدىن مەلۇم بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئويناپ گەپ قىلساڭمۇ ئويلاپ گەپ قىل.

بۇ تەمسىلنىڭ «ئويناپ سۆزلىسەڭمۇ ئويلاپ سۆزلە» دېگەن

ۋارىيانتىمۇ بار بولۇپ، ھەركىم ئۆيۈن ـ چاقچاقتا ئۇسۇلغا دىققەت قىلىپ، گەپ ـ سۆزدە ئالدىراڭغۇلۇقتىن ساقلىنىشى، ئەقلىنى ئىشلىتىشكە ماھىر بولۇشى كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆيۈڭدىن ئويماق چىقتى،
قازاندىن قۇيماق (چىقتى).

بۇ ماقال ھاۋايى ـ ھەۋەسكە بېرىلگەن ئادەم ئاقىۋەتتە كۆڭۈلسىزلىككە دۇچار بولىدۇ؛ ئىش ـ ئەمگەكنى سۆيگەن ئادەم توق تۇرمۇشقا ئېرىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئويۇنغا بېرىلگەن ئوڭدا قالار.

بۇ تەمسىل ھەر ئادەم توغرا ھۈنەر ـ كەسىپ، ھالىغا يارىشا ئىش ـ ھەرىكەت بىلەن شۇغۇللىنىش كېرەكلىكىنى، كۆڭۈلنىڭ كەينىگە كىرىپ ھاۋايى ـ ھەۋەس بىلەن كۈن ئۆتكۈزگەن كىشى ھېچنېمىگە ئېرىشەلمەي خاراب بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئويۇننى چىدىغانغا چىقارغىن.

بۇ تەمسىل ئىشنىڭ جاپا ـ مۇشەققەت، قىيىنچىلىقىغا چىدام بىلەن بەرداشلىق بېرەلىگەن كىشى ئويلىغىنىنى رېئاللىققا ئايلاندۇرۇپ، ئارزۇيىغا يېتەلەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئويۇننى قەيەردە ئوينىساڭ، يىغاڭنى شۇ يەردە يىغلا.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىش تۈپەيلىدىن كۆڭۈلسىزلىككە ئۇچرىغان كىشى ئۆزى كەلتۈرۈپ چىقارغان ئوڭۇشسىزلىقنى ئۆزى ئوڭشاپ، باشقىلارغا ئاۋارىچىلىك كەلتۈرمەسلىكى كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇ

ئۇچاڭ قىچىشسا تۈگمەنگە بار.

بۇ تەمسىل بىكار يۈرۈش ئادەمنى ھورۇنلاشتۇرۇپ كاردىن چىقىرىدۇ، ئىشتىن قاچمايدىغان ئادەم پايدا ـ مەنپەئەت، ھالاۋەتكە ئېرىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇچقۇندىن قورققان تۆمۈرچى ئەمەس.

بۇ تەمسىل جاپادىن، خەۋپ ـ خەتەردىن قاچقان ئادەم ياراملىق ھۈنەرۋەن بولالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇرغىنىڭدىن نىقتىغىنىڭ ئۆتۈپ كەتتى.

بۇ تەمسىل جىسمانىي ئازابتىن كۆرە، تىل ـ ھاقارەت، دىل ئازابى كىشىنىڭ روھىي دۇنياسىغا قاتتىق تەسىر قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇرۇشقاق ئۆز سايىسى بىلەنمۇ ئۇرۇشار.

بۇ تەمسىل غەرەز ئۇقمايدىغان، ھە دېسىلا سوقۇشۇشنى ياخشى كۆرىدىغان، خۇي ـ مىجەزى ئەسكى، بىشەم ئادەم ئەتراپىدىكىلەرگە ئاراملىق بەرمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇرۇق ـ تۇغقان يات بولماس،
ئالتۇن ـ كۈمۈش دات (بولماس).

بۇ ماقال ئالتۇن ـ كۈمۈش ساپ بولغاچقا مەڭگۈتچىلىكتە قالسىمۇ ئېسىللىقىنى يوقاتمايدۇ؛ قېرىنداش ـ تۇغقانلار رەنجىشىپ قالسىمۇ تۇغقانلىقىدىن كېچەلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇرۇق ـ تۇغقان يامانلاشسا ياتنىڭ مېهرى قاچار.

بۇ ماقال قېرىنداش ـ تۇغقانلار ئۆزئارا رەنجىشمەي، ئۆچ ـ ئاداۋەتلەشمەي ئىناق ئۆتۈپ، باشقىلارنىڭ مايىللىقىنى قولغا كەلتۈرۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇرۇقۇڭنى يېگۈچە ئۇيۇڭنى يە.

بۇ تەمسىل دېهقانچىلىقتا ئۇرۇق ھەممىدىن مۇھىم بولۇپ، تېرىقچىلىقنىڭ دەسمايىسى ئىكەنلىكىنى، ھەرقانچە قىيىنچىلىقتا دۇچ كەلسىمۇ ئۇرۇقنى يوقىتىشقا بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇزۇن گەپ ۋاقتنى بۇزار،
ئۇزۇن چاپان رەختنى (بۇزار).

بۇ ماقال ھەرقانداق ئەھۋالدا گەپنى ئىخچام قىلىپ ۋاقىتنى تېجەش كېرەكلىكىنى؛ كىيىمنى بەدەنگە لايىق كېسىپ رەختنى ئىسراپ قىلماسلىقنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇزۇننى قويۇپ قىسقىنى كەس.

بۇ تەمسىل (1) قولى ئوچۇق، مەرد، سېخىينى ئاياپ، بېخىل، پىخسىقنى يونۇش، بابلاش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ؛ (2) ياخشىغا ئۇۋال قىلماي، ئاسراش، يامانغا رەھىم قىلماي، ئەدىپىنى بېرىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇستا باردا قولۇڭنى تارت،
موللا باردا تىلىڭنى (تارت).

بۇ ماقال باشقىلارنىڭ ئالدىدا بىلەرمەنلىك، گەپدانلىق قىلىپ سۆزگە لوقما سالماسلىقنى، بىراۋنىڭ ئىشىغا ئارىلىشىپ ئۇستىلىق قىلماسلىقنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇستا كۆرمىگەن شاگىرت ھەر مۇقامغا يورغىلار.

بۇ تەمسىل مۇئەييەن تەربىيە كۆرمىگەن، ئۇستازدىن تەلىم ئالمىغان كىشى ئۆز سەنئىتىگە دەسسەيدۇ، دېگەن مەنىنى

بىلدۈرىدۇ.

ئۇسسساڭ تالقاننى كاپ ئەت.

بۇ تەمسىل بىرەر ئېهتىياج تۈپەيلىدىن موھتاجلىقتا يولۇققان كىشى قىيىنچىلىقتا بەرداشلىق بېرىپ، سەۋر ـ تاقەت بىلەن كۈتۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇماچنىڭمۇ ئۆتىنسى بار.

بۇ تەمسىل ھەرقانچە ئاددىي چاغلانغان ئىشنىڭمۇ ئۆزىگە تۇشلۇق دەردىسەرى بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇماچ ئىچتىم توق،
ئۆرە قوپسام يوق.

بۇ ماقال ھاياتلىقنىڭ كاپالىتى بولغان يېمەك ـ ئىچمەك، ئوزۇقلىنىشقا كۆڭۈل بۆلۈپ، قۇۋۋەتلىك تاماق يېگەندە بەردەم تۇرۇش مۇمكىن، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇماچ ئىچىپ چىش كولاپتۇ،
مۇز يالاپ بۇرۇت تولغاپتۇ.

بۇ ماقال قىلغان ئىش ـ تاپاۋىتىنىڭ تايىنى يوق تۇرۇپ، ھە دېسە ھالىغا باقماي پو ئېتىپ، داۋراڭ سالىدىغانلارنىڭ ماختانچاقلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇمچى يوق مازاردىن شەيخ زېرىكىپتۇ.

بۇ تەمسىل پايدىسى تەگمەيدىغان ئادەم، نەپ چىقمايدىغان ئىشتىن ھەممەيلەن قاچىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇنچى ھاكچىنى كۆرەلمەس.

بۇ تەمسىل شەخسىيەتچىلىك تۈپەيلىدىن پايدا ـ مەنپەئەت قوغلىشىپ، باشقىلارنىڭ روناق تېپىشىغا ئىچى تارلىق قىلىدىغان ھەسەتخورلۇق ئىللىتىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇنداق قازانغا مۇنداق چۆمۈچ.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق مەسىلىنى ھەل قىلىشتا ئىشنى سادىر قىلغۇچىغا ئوخشاش ئۇسۇل قوللىنىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇنى يوقنىڭ خۇنى يوق.

بۇ تەمسىل تۇرمۇشتا ئاش ـ ئوزۇق ھەممىدىن مۇھىم ئىكەنلىكىنى، ئاش ـ ئوزۇقتىن ئايرىلسا ئادەم روھىي جەھەتتىن چۈشكۈنلىشىپ، رەڭگىرويىدىن كېتىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇيات تۇرغان يەردە ئىمان تۇرار.

بۇ تەمسىل ئار ـ نومۇس، شەرم ـ ھايا بار يەردە ئىشەنچ، ئىرادە، ئىنساب بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇياتسىز مۈشۈككە قازناقنىڭ ئىشىكى ئوچۇق.

بۇ تەمسىل خىجىل بولۇشنى بىلمەيدىغان، يۈزى قېلىن ئادەم ھېچنېمىدىن ئەيمەنمەي ئۇچرىغاننى ئالىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇيات ئۆلۈمدىن قاتتىق.

بۇ تەمسىل ئار ـ نومۇس، شەرم ـ ھايانى يوقىتىپ رەسۋا بولۇش جان چىقماي تۇرۇپ ئۆلگەن بىلەن باراۋەر ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇياققا تارتسام ئات ئۆلىدۇ،
بۇياققا تارتسام هارۋا سۇنىدۇ.

بۇ تەمسىل ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە بىراۋنىڭ ئالدىدا تەڭلىكتە قالىدىغان ئىشنى قىلماسلىقنى، تىنچ ـ خاتىرجەملىككە ئەھمىيەت بېرىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇينىڭ مۈڭگۈزىگە ئۇرسا تۇيىقى سىرقىرار.

بۇ تەمسىل سەركەردە ئەدەپ يېسە قول ئاستىدىكىلەرى

ئالاقزەدە بولۇپ، ئەندىشىگە چۈشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۈي ئۆلتۈرگەن پالتا بوسۇغىدا قاپتۇ.

بۇ تەمسىل جاپا چەككەن، خىزمەت كۆرسەتكەنلەر ئىش تۈگىگەندە قەدىرلەنمەي، ئەستىن كۆتۈرۈلۈپ قالىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆ

ئۆپكىسى تۇگەپ كانىيى قالدى.

بۇ تەمسىل بىر ئىشنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى تۈگەپ، كىچىككىنە قىسمى ئېشىپ قالغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆپكىسىنى ئىچىدىن قېقىپتۇ.

بۇ تەمسىل كۆرۈنۈشتە ھەققانىيەتچى بولۇۋېلىپ، ئەمەلىيەتتە تۈيدۈرماي يوشۇرۇن قەستلەيدىغان ھىيلىگەرلىكنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆتكەن ئۆمۈر — ئاققان سۇ.

بۇ تەمسىل ھايات چەكلىك بولىدىغانلىقىنى، شۇڭا ھەركىم ۋاقىتنى قەدىرلەپ مەنىلىك ياشاش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆتكەن ئىشقا سالاۋات.

بۇ تەمسىل ئۆتۈپ كەتكەن ئىشنى تەگىمەي، نورمال مۇناسىۋەتنى ساقلاشقا كۆڭۈل بۆلۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆتمەس پىچاق قول كېسەر.

بۇ تەمسىل رەقىبىنى ئاجىز ھېسابلاپ سەل چاغلىماي، دائىم ھوشيار، ئېھتىياتچان پوزىتسىيە تۇتۇپ، ئۇلارنىڭ زىيان يەتكۈزۈشىدىن ساقلىنىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆتنە جاھان — ھېسابلىق ئالەم.

بۇ تەمسىل ھەممە ئىشنىڭ چەك - ھېسابى بولىدۇ، بىرسىنىڭ بېشىغا كەلگەن ئېغىر كۈن باشقىلارنىڭ بېشىغىمۇ كېلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆتنىگە لاپقۇت،
ئۆتۈككە ئاپقۇت.

بۇ ماقال ھەر ئىش ئۆز ئېھتىياج - تەلىپى بويىچە ماددىي شارائىت تەل بولغان ئاساستا ئۆزئارا ھەمكارلىقنى چىقىش قىلىپ پۈتىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆچكە تاغدا پۇل،
ئۈزۈم باغدا (پۇل).

بۇ تەمسىل ھەرنەرسىنىڭ ئەتىۋارى، قەدىر - قىممىتى ئۆسكەن - ئايىنغان ماكانىدا نامايان بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆچ كۆرگەننى ئوتتۇز قېتىم كۆرۈپتۇ.

بۇ تەمسىل بىراۋنى بىھۇدە يامان كۆرگەن، ئۆچەكەشكەن ئادەم ئاخىرقى ھېسابتا شۇنىڭدىن ئايرىلالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆردەكنىڭ گۆشىنى يېسەڭ، غازنىڭ پېيىدە بول.

بۇ تەمسىل بىرەر نەرسىدىن پايدىلىنىۋاتقان ئادەم كەلگۈسى ھەققىدە باش قاتۇرۇپ كېيىنكى مەنپەئەتلىرىنىڭ كۆپىيىشىگە شارائىت ھازىرلاش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆرۈك قىزىلكوس، بۇغدايغا سۇنى توس.

بۇ ماقال دېھقانچىلىقتا تېرىقچىلىقنىڭ ۋاقىت - مەۋسۇمىنى ئىگىلەش قانداق مۇھىم بولغان بولسا، دەل پەيتىدە سۇغىرىشنىڭمۇ شۇنداق مۇھىم ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆرۈك ئۆرۈكنى كۆرسە ئالا بولار.

بۇ تەمسىلنىڭ «غورا غورىنى كۆرسە ئالا بوپتۇ» دېگەن ۋارىيانتىمۇ بار بولۇپ، كىشىلىك مۇناسىۋەتتە ئادەملەر ھامان بىر - بىرىنىڭ خۇي - مىجەزىنى، ئىش - ھەرىكىتىنى دورايدۇ،

دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆزۈڭ بىلگەن يولنى ئاتاڭغا بەرمە.

بۇ تەمسىل ھەر ئادەم ئۆزى ئەقلىنى ئىشلىتىپ يول تېپىشى، ئەقىل ـ پاراسىتىگە تايىنىپ تىرىكچىلىك قىلىشى كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆزۈڭ قىڭغىر بولساڭمۇ گېپىڭ تۈز بولسۇن.

بۇ تەمسىل ئادەم جىسمانىي جەھەتتە تەندۇرۇس بولمىسىمۇ، ئىش ـ ھەرىكىتى، گەپ ـ سۆزى ئورۇنلۇق بولسا، ئەيىبى كۆزگە كۆرۈنمەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆزۈڭگە ياخشىلىق تىلىسەڭ، كىشىگە يامانلىق قىلما.

بۇ ماقال بەختكە ئېرىشىشنى ئۈمىد قىلغان كىشى باشقىلارغا ئۇۋالچىلىق كەلتۈرىدىغان ئىشلارنى قىلماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆزۈڭ نېمە يېسەڭ، دوستۇڭغا شۇنى قوي.

بۇ تەمسىل دوستلار ئۆزئارا بارنى تەڭ كۆرۈپ، بىر ـ بىرىدىن ھېچ نەرسىسىنى ئايىماسلىقنى، يوقتا كايىماسلىقنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆزۈڭنى ئەر چاغلىساڭ، باشقىنى شىر چاغلا.

بۇ تەمسىل ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە ئۆزىنى چوڭ تۇتۇپ باشقىلارنى كەمسىتىشتىن ساقلىنىش، كەمتەر، كىچىك پېئىل بولۇپ، ھەممىگە ئوخشاش مۇئامىلە قىلىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆزۈڭنى چاغلا، بېلىڭنى باغلا.

بۇ تەمسىل ئادەم ھەر ۋاقىت كەمتەر بولۇپ، قولىدىن كەلمەيدىغان ئىشقا بىھۇدە زورۇقماي، ئۆزىنىڭ ھال ـ ئەھۋالىغا يارىشا يول تۇتۇش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆزۈڭنى خار قىلغۇچە كۈچۈڭنى خار قىل.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆزىنىڭ قەدىر ـ قىممىتى، ئىناۋىتىنى ساقلاش ئۈچۈن جاپادىن قاچماي، تىرىشىپ ئىشلەش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆزۈڭنى مەھكەم تۇت، قوشناڭنى ئوغرى تۇتما.

بۇ تەمسىل ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە بىخۇدلۇق، بىپەرۋالىق قىلماي، ھەر ۋاقىت ھوشيار، ئېھتىياتچان بولۇپ، ئەتراپتىكىلەردىن ئورۇنسىز گۇمانلانماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆزۈڭ يېمىسەڭ غېمىڭنى،
قاغا چوقۇر تېنىڭنى.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆز تەقدىرى ئۈستىدە باش قاتۇرۇپ، تۇرمۇشىنى ئوبدان ئورۇنلاشتۇرۇش كېرەكلىكىنى، ئۇنداق قىلمىغاندا يامان كىشىلەرنىڭ سۆز ـ چۆچەكى، مەسخىرىسىگە ئۇچرايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆزۈم تاپقان بالاغا، نەگە باراي دەۋاغا.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆزى تۇغدۇرغان كاشىلا، سەۋەنلىكىنىڭ، ھادىسىنىڭ دەردىنى ئۆزى تارتماي مۇمكىن ئەمەسلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆزۈمدىن ئۆتكەن،
قولۇمدىن كەتكەن.

بۇ ماقال ئاقىۋىتىنى ئويلىماي قىلغان ئىشنىڭ خاپىلىقى كىشىنى شادلىق، بەختتىن مەھرۇم قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆز ئېلىڭنىڭ نېنىنى يە،
كېچە ـ كۈندۈز غېمىنى (يە).

بۇ ماقال ھەر ئادەم ئۆز يۇرتىدا تىرىكچىلىك قىلىشنى ئەلا

بىلىپ، ئۇنىڭ ئوتىدا كۆيۈپ، سۆيىدە ئېقىشنى لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆزى بولالمايدۇ، بولغاننى كۆرەلمەيدۇ.

بۇ تەمسىل يارامسىز ئادەم ئىچى تار، ھەسەتخورلۇقىدىن روناق تاپالمايدۇ، باشقىلارنىڭمۇ روناق تېپىپ، ياخشى كۈن كۆرۈشىگە تېخى چىدىمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆزى تويسىمۇ كۆزى تويماس.

بۇ تەمسىل نەپسى يامان، تەمەخور ئادەم ئېرىشكەن نەپ - نېسىۋىسى قانچە كۆپ بولسىمۇ، ئىنساب قىلمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆزىدىن ئاشسا ياتقا.

بۇ تەمسىل خەير - ساخاۋەتنى ئاۋۋال ئۇرۇق - تۇغقان، قېرىنداشلارغا يەتكۈزۈپ، ئېشىنغۇدەك ئىمكانىيەت بولسا، قولۇم - قوشنا، غەيرىيلەرگە بېرىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆزى قوڭغۇزدەك،
گېپى توڭگۇزدەك.

بۇ تەمسىل كىچىك تۇرۇپ يوغان گەپ قىلىدىغان، چوڭلار ئالدىدا قوپال، ئەپسانە سۆزلەيدىغانلارنىڭ بولمىغۇر تەبىئىتىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆزىنى بىلگەن خار ئەمەس.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشقا ئاڭلىق، توغرا مۇئامىلە قىلىپ ئۆزىگە گەپ كەلتۈرمەيدىغان زېرەك ئادەم قەدىر - قىممىتىنى ساقلاپ ھۆرمەت - ئېتىباردىن چۈشمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆزىنى سورىغان يۇرت سورار.

بۇ تەمسىل ئىنسانلىق بۇرچىنى ھەقىقىي ئادا قىلىپ،

ئۆزىگە گەپ كەلتۈرمەيدىغان زېرەك ئادەم ھۆرمەت - مەرتىۋىگە ئېرىشىپ، يۈز - ئابرۇيى بىلەن ياشايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆزىنىڭ پۇتىغا ئۆزى كەكە چېپىپتۇ.

بۇ تەمسىل خەقنى قەستلەيمەن دەپ، ئاقىۋەتتە ئۆزى زىيان تارتىدىغان ئەخمەقلىقنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆزى ئۈچۈن ئۆلگەن كىشى ئۈچۈن چۈش كۆرەر.

بۇ تەمسىل ئۆز ئىش - مەنپەئەتىنى ئويلىماي، باشقىلارنىڭ ئىش - مەنپەئەتى ئۈچۈن باش قاتۇرىدىغان، كۆڭۈلچەك كىشىلەرنىڭ ئېسىل پەزىلىتىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆزى ياۋاش،
ئاغزى بەڭباش.

بۇ تەمسىل كۆرۈنۈشتە جىمىغۇر، قائىدە - يوسۇنلۇق بولۇۋېلىپ، ئەمەلىيەتتە ئاغزىغا كەلگەننى سۆزلەيدىغان، ئاغزى بىزەپ كىشىلەرنىڭ مىجەز، تەبىئىتىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆكۈز ئۆلگەندىمۇ كۆزىنىڭ ئالىسى كەتمەس.

بۇ تەمسىل ھەركىمنىڭ ئۆز خاراكتېرىگە يارىشا خۇي - مىجەزى بولىدىغانلىقىنى، ھاياتى ئاخىرلاشقاندىمۇ ئۇنىڭ تەسىرى تۈگىمەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆگەنگەن خۇي ئۆلگۈچە قالماس.

بۇ تەمسىل ئادەم ئۆسۈپ يېتىلىش جەريانىدا ئادەتلەنگەن بەزى خۇي - مىجەزنى ئۆمۈر بويى تاشلىيالمايدۇ، ھەتتا مەڭگۈ ئۆزگەرتەلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆگەنگەن كۆڭۈل ئۈجمە پىشقۇچە.

بۇ تەمسىل ساختىلىق، دورامچىلىقنىڭ ۋاقتى قىسقا بولۇپ، ئۇزاققا بارمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئۆلەر ئىت پالتىدىن قورقماس.

بۇ تەمسىل ئەڭ خەتەرلىك ئەھۋالغا دۇچ كەلگەن كىشى ئۆلۈم خەۋپىگىمۇ قىلچە پىسەنت قىلمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆلگەندىن كېيىن «ياسىن»نىڭ نېمە پايدىسى.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشقا قارىتا ھەر ئېھتىمالغا قارشى ئالدىنئالا تەييارلىق كۆرۈش كېرەكلىكىنى، بولغۇلۇق بولۇپ بولغاندىن كېيىن چارە ئىزدەشنىڭ پايدىسىز ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆلگەندىن ئۆپكە سوراپتۇ، ئەسكى تامدىن قوقاق.

بۇ تەمسىل پايدا ـ مەنپەئەتنى دەپ يوقسۇل ـ بىچارىلەرنى قاقتى ـ سوقتى قىلىدىغان نامەردلەرنىڭ ئىنسابسىزلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆلگەننىڭ كەينىدىن ئۆلگىلى بولماس.

بۇ تەمسىل بەختسىزلىك، پالاكەتكە يولۇققان ئادەمگە ھېسداشلىق قىلىش يۈزىسىدىن ئۆزىنى يوقىتىشقا بولمايدىغانلىقىنى، سەۋرلىك بىلەن قايغۇنى كۆچكە ئايلاندۇرۇپ، تۇرمۇشنى داۋاملاشتۇرۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆلمىگەن جاندا ئۈمىد بار.

بۇ تەمسىل ئادەم ھايات بولسىلا ئارزۇ ـ ئارمانلىرىغا، مەقسىتىگە يېتەلەيدىغانلىقىغا ئىشىنىش، ئۈمىدۋار بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆلۈپ ـ ئۆلۈپ ئاز قالدى،
ئاران ئىككى تاز قالدى.

بۇ تەمسىل ئەجەلنىڭ قەرەلى، نۆۋىتى يوقلۇقىنى، ھاياتلىق بار يەردە مۇقەررەر ئۆلۈم بولىدىغانلىقىنى، سالامەتلىكىنى ئاسرىمىغان ئادەم بىئەجەل ئۆلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆلۈشكە قاراپ كۆمۈش بولار.

بۇ تەمسىل ھاياتىدا ئەل ـ يۇرت ئۈچۈن ياخشى ئىش ـ ئەمەللىرى بىلەن ئىز قالدۇرغان كىشىنىڭ ئۆلۈمى قەدىرلىك بولىدۇ، يامانلىق قىلىپ باشقىلارنى قاقشاتقان كىشىنىڭ ئۆلۈمى قەدىرسىز بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆلۈككە يىغلا، تىرىكنى ئاسرا.

بۇ تەمسىل ئۆلگەنلەرنى ياد ئېتىپ، روھىغا دۇئا قىلىش، ھاياتلارنى قەدىرلەپ، ياخشى كۈتۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆلۈكنىڭ روھى،
تىرىكنىڭ يۈزى.

بۇ تەمسىل بىراۋنىڭ ئىشىنى ئورۇنلاپ ھاجىتىنى راۋا قىلىش ئادەمگەرچىلىك جۈملىسىدىن بولۇپ، ئەرۋاھلارنىڭ ھۆرمىتى، ھاياتلارنىڭ قەدىر ـ قىممىتى ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆلۈكنىڭ قولىنى ئۆتنە ئاپتۇ.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشنى ئورۇنلاشقا ئېرىنچەكلىك قىلىپ، باشقىلارنىڭ كۈچىدىن پايدىلىنىشقا ئادەتلەنگەن كىشىلەرنىڭ ھورۇنلۇقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆلۈك ئۆيدىن چىقار،
ئورنىغا سەۋر كىرەر.

بۇ تەمسىل ئۆلۈملۈك بولغان ئادەم يىغا ـ زار قىلسىمۇ، تەقدىرگە تەن بېرىپ، قايغۇنى كۈچكە ئايلاندۇرۇپ تىرىكچىلىكنى داۋاملاشتۇرۇشقا مەجبۇر بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆلۈمنىڭ چوڭىمۇ، كىچىكىمۇ ئۆلۈم.

بۇ تەمسىل ھاياتلىقتا ئادەم قېرىپمۇ ئۆلىدۇ، ياش، سەبىي

تۇرۇپمۇ ئۆلىدۇ، ئەجەلنىڭ چوڭ - كىچىكى، ئىلگىرى - كېيىنلىكى بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆمەكلىك ئىتنىڭ قۇيرۇقى دىڭ.

بۇ تەمسىل كەينىدە ئىگىسى بار ئىت سۈرلۈك، ئەركىن بولغىنىدەك، دوست - بۇرادەر، قولۇم - قوشنا، ئامما بىلەن چىقىشىپ، ئىناق ئۆتكەن كىشى قورقماس كېلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆمرۈڭ ئۆتەر،
ھۆسنۈڭ ئۆچەر.

بۇ تەمسىل ئادەم ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن قېرىيدۇ، ھۆسن - چىرايمۇ ياشقا ئەگىشىپ گۈزەللىكىدىن كېتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆمۈچۈك ئۆملەيدۇ، ئۆملىگەننى كۆرەلمەيدۇ.

بۇ تەمسىل ھەممە ئىشتا پايدا - مەنپەئەتنى يالغۇز ئۆزىلا ئىگىلەپ، باشقىلارنىڭ نەپ ئېلىشىغا چىدىمايدىغان ئىچى تار ئادەملەرنىڭ ھەسەتخورلۇقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆي ئالما، قوشنا ئال.

بۇ تەمسىل ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە قوشنىنىڭ رولى تۇغقاندىنمۇ چوڭ ئىكەنلىكىنى، شۇڭا ئۆي - جاي سېتىۋېلىشتا ئالدى بىلەن قوشنىنى نەزەردە تۇتۇش ھەممىدىن مۇھىم ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆي تارلىقىدىن كۆڭۈل تارلىقى يامان.

بۇ تەمسىل باي بولسىمۇ باشقىلارغا نەپ بەرمەيدىغان، كۆزى كىچىك، پىخسىق ئادەملەردىكى بېخىللىقنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆيدىكى ھېساب بازارغا توغرا كەلمەس.

بۇ تەمسىل ئۆيدە قىلىنغان بىر تەرەپلىمىلىك پىلان -

مەسلىھەت ئەمەلىي ئەھۋالغا، ۋەزىيەتكە لايىق كەلمەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆيدىن چىققانغا ئىت قاۋىماس.

بۇ تەمسىل ئۇرۇق - تۇغقىنى كۆپ، جەمەتلىك ئادەمگە ھېچكىم تىل تەگكۈزەلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆيگە ئوغرى كىرگەندە ئىتنىڭ تەرىتى قىستاپتۇ.

بۇ تەمسىل يامان ئىش - ھەرىكەت، ناتوغرا كەسىپ بىلەن شۇغۇللانغانلارنىڭ قىلمىشىنى سۈرۈشتە قىلماي، ئەكسىچە چاپان يېپىپ قانات ئاستىغا ئالىدىغانلارنىڭ مەسئۇلىيەتسىزلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆينىڭ چوڭى بولمىسا ئۆچكىنىڭ ئېتى ئابدۇراخمان.

بۇ تەمسىل بىلىملىك، ياخشى ئادەملەر بولمىغان يۇرتتا نادان، قارا نىيەتلەر ئاقىل، دانا ھېسابلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆينىڭ ئۆلچىكى بار،
ئولتۇرۇشىدا چۆچىكى (بار).

بۇ ماقال ھەر ئائىلىنىڭ ئۆزىگە تۇشلۇق تۇتقان يولى، قائىدە - يوسۇنى بولىدۇ، ئائىلىدىكىلەرنىڭ تىرىكچىلىكى شۇ بويىچە ئۆتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆيۈڭ تار بولسىمۇ كۆڭلۈڭ كەڭ بولسۇن.

بۇ تەمسىل كىشىلىك تۇرمۇشتا تۇرار جاي شارائىتى ناچار بولسىمۇ، ئۆيگە كەلگەن كىشىگە خۇشخۇي، ئوچۇق - يورۇق، قىزغىن مۇئامىلە قىلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆيۈڭ ئۆستەڭ بويىدا بولسا قاپقىڭ قۇرۇق قالماس.

بۇ تەمسىل شەرت - شارائىتى ياخشى، تىرىكچىلىك قىلىشقا قولايلىق جايدا ئولتۇراقلاشقانلار ئىش - ئوقىتىدە زىيان

تارتمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆيۈمدە بىر نان يوق، ئىتىم مارجان بوۋى.

بۇ تەمسىل باشقىلاردىن يۇقىرى تۇرغۇدەك بىرەر ئالاھىدىلىكى يوق تۇرۇقلۇق، ئۆزىنى ھەممىدىن قالتىس چاغلايدىغان كىشىلەرنىڭ تەكەببۇرلۇق، ماختانچاقلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇ

ئۇجمە پىش، ئاغزىمغا چۈش.

بۇ تەمسىل ھېچقانداق تەر ئاقتۇرماي، جاپا چەكمەي تۇرۇپ راھەت كۆرۈشنى ئارزۇ قىلىدىغان كىشىلەرنىڭ تەييارتاپ، ھۇرۇنلۇقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇجمە تۈگمەندە سوپسوپىياڭ كەپتۇ.

بۇ تەمسىل ھەر ئىشنى ئۆز پەسلى ـ مەۋسۇمىدا قىلىشنى ئۇنۇملۇك بولىدىغانلىقىنى، ۋاقتى ئۆتكەندە ھەرقانچە زورۇقسىمۇ قولىنى چىشلەپ قالىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇچ ئادەم بار يەردە خىزىر بار.

بۇ تەمسىل بىر ئادەمنىڭ ئەقلىدىن كۆپنىڭ ئەقلى كۆپ ئىكەنلىكىنى، كۆپچىلىكنىڭ ئىچىدە ئاقىل، دانا ئادەملەر بارلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇچ قوي سويغان قاسساپ بوپتۇ.

بۇ تەمسىل مەلۇم ئىشنى بىرنەچچە قېتىم ئەمەلىيەتتىن ئۆتكۈزگەن ئادەم شۇ كەسپىنىڭ ئەھلى بولۇپ قالىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇچىنىڭ بىرسى خانغا ياراپتۇ.

بۇ تەمسىل كۆپنىڭ ئىچىدىن كۆپكە ئەرزىيدىغىنى چوقۇم تېپىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇلپەت تاپ ــ قۇدرەت تاپ.

بۇ تەمسىل ياخشى دوست تۇتۇش ناھايىتى ئوبدان ئىش

ئىكەنلىكىنى، ئىشەنچلىك دوستى قانچىكى كۆپ بولسا خەۋپ ـ خەتەردىن قورقماي، دۈشمىنى ئۈستىدىن غالىب كېلەلەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۆلپىتىڭ قاغا بولسا يېيىشىڭ پوق.

بۇ تەمسىل قاملاشمىغان ئادەملەر بىلەن دوست بولغان ئادەم ئۇلارنىڭ كاسپىتىگە كېتىپ، بەختسىزلىككە يولۇقىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۈمتۈلگەن ئەرگە دەريا ئوشۇقىغا كەلمەس.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشقا ئىشەنچ، ئىرادە بىلەن كىرىشكەن ئۈمىدۋار ئادەمگە ھەرقانداق قىيىنچىلىق، توسالغۇلار ھېچقانچە سېزىلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۈمىد ياشنىتار،
غەم قاقشىتار.

بۇ تەمسىل ھەر ئىشقا ئىشەنچ ـ ئۈمىدۋارلىق بىلەن قارايدىغان ئىرادىلىك ئادەم تىرىكچىلىكتە ئىلگىرى باسىدۇ؛ ئىشنىڭ يامان تەرىپىنى كۆپ ئويلايدىغان، تەشۋىشلىك ئادەم ئالدى ـ ئارقىسىغا قاراپ، نېمە قىلىشىنى بىلمەي ئېسەنگىرەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ۋ

ۋاپاسىز ئادەمدىن ۋاپادار ئىت ياخشى.

بۇ تەمسىل كىشىگە رەھىم قىلمايدىغان، لەۋزىدە تۇرمايدىغان، ساداقەتسىز كىشىدىن ياخشىلىقنى ئۇنتۇمايدىغان، ئىگىسىگە سادىق ئىت ئەلا، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ۋاپاسىز قېرىنداشتىن ۋاپادار ئاشنا ياخشى.

بۇ تەمسىل ئۆزئارا ياخشىلىق قىلىشنى بىلمەيدىغان كۆيۈمسىز تۇغقاندىن كۆرە، ياخشىلىق، رەھىم ـ شەپقەتنى ئۇنتۇمايدىغان سەمىمىي دوست ياخشى ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ۋاپاغا جاپا بارمۇ؟ ئىزدىسە تېپىلار.

بۇ تەمسىل ياخشىلىق، خەير ـ ئېھسان قىلغان كىشىگە جەبىر ـ زۇلۇم، يامانلىق قىلىش ئادەمگەرچىلىككە خىلاپ، نائەھلىلىك ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ۋاقتىڭ كەتتى ـــ بەختىڭ كەتتى.

بۇ تەمسىل ۋاقىت ھەممىنى ھەل قىلىدىغان بايلىق ئىكەنلىكىنى، پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلمىگەن كىشى ئامەت، تەلەيدىن مەھرۇم بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ۋاقتىڭنى غەنىيمەت بىل، پۇلۇڭغا ئىشەنمە.

بۇ تەمسىل ھەركىم ۋاقىتنى، ياشلىقنى قەدىرلەپ، پۇرسەتنى چىڭ تۇتۇش كېرەكلىكىنى، ۋاقىتنى پۇلغا سېتىۋالغىلى بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ۋاقتى ئۆتكەندە قىلىچىڭنى پوققا چاپ.

بۇ تەمسىل ھەر ئىشنى ئۆز ۋاقتىدا قىلغاندا

مۇۋەپپەقىيەتلىك، نەتىجىلىك بولىدۇ، پەيتى ئۆتكەندە قىلغان ئىشنىڭ ھېچقانداق ئۈنۈمى بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ۋاقىت ئالتۇندىن قىممەت.

بۇ تەمسىل ۋاقىتنى سېتىۋېلىشقا بولمايدىغانلىقىنى، ھەركىم ۋاقىتنى قەدىرلەپ، كەلگەن پۇرسەتنى چىڭ تۇتۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ۋەجىڭگە بېقىپ خەجلىك بولسۇن.

بۇ تەمسىل ھەركىم تۇرمۇشتا پىلانلىق، ئىقتىسادچىل بولۇپ، شارائىتى، تاپاۋىتىگە يارىشا خىراجەت قىلىش، ئىسراپخورلۇقتىن ساقلىنىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ۋەدىگە ۋاپا — مەردنىڭ ئىشى.

بۇ تەمسىل ئېغىزدىن چىققان گەپ، قىلغان ئىشنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالايدىغان ئادەم ھەر ۋاقىت سەمىمىيلىك بىلەن لەۋزىگە ئەمەل قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئې

ئېپى كەلسە سېپى ئۆزىدىن چىقار.

بۇ تەمسىل تەلەي كەلگەندە ھەرقانداق مۈشكۈل ئىش ئوڭغا تارتىپ، قولايلىق شارائىت تۇغۇلۇش بىلەن ئۆزلۈكىدىن يۈرۈشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېتىڭنى قامچا بىلەن ھەيدىگۈچە يەم بىلەن ھەيدە.

بۇ تەمسىل ئادەمنى دەككە ـ دەشنەم، تەن جازاسى بىلەن ئىدارە قىلماي ھاجەت ـ ئېھتىياجىنى ھەل قىلىپ، ياخشى گەپ ئارقىلىق كۆڭلىنى ئۇتۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېتىڭ ھارسا دۆڭگە چاپ.

بۇ تەمسىل مەرد، قەيسەر ئادەمنى ھەرقانچە مۈشكۈل ئىشقا سالسىمۇ قىيىنالغانلىقىنى چاندۇرمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېتى ئۇلۇغ، سۈپرىسى قۇرۇق.

بۇ تەمسىل نام ـ ئاتاقتا ھەممىگە مەشھۇر بولغان بىلەن، ئەمەلىيەتتە، شۇنىڭغا يارىشا ئىلىم ـ بىلىمى يوق قۇرۇق سۆلەت، «ياغاچ پەشمەت»لىكنى بىلدۈرىدۇ.

ئېرىقتىكى سۇنىڭ قەدرى يوق.

بۇ تەمسىل ھېچبىر تەر تۆكمەستىنلا ئۆزلۈكىدىن قولغا كەلگەن بىكارلىق نەرسىنىڭ ئەتىۋارى بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېرىنچەك بىر ئىشنى ئىككى قىلار.

بۇ تەمسىل ئىش بىلەن خۇشى يوق، ھۇرۇن ئادەم ھەمىشە ئاۋارىچىلىكتىن خالىي بولالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېرىنچەكنىڭ ئەتىسى تۈگىمەس.

بۇ تەمسىل ھۇرۇن ئادەمنىڭ باھانىسى كۆپ بولۇپ، قىلىشقا تېگىشلىك ئىشنى كېچىكتۈرۈشكە، ئامالىلا تاپالىسا قىلماسلىققا تىرىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېزى ھەسەل، تولىسى بىمەسەل.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىش ياكى گەپ ـ سۆز ئۆز لايىقىدا، نورمال بولسا، ئەتىۋارى، قىممىتى بولىدۇ؛ چېكىدىن ئېشىپ كەتكەندە ئەتىۋارىنى، قىممىتىنى يوقىتىپ، ئەكسىچە رول ئوينايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېسىڭ باردا ئېتەك ياپ.

بۇ ماقال ئادەم ياش چېغىدىن باشلاپ ئۆزىنى ئۆزى باشقۇرۇپ، ناشايان ئىشلاردىن ئۆزىنى تارتىپ، كېلەچەك تۇرمۇشىنى يولغا سېلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېسىلنىڭ ئوقۇرى ئېگىز.

بۇ تەمسىل قەدىر ـ قىممەت، ئىززەت ـ ئابرۇيىنى ساقلايدىغان غۇرۇرلۇق ئادەملەرنىڭ جەمئىيەتتىكى ئورنى يۇقىرى بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېشەك ئالدىغا چۈشۈۋالسا ئاتنىڭ مېڭىشى بۇزۇلار.

بۇ تەمسىل ناباب ئادەملەر بىرەر ئىشقا باشلامچى بولۇۋالسا، ياخشىلارنى ئازدۇرۇپ، يولدىن چىقىرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېشەك دۈلدۈل بولالماس.

بۇ تەمسىل بىلىمسىز ـ نادان ئادەم ھەرقانچە قىلسىمۇ

ئەسلىي تەبىئىتىنى ئۆزگەرتىپ يارامىلىق ئادەمگە ئايلىنالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېشەك سەمرىسە ئوقۇرىغا تېزەكلەر.

بۇ تەمسىل قائىدە ـ يوسۇننى بىلمەيدىغان نادانلار ياخشى كۈنگە ئېرىشكەندە ئەقلىدىن ئېزىپ ئەل ـ يۇرتىغا داغ كەلتۈرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېشەككە مىنگەننىڭ پۇتى تىنچىماس.

بۇ تەمسىل ئىجتىمائىيەتتە بىلىمسىز ـ نادانلارغا باشچىلىق قىلغان كىشى ھەيدەكچىلىك بىلەن تىنىم تاپمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېشەك كۆل تاپسا ئېغىنار.

بۇ تەمسىل پاكىز، ياخشى مۇھىتنىڭ قەدرىگە يەتمەي، پاسكىنا، مەينەتچىلىكنى خالايدىغان ئەقىلسىز، ھۇرۇنلارنىڭ ئەخمىقانە خۇسۇسىيىتىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېشەكنىڭ ھۈنىرى ھاڭراش.

بۇ تەمسىل قىلغان ئىشىنىڭ تايىنى يوق، داۋراڭ سېلىشقا ئامراق لاپچىلارنىڭ ھاماقەتلەرچە ئادىتىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېشەكنى ئۇرغانغا ئات بولماس.

بۇ تەمسىل قائىدە ـ يوسۇن بىلمەيدىغان نادانىنى ھەرقانداق قاتتىق ـ يۇمشاق ۋاسىتىلەر بىلەن تەربىيەلىسىمۇ يارامىلىق ئادەمگە ئايلانمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېشەك ئۆلۈۋاتسا كۆتى غېجەك تارتىپتۇ.

بۇ تەمسىل جەمئىيەتتە بولۇۋاتقان ۋەقە ـ ھادىسىلەر بىلەن قىلچە چاتىقى بولمايدىغان بەزى بىغەم كىشىلەرنىڭ بىپەرۋالىقىنى بىلدۈرىدۇ.

www.uyghurkitap.com

ئېشكى كەينىدە، تەخىيى ئالدىدا.

بۇ تەمسىل بىلىمسىز ـ نادانلارنىڭ پەرزەنتى دادىنىڭ يامان ئادەت، قىلىقلىرىنى ئۆگىنىپ، ئىز بېسىپ داۋاملاشتۇرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېشكى ئۆچ تەڭگە،
توقۇمى بەش تەڭگە.

بۇ تەمسىل بولۇپ بولغان ياكى بولۇۋاتقان مەلۇم ئىشنىڭ پايدىسىدىن زىيىنى ئېشىپ كەتكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېشكى يوق موللامنىڭ قۇلىقى تىنچ.

بۇ تەمسىل زۆرۈرىيەت بولمىغان، مۇناسىۋەتسىز ئىشقا ئارتۇقچە ئارىلىشىش كىشىگە ئاۋارىچىلىك ۋە باش ئاغرىقى كەلتۈرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېشنى يەپ تاۋىقىنى چېقىپتۇ.

بۇ تەمسىل بىراۋنىڭ ياردىمىگە ئېرىشىپ «كۆۋرۈك»تىن ئۆتۈۋېلىپلا ياخشىلىقىقا يامانلىق قىلىدىغان كىشىلەرنىڭ نائەھلىلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېغىر بولسا، خىزىر بولار.

بۇ ماقال ھەر ئىشقا ئالدىراڭغۇلۇق قىلمايدىغان، سەۋر ـ تاقەتلىك كىشىنى ھەممە ئادەم ھۆرمەتلەيدۇ، خىزىردەك ئۇلۇغلايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېغىرلىق رەھمانلىق،
يېنىكلىك شەيتانلىق.

بۇ ماقال سالماق، سەۋرچان، ئېغىر ـ بېسىق مىجەزلىك بولۇش ئالىيجاناب، ئۇلۇغ خىسلەت ئىكەنلىكىنى؛ ئالدىراڭغۇلۇق، تۇتامسىزلىق بولسا ئادەمنى يولدىن ئازدۇرىدىغان قىلىق ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېغىز ئايغاق، تىل تايغاق.

بۇ ماقال ئادەم ھەرۋاقىت ئاغزىنى ياخشى باشقۇرۇپ، گەپ ـ سۆزدە كەتكۈزۈپ قويىدىغان ئىشنى قىلماي، ئېھتىياتچان بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېغىزدىن چىققان سۆز يەرگە سىپىلگەن سۇ.

بۇ تەمسىل سىر تۇتۇلىدىغان ئىشلارنى باشقىلارغا دېمەسلىكنى، ئاغزى بوشلۇق قىلىپ سۆزلەپ قويغاندا ھەممىگە تارقىلىپ كېتىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېغىزنى ساقلىغان جاننى ساقلار.

بۇ كەم سۆز، ئېھتىياتچان ئادەم خەۋپ ـ خەتەرگە يولۇقماي، بەختلىك، خاتىرجەم ياشايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېغىز ئېغىزدىن قالماس.

بۇ ماقال ھەركىم ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە كەمتەر، گەپ ـ سۆزدە سالماق بولۇش، گەپ تالىشىشتىن، كىشىنىڭ زىتىغا تېگىشتىن ساقلىنىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېغىز يېسە يۈز ئۇيىلار.

بۇ ماقال بىراۋنىڭ ياردىمىگە ئېرىشكەن، ياخشىلىقىنى كۆرگەن كىشى شۇنىڭغا لايىق ئادەمگەرچىلىك قىلىشنى ئويلىماي تۇرالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېگىلگەن باشنى قىلىچ كەسمەس.

بۇ تەمسىل ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە ئۆزىنى چوڭ تۇتمايدىغان، كەمتەر، سەمىمىي كىشىگە ھېچقانداق زىيان ـ زەخمەت، كۆڭۈلسىزلىك كەلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېگىلمىگەنگە ئېگىشمە.

بۇ ماقال ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە ھەركىم ئۆزىنىڭ ئىناۋىتىنى ساقلاپ، ئارىلاشمىغانغا ئارىلاشماي، تەكەببۇرلۇق،

چوڭلۇق قىلغانغا يېقىنچىلىق قىلماي، غۇرۇرىنى ساقلاپ ياشاش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېلىپ ئالتە بولماپتۇ،
يەپ يەتتە (بولماپتۇ).

بۇ ماقال ئېلىم - بېرىم، سودا - تىجارەتتە راۋاج تاپالمىغان ئادەم غۇربەتچىلىك، غورىگىل تۇرمۇشتىن قۇتۇلالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېيتقان سۆز — ئاتقان ئوق.

بۇ تەمسىل ئېغىزدىن چىققان سۆز ئاتقان ئوققا ئوخشاش قۇلاقتىن - قۇلاققا ئاڭلىنىپ، ئېغىزدىن - ئېغىزغا تارقىلىپ كېتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېيتقان يەردىن قالما،
ئېيتمىغان يەرگە بارما.

بۇ ماقال ھەركىم كىشىلىك مۇناسىۋەتنىڭ قائىدە - يوسۇنلىرىغا ئەمەل قىلىپ، بېرىشقا تېگىشلىك مەرىكە سورۇنلىرىغا قاتنىشىپ، بېرىشقا تېگىشلىك بولمىغان مېھماندارچىلىقلارغا بارماي، ئىززىتى، ئىناۋىتى، غۇرۇرىنى ساقلاش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېيتماقنىڭ ئېتى ئۇلۇغ.

بۇ ماقال بىراۋنى مېھمان بولۇشقا تەكلىپ قىلغانغا يارىشا ھەر جەھەتتىن شارائىت، ئىمكانىيەت ھازىرلاپ ياخشى كۈتۈش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئېيىقنى ئاغام دەپتۇ،
توڭگۇزنى تاغام (دەپتۇ).

بۇ تەمسىل ئەقىلسىز، ئەسكىلەرگە ئىشىنىپ كېتىش، ئۇلارنى ئەتىۋارلاپ چوڭ كۆرۈش ئەخمىقانىلىك ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئى

ئىت بىلەن سايە تالىشىپتۇ،
مۈشۈك بىلەن تۆر (تالىشىپتۇ).

بۇ تەمسىل ئىناۋەت - مەرتىۋىگە ئېرىشىش ئۈچۈن چوڭ - كىچىك، يۇقىرى - تۆۋەن دېمەي كىشىلەر بىلەن چاڭجاللىشىدىغانلارنىڭ يولسىزلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىتتىرىۋەتكەننى ئىت يەپتۇ.

بۇ تەمسىل باشقىلار تەرىپىدىن ئېتىبارسىز دەپ قارالغان نەرسىگە ھېچكىم نەزەر سالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىت سەمرىسە ئىگىسىنى چىشلەر.

بۇ تەمسىل نامەرد ئادەملەر ئاز - تولا ھاللىنىپ، ياخشى كۈنگە ئېرىشكەندە شەپقەتچىلىرىگە يۈزسىزلىك قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىت سۆڭەك يېسە كۆتى بىلەن كېڭىشەر.

بۇ تەمسىل ھەركىم بىرەر ئىشنى قىلىشتىن ئىلگىرى كېيىنلىكىنى، ئاقىۋەتنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى ياخشى ئويلاش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىتقا گۆش بەرسەڭ توپىغا مىلەپ يەر.

بۇ تەمسىل ئادەمگەرچىلىكى يوق ناكەس ئادەملەر بېرىلگەن ماددىي ياردەمنى ناشايان، ھارام ئىشقا سەرپ قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىتقا ئۇيات كىرسە ئۇلتاڭ يېمەس.

بۇ تەمسىل ئاچ كۆز، پەس ئادەملەر ئىزا ـ نومۇسنى بىلمەيدۇ، ھالال ـ ھارامنى ئىلغىمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىت گادايدىن قورقىدۇ،
گاداي ئىتتىن (قورقىدۇ).

بۇ تەمسىل غەيرىتى يوق، توخۇ يۈرەك ئادەم مەرد، قەيسەر ئادەمگە تەڭ كېلەلمەيدۇ. مەرد، قەيسەر ئادەم پەس، نائەھلىدىن ئۆزىنى قاچۇرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىتمۇ ئۆز يالىقىنى قورۇيدۇ.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆزىنىڭ يۇرتىنى، تۇرغان يېرىنى، ئائىلىسىنى جان تىكىپ قوغدايدۇ، باشقىلارنىڭ ئىگىلىۋېلىشىغا، ئاياغ ئاستى قىلىشىغا يول قويمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىتنى ئەركىلەتسەڭ ئاغزىڭنى يالايدۇ.

بۇ تەمسىل ئەقىلسىز، نادانغا ياخشىلىق قىلسا، بىلەرمەنلىك بىلەن ئېغىز غېرىچلاپ، ئاتىكارچىلىق قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىتنى سۆڭەك بىلەن ئۇرساڭ ھاۋشىماس.

بۇ تەمسىل نەپسانىيەتچىلەرگە ئاز ـ تولا نەپ بەرسە ئەتراپىدىكىلەرگە زىيان يەتكۈزمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىتنىڭ ئاغزىغا سۆڭەك تاشلا.

بۇ تەمسىل بەتنىيەت ـ ئەسكىلەرنىڭ دەرد ـ رەنجىگە ھارام نەرسە ياقىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىتنىڭ ساددىلىقىدىن تۈلكە تۆرگە چىقىۋاپتۇ.

بۇ تەمسىل ئەخمەق ـ نادانلارنىڭ گول، ھاماقەتلىكىدىن مەككار، ئالدامچىلار نام ـ شەرەپ، مەرتىۋىگە ئېرىشىۋالىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىتنىڭ قارغىشىغا پىت ئۆلمەس.

بۇ تەمسىل بەتنىيەت، ئەسكىلەرنىڭ شۇم تىلەكلىرى، يامان غەرەزلىرى ھېچكىمنى زىيانغا دۇچار قىلالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىتنىڭ قاۋىغىنى بىكار، ھايان دىۋانىنىڭ.

بۇ تەمسىل ئەسكىلەرنىڭ پىتنە ـ ئىغۋا، سۆز ـ چۆچەكلەرگە پىسەنت قىلماي، ئۆز تىرىكچىلىكىگە كۆڭۈل بۆلۈپ، كەسپىگە بېرىلگەن كىشى پايدىغا ئېرىشەلەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىتنىڭ كۆڭلى سۆڭەكتە.

بۇ تەمسىل ھەر ئادەم ئۆزىنىڭ تۇرمۇش مەئىشىتى ئۈچۈن پۈتۈن ئەس ـ يادى بىلەن باش قاتۇرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىتنىڭ ئىگىسى بولسا، بۆرىنىڭ خۇداسى بار.

بۇ تەمسىل بەتنىيەت، ئەسكىلەرنىڭ ھىمات ـ يۆلەنچۈكى بولسا، مەرد، باتۇرلارغا ئەل ـ جامائەت، خەلق پاناھ ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىت ئۆز ئىگىسىنى چىشلىمەس.

بۇ تەمسىل ئىنسابلىق، ۋاپادار ئادەم ياخشىلىق قىلغان شەپقەتچىسىگە ھەرگىز يامانلىق ئويلىمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىت ئىگىسى بىلەن كۈچلۈك.

بۇ تەمسىل شەپقەت ـ ھىمايىچىسى، يۆلەنچۈكى بار كىشى ھەر يەردە قۇدرەتلىك، مەغرۇر بولۇپ، ھېچكىم بوزەك قىلىشقا پېتىنالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىت يارىسنى يالاپ ساقايتار.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئۆز سالامەتلىكىنى ئۆزى ئاسراپ، كېسەللىكنى ۋاقتىدا داۋالىتىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىچتىم شاراب،
بولدۇم خاراب.

بۇ ماقال يامان ھەۋەسلەرگە بېرىلىپ، كەيپ قىلىشقا ئادەتلەنگەن كىشى سالامەتلىكىنىلا ئەمەس، ئىناۋەت ۋە ئىقتىسادىدىنمۇ ئايرىلىپ ئۇزۇل - كېسىل ۋەيران بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىچ سىرىڭنى ئاتاڭغا ئېيتما.

بۇ ماقال ئىنسان ئۈچۈن سىر ساقلاشنىڭ، مەخپىيەتلىكنىڭ ئىنتايىن مۇھىم ئىكەنلىكىنى، شۇڭا ھېچكىمگە سىر بەرمەسلىك كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىچى تارنىڭ گۆرى تار.

بۇ ماقال باشقىلارنى كۆرەلمەيدىغان، چىدىماس، بېخىل ئادەمنىڭ ھايات - ماماتلىق ئىشلىرىمۇ خەيرلىك بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىچى يامانىنىڭ كۆڭلى خۇش بولماس.

بۇ ماقال بىراۋغا ھەمدەم بولۇشنى خالىمايدىغان، ئادەمگەرچىلىكتىن نېرى بەتنىيەت ئادەملەر شۇم غەرىزىگە يېتەلمەي ئاچچىق يۇتۇش بىلەن ئەمىن تاپمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىززەت تاپاي دېسەڭ خىزمەت قىل.

بۇ ماقال باشقىلارغا ياردەم بېرىشنى خۇشاللىق بىلىپ ھاجىتىنى ھەل قىلغان كىشى قەدىرلىنىپ، ھۆرمەت، ئابرۇيغا سازاۋەر بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىززەت قىلغانغا خىزمەت قىل.

بۇ ماقال بىراۋنىڭ ئىخلاس، ئەقىدە - ھۆرمىتىگە جاۋابەن مەلۇم تەلەپ - ھاجىتىنى ئورۇنلاپ، كۆتكەن ئۈمىدىنى ئاقلاش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىززىتىنى بىلمىگەنلەر ئەدىپىنى يەر.

بۇ ماقال ئەتىۋارلىغانىنىڭ قەدرىگە يەتمەي، ئابروي - ئىناۋىتىگە خىلاپ ئىش قىلغانلار تېگىشلىك جازاسىنى تارتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىسلىق ئۆيۈم — ئىسسىق ئۆيۈم.

بۇ ماقال ئادەم ئۈچۈن كونا، ئەسكى بولسىمۇ ئۆزىنىڭ ئۆيى — ئائىلىسى ئەڭ ياخشى پاناھگاھ ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىش ئاشقا تارتىدۇ،
ھۇرۇنلۇق باشقا (تارتىدۇ).

بۇ ماقال ئىشلىگەن ئادەم باياشات، خاتىرجەم ياشايدۇ؛ ئىش خۇشياقمايدىغان بىكار تەلەپلىك كىشىنى خاراب قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىشەنگەن تاغدا كېيىك ياتماپتۇ.

بۇ تەمسىل بىرەر ئادەم ياكى ئىشتىن پايدا - نەپ ئېلىش ئۈمىدىنىڭ يوققا چىققانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىش بار يەردە ئاش بار.

بۇ ماقال ئىشتىن قاچماي باش چۆكۈرۈپ ئىشلەيدىغان كىشى ھەر ۋاقىت ئاچ قالمايدۇ، تۇرمۇشى خاتىرجەم، باياشاتچىلىقتا ئۆتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىش باشقا، ھەۋەس باشقا.

بۇ ئىش بىلەن ھەۋەسنى ئارىلاشتۇرۇۋەتمەي، بىكار تەلەپلىكتىن ئەمگەك قىلىشنىڭ ياخشىلىقىنى توغرا تونۇش

كىرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىش پەم بىلەن،
ئىشىك دەم بىلەن.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىش ئەقىل ـ پاراسەت، كاللا ئىشلىتىش ئارقىلىق بېجىرىلىدۇ؛ ئىشىك پۇختا دەم ـ تاقاق بىلەن مەھكەم ئېتىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىشتىن قاچساڭ قورساققا تۈتۈلىسەن.

بۇ ماقال ئىشلىمەي ھۇرۇنلۇق قىلىپ، بىكار يۈرگەن كىشى نامراتلىشىپ، ئاچ ـ زارلىققا دۇچار بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىشچان ئېشىنى يەر،
ھۇرۇن بېشىنى (يەر).

بۇ ماقال ئىشتىن قاچمايدىغان كىشى توق ـ باياشات ئۆتىدۇ؛ ئەمگەك قىلىشنى ھار ئالىدىغان كىشى نامراتلىشىپ، زاۋال تاپىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىش چىڭغا چىققاندا قۇشقۇنغا ئولتۇرۇپتۇ.

بۇ تەمسىل زۆرۈر تېپىلغان، ھالقىلىق پەيتتە جانغا ئەسقاتماي، نامەردلىك قىلىپ، لەۋزىدىن يېنىۋالىدىغان كىشىلەرنىڭ ھۇرۇنلۇقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىش قورالىڭ ساز بولسا، مۇشەققىتىڭ ئاز بولار.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىشتا سايمان ـ ئەسۋابنىڭ رولى چوڭ ئىكەنلىكىنى، سايمان ـ ئەسۋاب ياخشى بولسا، مۇشكۇل ئىشمۇ ئېغىر بىلىنمەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىش كۆرمىگەن خام بالا،
ئەقلى ـ ھوشى كەم بالا.

بۇ ماقال بېشىدىن ئىسسىق ـ سوغۇق ئۆتمىگەن، تۇرمۇش

تەجرىبىسى يوق ئادەم خۇددى ئەقلى توشمىغان، سەبىي گۆدەككە ئوخشايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىشلىگەن چىشلەيدۇ.

بۇ تەمسىل ھالال تەر ئاقتۇرۇشتىن ئېرىنمىگەن ئادەم ئەمگىكىنىڭ ھالاۋىتىنى كۆرۈپ، پاراغەتتە ياشايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىشلىگەننىڭ يۈزى يورۇق،
ئىشلىمىگەننىڭ يۈزى چورۇق.

بۇ ماقال ئىشتىن قاچمايدىغان سەممىي ئادەم ھەممە جايدا قەدىرلىنىدۇ؛ ھۇرۇنلۇقنى ئادەت قىلغان كىشى خارلىقتا قالىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىشنىڭ ئاسنى يوق،
قىلالىساڭ قىينى (يوق).

بۇ ماقال ئىشنىڭ ھەممىسى جاپالىق، مۇشكۇل بولىدىغانلىقىنى، ئىشلەشنىڭ ئېپىنى بىلگەن، ئىشچان ئادەمگە ھەممە ئىش ئوڭاي توختايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىش ئۇستىسىدىن قورقار.

بۇ تەمسىل قولى ئەپچىل، ھۈنەرگە ماھىر كاسىپنىڭ ئالدىدىن ھەرقانداق ئىش قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىش ئۆملۈكتە،
كۈچ بىرلىكتە.

بۇ تەمسىل كۆڭۈلگە بىر نىيەت ـ بىر مەقسەتنى پۈكۈپ ئۇيۇشقاندىلا ھەرقانداق ئىشتا مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشكىلى بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىش ئېپى بىلەن،
كەتمەن سېپى بىلەن.

بۇ تەمسىل ھەممە ئىش مۇئەييەن پىلان، چارە - ئۇسۇل ئارقىلىق يۇرۇشىدۇ؛ دەستىسى ئۆزىگە ماس كەلگەن قورال - سايمان جانغا ئەسقاتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىشىك ئوچۇق بولسىمۇ سوراپ كىر.

بۇ ماقال ئىجتىمائىي ئالاقە ئىشلىرىدا ھەركىم ئەدەپ - ئەخلاق، قائىدە - يوسۇنغا ئەمەل قىلىپ، ئادەمگەرچىلىكنى ئەستىن چىقارماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىش ئىگىسى بىلەن،
قۇش مېڭىسى بىلەن.

بۇ ماقال ھەرقانداق مۇشكۇل ئىش ماھىرنىڭ قولىغا چۈشسە ئاسانلىشىدۇ؛ ئەقىل - ھوش پۈتكۈل پائالىيەتكە يېتەكچىلىك قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىشى يوقنىڭ كارى يوق.

بۇ تەمسىل ھۇرۇن، بىكار تەلەپ ئادەم باشقىلارنىڭ غېمىنى يېمەيدۇ، ئادەمگەرچىلىكنى ئەسلا بىلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىككى تاۋۇزنى بىر قولتۇققا قىسقىلى بولماس.

بۇ تەمسىل قىلغىلى بولمايدىغان ئىشقا بىھۇدە ئۇرۇنۇش ئەخمىقانىلىك ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىككى قاغا پوق تالاشسا ئوۋچىغا پايدا.

بۇ تەمسىل ئەسكى خۇيلۇق ئادەملەر جېدەللەشسە، مەرد، باتۇرلاردىن ئەدىپىنى يەپ جازاسىنى تارتىدۇ، ئەل تىنچىيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىككى ئۆينىڭ قۇرغۇنى بىر ئۆيگە ئاش بولار.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشقا يارىمايدىغان ئاز نەرسىنى ئۆزئارا بىرلەشتۈرگەندە يارامىلىق نەرسە ۋۇجۇدقا كېلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىككى ياخشى ئارىسىدا قىل ئۈزۈلمەس.

بۇ تەمسىل ئاق كۆڭۈل، ئاقكۆڭۈل كىشىلەر بىر - بىرىگە يامانلىق ئويلىماي، ۋاپادارلىقنى قەدىرلەپ ئىناق - ئىتتىپاق ئۆتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىناق ئەلدە بالا يوق.

بۇ تەمسىل بىرلەشكەن كۈچ تەڭداشسىز بولۇپ، يۇرتنىڭ بېشىغا كەلگەن ھەرقانداق خەۋپ - خەتەر، ئاپەتنى توسۇپ قالالايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىناۋەت ئالتۇندىن قىممەت.

بۇ تەمسىل ئىنسان ئۈچۈن ئىززەت - ئابرۇي، مەرتىۋە ھەممىدىن مۇھىم ئىكەنلىكىنى، ئۇنى سېتىۋېلىشقا بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىنەكنى ساغدۇ ئانىكام،
قايمىقىنى يەيدۇ بالىكام.

بۇ تەمسىل ئاتا - ئانىلار جاپا چېكىپ تاپقان بايلىقنىڭ ھالاۋىتىنى پەرزەنتلەر كۆرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئىنەكنىڭ سۈتى يېلىنىدە ئەمەس، يېمىدە.

بۇ تەمسىل باقمىچىلىقتا چارۋا مالدىن نەپ ئېلىش ئۈچۈن ياخشى ئاسراپ، توق بېقىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ي

ياپسام تۇتارمۇ، كۆمسەم پىشارمۇ.

بۇ ماقال بىر ئىشنى قىلىشتا دەرھال كۆڭۈل توختىتالماي، ئىككىلىنىپ، ئارىسالدىلىقتا قالغانلىقنى بىلدۈرىدۇ.

ياتار قورساق — كېتەر قورساق.

بۇ تەمسىل ھەركىم قەرەللىك ئوزۇقلىنىپ، ئۇخلاش ۋاقتىدا كۆپ يېمەسلىككە ئادەتلىنىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ياتقان ئورنۇڭدىن تاينىپ قوپما.

بۇ تەمسىل ھەركىم تۇرغان يېرىدىن، قىلىۋاتقان ئىشىدىن كۆڭۈل ئۈزمەسلىكىنى، ئاز - تولا جاپا - مۇشەققەت تارتىش تۈپەيلىدىن ھەردەم خىيال بولماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ياتنىڭ ياندىن ئۆتەر،
تۇغقاننىڭ جاندىن (ئۆتەر).

بۇ ماقال ياتلارنىڭ بىر - بىرىگە قىلغان ئەسكىلىكى ئانچە ھار كەلمەيدۇ، قېرىنداشنىڭ قېرىنداشقا قىلغان ئەسكىلىكى بولسا قاتتىق ھار كېلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ياتنىڭ يېغى چىقماس.

بۇ تەمسىل ناتونۇش كىشىلەردىن بىر - بىرىگە نەپ تەگمەيدۇ، ئۇرۇق - تۇغقاننىڭ قېرىنداشلىق مېھىر - شەپقىتى تۈگىمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يات يېگۈچە،
تۇغقان ئۆلگۈچە.

بۇ تەمسىل ياتلار بىر - بىرىگە ھاجىتى چۈشۈپ پايدىلىنىۋالغۇچە ئىناق، يېقىن ئۆتىدىغانلىقىنى؛ قېرىنداش، تۇغقانلار جاپادا، ھالاۋەتتە ئورتاق بولۇپ، بىر - بىرىدىن مەڭگۈ ئايرىلمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ياخشى ئاتنىڭ تۇيىقىدىن چاڭ چىقماس.

بۇ تەمسىل پەزىلەتلىك، رەھىمدىل ئادەمنىڭ ئىش - ھەرىكىتى، قەدىمى خاسىيەتلىك بولۇپ، خەۋپ - خەتەر، كۆڭۈلسىزلىك يېقىن يولىمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ياخشى بولسا ئېشىنى يەر،
يامان بولسا بېشىنى (يەر).

بۇ ماقال ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە قائىدە - يوسۇن بىلەن ئىش قىلىدىغان ئەخلاقلىق كىشىلەر ئاممىنىڭ ھىمايىسىگە ئېرىشىپ، خاتىرجەم تۇرمۇش كەچۈرىدۇ؛ پىكىر - خىيالى، ئىش - ھەرىكىتى يامانلىققا مەركەزلەشكەن بۇزۇق ئادەم ئاممىنىڭ غەزەپ - نەپرىتىگە ئۇچراپ زاۋال تاپىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ياخشىدىن ئات قالىدۇ،
يامانىدىن داد (قالىدۇ).

بۇ ماقال خەلق ئۈچۈن بارلىقىنى بېغىشلىغان پەزىلەتلىك كىشىلەردىن شان - شۆھرەت، ياخشى نام قالىدۇ. بەتنىيەت ئەسكىلەرنىڭ ئەتراپىدىكىلەرگە كەلتۈرگەن دەرد - ئەلەملىرى سىرتماققا ئايلىنىپ گېلىدىن ئالىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ياخشىدىن جاپا كەلمەس،
يامانىدىن ۋاپا (كەلمەس).

بۇ ماقال خەلق مەنپەئەتىنى كۆزلەيدىغان، پەزىلەتلىك كىشىلەر ھەرگىز بىراۋنى قاقشاتمايدۇ؛ بەتنىيەتلەردىن

كىشىلەرگە رەھىم ـ شەپقەت، ياخشىلىق كەلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ياخشى سۆز دىلنى ئېرىتىدۇ،
يامان سۆز جاننى قىرىتىدۇ.

بۇ ماقال كۆڭۈلگە ياقىدىغان، پاساھەتلىك سۆز كىشىنى شادلاندۇرىدۇ؛ كۆڭۈلنى رەنجىتىدىغان، قوپال، ئەپسانە سۆز ئۆمۈرنى خورىتىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ياخشىغا مەدەت،
يامانغا نەپرەت.

بۇ ماقال ئادەمگەرچىلىكنى بىلىدىغان، قائىدە ـ يوسۇنلۇق كىشىلەرنى قوللاپ، يار ـ يۆلەك بولۇش؛ بەتنىيەت، يولسىزلارغا غەزەپ ـ لەنەت ياغدۇرۇش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ياخشى كەلسە ھوت،
يامان كەلسە جۇت.

بۇ ماقال رەھىمدىل، ساخاۋەتلىك كىشىلەرنىڭ قەدىمى يەتكەن جاي باھاردەك ئىللىقلىقتا چۆمىدۇ؛ ئىچى تار، پىتنىخورلارنىڭ قەدىمى يەتكەن جاينى نەس بېسىپ زىمىستان زۇلمىتى قاپلايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ياخشىلىق تۆرگە باشلايدۇ،
يامانلىق گۆرگە (باشلايدۇ).

بۇ ماقال ئادەمگەرچىلىك، سەمىمىي مېھىر ـ شەپقەت كىشىنىڭ ئۆمۈر دەپتىرىگە ئىززەت ـ ئابروي، مەرتىۋە نەقشى سىزىدۇ؛ قارا نىيەتلىك، شۇملۇق ئىللەتلىرى كىشىگە ھالاكەت گۆرى قازىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ياخشىنىڭ ئايىغىدا قۇرت ئۆلمەس.

بۇ تەمسىل ئاق كۆڭۈل، رەھىمدىل كىشىلەر بىراۋنى

قاقشىتىشنى ھەرگىز راۋا كۆرمەيدۇ، ھەتتا قۇرت ـ قوڭغۇزغىمۇ ئازار يەتكۈزمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ياخشىنىڭ شارapتى تېگەر،
ياماننىڭ كاساپىتى (تېگەر).

بۇ ماقال ئاق كۆڭۈل، رەھىم ـ شەپقەتلىك كىشىلەر بىراۋغا نەپ يەتكۈزۈشنى خۇشاللىق دەپ بىلىدۇ؛ قارا نىيەت، رەھىمسىز كىشىلەرنىڭ ئەتراپىدىكىلەرگە مالامەت ـ زىيىنى تېگىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ياخشى ئىت ئۆلۈكىنى كۆرسەتمەس.

بۇ تەمسىل ئەقىللىك، دانا كىشى ھەرقانچە بەتتەر كۈنگە قالسىمۇ ئېچىنىشلىق ئەھۋالىنى ھېچكىمگە بىلدۈرمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يارا ئاغرىقىدىن كۆڭۈل ئاغرىقى يامان.

بۇ تەمسىل ھەركىم ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە ئەتراپىدىكىلەر بىلەن بولغان تىنچ ـ ئامانلىق، خاتىرجەملىككە ئەھمىيەت بېرىپ، گەپ ـ سۆز، مۇئامىلىدە ئېھتىياتچان بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

يازدا چاناڭنى تەييارلا،
قىشتا هارۋاڭنى (تەييارلا).

بۇ ماقال تىرىكچىلىكتە ھەربىر ئىشنىڭ ئېھتىياجى بويىچە يازنىڭ تەييارلىقىنى قىشتا قىلىش، قىشنىڭ تەييارلىقىنى يازدا قىلىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يازدا يېيىل،
قىشتا قىسىل.

بۇ تەمسىل تىرىكچىلىكتە ھەرقايسى مەزگىلنىڭ ئېھتىياجى، ئەمەلىي ئەھۋالى، شەرت ـ شارائىتىغا قاراپ ئىش كۆرۈش

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

يازنىڭ كېلىشىنى باھاردىن بىل.

بۇ تەمسىل ياز پەسلىدىكى ئىشلارنىڭ نەتىجىلىك، مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇش - بولماسلىقىنى باھار پەسلىدە باشلانغان ئىشلارنىڭ تەرەققىيات ئەھۋالىدىن مۆلچەرلەش مۇمكىنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ياشلىقنىڭ قەدرى قېرىغاندا ئۆتۈلەر.

بۇ تەمسىل ياشلىق ئىنسان ئۈچۈن قىممەتلىك بايلىق ئىكەنلىكىنى، شۇڭا ياشلىقنى قەدىرلەپ، ئۆمۈرنى بىھۇدە ئۆتكۈزمەسلىك كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ياشلىقىڭدا بىلىم ئال،
قېرىغاندا ئىشقا سال.

بۇ ماقال ئادەم ياش ۋاقتىدا بىلىم - ھۈنەر ئۆگىنىپ ماھارەت ئىگىلەش لازىملىقىنى، ياشانغاندا ئۇنىڭ رولىنى جارى قىلدۇرۇپ ئۈنۈملۈك پايدىلىنىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ياشلىقىڭدا ئىشلە،
قېرىغاندا چىشلە.

بۇ تەمسىل ياشلىقىدا جاپادىن قاچماي، ئىگىلىك ياراتقان كىشى ياشانغاندا ئەمگىكىنىڭ ھالاۋىتىنى كۆرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ياغمىغان يامغۇرغا چەكمەن يېپىنما.

بۇ تەمسىل ھېچبىر شەپە - ئۇچۇرى بولمىغان، تايىنى يوق ئىشقا ئالدىراپ جابدۇنماسلىق كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ياقىلار ئېتەك بولدى،
ئېتەكلەر ياقا (بولدى).

بۇ تەمسىل قىسمەتنىڭ تەتۈرلۈكىدىن ئاق كۆڭۈل،

ئەتىۋارلىنىشقا تېگىشلىك كىشىلەر خارلىنىپ، قارا نىيەت، ئالدامچىلارنىڭ قەدىرلىنىۋاتقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

يالجىمساڭ يەر يۆتكەل.

بۇ تەمسىل تىرىكچىلىكتە روناق تاپمىغان، تۇرمۇشى ئىلگىرى باسمىغان كىشى باشقا ياقلارغا كۆچۈپ بېرىپ تىرىكچىلىك قەدىمىنى يېڭىدىن باشلاش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

يالغانچىنىڭ قۇيرۇقى بىر تۇتام.

بۇ تەمسىل راست سۆزلىمەيدىغان سەمىمىيەتسىز ئادەم ھەر خىل ئالدامچىلىق ۋاستىلىرى بىلەنمۇ ساختىپەزلىكىنى يوشۇرۇپ قالالمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يالغۇز چاۋاكىنىڭ ئۈنى چىقماس.

بۇ تەمسىل بىرلەشمەي، ئامىمىدىن ئايرىلىپ تەنھا قىلغان ئىشنىڭ نەتىجىسى، شەرىپى بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يالغۇز خىش تام بولماس.

بۇ تەمسىل ئاز نەرسە ئېھتىياجنى قاندۇرالمايدۇ، كۆپچىلىك بىرلەشكەن، ئىتتىپاقلاشقاندىلا ھەممە ئىش ۋۇجۇدقا چىقىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يالغۇز دەرەختىن قۇش تېزىپتۇ.

بۇ تەمسىل تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يۇرتىدىن يىراقتا يەككە - يېگانە ياشاش كىشىگە دىشۋارچىلىق كەلتۈرىدۇ، ئۇنىڭدىن بەخت - ئامەت قاچىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يالاڭ ئاياغ سۇدىن قورقماس.

بۇ تەمسىل خەۋپ - خەتەر، قىيىنچىلىقلارغا پىسەنت قىلمايدىغان، شىر سۈپەت كىشىلەرنىڭ باتۇرلۇقىنى بىلدۈرىدۇ.

ياماق ياماپ، يارماق تاپ.

بۇ تەمسىل پۇل تېپىش ئۈچۈن ھەرقانداق مۇشكۇل ئىش بولسىمۇ، جاپادىن قاچماي، ھالاللىق بىلەن تەر تۆكۈپ بېيىش كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يامانغا ئاتا بولغۇچە ياخشىغا ھاسا بول.

بۇ تەمسىل ئادەمگەرچىلىك، قائىدە ـ يوسۇننى بىلمەيدىغان، ھە دېسە جەمئىيەتكە زىيانلىق ئىشلارنى قىلىدىغان ئەسكىلەرگە خەيرخاھلىق قىلغاندىن كۆرە، پەزىلەتلىك، ئالىيجاناب كىشىلەرگە چاكار بولۇش ئەۋزەل ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

يامانغا يانتاياق بولما.

بۇ تەمسىل ئادەمگەرچىلىكنى بىلمەيدىغان بەتنىيەتلەرگە يار ـ يۆلەك، ھەمدەم بولماسلىقنى، ئىچ ئاغرىتماسلىقنى، مەدەت بەرمەسلىكنى بىلدۈرىدۇ.

يامان كالا يار بويىدا موزايلاپتۇ.

بۇ تەمسىل ھە دېسە سۇيىقەستلىك ئىشلار بىلەن شۇغۇللىنىدىغان، بەتنىيەت ئادەم ئېغىر كۈنلەردە ھەممىگە دىشۋارچىلىق كەلتۈرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يامانلىغان ئابدالنىڭ خۇرجۇنىغا زىيان.

بۇ تەمسىل ئەجرىگە يارىشا ئېرىشكەن نەپ ـ نېسىۋىسىگە قانائەت قىلماي، ئورۇنسىز قىيىدىغان ئىنسابسىز كىشى قولغا كىلىۋاتقان مەنپەئەتتىن مەھرۇم بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ياماننىڭ توقمىقى يېنىدا.

بۇ تەمسىل باشقىلارغا يامانلىق ئويلايدىغان قارا نىيەتلەرنىڭ ئەسكىلىكى كېزى كەلگەندە ئۆز بېشىغا توقماق بولۇپ تېگىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ياماننىڭ تۈزغا بارغىنى ــ قىزغا بارغىنى.

بۇ تەمسىل سۇيىقەستچى، ھىيلىگەر ئادەملەر كۆرۈنۈشتە بىرەر ئىش بىلەن مەشغۇل بولۇۋاتقان قىياپەتكە كىرىۋېلىپ، ئەمەلىيەتتە ئۆزىنىڭ شۇم غەرىزىنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا ئۇرۇنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ياماننىڭ سۆيىنى ئىچكۈچە قاپىقىنى چىقىۋەت.

بۇ تەمسىل جەمئىيەتكە زىيانلىق ئىش قىلىدىغان، نىيىتى يامان كىشىلەرنىڭ ياردىمىگە تايانغۇچە، ھىيلە ـ مىكىر تۇزاقلىرىنى بىتچىت قىلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

يامان ئۇرۇقتىن ياخشى مېۋە بولماس.

بۇ تەمسىل يولدىن چىققان، ئادەمگەرچىلىكى يوق نادان ئادەمنىڭ قىلغان ئىشلىرى ئەھمىيەتسىز بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

يامان ئىشنى يامان تاپار،
سېسىق گۆشنى چىۋىن (تاپار).

بۇ تەمسىل يولدىن چىققان ئەسكى ئادەملەر قائىدە ـ يوسۇنغا، ئەدەپ ـ ئەخلاققا خىلاپ ئىشلارنى پەيدا قىلىدۇ، ھە دېسە پىتنە ـ ئىغۋا تۇغدۇرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يامغۇرنىڭ قەدرىنى تاش بىلمەس.

بۇ تەمسىل ئېھتىياج چۈشمىگەن نەرسىنىڭ قەدىر ـ قىممىتى، ئەتىۋارى بولمىغاندەك؛ باغرى قاتتىق ئادەم رەھىم ـ شەپقەت، ياخشىلىقنىڭ قەدرىنى بىلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ياماننى ئېيتماي ياخشىلىق يوق.

بۇ تەمسىل گۇناھىنى پاش قىلماي، قىلمىشىغا ئىقرار بولماي تۇرۇپ، كەڭچىلىككە، خەيرخاھلىق ۋە شەپقەتكە ئېرىشىش مۇمكىن ئەمەسلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ياندىكى كاسىپنىڭ قەدرى يوق.

بۇ تەمسىل باشقىلارنىڭكىنى يارامسىلىق، قالتىس چاغلاپ ئەتىۋارلايدىغان، ئۆزىنىڭكىنى يارامسىز ھېسابلاپ كۆزگە ئىلمايدىغان ھاماقەتلىكنى بىلدۈرىدۇ.

ياۋاشنىڭ مۆڭگۈزى ئىچىدە.

بۇ تەمسىل نورمال شارائىتتا بىراۋنىڭ تەق ـ تۇرقى، يۈرۈش ـ تۇرۇشى، جىمىغۇرلۇقىغا قاراپلا خاراكتېرىنى بېكىتكىلى بولمايدۇ، كۆرۈنۈشتە ياۋاش بىلىنگەن ئادەم ئاچچىقى كېلىدىغان ئەھۋالغا يولۇققاندا ھەر بالادىن يانمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يەپ تويمىغان يالاپ تويماس.

بۇ تەمسىل پايدا ـ مەنپەئەتكە بېرىلىپ، باشقىلارغا قىلچە نەپ بەرمەيدىغان بېخىللارنىڭ ئاچ كۆزلۈكىنى بىلدۈرىدۇ.

يەتتە ئۆلچەپ بىر كەس.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشنى قىلماقچى بولغاندا، ئەتراپلىق ئويلىنىپ، ئىشەنچلىك، ياخشى پىلانلاپ، كۆڭۈل توختاتقاندىن كېيىن، ئاندىن ئىشنى پۇختا قىلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

يەر تويدۇرار،
ئوت كۆيدۈرەر.

بۇ ماقال دېھقانچىلىقتا يەر ياخشى ئاسرالسا ئىنساننىڭ ئاش ـ ئوزۇققا بولغان تەلىپىنى قاندۇرۇپ تۇرمۇشىغا بەخت ئاتا قىلىدۇ؛ ئوت ئاپەتكە سەل قارالسا ھەممىنى ئۆرتەپ ۋەيرانچىلىق ئېلىپ كېلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يەر ھوسۇلنىڭ ئانىسى،
ئەمگەك ھوسۇلنىڭ ئاتىسى.

بۇ ماقال دېھقانچىلىقتا يەر ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشنىڭ

مەنبەسى ئىكەنلىكىنى؛ ئەمگەك بولسا ھوسۇل ئېلىشنىڭ بىردىنبىر ئاساسى ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

يەكچەشمىنىڭ شەھرىگە بارساڭ بىر كۆزۈڭنى قىس.

بۇ تەمسىل ھەر يەرنىڭ ۋەزىيىتىگە ماسلىشىپ، ئەمەلىي ئەھۋالغا يارىشا ئىش كۆرۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

يوتقانغا بېقىپ پۇت ئۇزارت.

بۇ تەمسىل ھەر ئادەم تۇرمۇشتا ئۆزىنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالغا، ماددىي شارائىتىغا يارىشا ئىش كۆرۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

يورغا مىنگەن يولدا قاپتۇ.

بۇ تەمسىل سەپەردە ئالدىراپ يول يۈرگەن كىشى تۈرلۈك كاشىلىغا ئۇچراپ مەنزىلگە يېتەلمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يوقسۇزلۇق تاشتىن قاتتىق.

بۇ تەمسىل قول ـ ئىلكىدە يوق، موھتاجلىق غېمى تاغدەك باسقان نامراتلىق تۇرمۇش ھەممىدىن ئېغىر ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

يوقسۇزلۇق مەردنىڭ قولىنى باغلار.

بۇ تەمسىل قول ـ ئىلكىدە بولماسلىق تۇپەيلى ھېچنېمىگە قۇدرىتى يەتمەيدىغان كەمبەغەلچىلىك لەۋزىدە تۇرىدىغان مەرد ـ سېخىي ئادەمنى مات قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يوققا نېمە يوق، ئېرىقتىكى سۇمۇ يوق.

بۇ تەمسىل ئادەم بىرەر تاپاۋەتكە ئېرىشەلمەي موھتاجلىق كۇنگە قالغاندا ھېچكىمدىن ھېچنېمە تېپىلمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

يوقنى كېرەك تاپىدۇ.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىش، نەرسىگە ھاجىتى چۈشكەن ئادەم ئۆز

ئىختىيارى بىلەن ئېھتىياجىنى قاندۇرغۇچىنىڭ ئالدىغا بارىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يولدىن ئازسىمۇ يۇرتىدىن ئازماپتۇ.

بۇ تەمسىل مەرد ئادەم قائىدە ـ يوسۇن، ئادەمگەرچىلىكتە يېڭىلسىمۇ، ئەل ـ يۇرتىدىن يۈز ئۆرۈمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يولدىن چىقما،
خاندىن قورقما.

بۇ تەمسىل قائىدە ـ يوسۇن، قانۇن ـ ئىنتىزامغا خىلاپ ئىش قىلماي، ئادالەتتە چىڭ تۇرغان كىشى ھېچكىمگە بوزەك بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يولۋاسقا يولۇقما،
يولۇقساڭ ھودۇقما.

بۇ تەمسىل پەيلى يامانلار بىلەن ئىمكان بار ئۇچراشماسلىق، تاسادىپىي ئۇچرىشىپ قالغاندا تەمتىرىمەي تاقابىل تۇرۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

يولۋاسنى يەڭگەن باتۇر ئەمەس،
ئاچچىقنى يەڭگەن باتۇر.

بۇ تەمسىل بىرەر دەرد ـ ئەلەم، خاپىلىقتا دۇچ كەلگەن كىشى كەڭ قورساقلىق بىلەن ئاچچىقىغا ھاي بېرىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

يولۋاس ئىزىدىن قايتماس،
يىگىت سۆزىدىن (قايتماس).

بۇ ماقال ئادەم ھەرقانداق ئىشتا مەرد، ئادىل، سەمىمىي بولۇپ، قىلغان ۋەدىسىگە ئەمەل قىلىشنى، لەۋزىدىن يانماسلىقنى ئەركەكلىك بۇرچى ھېسابلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

يولى باشقىنىڭ نىيىتى باشقا.

بۇ تەمسىل قىلىۋاتقان ئىش ـ ھەرىكىتى، كەسپى ئوخشاشمايدىغان ئىككى كىشىنىڭ ئوي ـ پىكرى، مەقسەت ـ مۇددىئالىرىمۇ ئوخشاش بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يولنى بىلسەڭ سۇ ئۆگزىگە چىقار.

بۇ تەمسىل ئەقىل ئىشلىتىپ پەم ـ پاراسەت بىلەن ئىش كۆرگەندە ھەرقانداق مۇشكۇل ئىشلارنى مۇۋەپپەقىيەتلىك ئورۇنلىغىلى بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يۇرت قوغدىساڭ ئۆسەرسەن،
قوغدىمىساڭ ئۆچەرسەن.

بۇ ماقال ئەل ـ يۇرت، ۋەتىنىنى ھىمايە قىلغان كىشى ھۆرمەت، ئالقىشقا ئېرىشىپ، كۈنسېرى راۋاج تاپىدۇ، ئەل ـ يۇرتىنى سۆيمىگەنلەر زاۋال تاپىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يۇرتىغا پاتمىغان جاھانغا پاتماس.

بۇ تەمسىل ئەل ـ يۇرتىغا زىيانلىق ئىش قىلغان كىشى ئۆز قىلمىشى تۈپەيلىدىن ھېچقانداق يەرگە سىغمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يۇرتىنى تاشلاپ ئارمان يەپتۇ،
ئۆگرىنى تاشلاپ تالقان (يەپتۇ).

بۇ ماقال ھەركىم يۇرتىغا مۇھەببەت باغلاپ، ئىگىلىكىنى گۈللەندۈرۈش كېرەكلىكىنى؛ خام خىيالغا بېرىلىپ يۇرتىدىن ۋاز كەچكەنلەر پۇشايمان يەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

يۇندىسىنى ئىت كۆرمەيدىغان،
تۇتۇنىنى بۇلۇت (كۆرمەيدىغان).

بۇ تەمسىل كىشىلىك تۇرمۇشتا ھېچكىم بىلەن ئارىلاشمايدىغان، باردى ـ كەلدى قىلمايدىغان، بىراۋغا پايدىسى تەگمەيدىغان خەسىس ئادەملەرنىڭ پىخسىق، بېخىللىقىنى

بىلدۈرىدۇ.

يۈرەك يۈرەكنى تونۇيدۇ.

بۇ تەمسىل كىشىلىك تۇرمۇشتا قېرىنداشلار ھەر ۋاقىت تۇغقانچىلىقنى ئۇنتۇماي، مەڭگۈ ئىناق، ئىتتىپاق ئۆتۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

يۈز ئاڭلىغاندىن بىر كۆرگەن ئەلا.

بۇ تەمسىل ھەرقانداق ئىش، گەپ ـ سۆز ئەمەلىيەت ئارقىلىق مۇئەييەنلىشىدۇ، ئەمەلىيەتنى كۆرمىگۈچە دەبدەبىلىك گەپ ـ سۆزلەرمۇ ئىشەنچلىك بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يۈز دوست ئاز، بىر دۈشمەن كۆپ.

بۇ تەمسىل دوستىنىڭ كۆپ بولۇشى جەمئىيەتكە، كىشىلەرگە پايدىلىق ئىكەنلىكىنى، دائىم يامانلىقنى ئويلايدىغان بەتنىيەت ئادەملەر بىرە ـ بىرە بولسىمۇ جەمئىيەتنى پاراكەندە قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

يۈزۈڭدە قارا بولسا ئەينەكتىن كۆرمە.

بۇ تەمسىل ھەركىم تازىلىققا ئەھمىيەت بېرىپ ئۆزىنى پاكىز تۇتۇش كېرەكلىكىنى، تازىلىقتىكى يېتەرسىزلىكلىرىنى باشقىلارغا دۆڭگىمەسلىكنى بىلدۈرىدۇ.

يۈزۈمنىڭ قىلىنلىقى ــ جېنىمنىڭ راھتى.

بۇ تەمسىل ئار ـ نومۇسنى يوقاتقان ئادەملەرنىڭ ھەر خىل ۋاستىلەرنى قوللىنىپ، پايدا ـ مەنپەئەت، ھالاۋەتتىن بەھرىمەن بولىدىغان ھاياتلىق پەلسەپىسىنى بىلدۈرىدۇ.

يۈگۈرگەن قالار،
بۇيرۇغان ئالار.

بۇ ماقال ھەر ئىشقا ئالدىراڭغۇلۇق قىلماي، ئەقىل ـ پاراستىگە تايىنىپ، سەۋر ـ تاقەت، تەمكىنلىك بىلەن

كىرىشىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

يېپىقلىق قازان يېپىق پېتى قالسۇن.

بۇ تەمسىل دەماللىققا ئاشكارىلاشقا بولمايدىغان مەخپىي ئىش ـ ھەرىكەتنىڭ ئەسلىدىكى پېتىچە ساقلىنىپ قېلىشى كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

يېتىپ ئۆلگۈچە ئېتىپ ئۆل.

بۇ تەمسىل قورقۇنچاقلىق بىلەن رەقىبىگە تىز پۈكۈپ دەرد ـ ئەلەم، خارلىق تارتقۇچە، قەتئىي نىيەتكە كېلىپ باتۇرلۇق بىلەن ئېلىشىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

يېتىمنىڭ ئاتىسى يەتتە.

بۇ تەمسىل ئىگە ـ چاقىسىز، مىسكىن، بىچارىلەرگە يۇرت ـ جامائەت ئىگە بولۇپ، خەيرخاھلىق، ئاتىدارچىلىق قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يېتىمنىڭ ئاغزى بالدۇر ئاشقا تېگەر.

بۇ تەمسىل ئىگە ـ چاقىسىز، مىسكىن، بىچارىلەر ياخشىلارنىڭ خەيرخاھلىق قىلىشى بىلەن بالدۇرلا ياخشى كۈن، ياخشى شارائىتقا ئېرىشەلەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يېتىمنىڭ ئىگىسى ئەل ـ يۇرت.

بۇ ئىگە ـ چاقىسىز بىچارىلەرگە كۆپچىلىك ئامما پاناھ، خەيرخاھ بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

يېرى باينىڭ ئېلى باي.

بۇ تەمسىل قېزىلمىلىرى مول، تۇپرىقى مۇنبەت ئەلنىڭ ئىقتىسادىي ئاساسى مۇستەھكەم، خەلقى شاد، باياشات ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

يېرىڭ تاش بولسىمۇ ئېچىقىڭ باش بولسۇن.

بۇ تەمسىل دېھقانچىلىق سۇدىن ئايرىلالمايدىغانلىقىنى، يەر

مۇنبەت بولسىمۇ، سۇدىن يىراق بولسا ياخشى ھوسۇل ئېلىش مۇمكىن ئەمەسلىكىنى، ناچار يەر سۇغا يېقىن بولسا ھوسۇلغا كاپالەتلىك قىلىش مۇمكىنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

يېشىغا قارىماي، ئىشىغا قارا.

بۇ تەمسىل بىراۋنىڭ قولىدىن ئىش كېلىش - كەلمەسلىكى، پەزىلەتلىك ياكى پەزىلەتسىزلىكى ياش قۇرامىنىڭ چوڭ - كىچىك بولۇشىغا باغلىق ئەمەسلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

يېغا كەلسە ئەلنىڭ يىغىسى بىر بولۇر.

بۇ تەمسىل يۇرتنى پالاكەت باسقاندا، خەلق بىر نىيەتكە كېلىپ، بەختسىزلىككە قارشى كۈرەش قىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يېغا ياندىن قوپار،
بالا قېرىنداشتىن (قوپار).

بۇ تەمسىل يېقىن كىشىلەرمۇ دوست - بۇرادەر، قېرىنداشلىرىغا ئاسىيلىق قىلىپ، كۆڭۈل ئاغرىقى، بەختسىزلىك كەلتۈرىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يېغى تۈگىسە دۇغى بار.

بۇ تەمسىل باشقىلاردىن ھېچ نەرسىسىنى ئايىمايدىغان، قولى ئوچۇق، مەرد ئادەم قول ئىلكىدە ھېچنېمىسى قالمىغان ھالدىمۇ، سېخىيلىق، ساخاۋەتلىك پەزىلىتىنى يوقاتمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يىغىدىن يار بويى قاچ.

بۇ تەمسىل ھەر ۋاقىت ھوشيارلىقنى ئۆستۈرۈپ، تىنچ - ئامانلىق، خاتىرجەملىككە كۆڭۈل بۆلۈپ، ئۇرۇش - جېدەل، ماجىرادىن ئۆزىنى چەتكە ئېلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

يىغىر قەيەردە، چىۋىن شۇ يەردە.

بۇ تەمسىل (1) تازىلىققا ئەھمىيەت بېرىلمىگەن،

مەينەتچىلىك باسقان جايغا زىيانداش ھاشاراتلار ئولىشىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ؛ (2) كۆچمە مەنىدە: ناشايان ئىشلار بار يەرگە يولدىن چىققان، يامان ئادەملەر يىغىلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يىغلىق كۈندە يات ياخشى.

بۇ تەمسىل ئەلدە ئۇرۇش - جېدەل، خاتىرجەمسىزلىك ئەۋج ئالغان چاغلاردا ناتونۇش كىشىلەردىن رەھىم - شەپقەت، ۋاپا كېلىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يىگەن ئېغىز، كۆرگەن كۆز.

بۇ تەمسىل (1) گېلىغا ئامراق كىشى ھە دېسە يېگەن - ئىچكىنىنى سۆزلەيدۇ، كۆپ كۆرگەن كىشى كۆرگىنىنى سۆزلەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ؛ (2) يەپ ئۆگىنىپ قالغان كىشى نەپسىدىن كېچەلمەيدۇ، كۆزىگە چېلىققاننى ئالماي ئارام تاپمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يىگى كوزىنىڭ سۈيى سوغۇق.

بۇ تەمسىل سىر دىشىشقا ئۈلگۈرمىگەن، ناتونۇش ئادەمنىڭ مىجەز - خۇلقى سۇرلۇك، تەبىئىتى غەيرىي بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

يىڭنى ئايىغان كونا،
كىگىزنى ئايىغان بورا.

بۇ تەمسىل تۇرمۇشتا ئىسراپچىلىق قىلماي، پىلانلىق، ئىقتىسادچان بولۇشقا ئەھمىيەت بېرىپ، سەرەمجانلىرىنى ئاياپ ئىشلەتكەن كىشى تىرىكچىلىكتە بەرىكەت تاپىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

يىمىسەڭمۇ ھەسەلنىڭ گېپىنى قىل.

بۇ تەمسىل بىرەر ئىشنى قىلالمىغان كىشى مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن چىدام، غەيرەت بىلەن ياخشى ئارزۇ، تىلەكلەرنى كۆڭلىگە پۈكۈپ، ئۈمىدۋار بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

يىمگەننىڭ چىشىغا تاش.

بۇ تەمسىل تۇرمۇشتا يېمەي - ئىچمەي بېخىللىق بىلەن غورىگىل ياشاپ توپلىغان بايلىق ئىگىسىگە ئەسقاتمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

يېمىگىنىم پوق، كۆرمىگىنىم گۆر.

بۇ تەمسىل ئۆمرىدە نۇرغۇن سەرگۈزەشتىلەرنى باشتىن كەچۈرگەن، تۇرمۇشى غۇربەتچىلىك ئىچىدە ئۆتكەن كىشىلەرنىڭ هايات قىسمەتلىرىنى بىلدۈرىدۇ.

يېنىدا بىر پۇلى يوق، تۆگىنىڭ چىشىنى ساناپتۇ.

بۇ تەمسىل ئىقتىسادىي ئەھۋالى ناچار، ماددىي شارائىتى كەمچىل تۇرۇقلۇق هالىغا باقماي چوڭ ئىشلارنى قىلىمەن دەيدىغان ماختانچاقلارنىڭ چوڭچىلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

يىتكەن پىچاقنىڭ سېپى ئالتۇن.

بۇ تەمسىل هەرقانداق ئىشتا سەمىمىي، راستچىل بولۇش، كىشىگە يالغان ئېيتىپ تۆھمەت قىلماسلىق كېرەك، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يىراقتىكى تۇغقاندىن يېقىندىكى قوشنا ياخشى.

بۇ تەمسىل يانمۇيان ئولتۇراقلىشىپ كىرىش - چىقىش قىلىشىدىغان كىشىلەرنىڭ مۇناسىۋىتى يىراقتىكى ئۇرۇق - تۇغقان، قېرىنداشتىن يېقىن ئىكەنلىكىنى، ئۇلارنى رەنجىتمەي، ئىناق ئۆتۈش لازىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

يىراقتىكى سۇدا ئۇسسۇزلۇق قانماس.

بۇ تەمسىل دەماللىققا قولغا كەلمەيدىغان، نېسى نەپ زۆرۈر تېپىلغاندا جانغا ئەسقاتمايدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يىغلىغاندىن قورقما، كۈلگەندىن قورق.

بۇ ماقال دەردمەن كىشىنىڭ كۆڭلى يۇمشاق بولۇپ،

باشقىلارغا يامانلىق ئويلىمايدىغانلىقىنى؛ كۈلگۈنچەك ئادەم هىيلىگەر كەلگەچكە ئۇنىڭدىن هەزەر ئەيلەپ، هوشيار بولۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

يىغلىماقنىڭ كۈلمىكى بار.

بۇ ماقال جاپا - مۇشەققەت، دەرد - ئەلەمنىڭ ئورنىنى مۇقەررەر هالدا شادلىق، راهەت - پاراغەت ئىگىلەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

يىقىلغان چېلىشقا تويمايدۇ.

بۇ تەمسىل يېڭىلگىنىگە تەن بەرمەيدىغان كىشىلەر زىيان تارتسىمۇ، توختاپ قالماي، يەنىلا ئېلىشىش كويىدا بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يىقىلغاننى تەپمە،
قاچقاننى قوغلىما.

بۇ ماقال ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە هەركىم ئۆز غۇرۇرىنى ساقلاپ، ئاجىز، ياۋاشلارنى بوزەك قىلماي، كەڭ قورساقلىق بىلەن ياشاش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

يىڭنە قاياققا ماڭسا يىپ شۇ ياققا ماڭار.

بۇ تەمسىل باشلامچىلار قايسى يولغا باشلىسا، ئەگەشكۈچىلەر شۇنىڭغا ماسلىشىدۇ، باشلىقلارغا قول ئاستىدىكى پۇقرالار بويسۇنىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يىلاننىڭ تۆشۈكى تۈز، ئۆزى ئەگرى.

بۇ تەمسىل هە دېسە يامانلىقنىلا ئويلايدىغان، قارا نىيەت كىشىلەر ياخشىچاق قىياپەتكە كىرىۋالسىمۇ، بەرىبىر رەزىل خاراكتېرىنى ئۆزگەرتمەيدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

يىلاننىڭ تېشى سىلىق، ئىچى زەھەر.

بۇ تەمسىل مەككار ئادەملەر هىيلىگەرلىكىدىن كۆرۈنۈشتە شېرىنسۇخەن، مۇلايىم قىياپەتكە كىرىۋېلىپ، پۇرسەت تاپسىلا دۈشمەنلىك قىلىش قەستىدە بولىدۇ، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇيغۇر خەلق ماقال ـ تەمسىللىرى

(ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى ئۈچۈن)

تۈزگۈچى: ئابلىز ئەمەت
مەسئۇل مۇھەررىرى: ئەركىن شېرىپ
مەسئۇل كوررېكتورى: ئارزۇگۈل كېرىم
مۇقاۋىسىنى لايىھەلىگۈچىلەر: مەمەت نەۋبەت
نەشر قىلغۇچى: شىنجاڭ خەلق باش نەشرىياتى
شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
تېلېفون: 0991 - 2827472
ئادرېسى: ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 ـ نومۇر
پوچتا نومۇرى: 830001
باسقۇچى: ئۈرۈمچى جۇنشىڭ باسما زاۋۇتى
تارقاتقۇچى: شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى
فورماتى: 1230 × 880 مىللىمېتىر 1/32
باسما تاۋىقى: 10.75
نەشرى: 2013 ـ يىلى 11 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
باسمىسى: 2013 ـ يىلى 11 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىراژى: 1 - 3000
كىتاب نومۇرى: ISBN 978 - 7 - 228 - 16923 - 8
باھاسى: 26.00 يۈەن

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com